

ALEXIKE-
PVS SEV AVXILIARIS
ET MEDICVS HORTVS, RE-
RVM VARIARVM, ET SECRE-
torum remediorum accessio-
ne locupletatus.

AVTORE ANTONIO MIZALDO
MONLVCIENSI MEDICO.

COLONIAE.
Apud Ioannem Gymnicum, sub Mono-
cerote, M. D. LXXVI.

**VIRO ERVDITIONE
 ET PRVDENTIA INSIGNI, IO-
 ANNI CAMVSIO, IN SECRETIORE**
 Regis confilio Senatori, & Regij ærarij
 Præfecto, ANTON. MI-
 ZALDVS Medi-
 cus S. D.

HERBARIÆ medicinæ
 admiranda secreta, & au-
 xiliaries, vt sic dicam, ma-
 nus, dum olim perpendis-
 sent Imperatorum, Re-
 gum, & illustrium homi-
 num quamplurimi, Vir or-
 natissime, & si in Repu-
 blica administranda, & re-
 gendis prouincijs, tractan-
 disque regnorum grauissi-
 mis negocijs valde effenz

occupati, eos nihilominus, captato ocio, non mediocre
 studium colendis hertis, & inquirendis plantis, scrutan-
 disque illarum viribus adhibuisse, fidem facies[vt herbas
 multas taccam, quæ a Regibus & illustribus viris earum
 in uentoribus & cultoribus, sua adhuc retinent nomina]
 celebre Diocletiani Imperatoris responsum, Herculio &
 Galerio, vt scribit Sextus Aurelius Victor, perappositè red-
 ditum. Quo scilicet tempore ab his sollicitè hortabatur
 ad recipiendum Imperium, quod vltro dimiserat. Vtinã,
 inquit ille, posses visere olera nostris manibus Salonæ
 instituta, profecto illud têtandû nunquã iudicaretis, nec
 me ad onerosum Imperij diadema repetendû tã anxie sol-
 licitaretis. Credibile est, sanè, id rei herbarię studiû, eamq;
 hortensû curã, tãtos viros nunq̃ inuasissè, q̃ plantarum

A a 2 cogni-

EPISTOLA.

cognitio illis iucunda esset ac delectabilis, sed quod saluberrima, & omnium vtilissima videretur, cum ad vitæ communis vsum, tum ad tuendam sanitatem, & præcauendos, abigendosue morbos, seu instantes, seu præsentis. Quæ singula, ad excurrendum ærumnose istius mortalitatis vitæ lubricum stadiolum, cum alijs, tum maxime prudentibus & circumspectis viris, iuuaudæ Reipublicæ natis & vocatis summè optanda, omniq; ope comparanda esse quis neget? Horum itaque virorum albo ascriptis cum sis, nec frustra, nec temerè, præcorum memorabili exemplo inuitaris & tuapte sdone moueris ad herbariæ medicinæ simplicis & hortensis cognitionem adipiscendam: vt tibi imprimis, deinde tuis, M. Catonis exemplo, [sicuti paulò post audies] commodè, & si quando vrgebit occasio, Hippocrati nostro præceps & lubrica nuacupata, ex tempore, consulere, ac salubriter prospicere queas. Hoc sane tam præclarum tuum institutum simul atque fama mihi nunciauit, imò verò, vbi res ipsa ipsa coram mihi indicauit, & familiari tuo colloquio aperuit, iam inde cogitare non cessauit, quonam modo hac in parte, qualicunque studio meo, & industria prodesse tibi possem: Tibi, inquam summopere mihi amico, & veteri meo *συμμαθητή*, cum prima in mathematicis disciplinis hic iaceremus fundamenta, sub eximio & incomparabili viro **O R O N T I O F I N A E O**, Regio illarum profefore & illustratore vtrique nostrum amicissimo. Itaque dum in eam cogitationem & diu, & multum incubuissem & ferè succubuissem, quod nihil in toto inopiæ meæ cornu & chartacea supellectile se offerret tuo dignum desiderio & iuuando instituto proprium, factum est tandem, vt quod diuum promittere nemo audebat, sicuti canit poeta, voluenda dies nobis daret vltro. Quid illud est, inquires? nimirum Hortulus hic medicus. Eo etenim duce, ceu herbario quodam Theseo, & medico *παιδοφόρος*, ac pædagogo, facili manu, faciliore comitatu, ac facilli medi-

NVN CVPBTORIA.

medicæ doctrinæ colloquio deducis per omnes hortensium plantarum & arborum familias. Hic vbi & paucis & accuratè doceberis, Quid valeat quæque, & quem morbis præbeat vsum. Illo itaque, tuo Hortulo, Vir prudentis. salubriter & sceleriter frueri, aspirante cœlesti Aesculapio, sine quo est omnis medicina venenum. Cuius immensa bonitas faxit, vt Xeniolum hocce nostrum, nouo & ineunte hoc anno, antiquorum more, tibi candidè & ex animo oblatum, gratissimum fuisse percipi-

piamus: Auspicio sceler totus vt an-

nus eat. Lutetiæ, Calend. Ia.

nuarij, Anno Do-

mini, 1574.

Aa 3

AN.

ANTONII MIZALDI
IN ALEXIKEPVM, SEV AVXI-
liarem & medicum Hortum, Pro-
legomena.

Hortus hu-
manæ vitæ
auxiliatrix
officina.

Priscos coe-
gitie sylvas,
rura, & mon-
tes in urbib⁹
habitare, &
quonâ modo

ITAE humanę auxi-
liatrix illa & morbo-
rum medicatrix Offici-
na, Græcorū antiquissi-
mis Αλεξικηπος, nobis
adiutorius opifex, &
salutaris Hortus nun-
cupata, animum meū
in admirationem curæ
diligentiæq; maiorum
mirum in modum agit. Qui nullo testudinis aut
lyræ sono, vt olim Orpheus & Amphion, vsi, sed
operosa animi & corporis contentione, peruigi-
liq; studio, longinquas sylvas, & arduos monteis
inuiósque saltus in oppidis & rusticis tuguriolis,
habitare coëgerunt. Quod tum maximè contigit,
quando mortalium generi saluberrimas & bene-
ficentissimas plantas ac arbores à noxijs & male-
ficis secretas, posita omni feritate agresti, cicures
ac domesticas reddiderunt: hoc est, à syluis &
montibus, vbi alendis duntaxat & stabulandis
feris, nidulandisq; volucris & stabant & cade-
bant, in vitæ vsum & alimoniam hominum, pau-
latim ad vrbanos & rusticos hortos ædibus vi-
cinos (ne longius posthac esset eundum) ceu auri-
rigæ quidam, δρυαρόθεν, hoc est, è cælo missi, dedu-
xerunt, & diligētī cura, cultuq; industrio, pueris
ac senibus familiares reddiderunt. O terque, qua-
terq; beatos homines: qui Herculeis armati viri-
bus,

IN HORTVM MEDIꝞVVM.

bus, & Nestorea præditi sapiētia, nihil intentatū,
 in expertumque esse voluerunt, nihil denique oc-
 cūltatum, & opertū quod posteritati profuturū
 agnoscerent: Hinc scilicet hortorum inenarrabi-
 lis ille prouētus, & hortensiu cōmoda mille, mil-
 le iuuādi arteis, seu vitę subsidia spectes, seu mor-
 borum remedia, ad hæc vsque sæcula, ceu per ma-
 nus patrum in filios, & filiorum in nepotes, nato-
 rumque natos, & quotquoc nascētur ab illis, im-
 mensa Dei Opt. Max. bonitate, tot iam labētibus
 annis foeliciter processerunt, procedentq; deinceps,
 nisi hominum obstiterit vecordia. An verò
 nos tot opes & tātā à tantis viris, tanto labore
 partam, & veluti hæreditario iure nobis relicta
 possessionem, comparatamq; foelicitatem ex in-
 numerata illa hortensium remediorum materia,
 abscondemus, nepotumq; nostrorum vitam etiā
 alienis bonis, nedū nostris, turpiter & iniquē de-
 fraudari patiemur? Ita sanē maiorum inuenta
 & bona publicæ vtilitati inuident, qui posteritatis
 immemores sibi duntaxat viuūt, sibi solis sapiūt,
 & hac vitæ vsura, cochlearū more fruuntur: sã-
 cie obscurissimo fumo perspicuam lucē eis dede-
 rūt, & de asperis mōtibus, opacisque nemoribus,
 ceu de terræ stercoreibus, gēmas & preciosissimū
 aurum, gratis, sed non absque puluere & sudore,
 eruerunt: non alio sanē animo, nec spe alia, aut
 concepto voto alio, nisi vt tantorum bonorum
 particeps fieret posteritas, eademq; maneret cura
 nepotes. Ne itaque in hac dijs & hominibus ex-
 osa ingratorum cymba me nauigasse obijceret
 posteritas, ego toto vitæ meæ curriculo manibus
 & pedibus omnem moui lapidem, vt studiū qua-

Priscorū ge-
 ononicorum
 mira diligen-
 tia in iuuan-
 da posterita-
 te.

Nepotes la-
 borū & foeli-
 citatis maio-
 rū participes
 fieri debere.

Hęc videant.
 βιβλιοφύλακας
 vel potius
 βιβλιοτάξις,
 nostri tem-
 poris.

PROLEGOMENA.

Autoris mi-
ra voluntas
& par animus
in commune
bonum iuvan-
dum.

Moroforū,
calūniarū,
& inuidorū
plena omnia.

Pium valde
opus & vile
pauperes iu-
uare.

secunquē meum & pertenuem industriam in Rei
publicæ vsum & commodum, pro mea Miner-
uula, sedulo conuerterem: & quæ præciosa, à Deo
imprimis, deinde à maioribus meis, & me docti-
oribus viris accepi, sanè quàm libèter in commu-
ne bonum proferrem. Qua in re, cùm ego hæte-
nus totus fuerim, & mira voluntate, animique
propensione, adhuc sim, & in posterum, superis
fauentibus esse mediter, vel neglecta valetudinis
& fortunarum mearum iactura, quæ in dies gra-
ue hinc mihi facit negotium, ecce, medicum hūc
Hortulum publicæ vtilitati offero & depromo.
Haud ignarus non defuturos qui illum superci-
liosè sint excepturi, & fortassis superciliosius le-
cturi, ad hunc, demorso labro, obmurmurantes
modum: Vah quid isti venit in mentem velle ho-
diem morborum remedia per tot annorum centu-
rias in hortis ociosè iacètia, & animalium, homi-
numque pedibus vbique conculcata, vigente me-
dicaminū omnis generis tanta copia, suscitare, &
reditura commonstrare? Non illud est, inquit,
irridere, & vnà oleum ac operam ludere? Sanè, &
si anceps esse sciam ac lubricum rerum omnium
cùm nouarum, tum renouandarum propositum
videaturque hocce institutum arduum, & qua-
stuosum isto tempore admodum operosum, nihi-
lominus tentandum venit: quid enim tentasse no-
cebit, tam grandi & salutari vitæ pauperum & po-
pulariū emolumento, seu præsentis morbos abi-
gere satagant, seu instantes auertere? Quibus per
rei familiaris angustiam & prementem inopiam,
liberum non est medicos accersere, & ab illis ad
quæstuosos pharmacopolas, quoties libet, diuer-
tere. Precium itaq; operæ facturū me putauī, si in
pau-

IN HORTVM MEDICVM.

pauperum & popularium gratiam demonstrare morborum remedia & vite auxilia, ex eorū Hortulis & viridarijs, statim ac facile posse cōparari: Adhæc, vt cuique manifestum facerem, quod

*Multa renascuntur, quæ iam cecidère: cadent q̄,
Quanunc vsus habet medicamina: si volet ille,
Et ratio: quibus est & vis & norma medendi.*

Omniū re-
rum statæ
sunt vicissi-
tudines.

Cæterum, institutum hocce nostrum nec nouum nec inauditum esse fatebuntur, qui vel legerint, vel saltem audiuerint herbariâ & hortêsem medicinam omnium primâ à Pythagora & Democrito integris voluminibus descriptâ fuisse: & ab eodē Democrito ab Aegyptijs acceptâ, Hipocrati amico & *αρχιφάρμακον* suo cōmunicatam. Quæ, vt inuentis hominum paulatim locupletaretur, auctores sunt Herodotus, Strabo, Plutarchus, & alij, piaculum olim fuisse, ægrotos in publicum stratū, Aegyptiorum more, delatos præterire, nisi prius à prætereunte nunciatum esset, quibus herbis & auxilijs simili correptus morbo ipse vel alius sanitatem recuperasset. Addam ex Pausania, fuisse in Epidauro lucum Aesculapio, successori Apollinis in arte medēdi, sacratū, in quo templū erat rotundum, marmore candido elaboratum, & columnis quamplurimis suffultum, in quibus tum virorum, tum mulierum Aesculapij auxilio sanatorum, nomina insculpta erant: & insertum quo quisq; morbo laborasset, & quibus signis deprehensum id esset, quibusue herbis, remedijs & curationis methodo progressum. Quam methodum aiunt Hippocratem, conflagrato templo, in Aphorismos, sententias et artē digessisse. Hinc nimirū, & ex eo tēpore apud varias genteis templa

Herbaria
medicina
omnium
prima.
Aegyptiorū
mos.
Aesculapij
templum in
Epidauro lu-
co quorsum
institutum
& conditū.

PROLEGOMENA

Quorum
Aesculapij
templa in
medijs vijs
condita.

Medicami-
num plena
omnia.

Romanos &
alio, diu abs-
que medi-
cis, sed non
sine medici-
nis vixisse.

M. Catonis
Brasica me-
dica.

Antonij Ca-
storis Hor-
tus medicus.

Aesculapio in syluis & medijs vijs extra vrbeis passim condita esse leguntur. Quæ, per deos immortales, quid aliud significauerunt quam prisca et prima morborum remedia non fuisse in vrbeis & officinis, sed in agris & syluis, vbi *voobte* & *vijs* & *vijs* *per* ille implorabatur, et agrotantibus eo tendentibus, vel, eorum gratia, alijs, quid agendum foret, opportunè suggerebatur? Na, sylua, inquit Plinius, horridiorque naturæ facies medicinis non caret: sacra illa parente rerum omnium nusquam non remedia homini disponente. Quæ quidè remedia summo studio, vt premonuimus, & accuratissima diligentia, à priscis operum naturæ scrutatoribus indefessis & cultoribus excellentissimis, tandem ex syluis & montibus, horridiore naturæ facie, ad vrbanos & rusticos hortos, Deo Opt. Max. viam monstrante, feliciter concesserunt & commigrarunt. Quis, obsecro, inficias iuerit populum Romanum annis sexcentis & amplius, gentiumque millies millena millia, à mundi exordio salubriter longævam ætatem vixisse absque pharmacopolis & medicis, sed non tamen absque medicina? Quæ, vt simplex erat & suavis, ita inuentu & paratu facilis, quia altilis, vernacula & hortensis. Quis nescit Marcum illum Catonem, triumpho, cæsura, & literarum claritate insignem, herbis quas plantauerat, et maximè hortensium brasica usum, se, coniugem, filium, necnon libertos & familiares ad longævam senectutem incolumes perduxisse? Quis non legit Antonium Castorem, cui Plinius in herbarum cognitione omnia, exceptis paucis, fatetur se debere, tanquam ei cui summa esset autoritas in ea arte, plantas quamplurimas in suo horto habuisse & aluisse, quarum subsidijs ille suo sanitatis robore cen-

tes.

IN HORTVM MEDICVM.

tesimum transegit annū, ac ne etate quidē memo-
ria aut vigore cōcussis. Nōne Sabinus Tyro li-
brū ^{ἡρτικῶν}, id est, hortensium, edidit, & tuendæ
valetudini Mecœnati dicauit? Num Valgius Ro-
manus, & Pompeius Lenæus Pōpeij magni liber-
tus, herbariam medicinam è bibliotheca Mithri-
datis à Pompeio deuicti comparatam, Romanis
exhibuerunt? Si antiquiora exigis, consule Marc.
Varronem: ex illo statim audies sapientissimum
illum & eloquentiss. Nestorem (qui Troiani belli
temporibus ante Romā conditam annis trecen-
tis, vel ampliùs, sub Dauidis tēpora floruit) ^{ἡρτικῶν} Nestoris
^{ἡρτικῶν}, id est, auxiliare et medicum hortū habuisse, Hortis au-
eumque eleganti carmine descripsisse. Fuit itaque
hortensis medicina antiquissima, & Senecæ am-
plissimo testimonio, olim paucarum herbarum
scientia. Quæ deinde in tam multiplicem varie-
tatē peruenit, posteaquam multos & varios du-
biosq; morbos, multa, variā & dubia fecerunt
fercula, certo ac merito luxurię supplicio. A quo
immunes erant, qui nondum se delicijs soluerāt,
& qui sibi imperabant, sibi ministrabant, & sim-
plici, tenuiq; victu utebātur. Qui postquam cœ-
pit non ad tollendā famem, sed potiùs irritādā
quæri, & hinc mille sunt inuentæ cōdituræ qui-
bus auiditas excitaretur, tū miserabilior valetu-
do, vita & facies ex his, quā ex frugalitate & sim-
plici victu emerfit, multoq; miserabilior ad po-
steros trāsitura est, nisi voluptatibus vltra modū
concupitis frenū injiciāt helluones, terræ & ma-
ris vastatores. Quorū tam varios & multiplices
morbos, ecquid, obsecro, miraberis, si coquos di-
ligēter numeraueris, eorumq; artificia sedulō ob-
seruaueris? quæ, & medicorū, & pharmaco-
pæo-
rum

Nestoris
Hortis au-
xiliaris.
Cur medici-
na olim pau-
carū herba-
rum scientia
in tantam
varietatem
venerit.

Coquos cō-
suis varijs
artificijs,
morbosum
variorū au-
torum esse.

rum

PROLEGOMENA

rum multas, iure bono, hinc alunt familias. Sed quò, instituti mei oblitus, digredior? Redeo itaq; è diuerticulo in viam, & hortensem medicinam præcis Romanis summo in precio habitâ, repe-

Vnde prisca
med:cinæ
hortentis fu-
ga & exiliû.

amplius, vt antea scripsimus, obuijs vlnis, quod aiunt, excepta fuisset, eamq; omnium diligentissimè excoluisset Marc. Cato vsq; ad annum vitæ suæ 85. (ne quis illi tempora ad experiendum defuisse existimet) tandem crescente cum imperio opulentia, & omni gulæ ac veneris scelerata vbi- que licentia, è medio hominum cœtu abire, & longè exulare coacta fuit: accerfitis ex eo tempore, cum nauibus, tû equis, ex Asia, Græcia, Aegypto Sicilia, Arabia, Mafsilia, et alijs exteris nationibus, medicis quibuscunque: contra Marci Catonis oraculum Marco filio, longè antè, ad hunc enunciatû modum: Hoc puta vatè dixisse, Quando- cunque ista gens, Marce fili, (de Græcis loquens) medicos suos hic mittet, omnia corrûpet. Iurârûnt enim inter se, barbaros omneis (sic enim Græci alias à se nationes nuncupabât) necare medicina: sed hoc ipsi, inquit, mercede facient, vt faciliè disperdant. Id quod multorum exitio tandè contigit. Cum enim hi fata regere crederentur, Româ ingressi, imperia sanè quàm sæua exercuerûnt, et hinc Plinio ansam præbuerunt scribèdi, medicinam artium omnium vnam esse quæ imperâtibus imperet, ac homines impunè occidat. Videbamus, inquit ille, consulares senes hybernis ægros algoribus, in lacus demersos ad stuporè vsq; rigentes: eorû cæcitatibus tum ventum fuit (perinde atque hodie) vt quibuscunque se medicos, vel de nomine, aut habitu, opinioye profitentibus, sta-

tim

M. Catonis
oraculum de
exteris me-
dicis.

IN HORTVM MEDICVM.

rim crederetur: cū in nullo mendacio periculū
 vllum sit periculosius. Hi itaq; vt nouitate qua-
 dam, sicuti in medendi arte à plerisq; fieri solet,
 famam aucuparentur, cōperunt illico hortēsis ^{Quando &}
 materias et medicinas publicè damnare, irridere, ^{quomodo}
 & inflatis buccis vsq; ad nauseam despuere. Quas ^{hortēsis me-}
 perpetuò relegarēt, quæstuosissimas officinas, & ^{dio hominū}
 pharmacopolia, in quibus, vt scribit Plinius, sua ^{sublata fue-}
 cuiq; homini venalis promittitur vita, barbaris ^{rit.}
 & inauditis medicamentis, ac nomenclaturis su-
 perba & illustria paulatim fecū deduxerūt & in-
 troduxerūt. Quæ iam inde radices adeò propaga ^{Pharmaco-}
 runt, & artifices suos tam lōgè & latè sparferunt, ^{poliorū ma-}
 vt hodie de illis meritò dici possit, *Quis enim non* ^{gnus vbiq;}
vicus abundat? In his nemo non videt innumeras ^{numerus.}
 pyxides argenteo nitore decoras: capsulas miro
 artificio picturatas, & vascula sanè quàm elegan-
 tia, sed quæ alicubi nunquam vel orientem, vel
 occidentem Solem viderunt, & perquam rarò
 aperta fuerunt: Vt taceam indicibilia artificia, ^{Artificia &}
 inexplicabilesq; misturas et compositiones, quæ ^{compositio-}
 solis hominum ingenijs cōstare, vel antiqua Pli- ^{nes pharma-}
 nij autoritate, certum est. Non fecit, inquit, ille, ^{copœorum,}
 cerata, malagmata, emplastra, collyria, antidota, ^{vnde.}
 & id genus alia, parens illa & diuina rerum arti-
 fex omnium Natura, officinarū & auaritiæ com-
 menta sunt. Nā Naturę opera simplicia, absoluta
 atq; perfecta gignūtur. Perperam itaque faciunt,
 qui neglectis simplicibus naturæ bonis, vtrò ac ^{Simplicia}
 liberaliter nobis oblati, & absq; magno artifi- ^{priora com-}
 cio, sumptu, fuco, labore & apparatu absolutis ^{positis, & ob}
 ac suauibus, ad externa & lōginqua remedia cō- ^{id preferēda:}
 posita, dubia, ingrata, nauseabunda, incognita, et
 saepe-

PROLEGOMENA

sæpenumerò suspecta confugiunt. Quibus comparandis, & vitæ & fortunarum alea, sanè quàm incerta, lubrica & momentanea.

*Impiger ad Græcos, Mauros, Babylonas & Indos,
Velis ac remis pharmacopola volat.*

Quod quàm temerè fiat, ex Plinio audire graue non sit. Nos, inquit, Indicarum, Arabicarumq;

Longè petita & nascen-
tia, non debere reme-
dijs placere.

mercium, aut externi orbis medicinas nequaquã attingimus. Non placent remedijs tam longè nascètia, quæ nobis nõ gignuntur, imò ne illis quidem, alioquin non venderent. Audis summi viri sententiã longè antiquissimã de exoticijs & barbaris medicamentis: quæ hodie apud multos tantifunt, adeoque probantur & placent, vt malè facta putetur esse vita, & corporis valetudo parũ

Barbara medicamenta
suspecta.

firma, nisi barbaris & sæpenumero adulteratis medicamentis, magnoq; emptis & suspectis, miserrimè delusa fuerit. ò quantũ est in rebus inane. Hinc scilicet, vlceri admodũ paruo & leui morbo medicina è rubro mari ac nouis insulis accersitur: cùm vera & neutiquã suspecta remedia, vt

Vera remedia in hortis
pedibus calcari.

ille idè testatur Plinius, pauperrimus quisq; cœner, ac pedibus suis in pprio hortulo, vel agello, quotidie conculcet. Hæc si ita sunt, vt re vera esse cõstat, quis, per deos immortales, non dicat stultum, imò verò insanũ esse, longiũs quærere quod ante pedes iacet, sumptuq; periculoso ac dubio

Dioclis aureum hoc
Opusculum anobis haud
ita pridè in lucè venit.

id comparare, quod sæpenumero impostura & veneficio constat? Multò itaque tutiũs fuerit, vt scripsit ad Antigonum regem Diocles Carystius medicus ab Hippocrate fama & ætate secundus, & à Galeno tantopere commendatus, ijs vti quibus delinqui facilè nõ potest. Ex quorum nume-

IN HORTVM MEDICVM.

ro sunt, vt ille idē tradit, beta, aqua mulsa inco-
cta, malua, rumex, mercurialis, & omnia melle
cōdita: cuncta enim hæc alui deijciunt sedimina.

Arcades, vt autor est Plinius, medicaminibus ne-
quaquā vtuntur, sed lacte circa ver: q; tunc succis
maximè turgeāt herbæ, medicenturq; vbera pa-
scuis. Bibunt aut vaccinum, quoniā boues omni-
uora ferè sunt, & ob id tunc tēporis medicatum
lachabent. Hinc sanè haudquaquam temerè fa-
ctum crediderim, quòd gentes pleræq; Maij men-
fis butyrum diligenter sibi comparēt, & ad mul-
tos vsus diligentius condant ac reponant. Dic,
amabo te, non summa est cæcitas peregrinis &
incertis ita subscribere, vt tua certa & probata
negligas? Non deridenda, vel potiùs commise-
randa est amentia, dum tibi scire non libet, quid
saluti tuæ cōducat, alienis pedibus ita ambulare,
alienis oculis ita inspicere, auribus alienis sic au-
diere, aliorum manibus sic omnia accipere, & de
aliorum præscripto ac iudicio ite pēdere, vt tibi
prorsus aliena ope, arbitrio ac volūtate, miserri-
mè sit viuendum & moriendum? Siccine vitæ &
morborum patria subsidia in hortis despecta ia-
cebunt, ac si duntaxat ventri saburrando, oculis
pascendis & naribus recreādis, à rerum omnium
parente Deo, & ei ancillante Natura (quā iustissi-
mam vbiq; noster nuncupat Hippocrates) vltro
& data & oblata essent: aut alēdis tātum vermi-
bus, erucis, limacibus & araneis nata? Quid hoc,
quæso, consilij & prudētix est, egrotos toties re-
petitis pharmacis, visu, gustu & olfactu, imò ve-
rò auditu, & solo nomine iniucūdis, molestis, ac
nausēa mouētibus, excarnificare, quos semel, vel
iterū simplici herbula hortēsi, à morbo iucūde,
tuto

Animalium
lac vere no-
uo medica-
mento sum-
esse.

Miserri-
ma est vita, quæ
pendet ex a-
liorum ope
& arbitrio.

Pulchra &
notatu sanè
quàm digna.

tuto

PROLEGOMENA

Dubia & suspecta, pro certis vsurpanda non esse.

Remedia & rerum facultates ex farragine et miscellaneis scriptorum aestimari non debere.

tutò ac citò possis redimere. Nō mera est stupiditas, dubia & suspecta ita persequi, sic phare, amplecti & ambire, vt certā, extemporaneā, et omni tempore vigentē domi tuæ medicinā pro nihilo ducas? Medemur, scilicet, aliena fide, & famā exoticorum medicamentorū autoritate nescio quā, varijsq; rerum (quas vix clitellatus veheret asellus) miscellaneis & centonibus, multipliciq; ingredientium, vt dici solet, farragine ostētationis plena, ceu quodā aucupio venamur. Quasi verò facultates rerum acruatim congestarū, & veluti geomanticis punctis, fortuitò ab ostētatoribus, veriùs quàm doctoribus plerisq; scriptarum, ex eorū cadāt arbitrio. Scrupulatim, inquit Plinius, colligere ac miscere rerum vireis, non coniecturę humanę est opus, sed impudentiæ. Quid illud quod Hippocrates in quadā epistola ad Crateuā herbarium & ἐπιστολῆς suum scribit, incertam esse coniecturam eorum qui in purgationibus etiam cautē procedant. An quòd nullum sit medicamentum purgans, quod non aliquam partem de viribus nostri corporis & substātia eius deprędetur?

Aureæ Auicennæ, Hippocratis & Platonis sententiæ.

Hinc Auicenna rectē dixisse mihi videtur, quòd medicinas bibere, etiam si venenosæ non sint, tamen naturæ laboriosum esse solet. Cui Plato suffragatur ad hunc scribens sensum, Nullo modo sanæ mentis homini fuscipiēda est illa medicorū purgatio, quę pharmacis, id est solutiuis medelis (præsertim violentis) fieri cōsuevit. Morbi enim nisi periculosissimi sint, pharmacis temerè irritandi nō sunt. Hęc dum audit, amice lector, sollicitē quæres ecquid in tā dubio & ancipiti pharmacorum casu & vsu, seriò ac tutò tibi agendum sit: Fruere priscorū salutari more: elige ex tuo horto

Autoris monitio & consilium pro pauperibus

tulo

IN HORTVM MEDICVM.

tulo & agello medicas materias tibi notas ac fa- & popula.
 miliares, apud te natas, tecū educatas, maioribus ^{ri statu a-}
 tuis affuetas, patriæ probatas, & sub eodē cœlo, ^{grotatium.}
 in eodemq; aëre & natali solo tecum degentes, ac
 simili genio gaudentes. Quarū copia, vbi visum
 erit, & quoties desideratum tibi fuerit, recens ac
 vegeta, illico, ne longiūs sit eundum, & expectan- ^{Arnaldi à}
 do languendum, cōparari poterit. Fallax est me- ^{Villanoua}
 dicus, inquit Arnaldus à Villanoua, aut ignarus, ^{sententia}
 qui quærit inusitata & rara, cū possit commu- ^{summè no-}
 tandi. ^{tanda.}
 nibus subuenire languenti: addit, quòd prudens
 & pius medicus, morbum in primis expellere sa-
 tagit medicinalibus cibus, potius quā puris me-
 dicinis. Sunt autē medicinales cibi, qui in hortis
 apud nos vigent & nascuntur. Irride itaq; barba-
 rorū medicamentorū vanos ostentatores & im-
 postores. Exhibila exoticorū pharmacorum præ-
 cones, & eorundem, ad nauseam vsq; helluones.
 Quibus nihil potest placere nisi quod Indiam so-
 net, Hesperiam respiciat, Aphricā agnoscat, & no-
 his opposito Antipodum mittatur ab orbe. Vis
 audire quid Andreas Matthiolus Dioscoridis in-
 terpres diligentif. de exoticis & barbaris medica-
 mentis senserit? Animaduertendum, inquit, quòd
 hoc æuo sincera haud facile inuenias medicamē-
 ta quæ ex barbaris, & omnium maximè ex Ale-
 xandria Aegypti, & Syria, ad nos conuehūt. Si
 quidem cū omnia per Mauritanorū, Turcarū, ^{De exoticis}
 Iudæorumq; manus transeant, qui nobis Chri- ^{& barbaris}
 sticulis semper dolos fraudesq; moliuntur, Dijs ^{medicamen-}
 sacrificiū facere sibi persuadent, si nos in re qua- ^{tis, Andr.}
 piam fallere & inficere possint. Subsanna igitur ^{Matthioli}
 eos qui peregrina ^{φάρμακα}, tum simplicia, tum cō- ^{opinio præ-}
 clara. ^{posita, cum suis barbaris nomēclaturis ad mira-}
 posita, cum suis barbaris nomēclaturis ad mira-
 culum

Bb

culum

PROLOGOMENA

culum vsq; extollunt & prædicant. Quæ, reuera quandoq; expiatione plus indigêt, quàm vt corpora ritè expiare & purgare queant. Sanè si patres nostri circumspèctè & æquis animis admiffent ac sustiniffent, non nouas inquam, & ex nouo orbe aduenas medicinas, sed veteres & hortenses hospites postliminio sese recipientes, sentiremus vtique non vulgarem vtilitatem, & minimè suspectam ex harum reditu. Agè itaq; vernaculas opes, & auita hortorum tuorum remedia, nequaquam obsoleta, putria, arida, & à foricibus, araneis, vermiculis, tineis, blattis, muscis, marcore ac fitu minimè vitiata, & cum eis rixâdo totum quandoque quinquennium, vt fieri solet in quibusdam pharmacothecis, nusquam versata, externis, & huius plumæ alijs, senio, vetustate, & longæua repositione exsuccis, corrugatis ac toto corpore flaccidis & emaciatis, constanter oppone & præpone: ac priscam illam hortensem medicinam extemporaneam, recentem et fidam, è tenebris in apertam lucem promoue, obsidentem redime, exulantem reuoca, & iacenti, opemque poscenti, manum libenter porrige, vt resurgat & veterem possessionem suam opportunè repetat. Et vt idem faciant noti, propinqui, familiares & amici tui omnes, contende, instâ, & pro viribus adnitere: illisquè propone verissimum esse Fabij Quintiliani illud, Vilitatis tutius vtimur, noua non sine periculo vsurpamus. Cogita ea remedia optima esse, q̄ pluribus cognita & probata sunt, qualia esse diximus hortensia, non minùs alimētis & medicamētis hodie, quàm olim, & nata, & exposita: nam, si nescis, *Antiquis escas hortus dedit & medicinas, vt autor est poëta herbularius.* Sed illis tamen

Peregrina
pharmaca
expiatione
indigere.

Quantum
differant
hortensia
remedia
& auxilia ab
alijs.

Exhortatio
ad hortensiam
medicinam
vsu.

Pharmacopolla &
pharmacopolla

IN HORTVM MEDICVM.

tamen sic vtaris velim, vt ne extranea remedia ad pœorum
 vnguem nota, selecta, & longo tēpore explorata artificia &
 omnino reijcias: nec pharmacopolia & pharma- materia ab
 copœorum artificia spernas ac prorſus inutilia autore val-
 esse cēſeas. Quæ valde probamus, & ſummoperè de probari,
 laudamus modò nacta ſint doctos, peritos, fidos, & qualiter.
 & cordatos artifices, probis materijs inſtructos, Pia & re-
 & in vtraq; pharmaceutices parte diligenter ver- ligioſa pro-
 ſatos: & , quod ſummum eſt, qui caritatem ex a- logi huius
 nimo amplectâtur, & fugiant nomē auari. Quod conſuſio.
 ſua benignitate faxit cœleſtis ille Aefculapius, ſi-
 ne quo eſt omnis medicina venenum: & qui de
 ſe, veriùs quàm Apollo apud Ouidium, dicat:

*Inuentum medicina meum eſt, opifexq; per orbem
 Dicor, & herbarum ſubiecta potentia nobis.*

Nec temerè, mea quidē ſententia: ſcripſit enim
 Ieſus Syrach inter Hebræos prudētiffimus, & di-
 uino præditus ſpiritu, *παρὰ τὸ ψῆφου ἐστὶν ἰασις, καὶ γὰρ κού-
 ριος ἐκτίσθη ἐν γῆ φάρμακα*: quod ſonât, ab altiffimo
 eſt medicina, creauit etenim Dominus pharmaca **Cur phar.**
 è terra. Quod lôgè ante Moſes Hebræus ſcriptor, **maca ab al-**
 omnium eorū qui extât antiquiffimus, etiã teſta- **tiffimo è ter-**
 tus eſt, dicens, Deum Opt. Max. herbas ac plâtas **ra creata,**
 è terra condidiſſe, vt ijs propagata ab Adamo ſo-
 boles terreſtris cōmodè & ſalubriter vteretur ad
 propulſandos morbos. Cui ſubſcribit **Theodo-**
 retus Epifcopus ſuis in Genefim queſtionibus ad
 hunc loquens mōdum. Præuidens Dominus, q̄
 homines in morbos prolaberentur (vtpotè qui
 ſententiam mortis propter peccatum receperât)
 iuſſit terram herbas producere non tantū eſui
 aptas, ſed etiam morbis depellendis idoneas: Vt
 rumenimvero *θεολογούμενα* hæc Theologis relin-

Bb 2 quemus;

PROLEGOMENA

quemus, & coronidem hisce *ασολεγομεναις* impone-
mus: vt quod medicorum est promittant medi-
ci, & tractent fabrilia fabri.

Hæc itaque in medicum Hortulum vtcunque
prefati ad auxiliares rerum illius facultates cala-
mum conuertemus, vbi primùm ipsius Hortuli,
ceui de tabella, formam, & quò illum digessimus
modo in proprios campos & congeneres areas,
ordinem tibi propofuerimus, & alphabeticum,
vt loquuntur, Indicem rerum in eo describenda-
rum feriatim subiecerimus. verba itaq; sic in rem
ipsam conferimus.

HORTVM MEDICVM IN CAM-
pos vel regiones octo, proprijs areis dif-
cretas, quo sequitur ordine
disposuimus

CAMPVS primus olera a-
quot cibaria, decem areo-
lis hac serie complectitur.

- 1 Lactuca.
- 2 Brafsica.
- 3 Petroselinum.
- 4 Portulaca.
- 5 Beta.
- 6 Blitum.
- 7 Oxalis.
- 8 Spinacca.
- 9 Borrago.
- 10 Asparagi.

CAMPVS secundus radi-
ces aliquot esculentas, qua-
tuor areolis concludit.

- 1 Porrum.
- 2 Cepa.
- 3 Allium.
- 4 Raphanus.

CAMPVS tertius herbas
odoratas XI. areolis
distribuit.

- 1 Salua.
- 2 Hyffopus.
- 3 Satureia.
- 4 Maiorana.
- 5 Feeniculû. & Mentha.
- 7 Thymus.
- 8 Ocimum.
- 9 Orualla.
- 10 Rosmarinus.
- 11 Lauendula.

C A M-

*CAMPVS quartus herba-
ceos & fruticeos fructus
VI. areis continet.*

- 1 Cucurbita.
- 2 Cucumis.
- 3 Pepo, melo & melopepo
- 4 Cinara seu alticocalus.
- 5 Fragaria & Frabœsia.
- 6 Grossulæ.

*CAMPVS quintus flores
aliquot, tam odoros quàm
inodoros, IX. areolis
diffeminat.*

- 1 Roia.
- 2 Liliū.
- 3 Leucoion.
- 4 Viola Martia seu pur-
purea.
- 5 Vetonica altilis, seu
Oilhetum.
- 6 Phlogium, seu Peasca
& Bellis.
- 7 Iris.
- 8 Amarantus.
- 9 Solsequium.

*CAMPVS sextus plantas
XI. non esculentas, areis
totidem recipit.*

- 1 Absinthium.
- 2 Abrotonum.
- 3 Ruta. 4 Vrtica.
- 5 Plantago.
- 6 Artemelia & Tanacetū.
- 7 Chelidonium.
- 8 Mercurialis.

- 9 Parietaria.
- 10 Malua.
- 11 Lathyris seu Cataputia.
& Ricinus, seu Palma
Christi.

*CAMPVS septimus pomi-
feras arbores 13. totidē a-
reis implantat hac serie.*

- 1 Malus & eius pomum.
- 2 Pyrus.
- 3 Cotonea.
- 4 Prunus.
- 5 Cerasus.
- 6 Morus 7 Persica.
- 8 Mespilus & Sorbus.
- 9 Citria malus.
- 10 Aurantia & Limonia.
- 11 Punica malus.
- 12 Ficus.
- 13 Olea.

*CAMPVS octauus arbores
nuciferas & bacciferas
VIII. areis totidem im-
ponit hoc ordine.*

- 1 Iuglans & eius nux.
 - 2 Amygdalus.
 - 3 Pinus.
 - 4 Corylus & auellana.
 - 5 Castanea.
 - 6 Laurus & eius bacca.
 - 7 Iuniperus.
 - 8 Sambucus & Ebulus.
- Plantæ & frutices in sum-
ma. LVI.
Arbores & earum fructus,
XXIII.

Bb 3 INDEX

INDEX ALPHABETICVS PLANTARUM
& Arborum, quarum facultates in hoc
Alexikepo describuntur.

Asparagi.	fol. 29.	HYSSopus.	53
Allium.	fol. 37.	IRIS.	97
Amarantus.	101.	Iuglans.	172
Abfinthium.	104.	Iuniperus.	191
Abrotonum.	109	LAËtuca.	1
Artemifia.	125	Lauendula.	69
Althea.	132	Lilium.	87
Aurantia mala.	158	Leucoion.	90
Amygdala.	177	Lathyris.	136
Auellanæ.	18	Limonia.	158
BRASSICA	5	Laurus.	184
Beta.	21	MAIORana.	56
Blitum.	23	Mentha.	59
Borrago.	28	Mclones.	76
Bellis.	96	Mercurialis.	129
CEPA.	35	Malua.	132
Çucurbita.	71	Maia.	139
Cumis.	73	Mora.	149
Cinara.	78	Mefpila.	153
Chelidonium.	127	NVX & nuces.	172
Cataputia.	136	OXALIS.	24
Cotonea.	142	Ocimum.	64
Cerafus.	147	Orualla.	67
Citria.	155	Olea.	168
Corylus.	180	PETROfelinum.	15
Caftanea.	182	Pepo.	76
Calendula.	102	Portulaca.	19
EBulus.	196	Porrum.	31
FOEniculum.	57	Phlogium.	96
Fragaria.	80	Plantago.	122
Frambœfia.	ibid.	Parietaria.	131
Ficus.	164	Palma, Chrifti.	136
GROffulz.	81	Pyra.	141
			Poma

Poma:	139	Salvia.	50
Pruna.	146	Satureia.	59
Perfica.	151	Solsequium.	102
Punica.	161	Sorba.	153
Pinus.	179	Sambucus.	196
RAPHanus.	45	THYmus.	62
Rosmarinus.	63	Tanacetum.	120
Rofa.	82	VIOLA Martia.	92
Ruta.	111	Yconica altilis.	94
Ricinus.	139	Vrtica.	119
SPinacea.	27		

FINIS INDICIS.

Bb 4 ANTO

11

ANTONII MIZALDI
MONLVCIENSIS, MEDICI,
ALEXIKEPVVS, SEV AVXI-
liaris & medicus hortus.

Cur à Lactu-
ca incipiat
hæc medica
historia.

Lactuca à
morbo D.
Augusti no-
bilitata.

INSTITVTI nostri fo-
res aperiet vna Lactu-
ca. Non quòd ei olerū
& hortorum princi-
patum velim scribere,
contra M. Antonem
& Plinium: qui illum,
vt suo dicem s loco,
Brassicæ consuetèr ad-
iudicant, quin potiùs,
quòd sciam Lactucam salubrem & euchymam
esse plantam inter omnes hortenses, & ob id be-
neditum olus, ab Auicenna appellari. Qua dote
& priuilegio, certum est illam priscis vsque adeò
placuisse, & tanta cura exultam fuisse, vt ab ea
Lactucinos in Valeria familia, Plinio autore, co-
gnominari non puduerit. Illa, illa est qua D. Cæ-
sar Octavianus Augustus, in lōga & ancipiti egri-
tudine, consilio Antonij Musæ medici excellen-
tissimi, conseruatus fuit. Vnde statuam collato
ære iuxta signum Aesculapij, Suetonio Tranquil-
lo attestate, promeruit. Sed prætermisso lactucæ
verbosiori encomio, medicas eius vires, pro no-
stra tenuitate in medium proferre, & hortulum
nostrum per suos cāpos areatim distinguere ag-
grediamur.

HORTI

HORTI MEDICI CAMPVS

PRIMVS, OLERA ALIQVOT

cibaria, decem areis com-
plectens.

Lactuca altilis, & medica eius auxilia.

AREA I.

Oleris nomine hic complectimur plantas
eas hortenses & herbaceas, quę non solum
condiendis iusculis accommodari solent, sed e-
tiam paruo sumptu & facili apparatu in vsum
cibarium pauperibus quotidie venire, siue in a-
cetarijs, siue aliter id fiat. Quomodo vsurpauit
Horatius, ad Sæuam in hunc scribens modum:

Si pranderet olus patienter, regibus vti

Nollet Aristippus: si sciret regibus vti,

Fastidiret olus, &c.

Sed hæc Grammaticis relinquemus, & medici
medica lactucę vřesidia tractabimus: quam no-
runt omnes in historijs versati, vsque adeo priscis
Romanis fuisse commendatam, post D. Augustũ
per eam sanitati restitutum, vt seruari, etiã in hy-
bernos menses, ex oxymelite repertum sit. Plan-
ta est admodum salubris, sicut testatur Columel-
la in suo hortensi carmine, de illa propter serua-
tum principem Augustum ita canens,

Iamq; saluari properet lactuca sapore,

Tristia que releuat longi fastidia morbi.

Huius succus febricitantis fronti illitus som-
num accersit, quemadmodum scripsit Florenti-
nus, rerum agri & medicinę interpres Grecus ad
vnguem factus. Qui etiam tradit eum, qui iei-
nus

Bb

5

nus

alui fluxu.

*Lactuca plã-
ta salubris.*

si. xij. l. b. l.

nus lactucam prægustauerit, ebrietatem non sentire: adhæc, semen eius tritum & potum, genituræ effluuia cohibere: quapropter aduersus crebra Veneris ludibria in somno, vtiliter propinatur: sicuti vulgari hoc iactatur disticho,

Semen lactucæ Veneris ludibria tollit,

Cum vino bibitum, fluxum quoq; comprimit alui.

Quod equidem distichon esse astruimus Macri poetæ & medici non indocti: quem multi, hocce Ouidij dimetro, eius Ouidij *ούyx πορῆς* fuisse, & sub D. Augusto vixisse, falsò contendunt,

Sapè suas volucres legit mihi grandior euo,

Quæq; nocet serpens, quæ iuuat herba, Macer.

Sed his dimissis, lactucam repeto, quam idem Florentinus tradit, stragulis suppositam, ægris nescientibus, hac præsertim ratione, vt ante Solis exortum sinistra manu radicitus euulsa sit, somnum illis conciliare. Qui etiam accerfetur, eodem autore, si folia quina, terna, aut vnum, ceruicali clanculum supponantur: sed ita, vt quæ imo caule decerpta fuerunt, ad pedes: summo vero, ad caput spectent. Admonent insuper Græci

Lactuca cur fugienda cõ-
iugatis.

geoponici, quod effusus & afsiduus lactucarum vsus, cane peius & angue fugiendus est his qui procreandis liberis operam dare solent. Nam fecunditatem non modò minuere scribunt (vnde lactucam *ούyxίον*, hoc est, spadoniam vocauerunt Pythagorici) sed quos postea sustulerint partus, velut amentes, ineptos ac stupidos à progenitorum ingenio degenerare promittunt. Hætenus illi: à quibus ad nostros deficio Medicos, apud quos etiam lego, lactucas somnos conciliare, ac sanguinem neque improbum creare, neque

vndique

Sed iugatis.
Hæc videant
lactucarum
helluones.

vndique perfectum, multò tamen, quàm à cæteris oleribus, præstantiorem. Quæ duo, Eobanus Hæssus poëta elegantissimus, pulchrè expressit in libello de tuenda valetudine, hunc in modum.

*Hortorum lactuca decus, quia friget & humet,
Sapè leueis somnos conciliare solet.
Atque vt corporibus reliqua omnia vincit alendis,
Sic vini succus sanguinis inde venit.*

Qualè gignat sanguinè lactuca.

Hinc factum arbitror, vt Galenus illam de oleribus solam, in homine temperato euchymam esse dixerit, hoc est, succum bonum gignere, & optimum corpori alimentum sufficere. Quæ, vt calidis ventribus sumpta mirè auxiliatur, ita vsu crebro, oculorum aciem retundit, ac caliginem, vt mox scribemus, inducit. Adde quòd suspiciosus, & sanguinem excreantibus, ac pituitosis summè nocet. Præterea, quòd tam crudæ, quàm coctæ vsus largior, non minùs est periculosus quàm cicuræ. Aestate ea vtimur vt medicamento, potiùs quàm alimento: nimirum ad humectandum & refrigerandù: nam frigida est, ac humida. Quod cum ita sit, iure quis dubitet, quomodo probum & purum sanguinem in nobis possit gignere: substantia, inquam, nostræ familiaris, quæ illi planè est lactea & dulcis, adhèc moderate cocta, & proinde in sanguinem promptè ac facilè mutabilis, quâobrem etiam lac affatim gignere solet. Prodest eadem aduersus morbum præcipitè & periculosum, quem Græci χολίπαι vocant, ab immodica bilis deiectione & implacabili vomitu. Cuius rei testè proferemus antiquissimum poëtam & medicum Quintum Serenum.

Ventres, caligo, asthma, hæmoptoë.

Lac & cholera morbus.

Noxia

*Noxia (inquit) si penitus cholera seuire venena
Perspicies, cocta lactuca fronde leuabis:
Proderit & caules assumero saepe madentes.*

Lubricā al. Aluum ideo lubricare dicitur, quòd humiditate
uum quomo & frigiditate sua immoderatum hepatis calorem
do faciat la temperet: qui ob celerem & vehementem cibi ac
ctuca. potus distributionem, & direptionem, aluum re
ficcare plerunque solet. Huius lubricationis &
facilis per lactucam ad excremeta vacuanda ap
paratus, testem etiā citabimus Martialem hunc
in modum scribentem,

Prima tibi dabitur ventri lactuca mouendo

Vtilis, &c.

Et alibi:

Vtere lactucis, vel mollibus vtere maluis,

Nam faciem durum, Phœbe, cacantis habes.

Quomodo Visionem præterea turbare fertur, vt nunc dice
visionē tur banus, & oculis nocere, eisq; caliginem induce
bet lactuca, re, quòd spiritus visorios denset & incrasset, hu
& oculis no morent; crySTALLINUM, videndi speculum sum
ceat. mē tersum, turbidum reddat, & animale spiri
tum sua frigiditate offendat, nisi calorificis her
bis illi remittis, vel rebus aromaticis, aut genero
fo vino superepoto, frigiditas ea temperetur.
Nam ex Hippocrate, frigidum cerebro, spinali
medullæ, neruis, ofsibus, ac dentibus summē ini
micum esse solet: ex quo fit vt soporifera etiam
censeatur esse lactuca, sicuti suprā à nobis adno
tatum fuit, & Claudisi Galenum sua experimen
tato confirmasse intelliges. Pleriq; (inquit) lactuca
vtuntur prius quàm in caulem assurgat, aqua il
ob rē ex suis lam incoquentes. Quod ego nunc, ex quo dentes
Alimentorū mihi malē habent ceppi facere. Quidam meorum
libris & alijs. fodalium conspicatus olus id iam olim ab ado
lescentia

Quomodo vtebatur la. ctuca Gale nus, & quam Alimento rū libris & alijs.

Iescencia mihi esse consuetum, nunc tamen ipsius
 esum esse permolestum, auctor mihi fuit vt ipsum
 coquerem. Aetate autem iuuenili cū mihi ven-
 triculus assidua bili infestaretur, cruda lactuca,
 vt eum refrigerarem, vtebar. Cū verò ad æta-
 tem declinantem perueni, hoc olus fuit mihi re-
 medio aduersus insomniam & dormiendi impo-
 tentiam. Tunc enim, contrà ac in iuuentute, som-
 num mihi dedita opera conciliabam: nam graue
 erat præter voluntatem vigilare. Quæ res mihi
 accidebat, partim quòd in iuuentute me aptè spō-
 tē vigilijs, studiorum gratia, assueuissem, partim
 quòd declinantium ætas ad insomniam sit ad-
 modum propensa. Itaque, lactuca vespere in cœ-
 na, vel somni hora, cocta & commansa, vnicum
 mihi insomniæ erat alexipharmacum, & reme-
 dium. haecenus Galenus ex quo hanc historiam,
 quòd pulchra sit, præsentī loco accommodare
 visum fuit. Veteres initio mensæ, primisve epu-
 lis, lactucam, vt solemus, non proferebant, sed
 postremis: sicuti Martialis hoc disticho eleganter
 expressit:

*Claudere quæ cœnas lactuca solebat auorum,
 Dic modò cur nostras inchoat illa dapes?*

Quòd, nec temerè, nec citra rationem factū fuit. Cur postre-
 se audies: cū enim lactuca frigida humidatq; mis epulis o-
 fit naturæ, si à cœna sumatur & summis epulis lim sumeba-
 iniiciatur, somnum efficacius conciliat vniq; fur-
 mos halituosos promptius reprimat, ac ebrieta-
 ti, inducta cerebro humiditate, facilius pugnat
 & obsistit. At nostra ætas, ab eius esu cœnas &
 prædia auspicari salubrius esse duxit, ex aceto, sa-
 le, & oleo conditā illam cibis alijs pponens, nimi-
 rum

Galenus vigi-
 lijs affuctus.

rum vt æstuantem ventriculum recreet, & sopi-
tam per calores appetentiam excitet, sanguinisq;
feruorem temperet, ac hepatis & cordis æstum
mitiget. Ex quo mirum non est, si ebrietati aduer-
satur, & capitis grauitatem, quam Græci appo-
sito vocabulo *καρνηβαρία* vocant, infita frigiditate
sanat, vapores à nimio vini potu fursum elatos,
& caput grauantes, retundendo ac discutiendo.
Quod Q. Serenus Poëta ac medicus præstantissi-
mus non omisit, hunc in modum scribens de cu-
randa ebrietate.

Quidam lactucæ huic credunt prodesse saporis:

Curandi modus hic, & suauis, & utilis idem est.

Inde factum crediderim, vt lactuca à Rufo Ephe-
sio Medico, *ἀντραπάλη*, rectè nuncupata sit: quod
crapulam arceat, & omnem capitis noxam à vi-
no contractam excutiat. Verumenimuerò, ea cau-
tè vtendum est, nam illius vsus immodicus, vt
præmonuimus, Veneris ignes extinguit. Quare
his qui matrimonij capistris sunt alligati, parcus
ac sobrius debet esse lactucarum cibus, nisi calo-
rificis, vt eruca, nasturtio, mentha, sampsucho, et
similibus, frigiditas illarum obtundatur, aut ge-
nerosum vinum aliquod superbibatur. Qui ve-
rò cœlibatui addicti sunt, sacerdotes, monachi,
vestales, & alij qui claustra sequuntur, calorificâ
excludere debent, vt pudicitia illæsam tueantur,
& prurire, vriq; definant. Lactuca itaq; consulto
prius cuiusq; temperamento, prudenter vtendū
erit, in qua Callimachus *ἀλλήγορικῶς* scripsit, Vene-
rem suum amasium Adonin abscondisse, *ὅτι ἐσθι-
οῦν νισί πρὸς ἀφροδισια οἱ συνεχῶς χρωμένοι θρίδαξ*, hoc est,
vt Athenæus exponit, iquod imbecilles sunt ad
Venerea, qui assidua vtuntur lactucis. Quare vi-
deant

Capitis gra-
uitas & ebric-
tas.

Quibus pro-
hibeatur &
concedatur
lactucæ vsus

HORTVS MEDICVS. 7

deant vxores ne earum mariti nimum illis v-
rantur. Hic non tacebo rarum experimentum &
sapenmerò mihi feliciter probatum aduersus
albas mulierum fluxiones, quod constat cre-
re seminis lactucæ priùs macerato in aqua extin-
ctionis chalybis, addito puluere eboris in tenuif-
simum pollinem redacto: Non tacebo præterea,
quòd semen lactucæ in iusculo tritum & haustu,
dormiendi impotentiam expugnat, & folia in a-
qua hordei cocta, lac potu mirandum in modum
augent, si postea màma blanda manu fricentur.
Addam, quòd si vehementer caput incaluerit ab
estu, & hinc doluerit, aceto miscebitur succus la-
ctucæ, & eo fouebitur, monitore Galeno. Et ad
ardores ac ambustiones, folia diligentissimè te-
rentur, & cum pane inducta, parti affectæ admo-
uebuntur, ac subinde commutabuntur, ne ibidè
incallescant & obrigescant. Sed de medicis lactu-
cæ facultatibus hæc satis erunt, vbi admonuero
quòd tam manducata, quàm admota, æstus, nec-
non ardores internos & externos, vt diximus,
clementer mitigare & restinguere solet. Cuius rei
gnarus Antonius Musa D. Augusti medicus incõ-
parabilis, ad desperationem redactus in curanda
distillatione, qua optimus ille imperator, ob vi-
tium iecur, vehementissimè torquebatur, cõ-
trariam medendi rationem inire fuit coactus, &
ad lactucæ præsidia confugere, sicuti paulò antè
adnotauimus: quorum auspicijs conualuit Au-
gustus, & hinc lactucam summè nobilitauit.

Albe multe.
rum fluxio-
nes, vigilia,
lac, capitis
dolor, ardor
& ambustio.

Æstus tã in-
terni, quàm
externi.

Lactuca ab
Auguste no-
bilitata.

Brassica, & medica eius auxilia.

A R E A. I I.

NON sum nescius optimũ illum, sine æmu-
lo, agricolam M. Catonem, triumpho, cõ-
sura,

*Brasica à
priscis valde
cōmendata
& laudata.*

*Substillū seu
stranguria,
tumores vlce
ra & cancri.*

*sura, ac literis insignem, oleribus omnibus Bras-
ficam anteposuisse, & Plinium horrorem princi-
patum eidem ascripisse, adhæc Pythagorā eius
laudes ante omnēis celebrasse, ac Chrypsū me-
dicū, priuatū volumen per singula hominis
membra digestū, de eadem composuisse, ipsumq;
Catonem eius facultates & medica auxilia sum-
moperè nobilitasse, populūq; Romano adeò fec-
liciter indicasse & præscripsisse, vt annis multis
absque vllis medicis ac medicamentis alijs salu-
briter vixerit: Verumenimuerò omnia hæc, ma-
gna licet, me mouere non potuerunt (ob causas
paulò antè memoratas) vt in hac medica horten-
sium historia, brasica antelactucam describeret-
tur. Quæ vna, ob insignem truncum & brachia-
tas virgas, etiam Caulis nomen sibi asciuit, &
nunc demū nobis medicè excutienda venit:
sumpto initio à priscis M. Catonis de illa expe-
rimentis aliquot. Deijs itaque quibus ægrè fuit
lotium, & substillum est, hūc in modum scribit.
Sumito brasicam, cōiicito in aquam feruentem,
coquito paulisper, vti subcruda fiet: postea aquā
defundito, non omnem, eò addito oleum & sa-
lem, ac cumini paululum, inferuefacito pauli-
sper, postea inde iusculum frigidum sorbeto, &
ipsam brasicam manducato, ac quotidie id faci-
to. Ad omnes tumores & omnia vlcera, etiam in-
ueterata, brasicam contritam, quæ minutis est
caulibus & folijs tenuioribus (Crambem vocāt)
ille idem imponit, ac eodem præficio caneros
purgat & sanos reddit: quod facere non potest,
vt scribit medicamentum aliud. Verū, prius-
quàm imponat, aqua calida multa lauat, aut vi-
no tepido, vt legit Macer, postea bis in die,
contri-*

HORTVS MEDICVS.

Contritam admouet. Quo remedio etiam ad luxata & contusa, mammaeque vlceras & cancro Luxata con-
fas vtitur. Si vlcus acrimoniam ferre non possit, tusa, mamæ
farinam hordeaceam miscet, ac ita apponit, te vlcera &
staturque articulare morbum nulla re æquè cancrose,
domari atque brassica cruda, si eam concisam cū necnon arti-
ruta & coriandro quis edat: aut salis mica & hor- cularis mor-
dei farina mista, opportunè illinat. Quod herbula-
rius Poëta versibus aliquot complexus est de bus.
M. Catonis brassicaria medicina, huc in modum loquens,

Hordea quam dederint cauli miscere farinam

Idem praecepit, rutam quoque cum coriandro

Et sale permodico: sic omnia mixta terendo

Apponi dira docuit cataplasma podagra:

Hoc etiam morbo medicabitur articularum.

Si auribus parum audies (inquit ille idem Ca-
to) cum vino brassicam terito, succum exprimi-
to, & tepidum in aurem instillato, citò intelliges.
Si bilis atra est, si lienes turgent, si cor dolet, si ieu-
tur, pulmones, aut præcordia, vno verbo omnia
sana faciet brassica, quæ intus dolitabunt. Qui
plura curiosè scire curabit, librum de Re rustica
eiusdem consulat, illic inueniet quod placuisse
queat. Sed hæc, inquires, magna ex parte non qua-
drant nostræ hortenfi brassicæ, de cuius vsu hodi-
erni medici inter vtriuque volant. Causam alibi
accipies. His sic positis, venio ad geoponicos, apud
quos lego brassicæ decoctum cum dulci vino
haustum, mulieribus menses ducere: adhæc suc-
cum eiusdem cum optimo melle remistum, oculo-
los iuuare, si illorum angulis admoueatur. Quod
si venenatos boletos quis ederit, poto brassicæ
succo

Surditas, bi-
lis atra, lien,
cor, ieu-
tur, præ-
cordia.

Menses, oculo-
los, boleti.

Cc

succo

succo valdè iuuabitur. Addunt præterea quòd corpori alimentum ex ea multum præstari solet: adeò, vt pueri brassica vescentes, citius adollescere credantur. Succus cum vino albo ad dies quadraginta haustus, splenicis & iëtericos curat, quemadmodum in Rusticis paradoxis scripsit Paxamus Græcus. In quibus non omittit quòd brassica alumini rotundo, aceto macerato permista, pforam ac lepram mundat: coëtaque & præsumpta, voci atque arteriacis affectionibus medetur. Vnde vocis studiosi hac libentissimè vti solent. Folia perinde atque semen, cum sylphio & aceto trita ac imposita, morsum canis rapidi, vel alterius, perfectè sanant. Et si contigerit à distillatione vuulam aut columellam in guttur laxari, succus crudæ brassicæ summo capiti admotus, illam in sublimem oris partem reuocabit, solitumque locum repetere coget, quòd naturæ arcanis & secretis ascribendum est. Hastenus Græci

Splenicis, iëterici, pfora, & lepra.

Canis morsus, & laxata vuula seu columella.

Succus melancholicus, os ventriculi, visus, viperarum morsus, & articularis morbus.

Vlcera, caput, menses, tumores, carbunculi, capilli vlcera, lienosi, gangrenæ & laterum dolores.

geoponici, Medici vno omnes ore tradunt, brassicam frequenter comestam succum melancholicum plus iusto augere, cuius substantia os ventriculi etiam lædit, & visum, vt mox dicemus, obtebrat: quare illa, nisi urgente oleorum meliorum penuria, mensis excludenda est salubribus. Crudus eius succus cum vino potus, viperarum moribus auxiliatur, & cum fœnigræci farina illitus, podagris, ac vitijs articularum præsentis est remedio. Idem prodest fordidis ac vetustis vlcibus, sed impermissus: qui etiam naribus immixtus caput purgat, & cum loliacea farina pudendo muliebri inditus, menses trahit. Folia per se illita, aut cum polenta trita, conferunt inflammationibus ac tumoribus, & ex sale carbunculos rupunt

Auen-

fluētēsq; capillos retinent. Eadem folia cruda, ex aceto profunt lienosis, & addito melle cocta, plurimum pollēt aduersus vlcera de pascencia & gangranas. Virētes cauliculi cum radice cremati, & vetusto porci adipe excepti, diuturnos laterum dolores mitigant. Quod poēta herbularius nec ignorauit, nec omisit:

Cum veteri pingui (inquit) cineres caulis bene trisi,

Profunt ad veteres lateris, coxaq; dolores.

Sit licet hæc vilis, tamen est medicina salubris.

Si humentem aluum fizzare volueris, vbi mediocriter ebullisse videbitur brassica, priore aqua effusa, repente aliam calentem ei inijcies, atq; ita rursus illā discoques, vsquedum tenera, flaccidaque euaserit: quod non fit cum ventris subducendi causa sumitur. Hinc emerfit Salernitanum illud,

Ius caulis soluit, cuius substantia stringit.

Hæc omnia, & plura, verficulis aliquot paulò elegantioribus, Eobanus Hessus, pulchrè & ingeniosè sic est complexus,

Brassica ventris onus bis cocta, comestaq; sistit.

Sed semel & modicè cocta, resoluit idem.

Profuit hanc succo conspergere pinguis oliua,

Lac auget, multum seminis esse facit.

Non putauit hoc loco prætereundū, quòd omnis brassica, vt diximus, oculis admodū officit. Quæ res lucubrantibus, & literarum studiosis est imprimis notanda. Parum nutrit, & somnia terribilia parit, ob humorem melancholicum, cuius parens, vt monuimus, illa esse solet. Porrò, scitu indignum non est, quòd Athenis olim brassica in cibo parabatur puerperis, amuleti cuiusdam vi-

Lac, sperma,
oculi, somnia.

ce, vt autor est Athenæus. Tradit præterea Suidas, priscos in conuiujs crambem adhibuisse, sed recoctam, aded vt nauream adferret, ex quo Græcis in prouerbium abiit, *ἡς ὑπὲρ τῆς Δάματος*. Inest brassicæ vis peculiaris contra ebrietatem: cuius noxas non solum antè cibum & à cibo sumpta impedit, sed etiam crapulam & grauedinem inde obortam tollit ac discutit. Cuius rei duos è multis testes proferemus, Marcum Catonem imprimis, hominum, vt scribit Plinius, in omni rerum vsu summum & maximum. Si uoles, inquit, multum in conuiuio bibere, cœnareque libenter, crudam brassicam ante cœnam esto quantum uoles ex aceto: & item ubi cœnaueris, esto quinque folia, reddent te quasi nihil ederis ac biberis, bibesque quantum uoles. Testem dabimus secundum, Cl. Gal. scribentem folia brassicæ, calida aqua macerata, & capiti circumposita, ebrietati naturaliter resistere: quod mirabili fit oleris huius cum vino antipathia, vt admonuit Agrius apud M. Varronem. Ex quo non temerè scripsisse mihi uidetur Athenæus, vineas in quibus nascuntur brassicæ, languidius vinum creare, vsq; aded his perniciosa sunt cum parente & filio, hoc est cum uite & vino, odia, ac dissidia. Hinc nimirum Theophrastus, uiaã uitem, oleris huius odore fugari, rectissime adnotauit: & Plinius, uinũ in dolio huius sapore & odore corrumpi: sed betæ folijs demersis restitui. Quo argumento, Androcides sapientia clarus, vt idem tradit Plinius, brassicam contra ebrietatem, vt præmonuimus, maxime polle-

Ebrietas, crapula & grauedo.

Mira brassicæ odia cum uitis & uino.

Aegyptij uini amantes.

præ-

præmittebant, & primum in sympofijs ex eius o-
lere ferculum faciebant, ad inhibendam vini no-
xam & crapulam, quod de ea quæ plus cæteris ru-
befcit multi capiendum cenfent. Aegyptiorum
veftigijs, defixo (vt aiunt) pede, cum alij, tum præ-
cipuè Germani & Flandri inhxerere mihi videntur:
brassicam fuis cibis & menfis antepo-
nentes, & quandoque poftponentes, vt dolofas vini in-
fidias fallant: quod & manu liberali propinare
confueuerunt, & impigro gutture haurire, labo-
rum alioquin patientiffimi, fed fitis admodum
impatientes. In quam rem cum nostro Geruaſio
Maſtallero Briſgoico, Germano mihi amico vn-
dequaque erudito, fic ludere aliquando ſolebam
dum nobiſcum ageret,

Germani la-
borum pati-
entiſſimi, ſed
fitis impati-
entes.

Germani varios norunt tolerare labores:

O vtinam poſſent tam bene ferre ſitim.

Quæ reſtant animaduerſione digna ſunt. Cinis
caulium braſſicæ & eorundem decoctum, caput
à furfuribus emundat, ſi illis abluatur. Et fotus
vberum ex iuſculo braſſicæ tepido, lac auget: cin-
is præterea cum albumine oui, ambuſtis auxili-
atur: & aqua quæ ex eius caule, dum aduritur,
ſtillat, recètes impetigines delet, non ſecus quàm
cortex radicis oxylapathi præmanſus, & eiſdem
illitus. Addam quòd braſſica cum tenui polentæ
polline trita, & ex aqua roſacea oculis appoſita,
calidas illorum fluxiones emendat: & ſi folijs
coctis ac tuſis facem aceti addideris, crudorum-
que ouorum lutea duo cum paucò roſaceo, & o-
mnia accuratè miſcueris, tepefeceris, admoue-
ris, continuè mutaueris, præſtantiffimum experi-
eris remedium aduerſus podagræ inſultus & ac-

Furfures, lac,
ambuſta, im-
petigines o-
culorum flu-
xiones.

Phlegmone
erysipelas,

cessiones. Eadem brassica per se, vel cum axungia trita, phlegmonis induratis & erysipelatibus valde idonea censetur esse, hoc modo: Partes affectæ rhodelæo fouentur, & materia dicta, in cataplasmate fasciis alligatur. Nihil video superesse in hac medica brassicæ historia, nisi ingens & minime vulgare naturæ miraculum, quod tacendum non est: nempe hoc olus, quo vitem fugari diximus, cyclamino & origano aduersum, perarescere: naturali & occulto odio, quo planta illæ brassicæ non minus prosequuntur, quam vitem & vinum brassica, & contra. Hinc absurdum videri non debet, quod si feruescenti & ebullienti brassicæ, paululum vini generosi guttatim quis instillauerit, non amplius coquetur illa, sed suis viribus defuncta, mutato colore corrumpetur, quæ admodum adnotauit Paxamus ex Græcis geographicis vnus. Quibus ex rebus appositè colliges, eos qui vinum multum bibere volunt, & potandi certamine victores coronari cupiunt, crudam brassicam cibis anteponeere debere, ne temulentia, vt paulò antè diximus, tententur. Quod se præfente factum fuisse à quodam docto & philosopho homine, autor est Gulielmus Gratarolus medicus præstantissimus, in libro de tuenda valetudine. Nam dum is in in conuiuio accumberet, pabatis & acceptis inuitantium omnium poculis, per strenuè potauit: quod foliolum crudi caulis rubescens præsumpisset. Hæc de brassica satis, vbi addidero, illam nascentem in locis aridis & ficcis, terrestrem esse valde & adstringentem: in calidis verò & humidis, contrà. Adhæc Raphanum Græcis etiam *ραφαν* dictum, iisdem viribus pollere in arcenda ebrietate, quam brassica: quem.

Vinū brassicæ
cocturam
impedire.

Vinum &
ebrietas.

Historia notatu digna,
nō imitanda

per strenuè potauit: quod foliolum crudi caulis rubescens præsumpisset. Hæc de brassica satis, vbi addidero, illam nascentem in locis aridis & ficcis, terrestrem esse valde & adstringentem: in calidis verò & humidis, contrà. Adhæc Raphanum Græcis etiam *ραφαν* dictum, iisdem viribus pollere in arcenda ebrietate, quam brassica: quem.

quemadmodum proprio loco explicabimus.

Apium hortense, seu Petroselinum, & medica eius auxilia. A R. III.

A Pium sativum, Græcis. σέλινον, (ac si lunaticum dicas, ab horrêdo illo affectu epileptico, quem, vt mox audies, accersit) vulgò Petroselinum, & nostratibus Persilium dici consuevit: cuius facultates & medica auxilia hic nobis sunt paucis explicanda. Florétinus in suis Græcis georgiis, vt hinc auspicer, tradit Apium cum pane, cataplasmatibus vice impositum, sacris ignibus mederi: cuius verò decoctum, calculos insidentibus deturbare, & fotu idem præstare. Adhæc vrinæ difficultatibus, & ægrotantibus renibus, tam folio, quàm radice auxiliari. Quod ab herbulario poëta etiam adnotatum fuisse reperio, vbi de apij planta sic scribit-

Ignis facer.
calculi, vrinæ & renec.

Prouocat vrinæ hæc cruda commesta, vel hausta:

Sed magè radicem faciet decoctio sumpta:

Hoc idem semen operatur fortius haustum.

Subdit præterea idem Florentinus, fugillata color reddere, si eius semine decocto foueantur, Sugillata, mammarumque duritias, folijs attritis & impositis emollire. Plinius semen cum oui albo illitum, aut ex aqua coctum & potum, renibus mederi scribit: ac in frigida tritum, oris vlcibus prodesse: necnon cum vetere vino, vesicæ calculos frangere: quod etiam præstat radix. Datur ictericis idem semen ex vino albo, & ijs mulieribus, quibus statimenses non procedunt. Radicibus in iusculo coctis, vel acetariorum modo ex oxelæo apparatus licebit per hyemem, veris initia, & autumnis si

nem potius vti, quàm æstate: idque prandij, vel
cœnæ principio: quoniam materias à superiori-
bus ad inferiora, vrinam proritando, euocant, ac
vehiculi modo deducunt. Sed hoc loco nequa-
quam dissimulandum est, quòd non solum reni-
bus medetur hortulanū apium, sed etiã colicis
cruciatibus & alijs qui ex flatuoso spiritu egres-
sum non habente generantur. Præterea, quòd suc-
cus apij cum melle bibitus, coagulatum in ven-
triculo sanguinem, vomitu exhaurit. Et semē ei-
usdem coctum in aceto & aqua, lotium remora-
tū elicit: plantaq; ipsa contusa, & in vuluam mis-
sa, foetum cum secundis trahit. Quòd si bibatur
succus eiusdem, vterus à superfluis humoribus
purgabitur. Dioscorides ad nullum determinati
morbi genus apium applicat, sed omnibus indif-
ferenter inflationibus vtile esse pronunciat: sic de
eo simpliciter scribens, Soluit inflationes. Tradit
nihilominus petroselinum vires contra colum in-
testinum, vt diximus, validas inesse: adhæc con-
tra stomachum, sic loquens: Petroselinon stoma-
chi & coli inflationibus, torminibusque mede-
tur. Cui subscribit Galenus, tradens insuper, ori
sanè quàm gratum esse. Plinius incoctum, aquas
potu suauiores reddere prodit. & Florentinus
Græcus, in cibo sumptum facere, vt propriæ vul-
nerum fluxiones magis pronæ deferantur. Ocu-
lorum tumores, vt etiã mammarum, succus ei-
us mica panis candidi exceptus, emendare solet
ac tollere. Quod non prætermisit herbularius po-
ëta, sic de apio rursum scribens,

*Illius succo si candida mica terendo
Panis iungatur, oculis sedare tumorem.*

Dicitur

Colicus do-
lor, status, in
flationes,
sanguis coa-
gulatus.

Lotium, fœ-
tus, secunde,
vterus.

Inflatio &
colicus do-
lor.

Stomachus,
tormina, vul-
nera, oculo-
rum & mam-
marum tumo-
res.

Febriles ar-
dores.

munt & refrigerant collocatum, februm ardore ex oleo iniunctum, refrigerare, à multis non infœliciter expertum fuit. Quod etiam à Q. Sereno confirmatum scriptumque audies ad hunc modum:

*Sin autem calida depascent corpora febres,
Tunc apij succus leui soluatur oliuo:
Membra line, fofuq; ferus mulcebitur ignis.*

Oris & hali-
eus suauitas.

Cætera de apij facultatibus conticebo, nisi quòd pisces agrotantes in piscinis, illo summè recreantur ac refocillantur. Adhæc quòd nihil equè oris suauitatem commendat, atque recens apium & viride commanducatum. Quod meritorie mulieres pleræque non ignorant, apium mandentes & circumferentes, vt virus tetri odoris, quo imbuuntur, fallant, & suauiolem aurâ spirent. Hæc de apio medicam historiam penè claudēbā, cūm

Tria sum-
moperè mo-
tanda.

tria percommode mihi in mentē venerunt. Primum est, quòd apium manducandum nō est vbi scorpionū ictus timetur: sicuti adnotauit Alubater scribens ad Almanforem Sarracenorum regem. Secundum, quòd coci acetum suis obsonijs apio, & cellarij grauem odore vino, in saccis eximere solent, Plinio autore. Tertium, quòd petroselinum, hipposelinum, eleoselinum, oreoselinum & apium rusticum, aded congeneres sunt plantæ, ac tanta virium affinitate coniunctæ, vt altera alterius nomen apud rei herbariæ autores quandoq; sibi arroget. Quod ad hipposelinum attinet, ego sanè illud (vt id obiter adnotem) appositè à Gaza equapium interpretatū fuisse mihi aliquando persuasi, non ob insignem magnitudinem, vt multis visum est, sed quòd equis oculos & de-

& defatigatis, salubre fit ac gratum pabulum. Quod non ignorans ter maximus ille Homerus, Achillé ociofis equis legatorum Vlyſis & Phœnicis, paluſtre apium, aut ſi mauiſ eleoſelinum, quod nonnulli paludapium vertunt, nō temerè exhibuiſſe ſcribit. Cuius rei cauſam Plutarchus in Sympoſijs reddidit, quòd vacantes à labore conſueto equi, pedum vitio offendātur, cui præcipuum remedium, apium eſſe tradit. Quo loco illud cum eleoſelino & hippoſelino, ob virium & auxiliorum cognationem ac ſimilitudinem, confundit. Haſtenus de hortenſi apio & petroſelino: quod vnum cum vulgari apio, conſentientibus vtrinque auxilijs, hic confundiſſe, peccatum graue non erit.

Equorum
ocioſorum
& fatigato-
rū remedia.

Portulaca, & medica eius auxilia.

A R. IIII.

Portulaca ex horteniſibus vna eſt quæ omnium ferè iuſcullis ſuo tempore innatat, & pauperum ac diuitum menſas, oleo, ſale & aceto condita, inchoat. Frigida eſt & humida, quapropter fluxiones bilioſas ac feruentes, commutando & refrigerando emendat, febrîq; ardente conſiſtatis ſummè opitulatur. Quod poëtæ herbario non fuit occulatum, de illa hunc in modum ſcribenti,

Fluxiones
bilioſæ &
febris ar-
dens.

Humida viſ eius & frigida dicitur eſſe.

Vnde iuuat febrem quam dicit Græcia cauſum,

Trita ſuper ſtomachum viridis ſi ponitur herba:

Praſtat idem ſuccus ſi ſumitur, herbaq; manſa.

Dentibus qui ſtupore obtorpeſcunt ab eſu aci-Dētium ſtu-
dorum, auſterorum, vel frigidorum, māſa reme-
por, ignis
dio

facit, Ven^o, somnia, capitis dolor, vuln^{er}a, vmbilicus, dentes, tonsillæ, gingivæ, lûbrici & dyfenteria.

dio esse folet, ignibusq; sacris auxiliatur, ac Veneris impetus & somnia frangit. Capitis dolores in solatione contractos, cum rosaceo mitigat, & vulneribus syderatione periclitantibus, efficaciter cum polenta inungitur. Præterea infantibus vmbilico prociduo laborantibus, salubriter apponitur, ac dentes mobiles commaducata stabil: orisq; ac tonsillarum vlcera, & gingivarum tumores suo opportunè sedat succo. Animalia ventris rotunda ex decocto, vel stillatitia aqua pellit, ac dyfentericos ex vino hausta liberat. Vnde idem poëta.

Sanguinis & alui fluor.

Mansa vel hausta potest nimium restringere fluxum Sanguinis, & ventris largum cohibere fluorem.

Sitis, verruca, podagra & mamma.

Leontinus Græcus, ex geoponicis vnus, scribit folium portulacæ linguæ subditum, his qui siti cruciantur, bibendi desiderium restringere, & verrucas multorum dierum illitu tollere: quod etiã non omisit Plinius: docens insuper, mammam & podagræ inflammationes, succo portulacæ cum melle, aut creta cimolia, sanari. Qui frigido sunt ventriculo, vim portulacæ frigidâ, menthâ, fœniculo, aut simili quapiã herba calorifica debent obtundere. Sed, ô me obliuiosum: penè mittebam quòd portulaca miraculo quodã demulcet febres estuantes, trieta cum hordei farina, & hypochôdrijs ac hepatis admota. Adhuc, quòd mellis intincta, commansa, & ore reteta, apthas ac oris vlcera valde emendat. Insuper, quòd sua radice ficcata, & cum melle trita in formam vnguenti, fissuras labiorum, partiumq; aliarum nò minus adiuuat, quàm vulnerum dolores, si illis cum oleo & polenta imposita fuerit. Quæ si percoquatur, ad hæmorrhagias & sanguinis profu-

Vêtricus.

Febri ardēs, oris vlcera, fissuræ labiorum, vuln^{er}a, hæmorrhagia, sputum sanguinis & ventriculi ardor.

uia

HORTVS MEDICVS. 21

uia summè efficax habetur. Postremum id erit. Experti sunt veteres, quòd succus portulacę spu-
ta sanguinis mirificè compefcit: imò verò portu-
laca ipsa quouis modo ministrata. Quæ si cum
aceto manducata fuerit, ventriculi ardoribus
valde commodabit.

Beta, & medica eius auxilia. A R. V.

Claudius Galenus hoc olus nitrosa facul-
tate dotatum esse censet, qua etiam sordes **Sordes, ven-**
eluit ac discutit: quæ vis in candida beta effica- **tris excre-**
rior est, aded vt ventrem ad excernendum inuit- **tio, stoma-**
tet, ac stomachum sensu exacto præditum mor- **chus & he-**
deat & vellicet, cum nonnulla hepatis iactura. **par.**
Quæ duo postrema, verficulis duobus elegantif-
simis sic expresit Eobanus Hessus.

*Cruda nocet beta, hanc coctam sumpsisse iuuabit:
sumpta frequens stomachum vellicat, atq; iecur.*

Diphilus medicus geponicus tradit, beta can-
dida aluos solui, & rubra vrinas proritari. Sunt **Aluus.**
qui nigram vituperent, quòd atrabilarium san- **Vrina.**
guinë gignat. Succus naribus inditus, caput pur- **Caput, au-**
gat: infusus, aurium dolores sedat: illitus, dentiũ **res, dentes,**
cruciatu compefcit. Si caput succo illius deter- **porrigo,**
geas & côfrices, à porriginè & pityriasi vindica- **perniones,**
bis: & si radicis succum naribus iniicias, dētium **ambusti.**
cruciatu emendabis. Si decocto perniones fo-
uebis, eos mitigabis: si folia coxeris, ambusti
medeberis. Addam q̄ vsus betarum frequēs ny-
ctalopibus est vtilis: & si cum atriplice illarũ de- **Nyctalopes,**
coctum vuluis ritè infundatur, earũ vitia corri- **vulvæ vitia,**
get. Beta nigra seu rubra coquitur cum lente lu- **alui fluor.**
brico

**Vermes, iecoris obstru-
ctio, lienosi,
& flatus.**

**Odor allio-
rum.
Quale nutri-
mentum
à betæ.**

**Vinum &
acetum.**

brico ventri cohibendo, quem, vt diximus, can-
dida soluit: quæ cocta, & cum allio crudo sum-
pta, intestinorum tineas abigit. Iecoris obstru-
ctionibus aptius quàm malua accommodatur,
maximè vbi cum sinapi vel aceto estur: lienosos
similiter manducata, mirificè iuuat. Vnde quis
eam medicamentum potiùs quàm alimentum
dixerit, vbi hoc modo manditur. Menander,
vnus ex schola Græcorum geponicorum & me-
dicorum, tradit radices betæ toffas, terum allij
odorem ac virus extinguere, si supermanducen-
tur. Quæ rubras vel subrubras habent radices, vt
valentiùs nutriunt, ita sanguinem gignunt longè
crassiores quàm folia: illudque insuper obti-
nent, quòd flatus facillè pariunt, cum facillè per
alium alioquin descendant. Huius oleris, sicuti
aliorum, exigua est alimonia: quòd si largiùs su-
matur, stomachum, vt paulò antè dicebamus, in-
festat & mordicat. Habet tamen id commodi,
quòd aquâ mulsâ incoctum, alui sedimina deij-
cit, vt scribit Diocles Carystius ab Hippocrate,
Plinio autore, fama & ætate secundus, in aurea
epistola ad Antigonum, de morborum præfagi-
tione, signis & curatione per Hortensia. Quam
nos, haud ita pridem cum Opusculo de Sena plâ-
ta omnium saluberrima, & beneficētissima, pub-
licæ vtilitati exposuimus. Cæterùm hic tacen-
dum non est, quòd sicuti à brassica vini sapor (vt
suprà docuimus) in dolio facillè corrumpitur,
ita odore betæ, folijs eius demersis, facillè repara-
tur. Si acetum subito facere voles, tusam betæ ra-
dicem in vinum conijcies, post horas tres in ace-
tum degenerabit: quod si voles in pristinum sta-
tum restitui, brassicæ radicem indidisse satis erit.

Sed

Sed hæc ad nostra vinorum secreta & auxilia re-
leganda erant: quorum participes nunquam fi-
ent cenopolæ, nisi vina in multorum perniciem
temerè confundere & perditè turbare desinant.

Blitum & Beta cum medicis vtriusque au-
xilij. A R. VI.

Stomacho inutile olus censetur esse blitum,
Sventrem aded turbans, vt choleram morbū
aliquibus faciat, & alui fluxiones vomitionesq;
cum intestinorum torminibus, mota bile exci- Venter, che
ter: quod de immodico & assiduo eius vsu dictū lera, alui flu-
accipies. Vnde à Plinio iners olus sine sapore & no, vomit-
acrimonia nuncupatur: & à poëta Hesso ignauū, tus & tor-
ac ventri mouendo duntaxat vtile, mina.

*Ignauum (inquit) sine honore blitum, sine viribus, estur
Hoc solo, ventrem quod bene deijciat.*

Ab hoc inertio olere inertes homines bliteos nuni-
cupamus. Quanquam antiqui *Blitres* dixerunt,
quos Latini stolidos, fatuos, bliteosq; vocant: &
hinc fit, vt vulgari conuicio nullius frugis aut
ingenij homines, nostratibus Gallis blitres ac be-
litres, vt diximus, passim vocentur. Hinc etiam
conuicium fœminis apud Menandrum faciunt
mariti. Blitum è vino potum fertur prodesse ad-
uersus scorpiones, & clauis pedum vtiliter illi-
ni: adhæc lienibus, & ipsorum dolori ex oleo.
Hippocrates, Plinio autore, menstrua eo cibo
fisti putat. Sed hîc prætereundum non est, quod
prisci cum blito betam confuderunt: vnde Mar-
tialis hanc fatuam, seu infpidam, hoc disticho
appellauit.

*Blitū igna-
uum & fa-
tuam olus.*

Vt

*Vt sapiant fatuae fabrorum prandia betæ,
O quàm sapè petet vina, piper^g₂ coquus?*

cùm re vera sapore fit nitroso, & non fatuo, aut insipido, vt blitū: quo fit vt eius succus naribus exceptus, mucum & pituitam ex eis eliciat, præsertim betæ albæ. Vnum & item alterum bliti auxilium omittebam. Prius est, quòd aqua decoctionis eius, & maximè rubri, cum suis radicibus, surfures capitis amolitur. Posterius, quòd folia sub cineribus cocta, vel elixata, ambustos summè iuuant. Memineris quòd blitis quàm betis gustus insulsior est & humidior: vnde choleram faciunt, quemadmodum cucurbitæ et pepones. Quæ dum nequeunt excitare facultatem expultricem, cunctando corrumpunt cibum, & hinc vomitiones, turbidasq; ventriculi motiones excitant flatu multo mixto: vt doctè adnotauit Petrus Sena.

Furfures & ambusta.

Oxalis seu Acetosa, & medica eius auxilia.
AREA VII.

Oxalis ab acido succo nomen habet, vnde apud multos *Acetosa* dici solet, & vulgari nomenclatura *Ozella*. Duorum est generum, maior & minor. Vtraque iuribus affatim innatare consuevit, & singularem gratiam in acetarijs habere. Quin & carnibus intingendis iucū dum succi viridis accrementum subministrat: nec aliud in obsonijs maiorem sibi vendicat autoritatem. De oxalide id sum expertus, quòd carnes quantumuis duras, coriaceas ac peruetustas, esui aptas facit, ac tenellas reddit, si illi concoquantur & præma-

**Oxalidis v-
sus ad exci-
tandem ap-
petentiam
& alia.**

præmaceratæ elixentur. Nam lubricæ & humen-
tis est naturæ, quâ dura emollit. Quæ facultas cū
multò validior & vegetior fit in oxylapatho &
lapatho, ita rem eâ multò certius cū illis sum asse-
cutus, quàm cum hortensi oxalide, quâ nihil fre-
quentius vbiq; nec vilius, ad irritandam appeten-
tiam, si langueat, aut mitigandum ventriculi vel
hepatis æstum immodicum, si opus sit. Quod
poëta herbularius nec ignorauit nec omisit, de
Oxalide hunc in modum scribens,

Hanc auide multi comedunt in tempore veris:

Expertumq; ferunt sibi quod fastidia tollit.

Semen vtriusque tritum ex aqua aut vino, vtili-
ter bibitur contra dysenterias, & celiacorum
affectus, ac stomachi fastidia & nauseas. Radi-
ces ex aceto coctæ, aut crudæ illitæ, lepras & im-
petigines sanant: sed antea locus aceto & nitro
in sole est perfricandus. Sunt qui planta tota effi-
caciter vtantur (sicuti etiam aizoo minore) ad-
uersus erysipelata & herpetas, necnon tumores
oculorum in cataplasmate: præterea aduersus
calidas podagras cum polenta, & antiquos capi-
tulis dolores, cum rosaceo. Fluxum muliebrem
vtero apposita, commodissimè sistit, vt tradit
Dioscorides: sed non menstrua, seu lunares fœ-
minarum purgationes, vt vult poëta herbula-
rius. Ex quo etiam addimus quod

Omne genus fluxus ventris restinguere mirè

Cum vino potata solet, vel mansa frequenter.

Decoctum radicū eius, pruritus corporis sedat,
si eo foueatur aut cōfricetur corpus in solijs bal-
nearum: mulcet insuper dentium dolores cum
vino. Nonnulli in strumis amoliendis radicū morbus.

D d gesta-

- gestamine vtuntur, eas collo appendentes: quæ etiam cum vino potæ, regio morbo auxiliantur. Verùm, hæc omnia efficacius præstare solet oxylapathi radix. Apuleius ad abscessum qui fit in inguine, oxalidem contundit absque sale, cum veteri axungia, quæ dupla esse debet ad herbam: iisque probè commixtis, pastillum concinnat, quem folio caulis inuolutum sub calidis cineribus sepelit, & mox abscessui aut buboni calentem applicat, lineoque panno tegit, & colligat.
- Abcessus aut bubo in guinum.** In vino austero cocta & potata prægnantium malaciam et deprauatam appetentiam emendat: quod etiam præstat citrij decoctum. Non tacebo quod radix aqua incocta, vel macerata, rubelli vini colorem mentiri solet, grata & salutari febricitantibus impostura. Folia papyro vestita, et sub calidis cineribus igneum teporem experta, & pauco rosaceo excepta, quosuis tumores ad suppurationem faciliè mouent. Noui quendam qui omnes dysenterias in paruulis, ad hunc curabat modum. Oxalidem forti aceto macerabat, deinde stuppis eodem aceto intinctis, sub calidis cineribus modicè decoquebat, postea succum exprimebat, & calidum propinabat. Penè omiseram, quod oxalis mirabilem habet energieam
- Malacia.** aduersus luem pestilentem, si ex aceto macerata, matutinis fumatur horis: felici experimento probatum, quemadmodum in nostro opusculo de Peste non obscure ostendimus. Verum enimuerdè, nec absurdum, nec inutile fuerit hoc loco proferre quid eam in rem scripserit Ant. Gainerius Papiensis medicus de peste differens. Acetosa, inquit, mirabilem habet virtutem aduersus pestem, sicuti ego accepi à fide digno quodam: apud
- Tumores, suppuratio, paruulorum dysenteria.**
- Pestis & ætus febrilis.**

apud quem sauiete peste quauis, nullus vnquam locum mutauit, adiutus praesidio huius plantae. Cuius bolum ante prandium & cenam die qualibet ex domesticis vnusquisque sumebat: & si deesset eius copia, puluerem ex ea reficcata, in vino albo praesumebat, utebaturque nonnunquam catapotijs Rufini contra pestem. Ex quo nullus e domesticis vnquam peste correptus fuit. Addit ille idem Gainerius quod oxalis comesta, ictum a scorpione impressum non solum sanat, sed & praesumpta, vel eius semen, nullam noxam venenum relinquere in corpore permittit. Quod Auicenna ante eum testatum esse posteritati etiam voluit. Hoc postremum sit, Nosstrates mulierculae in febrium ardore contusam oxalidem carpo manuum vtiliter imponunt.

Spinacea, & medica eorum auxilia.

AREA VIII.

SANE mirandum est, spinacea olera veteribus incognita fuisse, cum & pauperum & diuitum mensas onerent per verna ieiunia, ac eosdem inferciant & faturent. Aluum emolliunt, & corpus humectant, flatusque colligunt, nisi humor excrementitius abijciatur, & calidis rebus admotis emendetur. Caeterum, quia in istorum oleru cibaria praeparatione a multis peccatur, ideo illam paucis hoc loco ostendisse, inutile fortassis non erit. Abiectis radicum capillamentis citra aquam elixari postulant, nam magnam vim humoris inter coquendum effundunt, proprioque iure contenta, alienum asperrantur: aliter si

Alui lubra-
catio & ha-
tus.
Quomodo
sint coquen-
da & appa-
randa ipina-
cea.

Dd 2

coquas

Notanda &
in vsum ver-
tenda.

coquas, natium illorum succum perdis ac te-
merè inebrias. Abactò post elixationem lentore,
ligneo cultro, aut aliter, percutiuntur, & sub in-
de versantur, postea in manuales globos & offas
herbaceas (expressa penitus sanie) rediguntur, ac
patinis ex oleo optimo vel recenti butyro, dili-
genter friguntur, addito omphacio & piperis
tusi momento, vt magis palatum titillent, & fla-
tulétam humiditatem exuant. Sed híc medicum
agimus, non coquum: quare, quæ medicorū sunt
promittamus, & sua tractent coquinalia coqui.

Borrago, & medica eius auxilia.

AREA IX.

Borrago, quæ verum & legitimum buglos-
sum multis esse creditur, folijs suis, obso-
riorum iuribus salubrem & peculiarem addit
gratiam: estq; hyeme apud nonnullos eius radix,
foliorum vice, quoties anni tempus illa denegat.
Flos in æstate in acetarijs summè gratus habetur.
Olus hoc, suavi suo odore (nam peponem iucun-
disimè subolet) vires recreare solet, ac animi vo-
luptates, vt tradit Galenus, in vino augere. Ex
quo Græci *ἠσπιούριον*, hoc est oblectans & lætificans,
scitè admodum nuncuparunt: adhæc *ἠσπίδιον*, id
est tristitiam discuties. In quam rem alludit vul-
garis versiculus,

Dicit Borrage, gaudia semper ago.

Tradunt plantam hanc vtilem esse aduersus hor-
rores febrium, eiusq; radicem quæ tres emiseric
thyrsos, cum seminibus tritam, & ex vino deco-
ctam, tertianis prodesse: quæ quatuor, quartanis,
quod etiam confirmat Dioscorides. Alij testatur
absces-

Febris ter-
tiana, quar-
tana, absces-
sus, tussis.

abscessibus valde accommodam esse. Galenus illos, qui ob faucium asperitatem tussiunt, decocto eius in melicrato summè iuuari scribit. Plinius addit, quòd si quis borragine aut buglossò inarescente, medullam è caule exemerit, alligaueritq; ei septem folia ante accessionem, à febre liberabitur. Poëta herbularius ex Arabum placitis, de Borragine testatur,

*Quòd choleram rubram nimio seruore perustam
Purgat, cum vino fuerit si sumpta frequenter:*

Humores nocuos pulmonis detrahit hausta,

Mixtus aqua tepida si succus sumitur huius.

Subdit præterea, quòd cardiacis valde prodest, & ijs qui coxendicum labores patiuntur: adhæc, quòd vino sæpè immerfa, memoriam reddit illisam ac vegetam. Hic non tacebo quod expertum audiui: Si mulier à partu non potest liberè purgari, propina illi succum borraginis, porrorum & petroselini, cum vino, vel oleo dulcium amygdalarum, & videbis rem admiratu dignâ. Si addideris suffitum ex cornibus & vngulis capræ, vterum valde commouebis ad excludendû excrementitias gestationis reliquias.

Asparagi, & medica eorum auxilia. AR. X.

HIC mihi monèdus est Lector, quòd Græci ægermina herbarum & fruticû ante florem erûpentia, nomine largè sumpto, asparagos nuncupare solent. Sed nos hoc loco agimus duntaxat de ijs asparagis qui fatiui sunt & altiiles, quiq; propriè ac peculiariter id nominis sunt adepti. Horû cibus stomacho vtilissimus esse traditur: cui si cuminum vel anisum addatur, alui & coli

Febris, cholera rubra, pulmonarij, cardiaci, ichiatici, & memoria.

Partus & eius purgatio, vterus & secundæ.

Stomachus, in flationes alui & coli,

D d 3 infla-

vrinæ, calculi, vulturæ, pectoris, ac spinæ dolor, Venus & venter.

Stranguria, dysuria, dysenteria, renes & iccur.

inflationes discutiet, vrinæ mouebit, ac calculos exturbabit. Sunt qui ad vulturæ dolores radicem cū vino dulci propinent, & negent ab apibus illū posse pungi, qui asparagis cū oleo tritis peructus fuerit. Plinius pectoris & spinæ doloribus summè prodesse scribit, ac Venerè stimulare, & ventrem leniter mollire. Sed ante alios cibos debent sumi. Vndè maximè peccant, qui postrema mensa illos apponunt. Dioscorides affos aut elixos, vrinæ stillicidium, difficultatemq; ac dysenterias mitigare tradit. Galenus verò renes ac iccur infarctu liberare, maximè radice & semine. Quod Q. Serenus in sua illa celebri remediorum poetica sylua non omisit, hunc in modum scribens de lumbis & renibus sanandis,

Aut caput asparagi cum vino sume vetusto,

Seu maui appone: modus conducit vterq;.

Vrina & dentes.

Quomodo coquendi & parandi sint asparagi.

Radici decoctum ægrè meientibus prodest, ac dentibus excruciatibus medetur, si qua dolent parte contineatur. Non desunt qui canes necari scribāt, hausto asparagi iuscule. quod an verum sit, necne, faciet experientia scire. Cæterum hinc nō dissimulabo, nec tacebo, quod modicam coctionem sustinent asparagi: nam diutiùs percocti, in tabem abeunt. Ex quo Imperator Drusus, celerè rei successum demonstrare volēs, dicere solebat, *Citius quàm asparagi coquantur.* Si in iure pingui elixentur, suum condimentum sic apud multos secum referūt: Si in aqua, oleo optimo, vel butyro recenti, addito sale & aceto, piperisq; momento conspersi & imbuti, summa cum voluptate manducantur. Sed rursus obliuiscor me hinc medicum agere, non coquum.

HOR.

32

HORTI MEDICI CAMPVS SE-
CVNDVS, RADICES ALI-
*quot esculentas, quatuor areolis
continens.*

Porrum hortense, & medica eius auxilia.

AREA. I.

Radices aliquot hortorum esculentas medi-
cè hîc descripturus, à Porro auspicandum
præceptis refert tritum et appositum, morsus Reptilium.
eiustq; semen cum passo potum, vrinæ difficulta- morfus, dy-
ti mederi. Adhæc vetustis sanguinis reiectioni- guis, oculi
bus opitulari, si temperato modulo cum pari & stomach^o.
baccarum myrti vel gallæ mensura, & thuris fa-
rina, opportunè ex vino, si febris absit, propine-
tur. Hippocrates absque vlla mistura dari iubet,
vsuq; porrorum nimium & continuum pro-
hibet, quòd oculorum aciem hebetet, ac stoma-
chum malè habeat. In quam rem Eobanus Hef-
sus pulchrè & eleganter allusit ad hunc modum:

*Officiunt oculis capitati segmina porri,
Interiora graui viscera mole premunt.*

Vfus illorum innocentior fiet, si tantùm perco-
quantur, vt in rabem ferè soluantur: si enim cre-
duntur non minùs alere quàm carnes: tametsi æ-
grè à ventriculo conficiàtur, ob fibrosum nescio Succus por-
quid, quod illis inest. Crudorum succus largus rorum inter
Plinio inter deleteria recensetur. Nam fama est, deleteria ad-
Melam equestris ordinis reu, ex procuratione à numeratus.

D d 4

Tibe-

Tiberio principe accersitū, in summa desperatio-
ne succo porri ad trium denariorū argenteorum
pondus hausto, confestim expirasse absq̄ crucia-
tu. Porrū ex melle tritū vlcera purgat: & eius suc-
cus paucus cū lacte muliebri haustus, profluuia
ex abortu sedat, tussimq̄ vetustam curat, quem-
admodum herbularius adnotauit poëta:

*Commixtus (inquit) porri succus lacti muliebri,
Et bibitus, tussim fertur sanare vetustam:
Ac varijs vitijs pulmonum subuenit idem.*

Vlcera, flu-
xus mulie-
bris, tussis,
pulmo, pun-
ctura vene-
nata & capi-
tis dolor.

Sanguis, tho-
rax, fluor al-
ui & vox.

Pulchra hi-
storia de
Nerone.

Datur salubriter cū vino his qui à venenatis be-
stiolis icti fuerunt: imò verò cum melle tritum
vtiliter puncturæ earundem superponitur. Si
præterea eius succo pars mellis tertia addatur, &
per nares vel aures guttatim infundatur, modò
id tepidum fuerit, capitis dolores frigidus com-
pescet. Idem succus aceto exceptus, vel cum gal-
la remixtus & fronti illitus, frillantem è naribus
sanguinem sistit. Quod etiam fiet si adiecto thu-
ris polline naribus iniiciatur. Quin & thoracis
vitia cum melle datus expedit. Hic non est tace-
ndum ex Galeno, quòd porrum acrimoniam de-
ponit, ac minùs inflat, si bis permutata aqua co-
quatur, deinde frigida perfundatur: quo modo
etiam fluentem aluum sistere fertur, & grauem
vocem explicare, faucium asperitatem suo lento-
re deliniendo. Vnde & perdices (si Aristoteli cre-
dimus) porro vescūtur, canorę vocis gratia. Hinc
minùs mirū esse debet, à Nerone mansum fuisse
porrum ex oleo, statis mensium diebus, ad cõci-
liandam vocis præstantiam, dum pro ea certaret
cum phonasco: per quod tempus, nihil aliud, ac
ne panem quidem, fumebat, quemadmodum scri-

scribit Plinius, qui de sectiuo porro id intelligendum censet: cui ille idem princeps Nero autoritatem dedit. Experti sunt nonnulli, succum porri Lumborum ex vino haustum, lumborum dolores mi dolor & fragillae, & fracturas apponendo solidasse. Quid curae amplius?

Contractas vulvas succo curabi eodem:

Hocq; hausto reddes fecundas saepe puellas.

Disimulandum non est ex Dioscoride, Plinio & Caelio, quod porri facultas inest adstringendi, & nera & lotij sanguinem, ut diximus, supprimendi: ex quo vulneribus rite imponuntur. Quod Q. Serenus non tacuit, hunc in modum ea de re eleganter scribens,

Præterea nimis veserati vulneris amnes

Feniculi cinis adstringit, vel fimbria porri,

Semen eiusdem contusum, & ex passio, aut vino albo generoso, ut diximus, bibitum, lotij difficultates soluit, ac urinarios meatus aperit. Et si succo porri misceatur adeps anseris, ac eo unguentum collum vteri post menstruas purgationes, contractam matricem relaxabit. Idem succus cum aqua tepida haustus, potenter operatur in euocando & ducendo foetu parturientium. A nonnullis per experto audiui, quod porri semina cum mirrha & aqua, vel succo plantaginis trita, saluberrimum præstant auxilium aduersus excreationes sanguinis pulmonarias, vel thoracales. Et eorundem drachmæ dux cum granis aliquot myrti & aqua portulacæ idem operantur. Præterea vapor de coctionis foliorum porri, saluæ & lauri ex generoso vino, per anum exceptus, & calentes herbae Colicis do-

Vterus, partus, sanguinis sputum.

ventri appositæ, eius dolores etiam colicos abolerent, vulvas lent. Quod experimētis multis testatum est cum

Dd 5 se.

**fecunditas &
fluor sanguinis.**

fequentibus: nimirum. quod succus porri sectiuſ cum melle vulvas purgat, & cum vino generoſo hauſtus, menſes ciet. Cibus ex illis frequenter repetitus, ad fecunditatem prodeſſe fertur. Et ſi cum thure, aut galla teratur porrum, & eo nares inferciantur, fluentem ex illis ſanguinem fiſtet.

**Membrum
ſideratum.**

Caterum, ſi quis experiri volet num membrum aliquod amputandum, vere ſideratum & ſpha- celifimo tactum fuerit, partem eam porrorum quæ viſcit, contundat, & vna nocte membro ſuperponat. Id ſi poſtridie liuorem aut nigrorem nonnihil exuerit, ſignificabit vitale adhuc eſſe, ſin minùs, mortuum & iuſtè amputandum ne pars ſyncera trahatur in vitium. Experimentis multis cõfirmatum fuiſſe mihi fidem fecit Hiſpanus quidam arcanorum nature explorator indefſus: quod poſteris impertitum volui. De medicis porrorum auxilijs hætenus. Sed prius quã ex hac tabula porracea manum tollam, monuiſſe iucundum erit, & fortalſe gratũ, quod qui cuminum præguſtauerit, fœdum & tetrum porrorum odorem nunquam exhalabit, etiam ſi larga manu porrum ipſum manducauerit, nam eius eſu grauis halitus extinguitur, quemadmodum tradidit Sotio in græcis agriculturę præceptis. Hoc vnum reſtat ex petro Creſcétio cognoscendũ, nimirũ quod ſemen porri in vinum proiectum, eſſi cit ne aceſcat: imò verò vt acetum in vinũ redeat, hoc eſt acorem omnem exuat. Quod experientia admodum facili & labore paruo ita probari poteſt, vt inde ſequantur commoda mille. Sed indigni ſunt noſtrates cenopolæ, vinorum peſtes, & eorundem pernicioſi fucatores ac impoſtores, qui hæc reſciant, & alia item iucunda. æquẽ ac v-

**Quomodo
tegarur ſce-
dus odor ex
porris.**

**Quomodo
fiat ex vino
acerum, &
contra.**

tilia,

tilia, quamplurima, in nostris vinorum secretis
& auxilijs describenda.

Cepa, & medica eius auxilia.

AR. II.

VEteres rustici, vt testatur Columella, Cepas *uiones* nuncuparunt: quòd vno & singulari consent capite, & non pluribus bulbis aut nucleis coagmentato, vt allium. Quod nomen apud nostrates Gallos, velut triuiale hactenus vsurpatur. Hippocrates cepam aspectu, magis quàm esu, commendauit, visu bonam esse dicens, & gustatu malam, quia est mordax, summè calida, & æstuosa. Sotion Græcus agricola & medicus, autor est, teneriorem cepam cū melle à ieiunis quotidie manducatam, firmitatem valetudinis custo dire. Id quod etiam adnotauit herbularius poëta, de cepis hunc in modum scribens:

- quisquis ieiunia soluerit illis,

Vnaquaque die, viuet hic absque dolore.

Tradit insuper idem Sotion, cepas vlcera ad sanitatem perducere, & vitiligines in Sole perfrictas vlcera, vitilicem, emaculare, purulentisque auribus suo prodesse ligines, aures succo. Si anginis illinantur, auxiliari ferunt: per angina, tussis inde atque tussis, modo sub cineribus coquantur, & canis morsus. Sunt qui adfirmant vitilicem, aurium grauitatem ac sonitum emendare. genitalia, quem etiam ex aqua bibendum multi dederunt aures, obmutum repentè obmutescens. Hæc omnia ille idem rescentes, poëta

Hippocratis
iudicium de
cepa.

sus.

Epiphora,
genitalia,

poëta

& morsus ca poëta versibus aliquot expressit, de cepis ita lo-
mis, quens,

Appositas perhibent morsus curare caninos,

Sit trita cum melle prius fuerint, vel aceto:

Apponunt alij cum vino, melleq; tritas,

Transactisq; tribus soluunt cataplasma diebus.

Fœmineo lacti commistus succus earum,

Pellit sæpè graucis, infusus, ab aure dolores.

Is rursus commistus aqua, bibitusq; iuuabit

Illos quos subitus facit obmutescere morbus,

Dysenterici Non defuerunt qui cepas dysentericis exhibue-
lumborū do- rint, & lumborum doloribus mirifice prodesse
lor, hydrops, dixerint: succumque illarum cum succo fœnicu
lethargus, tu li, incipientibus aqua intercutanea laborare uti-
bercula, na li, liter propinarint. Qui vnus cum ruta & melle,
res & caput. liter propinarint. Qui vnus cum ruta & melle,
etiam lethargicos excitauit: & cum passis vuis,
vel fico, tubercula maturauit, & confestim ape-
ruit. Idem naribus exceptus, caput à noxijs hu-
moribus exonerat: & cum bōbace, in anum mis-

Hæmorrhoi- sus, cunctantes hæmorrhoides euocat. Præterea
des, paralytis cepa confricata pilos regenerat, & olfacta paraly-
morsus canis ticos ac spasmaticos valde iuuat. Quæ alba est,
ac hominis, sub cineribus cocta & multo butyro recenti ex-
pustulæ, calli cepta, vehemētes hæmorrhoidum dolores sedat,
& pori. illis apposita. Cum sale & melle trita, & morsui
ab homine vel rabido cane impresso, diem vnum
admota, auxilium non vulgare adfert. Et si cum
adipe gallinæ teratur, corporis rubras ac liuentes
maculas obliterat, maximè faciei. Quod etiam
præstat sanguis gallinæ nigræ. Eadem cepa cum
sale aut melle trita callos & poros eradicat, præ-
fertim qui de calceamentorum attritu fiunt. Ad-
dam ex Galleno, quod qui ex vetere cepa locū alo-
pecia

Alopecia, o- præstat sanguis gallinæ nigræ. Eadem cepa cum
phiafis, part⁹ sale aut melle trita callos & poros eradicat, præ-
& plagæ be fertim qui de calceamentorum attritu fiunt. Ad-
ficiarum. dam ex Galleno, quod qui ex vetere cepa locū alo-
pecia

pecia vel ophiast glabrum sæpenumero fricabit,
 summum illi prælidium ad pilorum generationē
 adferet. Præterea, si cepa in vino vel aqua parum
 coquatur, deinde teratur, & in oleo cōmuni fri-
 gatur, ac vtero emplastretur, dolores à partu reli-
 ctos soluet. Et qui eandem sub cineribus coctam
 cum fermento & oleo liliorum subiget, præstan-
 tissimum habebit remedium ad maturandum, &
 emolliendum abscessus. Sed ne, obsecro, omitta-
 mus, quod cepa solo odoratu materiam multam
 pituitosam à cerebro elicit: adhæc quod præsci
 bestiarum omnium plagis cepearum succum fœlici
 successu instillauerunt: monueruntque cepam
 commanducaram, vel ex vino albo potam, tar-
 dantia menstrua accelerare, & pedum intertrigi-
 nes, gallinarum pingui remisto, emendare. Qui
 foculo percoctam & oliuo exceptam sumpsit, hæmorrhoi-
 morfus ac biliosas erosiones, dyfenteriz comites
 maximoperè leuabit: nec non seuos hæmorrhoi-
 dum labores mitigabit. Sed lucubrantibus, & li-
 terarum studijs addictis summè cauendum est, ne
 cepis ac alijs profusè vtantur: nam oculos viti-
 ant, visum obtenebrant, sitim accendunt, & bilē
 exacuunt: profunt tamen pituitosis vtcunque,
 & maximè hyeme. His adde, ex Galeno, quòd
 cum bis elixa fuerit cepa, acrimoniam deponet,
 viresque imbecilliores habebit, succi prauitate
 nec retinēs, nec agnoscens. Verumenimuerò, hoc
 loco valde admirandum occurrit, quòd cepa o-
 lerum omnium sola, vt tradit Plutarchus, Luna
 damna non sentit, habetque augendi & minu-
 endi vires illi contrarias. Nam reuirescit ac re-
 germinat decedente & senescente luna, inarescit
 verò ac marcessit eadem redeunte & adolescente.

Menstrua in-
 tertrigenes,
 dyfenteria,
 hæmorrhoi-
 des & oculi.

Cepa habere
 vires lunę cō-
 trarias.

Atque

**Remedia
contra vltio-
nem.**

Atque hinc fortasse factum fuit, vt Pelusiotæ Aegyptij sacerdotes, cepas religiose suis abdicarint mensis. Nam cum fruges, herbæ, arbores & animalia sideris lunaris incrementa & detrimenta sentiant, sola cepa vicissitudines agnoscit aduersas. Pro coronide fit hoc. Ceparum philuræ seu tunicæ sub cineribus coctæ & tepidæ parti ambustæ admotæ, vltionis cuiuscunque doloré ac sensum tollunt. Quod etiam præstare solet earundé succus expressus & linteolis exceptus, ac non nihil calens per initia adhibitus. Nam acres fuligines & vltionis scintillas sub densata cute delitescentes expedit, & foras laxata cuticula abire sinit. Quæ res varijs experimentis, vnâ cum his quæ sequuntur probata fuit. Aperitur & excauatur alba cepa, ea parte qua radices spargit: præstantiq; theriaca succo citrij mali subacta, infarcitur, & occluso foraminis ostiolo, ipsamet particula que derasa fuit, papiro, vel pergamena charta inuoluitur, & deligatur, tum demum sub calidis cineribus tantisper coquenda sepelitur, donec probè emollita fuerit, vt cremor ab expressione stillans excipi possit, sanè quàm utilis his qui peste laborant: sed eos illico sudare oportet. Eadem cepa, vt prius excauata & cumini puluere saturata, cocta, & expressa, ad aurium surditatem vtiliter instillatur. Deuoratur etiam salubriter cum saccharo, aut melle, elixa, aut sub prunis tosta, miro auxilio anhelosis, asthmaticis, & tussientibus, addito recentis butyri momento. Crassior ceparum squamma, cortex aut tunica, sub feruido cinere torrefacta, aduersus antiquum capitis dolorem non temere adhibetur, indito eius frustulo calente in aurem partis effectæ, addito rosaceo & laurino

**Pestis auris
surditas, tussis,
asthma &
capitis dolor
antiquus.**

rino oleo, necnon succida lana quæ totam auriculam vestiat. Sed hæc rusticis & mediæ plebe popellis, non locupletibus scripta sint.

Allium hortense, & medica eius auxilia.

AREA. III.

Inter ruris pulmentaria, & domestica agri præsidia, allium admodum familiare esse, nemo est rerum rusticarum studiosus qui nesciat. Hinc de Græcis geoponicis & medicis vnus Sotion tradit, allia in cibo sumpta, vel è regione ventriculi appensa, lumbricos expellere: & in cataplasmate, morsis à vipera, aut rabioso cane, mirum in modum auxiliari: imò verò si quis illa præsumperit, à serpentum, reptiliumque venenis tutissimum esse. Quarum rerum post Græcos, Arabes & Latinos medicos omnes, testem citabimus Eobanum Hæssum, poetam elegantiss. de allij viribus in hunc modum scribentem,

Nanque venenatis melius vix vlla medentur

Pharmaca serpentis illius ardet odor.

Quod etiam longè ante Eobanum confirmavit herbarius poeta, de eodem allio sic loquens,

--mansum, vel inunctum

Curat quos serpens, vel scorpis attulit ictus.

Sanat & appositum morsus cum melle caninos.

Hinc verè scripisse mihi videtur Volaterranus, Pulchra & suo tempore inuentum fuisse rusticum, qui cum serpente per hiantes fauces in agris dormiendo, ignoranter admisisset, sese statim committatur summè ducatus allijs, ceu præsentis amuleto curauit: virus tamen ac mortem, vxori (res mira) in coitu stillauit, ac transfudit. Ex quibus faciliè colligis,

allium

Alliū rustico allium rusticorum theriacam appositimè dicta-
rum theriaca quòd illo nec præsentius, nec certius vllam ha-
& vnde. beant antidotum agrestes aduersus venena & ve-
nenata omnia. In quam rem alluisse mihi vide-
tur. Virgilius philosophus & medicus arcanorū
naturæ conscius, hoc disticho,

Thesilis & rapido fessis messoribus æstu,

Allia, serpillumque herbas contundit olentes.

**Actia & odo-
rata, omnia
serpentibus
insensa esse.**

Causa esse potest, quòd odorata omnia vermi-
bus ac serpentibus sint valde noxia: vel quod al-
lia defatigatos spiritus recreent, & labascentes vi-
res firment ac sustineāt, sed versus AEmilij Macri
super ea re pulchrum erit audire.

Hac ideo (inquit) miscere cibis, messoribus est mos,

Vt si forte sopor fessos depreßerit aruus,

Anguibus à nocuis tui requiescere possint.

Redeo ad facultates, & medica aliorum auxilia
quorum spicata & bulbacea capitella melle suba-
cta, suggillata delere, ac liuentia ad colorem redu-
cere, experientia docuit: nec non vrinas mouere,
vitiisque renum pugnare: & dentium dolores, o-
re contenta, sedare, maximè à causa frigida. His,
ex Celfo licebit addere quòd allium antè accessio-
nem quartanæ manducatum, calorem mouet qui
horrorem non admittit. Sed illud de multis est
memorable, vt scripsit Serapio, quòd licet sanā
oculorum aciem lædant allia, nihilominus ean-
dem humiditate vitiatam ac hebetem refocillant
Cum nitro, sale & aceto inuncta, phthiriasi, seu

**Pediculi, len-
des, vermes,
stant per se, tum pota,
tum illita, ex Plinij & Au-
papularū eru-
ptiones, len-**

pediculari morbo medentur: quòd etiam præ-
stant per se, tum pota, tum illita, ex Plinij & Au-
cennæ sententia. Dioscorides contra pediculos &
lendes, cum origano vtiliter propinari tradit, si-
ue

uē cruda, siue cocta fuerint. Absque rei alterius ^{tingines liege} permissione in cibo sumpta, contra vermes pro-
desse, autor est Celsus: cui subscribens Rufus E-
phesius addit, noua antiquatis esse præstantiora.
Cum oleo & sale papularum eruptionibus pro-
fuisse testatum est: adhæc lentigenes ac lichenas
emaculasse. Vetustæ tussi tam crudâ, quàm cocta
succurrunt: sed cocta crudis vtiliora censentur,
& elixa tostis, ac ita voci plus conferunt. Sunt qui
pro certissimo experimento mihi nunciarunt, al-
lia tria & cum porci axungia subacta ad formam
vnguenti, summum exhibuisse præsidium aduer-
sus tussim ex frigore contractam, quoties planta
pedum eo vnguento, ante focum inuncta fuerunt,
& in lecto spina dorsi: verum in prandio & cœ-
na, pectorali decocto vtendum est. Profuit idem
vnguentum etiam contra febriles horrores ac ri-
gores, sed cum supra dictis, carpi manuum etiam
inungi debent. Qui allia prægustauerit, si venenū
hauriat, nihil ei incommodabit: & qui coctionis
inunia obire non possunt, magnas vtilitates ab al-
lijs percipient: modo id prodiga non fiat manu:
nam sic oculis impense nocerent: quod non præ-
termisit poëta Hæsius, de allio ita canens:

Tussis, febris
venenū, con-
coctio, & o-
culi.

Præterea, coctumue cibo, crudumue comestum,

Calfacit, & stomachos humiditate leuat.

Verum oculis per sepe nocet, si copia sumpti

Multa sit, & sicca conficit ora sibi.

Praxagoras aduersus morbum regium, cum co-
riandro in vino admiscet. Hippocrates suffitu,
secundas partus euocari existimat: quod etiam
testatur Plinius, apud quem secundos partus per-
peram scribi existimo. Diocles apud eundem, ne-

sterus, secū
da partus, ne
phritic, vti-
na & hy-
drops.

Ee phriti-

Vulnus, men-
strua, vterus,
conceptio.

Dentes, ser-
pens & vene-
nata.

Morsus vene-
natorum &
hidrops.

phriticos, si elixum fuerit, iuuare contendit vbi etiam phreneticos malè scribi arbitror. Sententię nostrę astipulatur Didymus Græcus geoponicus, tradens allia vrinã subducere, & nephriticum, siue renum morbum curare. Nunciarunt mihi nonnulli certo experimento, allium elixatum, vel sub cineribus coctũ, & cum pice tritũ, omnia quę in vulnere continentur extrahere. Adhęc, nucleos allij sua tunica exutos, & in muliebri pu- dendum penitus missos, menstrua emulgere: sed filo debent coxę alligari, vt cum visum fuerit retrahi possint. Addebant id iucundius & multò plausibilius fieri, allijs cum oleo de spica vel de Keir vocato tritis, & in rarum linteolum oblon- gi faculi & rotundi modo conformatum, intru- tis, ac in vuluam profundè pulsis, & dum licebit exclusis: sic enim cessantes menses potenter mo- uent, & vterum mira voluptate rescitũt ac repur- gant: aded vt hinc facta sit via nõnullis ad concep- tum, longo tẽpore desperatum. Hic non tacebo, quòd allij nucleolus decorticatus, affatus, & dẽti excruciatũ appositus, illi egregiè auxiliatur, mo- dõ à causa frigida abortus fuerit dolor. Quod e- tiam experti sumus in radice chelidonię trita & admota. Præterea, alliu cum vino tufum & per- colatum, valde confert puncturę serpentis, si il- lico bibatur, & acri cepa locus ictus diligenter confricetur: vel emplastrum ex allijs, folijs ficus & cumino vnã attritis, eidem superponatur. Que res etiam locum habere poterit in alijs venato- rum animalium morfibus. Eadem porrò allia cum centaureo, vel duplici fico, ad euacuandam & exclusis aquis rescicandam aluum, hydropicis valde conferre testatur Diocles: sed certius id præ-

præstare aiunt viride allium, ex mero cum coriã-
dro tritum ac epotum. In quam rem *πράσιον* non
erit potest herbularij versus proferre, quibus hæc
& superiora pulchrè, sic satis, confirmat: de allio
itaque hunc in modum scribit,

Prodidit Hippocrates educi posse secundas

Fumo combusti, si vulua diu foueatur.

Praxagoras illo fuit vsus cum coriandro

Et vino, morbos sic curans ictericorum.

Cum centaurea Diocles dare præcipit illud

Hydropicis: sic humores desiccant aquosos.

Idem nephreticis elixum sumere iussit.

Sunt qui dentium dolores à frigida causa sopiant
tribus alliaceis bulbulis, in aceto tritis, & in den-
tium caua immisissis. Alij, sola aqua decoctionis
eorum os colluunt. His addendum venit, quod
porrigines, ex aceto & nitro tollunt allia, valent-
que plurimum præsumpta, & ore contenta, ad-
uersus frigidi aeris iniurias, ac turbidarum aqua-
rum, niualiumque incommoda. Quartanas bul-
bulus vnus, cum laferpitij obolo potus fertur ex-
cutere: adhæc in cibo mistus & comminutus,
aduersus pituitam gallinarum, ac gallinaceorum
valde prodesse.

Est id de multis etiam nescire pudendum.

Quod nihil hoc Veneri gratius esse solet.

Vnde si trito allio iumentorum natura tangatur,
vrinam impeditam expediri, & hinc ad Venerem
proritari aiunt. Si cum faba ad tabem vsque co-
quatur, & tempora inde illinatur, hemicraniam
capitisque dolores, à frigida causa, de experime-
to sanat: & cum anseris adipe auri instillatur, &
surditati prodest. Elixum, tussim, suspiria, ac affectus.

*Vrina, Ven-
capitis dolor
surditas, tuf-
sis, suspiria,
vox rauca,
teinesmus.
& pulmonu*

Ec 2

tau-

raucam vocem emendat. Quòd si pulticulæ incõ-
quatur, aduersus teinesmon mirè confert, ac fri-
gidis, pituitosisque pulmonū affectibus summè
auxiliatur. Porrò, Galenus tradit, bis terue cocta
& elixa allia, acrimoniã deponere, sed alimentū
corpori paucissimum dare, quod ante elixationē
omnino negabant. Abstinendum tamen præcepit
non solū à frequenti illorum vsu, sed acriū omni-
um, his potissimum qui natura sunt biliosi. Solis
enim qui succū crudū, crassum, aut lentū acerua-
runt accommoda sunt, modò opportunè suman-
tur. Quæ sequuntur omittenda non duxi. Prodit

Quomodo
scædus hali-
tus à commã
ducatis allijs
possit emen-
dari.

Didymus, Græcus rei rusticæ scriptor, vel potiùs
Sotion, vt meus habet codex Græcus, tædium ha-
litus à manducatis allijs cõciliatum aboleri, si fã-
ba cruda illis superedatur. Alij, betæ radicem in
prunis tostam supermanducare, satis superq; esse
putant: quo remedio virus eorum tegi, è Græcis
Menander vnus pollicetur, sicuti in betæ medicis
auxilijs paulò antè adnotauimus. Nostrates apio
viridi vastidium illud deponūt. Si voles allia ha-
bere, quæ mandentiū halitū nullo modo vitient,
& tetrū odoris halitū deponāt, imò verò vt dul-
cia euadant, consule librū Secundū nostrorū Se-

Duo pulchra
& valde no-
tanda.

cretorū horti, inuenies illic quod placuisse, que-
at. Duo valdè mirabilia (quod postremum erit)
hoc loco nō tacebo. Prius est, mustelas & sciuros
tætato allio dentibus, vix audere in posterū mor-
dere, cicuresq; hoc modo fieri. Posteriùs, allia ar-
borum ramis suspensa, accedentes ad fructuum
deprædationem auiculas lōgè arcere, si vera sunt
quæ in Græcorum georgicis adnotauit Democri-
tus: cum quo hanc alliorū historiam claudimus,
vt reliquis suis detur locus.

Rapha-

Raphanus seu radícula & radix altilis, cum
medicis eius auxilijs.

AR. IIII.

Raphanum satium, vulgus Gallicum *Raue*,
& *Refor*, aut *Raphe* nuncupare solet: quo
plerique omnes vr bani & agrestes, dum cibi fa-
stidio vrgentur, edendi appetentiam vbique ex-
citant, nunc per se, nunc cum aqua & sale. Floren-
tinus Græcus in suis de Agricultura commenta-
rijs scribit, pituitosis valde commodare, & neph-
reticis calculo vexatis appositè mederi: maxil-
lòsi, vomiti-
mè si quis partem illius externam, cum vino al-
tus.

bo & aqua coctam, vel tusam, nec non percolatâ,
ieiunus diluculo hauriat, & dies aliquot id face-
re perseueret. Vacuo stomacho ex aqua repida of-
fertur, vt meatum vomitibus præparet: in quam
rem medici potiùs semine vtuntur, quàm carne.
Si cum oleo manducetur, eructationes de ventri-
culo, quas solet, ciere non potest: nam eas exha-
lare non finit oleum. Succus ex passio potus regi-
um morbum curat, & cum melle, tussis. Quæ res
etiam suspiriosis & anhelosis concedetur. Medi-
us apud Plinium medicus, coctos raphanos da-
re iubet sanguinem excreantibus. Cui sic subscri-
bit Q. Serenus,

Icterus, tuf-
sis, suspiriosi,
anhelosi &
sanguinem
excreantes.

Sin autem rutilus referetur pectore sanguis,

Sorbitio mentha, raphanus vel cocta iuuabit.

Idem Plinius autor est, satiuos raphanos in pos-
ca decoctos, serpentium moribus mederi, si illi-
nantur: sed poscam non addit Q. Serenus, his ver-
bis rem eandem sic persequens,

Proderit & caulem, cum vino, haurire sabuci:

Aut coctum raphani librum, triximumue ligare.

Ec 3 Tra-

Serpentum
morsus & ve-
nerena.

Tradit alij, quod tota radix venenis vsque adeo
aduerfatur, vt praesumentibus ieiunis non sint
nocitura. Et qui eius succo infectas habuerit ma-
nus, serpentes impune tractabit: quod credendum
potius quam experiendum suadeo. Sed illud de
multis videtur memorabile, quod qui raphanum
pragustauerit, si a scorpione feriat, citra vitae

Plage, vibi-
ces, cicatri-
ces, letigines
quartanarii,
puerperae, nu-
trices, ructus
& vrinae.

aleam euadet: & si scorpionibus inspergatur ra-
phanus, illos ad mortem adiget. Addunt Graeci
geoponici, quod si quis a tormetis plagas ac vibi-
ces accepit, trito ac imposito raphano emendabit
nam cicatrices ac liuores ad colorem reducit, len-
tiginisque in facie delet: quartanarios liberat, si
continuo vsu ventriculus in vomitiones illo ef-
fundatur. Puerperis ac nutricibus ad augendam
lactis copiam efficaciter exhibetur, ructusque pri-
mo cibo laxat, & vrinas exhaurit. Haecenus bo-
na ex parte Florentinus, inter Graecos geoponi-

Capilli, vul-
ua, iliost, coli-
ci, menstrua,
lumbri &
angina.

cos & medicos summus. Hippocrates, vt medica-
rusticis coniungat, capillos mulierum defluos tritis
raphanis fricari iubet: adhuc super umbilicum
poni contra vulvae cruciatus. Praxagoras iliostis
dandos censet, & Plistonius colicis. Cum melle non
solum menses euocant, sed & intestinorum anima-
lia detrahunt, ac anginis opitulantur, cum aceto
mulso gargarisati, vt verbo vtar medico. Sed in
his Galeni audiendum quis dubitat? Radix rapha-
ni, inquit, ex ijs est, quibus assidue vescimur, estque
obsonium magis quam alimentum. Scribunt multi
tam cibo quam potu aduersus fungorum strangu-
lantia pericula salutare esse raphanum. Sanguine a-
ciem & mordacem gignit, proindeque biliosis corpo-
ribus obest. Sunt qui caco stomachum asserant, ac
ructus ceterae dicant, necnon cruditates, si coctrix

Raphani fa-
cultates ex
Galeno.

Vit.

virtus imbecilla fuerit. Quæ omnia intelligi debent de immodico illius vsu, eoque simplici, vel cū paucis rerū aliarū cibo. Nam vt hodie estur, eius vires faciliè obtunduntur. Quanquam passim hic videre licet populares, larga manu ex paucis pane, raphanis innocenter vesci. Miratur Claud. Galenus quosdā crudas raphani radices à cœna māducantes, vt coctionem iuuent. Quod tametsi, inquit, dicant se compertum habere experientia, nullus tamen citra damnum potuit eos imitari. Hinc sanè quàm rectè poeta Hællus scripsisse censetur.

Summè nota
anda & ad-
uertenda.

Et sunt ante cibum qui magis esse probent.

Sed eam in rem audiendus est Leuinus Lemnius: Raphanus, inquit, quæ antonomasticè radícula dicitur, primis mensis inferri debet: sic enim edēdi auiditatem incitat, ac stomacho minus officit. Quo circa culpandi sunt qui peracta propemodū cœna aut prædiao esitāt: sic enim melius perfici coctionem sibi persuadent, cū ventriculo infesta sit, nisi aqua saleq; cōsperfa, cibo præmittatur: ali oqui graues halitus, ructusq; nidorosos & subolidos excitat. Decoctio foliorū utilis est contra ob-
structiones hepatis & icterū. Vnde prudenter sa-
cere mihi vidētur, qui folijs raphani loco brassi
cæ iuscula condiunt sua, gustu æquè ac sapore ex
vtriusq; admodum iucūda & salubria. Succus radi-
culæ vel oleū ex feminibus eius auribus instillata
flatus & sibila dissipāt: & semē ex vino albo tritū
percolatū & potū, non minus est efficax aduersus
Pestis gan-
venena, quàm theriaca. Quod in lue pestilēti sa-
græna, phleg-
penumero obseruatum vidimus. Idem semē cum mone, lino-
aceto tufum & gāgrenis appositū, illas valde emēres, vesica,
dat. Et si ex percussione, vel flagellatione, vibices, totum, sug-

Hepar, icterus,
rurus, aures,
venena,

Ec 4 liuo.

*gillata lac &
dentes.*

liuores aut vestigia superfuerint, delebuntur semine raphani cum melle trito & inuncto. Si cum aceto radix teratur, iniciantes phlegmonas iuuabit: & si cum radice nenupharis coquatur, vesicæ dolores sedabit, ac lotium promouebit, emplastri modo pubi admota: præterea si succo eius cafeus salem expertus miscebitur, suggillata obliterabit. Addam quòd ex frequenti vsu raphanorù, lac augetur: nec omittam Plinium tradere, raphanis acrimoniam inesse pro crassitudine corticis, ac dentibus nocere, quòd illos atterant. Est certè hoc admirabile, raphanis & vitibus odia vsque adèd infensa & pernicialia esse, vt si iuxta serantur, ad sensum diffugere videantur, occulta nescio qua naturarum discordia. Quòd si permuatis scrobibus pangantur, nullo modo comprehendent: ex quo, contra ebrietatem, medicinam esse raphanum scripserunt Græci, illum cum brassica, vt in nostris hortorù Secretis adnotauimus, confundètes, & contraria facultate (quod ad vina attinet) dotantes. Nam si in dolium corrupti ac vitiatii vini immittatur raphanus, & paulò post eximatur illud emédare fertur, & vitium in se contrahere. Quod contrario fit modo à brassica, quæ vino immerfa, illud vitiat & corrumpit, tantù abest vt emendet ac reparet. Petrus Crescētius (ne quid hic dissimulem quod legerim, au diuerim, vel obseruauerim) tradit ex raphano acetù fieri medicatù hoc modo. Radices raphani ficatas in puluerè redigito, deinde in vas q̄ vinum habeat, infundito, misceto, ac dies aliquot quiescere finito: sic acerum cōparabis raphanatum, ad renum calculos atterendos & deturbandos, aliâque multa, summopere vtile. Pauca restant. Fuit

*Mira de vite
& vino cum
raphanis.*

*Vitiatum vi
nũ raphano
reparari.*

*Quomodo
faciatur
acerum
raphanatum
& quæ sint
illius vires.*

apud

apud priscos in tanto honore raphanus, vt Mo-
fchion Græcus de eius laudibus integrum scri-
pserit volumen. In quo illū cæteris cibus in Græ-
cia vsq; adeò prælatum fuisse tradit, vt Delphis
in templo Apollinis ex auro dicaretur, beta ex
argento, & rapum ex plumbo. Quod hisce qua-
tuor verficulis doctè complexus est Eobanus
Hessus, sic de raphano loquens,

Pulchra de
raphano, be-
ta, & rapis.

Fabula narratur sacros ab Apolline Delphos

Omnibus hunc alijs præposuisse cibus:

Ex auro vt raphanum sacrent, pondere betam

Argenti, plumbum rapa fuisse ferunt.

Præquam manum de hac historia tollam, secre-
tum raphaninum multis experimētis mihi pro-
batum & confirmatum contra nephreticos cru-
ciatus & colicos, à calculis vel flatibus obortos,
necnon ad ischurias, cādīdis lectoribus, cādīdè,
vt omnia, hīc proponam: quod tam præcauēdo,
quàm curādo summoperè efficax & salutare in-
ueni, ac pecunia oblata multis recusauī: sic itaq;
habet. Accipe corticum acerrimi raphani vnc.
vnam: ofsium mespilorum drach. duas: blandè
conquassata macerentur horis octo in vini albi
generosi vnc. quatuor, deinde percolata & mo-
dicè calentia propinentur in egressu lectuli, &
eiusdem ingressu: itereturque potio, si opus fue-
rit, dosim eius augendo vel minuendo pro cor-
porum & ætatum modulo. Non deerūt qui pro
tam salutari præsidio, mihi summā sint habitu-
ri gratiam, vel potius pecuniam ingēteni nume-
raturi, aut saltem munusculum aliquod missuri.
Sed scitu etiā iucundum erit, quod raphani, ebo-
ra perbellè expolire feruntur: & falsis cumulos

Nephretici,
calculosi, co-
lici, & vrinæ
suppressio.

Ee 5 qua-

quantumuis ingentes, in aqueâ saluginem illicò
transmutare, si illis conspeliuntur: & si vino im-
migrantur, foetore eius, vt diximus, in se contra-
here. Verùm hæc extra medicum Hortum nostrû
& institutum esse videntur: sequor itaq; reliqua.

HORTI MEDICI CAMPVS TER-
tius, herbas odoratas accipiens, XI. areolis.

Saluia hortensis, & medica eius auxilia. AR. I.

NVlli, vel saltem perpauci, reperiuntur hor-
ti, tã vrbani, quàm rustici, in quibus Sal-
uia non spectetur: sic Latinis dicta quòd saluos et
incolumes seruet multos. Ex quo, rythmicus
poëta quem in admirationem rapiebant tam di-
uinæ plantæ huius vires, sciscitatur,

Cur morietur homo cui Saluia crescet in horto?

Huic pulchra datur antiphone,

Contra vim mortis non est medicamen in hortis.

Est itaque Saluia salutaris plãta, vnde ei nomen:
vt ille idẽ poëta innuisse videtur, hoc senariolo,
Saluia saluatrix, natura conciliatrix, &c.

Ad fecunditatem imprimis summè utilis cense-
tur: ex quo Agrippa, illam sacram non temerè
appellauit: tradiditq; Leanas eã quærere & man-
ducare ad partus facilitatem. Nec omisit Aëtius
quòd grauidæ mulieres, si fluidæ laxæq; sint, illã
utilissimè vesci possunt: nam conceptû retinet, ac
vitalẽ reddit. Si rauhier succi plãtæ huius heminã
cum modico sale, quarto à secubitu die potaue-
rit, deinde viro post horæ quadrantem sese com-
miscuerit, proculdubio cõcipiet, si non sunt men-
daces priscorû libri. Hinc aiunt in Copto Aegy-
pti post sæuas pestilências ab his qui superfuerunt,
a diuis succum bibendum mulieres coactas fuis-
se,

Saluia plan-
ta salutaris,

Fecunditas
partus &
conceptus.

fe, plurimósque fructus inde productos. Medici Menses, mu-
tradunt saluæ suffitu, menses immoderatè fluen liebre pro-
res, & omne muliebri profuuiū fisti, ac nerucs fluiū, ner-
omnes roborari: quod etiam cōtingit potu eiuf. ui. & manu
dem: nam humiditates valde exiccat, quibus illi tremor.
relaxātur. Ex quo manuū tremoribus auxiliari
fertur. His addimus, q̄ folia potui imposita eius
prauitatem & malitiam, si quæ insit, emendant.
Quod vulgato hoc versiculo etiam iactari solet,

Saluia cum trita faciunt tibi pocula tuta.

Eadem trita & venenatis morfibus superposita, Morfus ve-
illis auxilio esse traditur, ac vulnerū cruorem re-
tinere. Et si cum vino succus eius tepidus hauria-
tur, veterem tussim & lateris dolorem compe-
fcit. Bibita vel supposita matricem purgat, & se-
cūdas à partu remoratas educit, necnon cunctan-
tes foetus excludit. Potatur insuper salutari hau-
stu cum absinthio ad dysenteriam: ferturq; mor-
tuos partus adposita extrahere, & vermes au-
rium educere, necnon ex oleo attrita, contra
serpentes prodesse. Capillum denigrat, ac tetra Serpentes,
vlcera purgat, & cum vino menses remoratos capillus, vi-
trahit. Testium præterea, & vuluæ pruritus ex-
tinguūt tam rami quàm folia, si eorū decocto fo-
ueantur. Quod herbularius poëta his versibus ua, & virile
vtcunq; expressit, de illa ad hunc scribens modū, membrum.

Pruritus vuluæ curat, virgæq; virilis,

Si foueas vino, fuerit quo saluia cocta.

Illius succo crines nigrescere dicunt

Si sint hoc vncti crebro, sub Sole tepenti.

Fit vinum ex saluia, saluiatum dictum, ad multa
vtilè & expetitur: de quo & alijs in vinis nostris
medicatis abundè scribimus. Tabidis pilulas ad
hunc

Sanguinis
excreatio,
appetētia &
stomachus.

Salvia vene-
natis anima-
libus obno-
xia.

hunc parat modum Matthiolus: Sumito spicæ nardi & zinziber. singul. drachmas duas, seminis saluiæ affati, triti, et cribrati drachm. octo: piper. longi drach. 12. & cum succo saluiæ pilulas conficito: ac manè ieiunis vnam exhibeto drachmā, eodémque modo vespere, ac postea aquæ puræ quidpiam propinato. Orpheus dare præcipiebat sanguinem excreantibus, saluiæ succū bibendum cum melle, ieiuno stomacho, atq; hinc effrænes illius impetus ilicò cohibebat. Sunt qui in condimentis, & fassamentis vtantur saluia, vt semisopitam appetentiam excitent: maximè cū stomachus humoribus prauis & crudis fuerit imbutus. Nolim impræsentiaram omissum, quòd saluia in hortis comitem vbiq; habere debet rutam: alioquin à serpentibus, buffonibus & rubetis vitiabitur, magno vescentium & vtentium periculo: nam propè eam stabulari solent. Id quod pulcherrima et memorabili historia docet Ioan. Boccatus de eo qui cum amasia in horto colludens, & gingiuas folijs saluiæ conficans ac detergens, illicò mortuus corruit. Ex quo in suspicionem porrecti veneni mulier cum qua ludebat & Veneris præludia mouebat, nulla mora incidit. Cū verò in hortum eum à iudice duceretur, et decerpto illiusmet saluiæ ramulo, mortuū hominem eo modo, quo tunc ipsa, gingiuas confricando, corruisse ostenderet, corruit quoque statim & ipsa, magno astantium stupore & miraculo. Vnde iudex sanequàm prudens & arcanorum naturæ haud ignarus, de saluia illa malè suspicari cœpit, & ob id eam actutū effodi iussit. Quod dum fieret, ecce prægrandis & luridus bufo sub ea latitare & stabulari deprehēsus est. **Quo i vicio.**

viroso halitu suo, & vligine, saluatq; pestilenti totam plantam inficiebat. Quod scriptum hic volui & monitum, licet in nostra Memorabiliū Chiliade etiam adnotatum sit, vt sibi deinceps cauere discant, qui vel naribus, vel linguæ, satis imprudenter, admouere solent hortorum plantas quasuis.

Hyssopus, & medica eius auxilia.

AREA II.

HYSSOPUS Gallis vel hoc nomine cognita est, quod in vsum condimentariū illis frequenter veniat, & recentibus fabis dū elixantur, aut frigūtur, populariter, ac salubriter, remisceatur, nam statuosam illarum humiditatem discutit & emendat. Cum vino cocta & gargarisata, anginae medetur: bibiturq; vtiliter ad suspiria, & ventris lumbricos deturbandos. Quadrupedum scabiem ex oleo curat: & cum aqua, melle, fico & ruta, peripneumonicis & hepaticis suo decocto succurrit: necnon tussibus vetustis, orthopnoicis, pleuriticis & destillationibus obnoxiijs, vt interim nō omitterem quod etiam teinias in aluo necat, ac lumbricos cum ficibus, & ad vlcera manantia valde est efficax. Iusculum eius cum acetomulso propinatū, lentorem, & crassitudines pituitæ dissectat, ac per inferiora abigit. Ad aquā intercutē & lienem tumefactum cum fico, nitro & iride efficaciter illinitur. Cum calente aqua, sugillata emēdat, & aurium inflationes at tinnitus, vaporis sui suffitu discutit. Dētiū excarnificationes mitescunt, si illius decoctione tepida cum momento aceti colluantur: maximè si dolor excrucians à causa frigida obortus sit. Vinum decoctio-

Angina, suspiria, lumbrici, scabies, peripneumonia, tussis, hepatici, orthopnoici, pleuratici, destillatio, lumbrici, & vlcera.

Pituita, hydrops, lien, sugillata, aures, dentes & vterus.

coctionis eius, vteri suffocationes laxat, & matricè à superfluis humoribus absterget. Singula his versibus nobis expediet herbularius poëta,

In pectus capit is si destillatio fiat,

Qua per sepe solet rufim, phthisimq; creare,

Prodest hyssopi decoctio, sumpta decenter:

Sic vt cocta simul sint mel, ficus quoq; sicca.

Flatus & pituita.

Thorax, pulmo, asthma, epilepsia, coctio, respiratio, hepar, lien & viscera.

Renum calculi.

Proderit etiã isdem puluis hyssopi cum melle, in modum ecligmatis, aut cum oxymelite. Quod medicamentum etiam flatus abigit, & viscolum phlegma difsecat, redditq; ad expulsionem facile. Sed pulchrum erit in medium proferre quae de hyssopo scripsit Ioannes Mesuæ, familiae Arabicae medicus præstantissimus. Hyssopus (inquit) thoracem & pulmones, partèsque alias respiratorias pituita, & humoribus putribus ac purè expurgat: & tenuãdo, incidendo ac tergèdo sputum facile reddit. Ob hæc asthmae & epilepsiae pituitosae, cæterisque cerebri affectibus humidis salubris est, si decoctum eius sumatur cum oxymelite scillitico. Coctionem quoque iuuat, respirationem leuat, & cutis colorem floridum facit. Cum vino decoquitur ad soluédos tumores hepatis, lienis & aliorum viscerum. Quae odore & sapore est acerrimo, præstantior censetur, & quo floret tempore, eo colligi debet. hætenus Mesues. Hoc loco mihi sanè quàm opportunè in mætèm venit secretum cuiusdam doctissimi medici, facile admodù & familiare ad deturbandos è renibus calculos. Id solùm constat syrupo hyssopi cum duplo vel triplo aquae parietariae. Quo remedio per dies decè aut duodecim hyeme propinato ieiunis, fidem ille mihi fecit se multos calculos

culos & arenas è corporibus multorum exclusisse. Hæc de hyssopi viribus satis erunt, vbi admodum quoddam mediocrem sustinet coctionem ac trituram. Sed iucundum erit hic adnotare ex Petro Pena, quod in Anglorum hortis nullo magonio hyssopus dimidio sui folijs & ramulis adeo candescit absque lanugine, vt quamlibet niuem aut calcem facile puocet semisse altera viridi manente.

Satureia, & medica eius auxilia.

AREA III.

Satureia Gallis *Sarrieta* dici solet, vrinam ciens, **Vrina, men-**
 sac menses euocans. Herba eius cum floribus, **ses, veter-**
 olfactu, aut coronæ modo capituli imposita, ve- **nus, aures,**
 ternosos excitat. Succus cum rosaceo auribus **coxendix,**
 dolentibus ritè instillatur, & cum triticea farina **pulmo, tho-**
 coxédicibus vt iliter illinitur: medeturq; cum vi- **rax, vesica,**
 no, pulmonis, thoracis, ac vesicæ vitijis. Pulices, **pulices, par-**
 cū aqua trita & respersa, necat: purgatq; optimè **tus & coitus.**
 mulieres à partu, ac marcescetes coitus stimulat:
 quare à Satyris salacibus nomē traxisse creditur,
 vt sit satureia, quasi satyreia. Non est omittendū **Coitus, ven-**
 quoddam ventriculi coctiones adiuuat, & eius fasti- **triculus, co-**
 dia discutit. Subactus illius puluis cum melle co- **ctio, pulmo-**
 cto, & delinctus, aut cum vino haustus, tenacem **nes, tormi-**
 pectoris humorem per sputa educit. Idem cum **na, lethar-**
 vino tepido, ventris tormina compescit. Lethali **gus & Ven^o.**
 somno oppressos expergeficies, si aceto calido
 satureiam commisceas, & inde caput frequenter
 foueas. Puluis in ouo forbili haustus, Venerem
 sopitam excitare fertur. Fabis recentibus & ve-
 tustis cum selino incisa satureia & frixa, edulium
 gratum tam vrbanis, quam rusticis præbet. Sed
 eoci sua coquinaria tractent.

Maio-

Maiorana, seu Sampsuchus, & medica eius
auxilia. AR. IIII.

Hydrops,
dysuria, tor-
mina, fuggil-
lata, mentes,
oculi, tumo-
res, scorpio-
nes, luxata,
cerebrum &
vterus.

Mures radi-
cibus maio-
ranae insi-
diari.

MAiorana Gallis dici solet, quæ alijs fam-
psuchus appellatur: nomine, vt videtur,
à Latinis mutato: fortasse quod maiore cura &
diligentia à mulierculis excolatur, quàm herbae
multae. Huius vis excalfaciens esse traditur, vnde
iusculum decoctionis eius, ad incipientem aquam
intercutem salubriter propinatur: necnon his
quos lotij difficultas, aut tormina malè discru-
ciant. Folia arida ex melle illita, fuggillata emen-
dant: & remorantes menses, in pello subdita sen-
sim euocant. Oculorum inflammationes prohi-
bent, & cum polenta, tumores. Scorpionibus ex
aceto & melle inuncta aduersantur, & cum cera
luxatis mirè profunt. Succus expressiois mace-
ratorum in vino, naribus attractus, aut immis-
sus, sternutamenta mouet, & à pituita cerebrum
expurgat. Oleum ex ijs concinnatum, matricis
coarctationem laxat: modò collum vteri, vt scri-
bit Auicenna, illo inungatur. Mirabile sanè est,
nedum memorabile, mures radicibus maioranae
certatim insidiari (sicuti à nobis saepius obserua-
tum est) ac si medicamentum & praesens auxilium
ab illis deposcerent: sed in quem affectum, aut
quam in rem, nos adhuc planè ignorare fatemur.
Postremum id est. Ex maiorana quæ tenuior est,
delicatiores ac odoratiores, minuta nuncupata oleum
fit stillatitium, quod coagulo leporino remistum,
cum tantillo moschi veri, praestantiss. auxilium
multis fuisse conceptui sollicitando & felicitan-
do autores sunt viri docti, arcanorum naturæ
scrutatores summi.

Foeni-

Feniculum, & eius medica auxilia.

AREA V.

Hortis omnibus innotescit feniculum, à serpentibus summè nobilitatum. Nam gustatu eius senectam extuere & oculorum aciem reficere traduntur. Vnde intellectum est, inquit Plinius, hominum quoque caliginem eo præcipuè releuari. In lactis defectu potum illius semen lorum, lac, mammas implet: quod vnum etiam præstat, autore Dioscoride, si cum ptissana exhibeatur, imò verò herba ipsa. Idem semen ex aqua tritum nau-seam sedat, & stomachi æstus compescit, ac diffusum ventriculorum recolligit: estque pulmonibus, ac iocinori laudatissimum. Ventrè sistit, cum modicè sumitur, ac lorium mouet, & tormina, si tostum fuerit, illicò mitigat. Decoctum comæ renum doloribus prodest, ac menstrua soluit: valétque radix cum ptissana ad eadem: quæ etiam hydropicis cum vino pota, necnon cõuulsis mirè auxiliatur. Folia vtiliter illinuntur ex aceto tumoribus quibuscunque ardentibus. Et puluis feminis cum mentha & axungia tritus, mammillarum tumores laxat. Præterea vetriculo perfrigerato, & ijs quibus crassa pituita est incidenda, summè profunt vnciæ sex corticis radices fceniculi cocti in aceti & mellis libra vna. Post coctionem, facta expressione, abijciuntur radices, & melle superfuso iterum coquantur omnia ad spissitudinem, & de ijs exhibentur cochlearia tria cum aqua, plus, minus, pro ætate sumentis. Plerique radice vtuntur cum cera ad suggillata: cum melle ad canum morsus, necnon oculorum caliginem, sus, caligo & cum aceto ad tumores ictu illatos. Cuius rei te-

Ff stem

Caligo oculi
nausea, ven-
tricusulus,
pulmo & ier-
cur.

Venter.

Locium, tormi-
na, renes,
menstrua,
hydrops,
tumores,
mamma, ven-
tricusulus.Suggillata,
canum morsus,
sus, caligo
tumores.

stem citamus poëtam herbulariū, de marathri,
seu fœniculi planta, in hunc scribētem modum,

Radici succus oculis cum melle perunctus,

Pulsareddat eos omni caligine claros:

Illatos, ictu subito, quoscunq; tumores,

Apponens tritam iuncto sedabis aceto.

Semina ad dissipandos & vacuandos ventriculi
ac intestinorum flatus summè profunt, vel vul-
gato id attestante versiculo rythmico,

Semen fœniculi reserat spiracula culi.

Flatus, geni-
tura, puden-
dum.

Cæterum, hîc de multis tacendum non est, quòd
fœniculum quomodocunq; haustum, genitu-
ræ abundantiam promouet: estq; pudendis a-
micissimum, siue ad fouēdum, radice cum vino
cocta, siue ad illinendum, eadem cum oleo trita.
Fit succus è semine adhuc lactescente & musteo,
vna cum folijs, ramis & cauliculis tenellis trito,
& simul expresso, qui in sole ficcatus utilis esse
traditur medicamentis quæ parantur ad excitan-
dam oculorum aciem. Prodest idē ex radicibus
prima germinatione contusis. Sunt qui caulem
demerunt vbi floret, igniq; admouent, vt caloris
virexudantem, vice gummi, liquorem excipiant,
qui vnus oculis multò efficacior ac præstantior
esse solet, quàm succus præcedens. Q. Serenus eam
in rem vitur liquore fœniculi melle excepto:
cuius carmina hîc subscribemus.

Oculorum
acies cali-
gans.

Si tenebras oculis obducit pigræ senectus,

Expressæ marathro guttæ cum melle liquenti,

Detergere malum poterunt.

Modus con-
ficiēdi aquā
caligantibus
oculis utilis.

Paulus Aegineta aquam oculis caligantibus vti-
lem ad hunc cōcinnat modum. In fiētile nouum
virētem fœniculum cum pluuiali aqua iniicit, &
ibi

ibi dies aliquot simul esse finit, deinde extrahit, et aquã in vsum seruat perpetuo mense oculis instillandam matutinis horis. Hic non omittam, quod fœniculo, tanquam alimēto vtendum non est, quin potius vt medicamēto : nam tardissimē coquitur, ac prauum & exile nutrimentum præstat. Nonnunquam tamen exhiberi solet ad corrigendam ciborum quorundam prauitatem ac malitiam. Quemadmodum enim lactuæ interdum addimus petroselinū, mentham, maioranã, aut quid simile, vt eius frigiditatē obtundamus, vel contemperemus : ita & fœniculum nonnunquam cucurbitis, & napis, vnà incoquimus, vt illorum noxam & prauam qualitatem emendemus. Quod etiam in coquendis piscibus multis, præsertim marinis, locum habere solet: quos fœniculi folijs nunc obuoluimus, nūc infarcimus, ad conciliandã saporis suauitatem, & fallendam marinæ auræ graueolentiam delicatulis palatis plerunque molestam. Sed hæc coquinam potius subolere mihi videntur quàm medicinam, quare verbum non ampliùs addo.

Pulchra & notatu dignissima.

Mentha hortensis, & medica eius auxilia.

AREA VI.

Mentha nomē suū in Gallia retinet, quam Florētinus rusticæ disciplinæ apud Græcos professor eximius, scripsit vel ob id inutilem esse, quod vulnerato exhibita, vulnus illius sanescere & cicatricem ducere prohibeat: datur nihilominus in forbitionem sanguinem excreatibus, vel Q Sereno teste, cuius hæc sunt verba, licet à nobis alibi producta,

Vulnus, sanguis, testes, aures, lingua, partus & canis morsus.

Ff 2

Sin

*Sin etiam rutilus referetur pectore sanguis,
Sorbatio mentha, raphanus vel cocta iuuabit.*

Plantam hanc diuersis testium morbis occurrere certum est, si eius decoctio opportunè soneatur: adhuc aurium dolores & linguæ asperitates cum melle iuuare, & cum sapa, partum accelerare, canisq; morsus, cum sale curare. Si in lac proijciatur, neque illud coalescere, neque spissari permittet, etiam si ei coagulum remisceatur, quemadmodum scripsit Florentinus: qui eadem vi illam generationi resistere, & proinde parum vitalem esse arguit. Alij contrà, perquam salubrem haberi defendunt, adeò quòd si mammis familiariter accefferit, nec coire lac patiat, nec densari: quare lactis potionibus illam consultò addi promittunt, ne eius coagulatione periculum strangulationis immineat. Multi fidem mihi fecerunt, se probauisse, caseos nec corrumpi, nec putrescere, qui methæ succo aut decocto illineretur. Ex quo non ineptè post Græcos scripsisse videbitur herbularius poëta de hac planta hunc in modum,

*Caseolos succus putrescere non sinit eius
Admixtus, vel si viridus super additur herba.*

Decoctum exhibitum ad tres dies, ita à colico dolore liberare fertur, vt nunquam repetat: autor est Aëtius, testàs se eo auxilio à colico cruciatu liberatum fuisse. Singultus & vomitiones tam pituitosas quàm sanguineas menthæ succus cum succo granati fistit, vt Democritus in suis adnotauit Georgicis. Cum amylo & aqua, celiacorū impetus frēnat, ac mulierum purgationes immodicas cohibet. Huius odor vt animū excitat, ita sapor auiditatem & appetentiam in cibis proriat.

Lac, mammae
& casei.

Singultus,
vomitus, cœ-
liaci, mulie-
rum purga-
tiones, appe-
tētia, nares,
caput & san-
guis.

tat. Recētis succus spiritu subductus, narium vitia emendat: qui etiam in capitis dolore, temporibus vtiliter illinitur. Idem cum aceto, sanguinis fluxiones internas continet. *Quin aiunt plantam ipsam impetigines, vel si teneatur tantum, prohibere: quod alijs de mentastro scriptum placet.* Non est hic tacendum, quod stomachum valde roborat, eiusque putrefactiones summopere emendat, vermes eò reptantes, & ventrem inferiorem obsidentes, susq; deq; exturbando. Cuius rei testem proferemus Salernitanam academiam, sic de mentha rythmicis versiculis scribentem,

*Impetigo,
stomachus
& vermes.*

Mentitur mentha, si sit depellere lenta

Ventris lumbricos, stomachi vermesq; nocuos.

Exhibenda est autem eius decoctio (velut absynthij) & non substantia. Cornel. Celsus de teretibus vermibus qui pueros solent infestare, id accipiendum & intelligendum censet. Dioscorides succum ex aceto propinatum idem præstare pollicetur. Sed pulchrum erit audire Q. Serenum super ea re pulchrè philosophantem.

Quid nõ aduersum (inquit) miseris mort alibus addit Pulchri ver-

Natura? interno cum viscere tinea serpens, sus.

Et lumbricus edax viuant inimica creanti?

Quod genus assiduo laniat præcordia morsu:

Sæpè etiam scandens oppletis faucibus hæret,

Obsessaq; vias vitæ concludit anhelæ.

Democritus memorat mentha conducere potum. Partus, lac,

& mammae.

Bibita partu accelerat, lac auget, ac manimarum purities soluit, cocta & emplastrata. Hic omitten mentha addum non est, cultus mangonio humorem sibi Venerè stitasciscere menthã, qui ad Venerè valde stimulos multos exa-
exacuit: quod est omnibus commune rebus quæ cuat.

Ff 3 semi-

femicocto humore, eoq; spirituoso ac flatulento participant. Quæ res problematicum hoc Aristotelis Adagium soluet: *Mentha, belli tempore, nec feri, nec edi debet.* Hoc enim cibo largè vescentes in libidinem ruunt, quæ corpus debilitat, vires frangit, ac animos eneruat. Quæ tria fortitudini & audaciæ ex diametro pugnare nemo est qui nesciat. Aristoteles tamen aliam arbitratur esse causam, nimirum quòd mentha corpori frigus adducat: eius rei argumento, quia semen genitale hauriendo corpus refrigerat: frigus autem fortitudini atq; audaciæ aduersari certum est. Vt vt fuerit, Dioscorides mentham, vt diximus, Veneris voluptatibus valde commendat. Vnde nihil mirum est si antiquitas, flagrante bello, militibus illius esu interdixerit: scripseritq; Aristoteles,

Cur olim
militibus
interdictus
mentha vsus.

Mentham nec comedas, nec plantes, tempore belli.

Nam frequenti Veneris vsu fortissimi quiq; ceu effœminati ac molles, facilè contorpescunt. Sed in his versatum fatis, vel fortasse plus quàm par fuerit, nam medicis ex mentha remedijs nihil conferunt.

Thymus, & medica eius auxilia.

AREA VII.

THymum vulgò Gallorum *Thym*, nuncupatum, plerique maioranam Anglicam dicunt: cuius flores apibus summè amicos esse norunt omnes: nam gratum colorem & odorem mellis addunt iuxta Virgilianum illud,

Orthopnoici, suspiriosi, pulmonarij, pectus,

redolentq; thymo fragrantia mella.

Decoctum huius cum melle, orthopnoicis & suspiriosis valde prodest: necnon ad pectoris vitia quæuis excreanda. Remoratos fœminarum mentes,

ses,

ses, & enectos partus, ac secundas pellit, vrinasti-
 promouet. Thymos ac verrucas herba trita tol-
 lit, & ischiadicis cum vino ac polenta medetur,
 atq; optimè comitialibus datur, quos correptos
 olfactu eius excitari sæpè audiuius. Quin & il-
 los dormire auit oportere in molli thymo. Folia
 trita & lanæ inspersa, luxatis vtiliter ex oleo ap-
 ponuntur: & ambustis, ex adipe suillo efficaciter
 linuntur. Sed vitari debet is thymus qui niger est,
 & eligi qui flore illustratur caruleo vel albo. Ve-
 rum enimuerò iucūdum erit hīc audire philoso-
 phantem de thymo Ioannem Mesuæ. Calfacit,
 inquit, tenuat, incidit, resoluit, obstructa aperit,
 ac crassos flatus dissipat. Pituitam clemēter edu-
 cit per aluū (cum sale & aceto vt Dioscoridi pla-
 cet) &, vt quibusdam libet, etiam melācholiā,
 sed imbecilliter, cum sale gemmeo vel Indo. Pi-
 ruitam etiam crassam & lentam à thoracis & re-
 spirationis partibus euocat, necnō à cerebro. Ob-
 id partium harum et neruorum frigidis & pitui-
 tosis affectibus mirè succurrit: vt athmati, tussi,
 pulmonibus à frigido dolentibus: præsertim sy-
 rupo suo, vel decocto, vel oleo ex eius floribus
 incoctis facto: quod etiam visum acuit & sanita-
 tē conseruat. Partes neruosas calore suo roborat,
 & suffitu auris dolorem ac tinnitum flatuosum
 emendat. Saluber thymus est senibus cōtra hye-
 mis iniuriā: appetentiam excitat, coctionē iuuat,
 cum melle & nitro lumbricos necat, menses ac v-
 rinas mouet, et rigori febrili opitulatur. Eius ve-
 hemens caliditas aliorū mistione obiūditur, siue
 coquatur cum visis passis, siue aceto infundatur,
 siue mulsæ cum pauco sale gemmeo, qui purga-
 tionem eius auget. Coctionem & triturā medio-

menstrua,
 partus, se-
 cūda, vrinæ,
 verruca, is-
 chiadici &
 comitiales.

Luxati &
 ambusti.

Flatus, pitui-
 ta, melācho-
 lia, thorax,
 cerebrum,
 nerui, asth-
 ma, tussis,
 pulmo, vi-
 lus, & aures.

Senes, appe-
 tentia, co-
 ctio, lumbrici,
 menses,
 vrina & ri-
 gor febrilis.

Ff 4 crena

cré sustinet. Præter has thymi vires à Mesue Damasceno descriptas, alias quoq; ei reddidit præclaras Aëtius Cappadox, hîc etiam nobis proponendas. Hæc, inquit, experimētis de thymo com-

Arthritis, perta sunt. Dato ieiunis articulari morbo laborantibus thymi aridi minutissimi drachmas quatuor, cum oxymelitis cyatho: bilem enim, reliquosq; humores, atq; acrem saniem vacuat. Facit & ad vesicæ affectus. Ventre autē inflato, vbi scilicet intumescere cœperit, drachmam vnam dato ieiunis cum cochleari aquæ mulsæ. Ad lumborum, coxendicumq; dolorem, ac lateris & thoracis, necnon hypochondriorum suspensions et inflations, pondere vnius drachmæ cum oxymelitis cochlearis mensura, ieiuno exhibetur. Similiter etiam melâcholicis & mente turbatis, timoreq; detentis, drachma cum oxymelitis cochleari præbetur. Datur item ieiunis & ante cœnâ aduersus lippitudinem & vehementem oculorum dolorem. Præterea contra podagram, etiam quæ motum omnino interceperit, cum vino vtilissimè propinatur. Postremò ad tumefactos testes, ieiunis duæ drachmæ salubriter exhibentur. Hactenus de thymo, cuius medicam historiam fusè dilatauimus, quòd magnarū virium plâtam esse intelligeremus, ac hortis omnibus passim obuiam & familiarem.

Melâcholicis, lippitudo, oculi, podagra & testes.

Ocimum hortense, seu Basilicum, & medica eius auxilia. AR. VIII.

Ocimum hortense (aliud enim est ocimum pabulare & segetarium) vsq; ad eò nouum est, vt perraræ vbiq; sunt ædium fenestra, & per rara

rara viridaria, quæ illo longè ac latè non redoleant, tanta est fragrantia & suauitate : à qua etiam ozimū rectè dici, ac scribi posse contendunt multi: vt sit ab ὄζω, quod est redoleo. Græci recetiores qui de re herbaria scripserunt, Psellum sequuti, *Ρασίμων*, id est regium appellant: quod nomen apud Gallos passim vsurpatur. Sic fortasse dictū, quod in foliis Regū hortus aleretur, vel quod Regibus ob præstantiam odoris, dignum esset. Verū hęc nihil ad medicas eius facultates, de quibus nunc demum serid nobis agendum. Inter veteres parum conuenire lego, vt tile ne sit an noxiū cibis. Chrysippus medicus antiquiss. caco stomachum esse dixit. Galenus & Paulus Aegineta ob humorem excrementitium internis partibus officientem, cibis abdicarunt (quod de immodico vsu intelliges) non tamen exterius damnarunt. Qui contrariam tuentur opinionē Dioscorides & Plinius, hęc ceu commentitia rident, asserentes stomacho prodesse, quod eius inflationes discutiat ex aceto sumptum. Sanè sicuti eius vsus largum & liberalem nocere arbitror, ita sobrium & temperatum iuuare credo. Nam si quis eo, perinde ac reliquis oleribus assatim & prodiga manu vti velit, proculdubio intestina sentiet incommoda. Si Venter, flauero parcius, ac si medicamentum esset, internat, vrinat, percipiet commoda. Ventrem remollit, flatus distendit, lotium mouet, ac lactis prouentum mulieribus adfert. Tritum & naribus inditum sternutamenta ciet: quibus infantibus conuiuere oportet. Odoratu tristes exhilarat, ac timidos animat, mixtoq; atramento sutorio, verrucas tollit. Venerem stimulat ex quo tam equis quàm afinis, admissuræ tempore, vt iliter ingeritur ac exhibetur.

Stomachus
& eius infla-
tiones.

Venter, flatus, vrina,
sternutamentum, veruca & Venus.

Ff 5

Vsu

Lipothymia, vsu quoque compertum est, ex aceto salutare esse caput, pul deficientibus animo: adhæc caput dolentibus, de mones, distil causa frigida, cum rosaceo, vel eodem aceto. Di- latio, dysuria & atra bilis. oscorides cum polline polentæ, aceto & rosaceo

illitum contédit pulmonum inflammationibus auxilio esse: eiusq; succum distillatione exsiccare: & semen potû difficili vrinæ auxiliari, necnō atram bilé gignentibus, opé adferre summā. Refert Plinius, Chryssippum medicum grauiter ocimum increpuisse, & fugiendum hominibus præcepisse, quodd capræ illud aspèrnerentur. Quæ cūm cæteris pabulis omnibus auidissimè vescatur, ab hoc vno, etiam famelicæ, cautè abstinēt. Quod à Sotione Græco geoponico etiam adnotatum inuenio. Qui vltra hæc asserit, insanos fieri qui ocimum vtuntur: additq; eum qui ocimum manducauerit, si eo die à scorpione feriat, feruari non posse. In quem & Chryssippum videtur pugnare Plinius, scribens, capras libèter ocimum esse, nec cuiquam menté motam qui illud manducauerit: quin & terrestrium scorpionum ictibus ex vino & pauco aceto sumptum salubriter mederi. Dioscorides ex Africanorum placitis tradit, eos qui ocimum ederint, nullo cōfictari dolore, si à scorpione feriantur. Ex quibus opinādum relinquo, num expungenda sit negatiō apud Sotionem. Dioscorus in Empeiricis credit ocimum pediculos creare, si quis eo largiùs vtatur, ob excrementitiam humoris superfluitatem quo imbuitur. Mirabile sane, & ob id memorabile, quod à Iacobo Hollerio Medico præceptore nostro doctis, visum & adnotatum fuit: Cuidam Italo ex odoratu frequenti basilicæ herbæ natum scorpionem in cerebro qui vehementes dolores & longos, mor-

**Infani &
scopionis
ictus.**

**Pulchra de
ocimo, & no
tatu dignissi-
ma.**

**Pediculi &
partus.**

mortem deniq; ei attulit. Postremū hoc fit, quod ab amico erudito probatum intellexi: Si ex partu laborans mulier, ocimi radiculam cum penna hirundinis tenuerit, absque dolore illicō pariet, Sunt alię plantæ huius admiranda secreta, paucis hætenus cognita, quæ cum alijs plerisque publicabimus, si isthæc grata fuisse audiuerimus.

Orualla, seu fatium Horminum, & medica eius auxilia. A R. IX.

ORualla herba perquam odorata, Parisiensibus *Totabona* dici solet, quibusdam scleara, vel scarlea, alijs matrisalua & gallitricū: nec non herba S. Ioannis. De eius facultatibus hæc in præsentiarum à me accipies. Herba trita aculeos Aculei, spinæ, partus, ac spinas extrahit, & remorantes difficilesque venus, lippitudo, albugo, tustis. partus accelerat. Vino præterea iniecta mentem exhilarat, & Venerem extimulat: verum liberalius sumpta, caput tentat. Tam fatium quam sylvestre horminum medicatum habetur: sed vehementius sylvestre ad venerea illicita. Vnde illi nomen ἐπὶ τῷ ὄρμῳ. Semen in calyculis nigrum καρπῶδες, capitifue grauitatem facit, odore quem vniuersa vibrat & spirat planta. Idem semen lippitudines tollit, & oculis immisum, ac multa frequentique reuolutione per illorum orbem raptum, quasi humore prægnans, & tenuibus membranulis onustum, sordibusque conuestitū, tandem egreditur: secum educens & euerrens quæ inciderunt & molesta fuerunt. Id quod multis multorum experimētis, tam est notum, quam nota fuit canibus casta Diana suis. Insiper ἐπιματῶν & oculorum albugines cum melle purgat, tullit.

Secretū pro
vinis.

tuffientibusq; vtile cenferur esse. Mulierculæ præ-
terea illud caligantibus oculis imponunt, nec ex
oculo auferunt, nisi caligine soluta. An verò hæc
planta, Plinij alectorolophos dici possit viderint
eruditi. Non omittam, & si nihil ad medicum
hoc nostrum institutum, quod flore hortensis
hormini & femine in dolio vini posito, dum ad-
huc feruet vinum, tanta gratia ipsi vino concili-
atur, vt Cretici, aut Maluatici gustum præ se fe-
rat. Arrigite aures cenopolæ, sed neminem, obse-
cro, vestris improbis & noxijs miscellaneis de-
fraudate, animorum & corporum iactura irrepa-
rabili, & capitali edicto plectenda, in hac præfer-
tim Galliarum metropoli Lutetia, vbi maximè
ea pestis viget, summo studentium & lucubran-
tium incommodo.

Rosmarinus, & medica eius auxilia.

AREA. X.

Lipothymia
destillatio,
tuffis, icterus
pestilentia &
capitis affe-
ctiones.

RVra & officinæ Rosmarinum appellant,
quod alijs libanotis dici solet. Frutex est to-
piarius, nec non coronarius, cuius odor, resinam
aut thus vt cunque præ se fert: tam suavi aciu-
cundo spiraculo, vt quos animus defecerit, illicò
recreare possit. Suffitu destillationes ac tuffim
continet, regiumq; morbum suo curat decocto.
Et quod illi de multis nobile est ac insigne, solo
nidore in pestilentia tutam reddit domum, expi-
ando & repurgando improbam aëris perniciem
suffitu ac vapore saluari. Paratur oleum distilla-
tione perquam odorem & vtile ex summis vir-
gulis & floribus Rosmarini, paralyticis & indu-
ratis articulis schirro detentis apprime commo-
dum.

dum. Cordi & stomacho valde prodest aqua: flores caput ac cerebrum maximè roborant: ex quorum vñus admodum efficax esse solet contra capitis affectiones. Sunt qui saccharo eos condiât & sibi ac amicis eam in rem diligenter custodiât. **Nervi, oculi**
Totus frutex vtilis est omnibus frigidis ægritudinibus, membra ac nervos egregiè roborans & **icterus, op-**
calfaciens. Sed paulò particularius hîc nobis est **struatio hepa-**
medicè philosophandum in expertis & probatis & ventris **tis, inflatio,**
Rorifmarini auxilijs. Itaque, succus radicum & **lor-**
foliorum eius defæcatus, & cum melle despumato in modum collyrij concinnatus, plurimum valet ad defluxiones pituitæ in oculos. **Quæ si ca** **Defluxio:**
lidæ fuerint, licebit addere oui albumen, cum succo pomi generosi, & aqua rosacea confusum ac diu agitatam. Semen cum pipere & vino haustû, singulare adfert præsidium contra icterum, hepatis obstructions & inflationes. Radix siccata, pulverata, & cum vino bibita, vêtis dolores, etiam si colici fuerint, perbellè castigat & demulcet. Quod etiam faciunt ruta & satureia. Reliqua scribentur in opusculo vinorum medicatorum & rerum aliarum hortensium.

Lauendula, quibusdam Pseudonardus,
 & medica eius auxilia.

AREA. XI.

Lauendula quæ Pseudonardus quibusdam **Vnde dicta**
 dici solet, nostratibus verò **Lauanda** (quod **fit Lauendu-**
 in balneis, lauandis corporibus summè expeta- **la.**
 tur, & elota omnia, si eis permisceatur, odoris
 suauitate commendet) frutex est omnibus notus.
Qui, quia non minùs placet fragrantia quàm nar-
cus,

duſ, idcirco apud nos Spicæ nomen ſibi arrogauit, & *Aſſicum* dici conſueuit. Licet ad maiorem Lauendulam multi detorquere fatagant. Huius ſpicata cacumina & tonſiles vertices, manipulatim in ſcopas & muſcaria concinnatos, bigis ac clitellis Lutetiæ per æſtatem venales vicatim proclamari, & paſſim à ruſticis in varios uſus plenis vlnis certatim comportari, nemo eſt qui non videat. Sed hæc nihil ad medica lauendulæ auxilia, de quibus nunc demum nobis agendum.

**Cerebrũ, cõ-
uulſi, reſolu-
ti, ventriculũ
iecur, lien, v-
terus, mēſes
& ſecundæ
partus.**

Omnibus cerebri frigidis affectibus, conuulſisque ac reſolutis illam auxiliari ſcribunt Arabes, Græci, ac Latini medici: adhæc, ventriculum roborare, & iecur ab infarctu liberare. Obſtructos etiam lienes valde iuuat, & vterum calfacit, ac menſes ſecundasque educit. Lauendulæ plurimum ineſt aromaticæ gratiæ, eoque affectibus matricis ſemen & folia commendatiora habentur: tum fomentis & lotionibus, tum pulueribus & dilutis intrò ſumptis, ad ſuffocationem & aſcenſum ex vaporibus putridis, & ad partus accelerandos. Fit è floribus ſtillatitium oleum vitreis organis expreſſum, quod vnguentarij oleum de ſpica vulgo nuncupant, tanta odoris præſtantia & fragrantia, vt cætera odoramenta ſuperet ac obtundat. Quò fit vt extra officinas & myropolia illud aſſeruent aromatarij, ne moſchi, ambari, zibbeti, aliorumque vnguentorum & aromatum ſuauiſſimam intercipiat. Valet ad eadem quæ planta ipſa, & multò præſtantiora, à nobis alibi exponenda.

**Oleum de
ſpica.**

Hæc ſunt quæ de hortorũ herbis & fruticibus odoratis in præſentiarũ adferre poſſũ. A quibus ad herbaceos & ſuffruticeos fœtus, eadẽ medica metho-

methodo explicandos & illustrados opportunè tranſeo: modò commonefecerim lectorem, me lauandulam inter flores odoratos noluiſſe tranſferre, quòd vniuerſum folium æquè odoratum habeat, atque florem. Quæ res floribus in quinto campo deſcribendis, planè denegatur. Verum enimuerò quia eius flos abſque folio ſolus poteſt decerpi, ſi quis ad florum regionem illam traducere voluerit, vnguem non verterim.

HORTI MEDICI CAMPVS
 QVARTVS, FRVCTVS CARTI-
*lagineos, herbaceos & fruticeos, ſex are-
 olis diſtinguens.*

Cucurbitæ, & medica earum auxilia.

AREA. I.

Quia in cenſu fructuum herbaceorum qui cartilagineo generi aſcribuntur, Cucurbitæ primas tenent in hortis, idcirco de illis primo loco hîc agemus: & ſi Chryſippus medicus eas in cibo damnarit, ceu ſtomacho inutiles, contra Diſphilum, qui illas affirmat ex aqua & aceto coctas ventriculum roborare. Afri, & item Græci geoponici, aluum lubricare tradunt, earundemq; ſuccum inſtillatum, auribus dolentibus valde prodeſſe. Caro interior ſuis ſpoliata feminibus, pedû clauis auxiliatur, & decoctæ ſuccus dentes mobili ſtalibit, illorum dolores cohibendo, à calida cauſa contractos. Aluum præterea ſua humiditate remollit, tametiſi peſſimè corpus alar ſicuti hoc diſticho eleganter expreſſit poëta Heſſus,
*Humida frigoriſus cognata cucurbita, paruo,
 Quod vires faciat, pondere corpus alit.*

Ventriculus,
 aluus, aures,
 pedum clauis
 & dentes.

Si ſu-

**Cucurbita
humida &
frigida.**

Si sumatur vt simplex medicamentum, refrigerabit ac humectabit: si vt alimentum, calida ei remisceri debent, veluti petroselinum, cepa, piper, mentha, thymus, & similia: alioquin humorem gignet aquosum & promptè corruptibilem, præsertim si frigidum nacta fuerit ventericulum. Corticis ramenta, tusa & infantium capitibus illita, ardores extinguunt ex siriasi. Et si quis in crudâ cucurbitam excavatam merum infundat, & sub dio contineat, illudq; temperatum propinet quibus aliis est suppressa, ad excernendum proritat.

**Cucurbita
frixæ & elixa**

Cinis aridæ impositus ambustis, mirè illis opitulatur. Sed hic ne, quæso omittamus, quòd cucurbita in patinis aut sartagine frixa, multò est salubrior quam elixa. Nam inter assandum vini magnam humoris aquosi deponit: ideo valentius ac præstantius exhibet alimentum. Si elixa fuerit, acrium societatem postulat, alioquin fatua habetur, & insipida: gaudetq; acidorû, austerorû, falsorum & aliorum contubernio, quorum vires corpori nostro communicat: fitq; ita, vt nausea, quam alioquin creare solet, prorsus vacet: quemadmodum doctè & eleganter scripsit Galenus, post Hippocratè vbiq; magnus. Sed his prælibatis, medica & experta cucurbitarum auxilia repeto. Itaque, si fistili torreantur, & cum anserino adipe terantur, incredibile auxilium vulneribus adferent. Et succus exceptus de ramentis illarum per se tuis, aut cum rosaceo, cutis adustiones quasuis emendat. Sed de omnibus mirabilis

Aqua cucurbitæ est earum dè aqua aduersus febres acutas & ardèbitæ præstantes ad hunc modum comparata. Recens cucurbitissima. ta recenti pasta conuestitur, calente dibano cum pane assatur, aperitur, & aqua intrus natans colligitur.

gitur. Si alia via placet incedere, cucurbita tota integra frustulatim secatur, fictili nouo includitur, clibano (vt prius) coquitur, & hinc expressa aqua seruatur. Vfus erit cum saccharo ad restringuendos febriū ignes, sicuti temperandam & Febris, alius alium clementer mouendam. Quod etiā præsta- & colici cru bit aqua infusionis & macerationis seminū psyllij ciatus. cū saccharo rosato, vel iulebo violaceo, sicuti multo experimentis foeliciter obseruauimus factum. Non tacebo ex Auicenna, quod qui colicis cruciatibus est obnoxius, religiosè abstinere debet à cucurbita & cucumere, quouis modo paratis: alioquin suo damno acclamare poterit,

Heu patior telis vulnera facta meis.

Cæterū, nec vtile nec ociosum erit admonuisse, quod cum insipida sit cucurbita, & ex eorum genere quæ græci *κνιστά* vocant, hoc est qualitatis expertia, tamen dum coquitur, quouis sapore & odore, imò verò colore facile imbui potest, pro natura eorum quæ illi miscbuntur. Quomodo autem fieri debeat deiectoria in suo cucurbitario docemus in opusculo Secretorum hortensium, & methòdo comparandorum fructuum, olerū, radicū, vuarum & vinorū, quæ corpus blandè & innocenter purgent.

Cucurbita
ex se insipida.

Cucumeres, & mèdica eorum auxilia.

AR. II.

Cucumis tam est notus vrbani ac rusticis Cucumis testis filius, mensis omnibus, vt nihil notius esse possit in tota hortensium familia. Hunc Matron suis carminibus terræ filium nominauit, quod ex ea veluti prodiens, in illius gremio perpetuò iaceat.

Gg

He-

Heraclides Tarentinus hedygeon, quasi terre sua
 nitatem, nuncupare voluit: quem Diphilus Ca-
 rystius, medicus apud Græcos doctiss. & agrico-
 la optimus, primis mensis veluti noxium damna-
 uit, vt qui raphani modo sursum feratur: sed
 postremo cibo sumptum, concoctu faciliorem
 promissit: alioquin epulis illum abdicauit. Semen
 vrinæ acres, & febrilis horror. vrinæ acres contemperare tradunt qui de rebus
 agri & medicinæ scribunt. Vim habet refrigeran-
 di pulpa tota, ex quo ægrè in corpus dispensatur
 ac difficulter per vëtris anfractus permeat: feбри-
 les horrores nonnunquam hinc mouens, & Vene-
 ré consopiens. Quod postremum Græci celebra-
 tissimo hoc prouerbio testatum voluerunt, Mu-
 lier pallium texens, cucumerem deuoret. Quoni-
 am textrices magna ex parte, si Aristoteli credi-
 mus, sunt impudicæ, & Veneri admodum oppor-
 tuna. Naribus admotus cucumis valde confert
 ad syncopen à causa calida. Et semen in lacte vel
 passo vtiliter ijs propinatur, quibus vesica exul-
 cerata est, vel sumptæ cantharides negocium faci-
 ciunt: adhæc tussientibus, si quantum tres digiti
 prehenderint, cum cumino teratur, & ex vino
 bibatur. Prodest etiam phreneticis, in lacte mu-
 lieris, & dysentericis, acetabuli mensura: necnon
 purulenta excreantibus, pari pondere cum cu-
 mino. Totus abstergendi & incidendi facultate
 pollet, ex quo splendida reddit corpora: eoque
 magis, si quis semine arefacto, tuso & cribrato,
 vice pulueris absterforij vtatur. Sed vile erit &
 pulchrum audire Claud. Galenum de Cucume-
 rum vsu eleganter, suo more, differentem. Qui-
 bus cucumeres, inquit, probè concoquere datum
 est, dum in hoc fiti, intrepidè affatimque ijs sese
 ex-

Vrinæ acres,
 & febrilis
 horror.

Syncope, ve
 fica tussis,
 phrenesis,
 dysenteria,
 & purulenta
 excreatio,

explant, longi temporis tractu, frigidum & ut-
cumque crassum humorem in venis coaceruant.
Qui per eam qua venæ funguntur coctionem,
haud facile in probum sanguinem potest conuer- Aurea Gale-
zi. Ob eam igitur causam, omnibus prauis succi ni verba sū-
edulij abstinentium censeo: etiam si ea quibusdā mē notanda
concoctu sint facilia. Nobis enim non aduer- & obseruāda
rentibus prauus succus ex ipsis post longum tē-
pus in venis colligitur, qui postea exigua ad
putrendum occasio nactus, febres malignas
accendit. Hæc sunt aurea Galeni verba, omni-
bus qui valetudinem inculpatam tueri satagunt,
alto corde præuidenda, & mordicus tenenda.
Memorable sanè est quod in Græcis Quintillio-
rum georgicis legi, & à multis non infeliciter
expertum audiui. Quid illud, inquires? Si fe- Febres par-
bricitanti infanti, qui adhuc lacte nutritur, aut uulorum.
paulò grandiori, paris longitudinis cucumeres
dormienti apponantur, & quasi condormiscant,
statim sanabitur, febrili calore omni ab illis pres-
so, hausto & extincto. Athenæus scribit cucume- Cucumeres
res plenilunio in hortis maximè gliscere, & ma- lunares esse.
nifestum incrementum capescere, nec non more
echinorum marinorum impleri, quod aquei hu-
moris summum est argumentum. Suffragatur
Athenzo Plinius, addens insuper eos velut timo-
re perterritos, quoties cælum tonat conuerti, &
quasi tabescere: cuius rei certam fidem mihi fecit
experiētia, præsentibus aliquot amicis meis, qui
rerum naturas & secreta per experimenta quærit Cucumeres
& explorant. Ne, obsecro, prætermittamus quòd felibus, mu-
cucumeres à mulis, felibus, & asinis summopere lis & asinis,
expetitur, mira & incredibili eorum voluptate summè expè-
illecti: quorum odorem vel eminus sentiunt, ti.

Gg 2

Quare

**Aduersus fi-
tim & æstus
febriles.**

Quare munienda sunt cucumeraria, ne illuc erū-
pentes, ea depopulentur, conculcent ac proterāt.
Sed instituti mei oblitus, quorsum rapior? medi-
ca itaque auxilia repeto. Si quis seminum cucume-
ris, cucurbitæ & citrulorum partes equales acce-
perit, ac seminum lactucæ & portulacæ partem
mediam, adhæc succi glycyrrhizæ, quartam vni-
us, & cum mucilagine pſylj paruos trochiscos
ex his formauerit, ac in ore tenuerit, vel syrupo
aliquo acetoso diluerit cum aqua hordei, habe-
bit præsens auxilium aduersus fitim & febrilem
æstum.

**Pepones, melones ac melopepones, & me-
dica eorum auxilia.**

AR. III.

**Quando ma-
turus esse di-
catur pepo.**

Quia tres isti hortenses fœtus qualitatibus
inter se ferè conueniūt, idcirco, vna (quod
dicunt) fidelia nobis hic dealbabūtur omnes sub
pepone, qui tum maturus ac edulis esse videtur,
cū pediculus à corpore secernitur, & suavis o-
dor ab eius vmbilico nares ferit. Diocles Carysti
us scripsit in libris salubrium quos edidit, pepo-
nem concoctū facilem esse, mirumque in modū
cordi placere, sed parum iuuamenti adferre. Di-
philus prompte crassescere tradidit, ac paucam
alimoniam suppeditare, & per alium agrè exigi.
Phœnias eum duntaxat crudum censuit edendū
qui est citra seminum. Galenus pepones omnes
refrigerare, & largo humore imbui dixit: sed nō
absque manifesta detergendi facultate: vel eo no-
mine quod obsitam pædore cutim illustrent, ac
lentigine: & vitia insolatæ faciei, cum vitiligini-
bus

**Cutis pædor,
lentigo, viti-
ligo, cholera
& picuita.**

bus emaculent, præfertim femine. Addit, improbum creare succum, etiam si à stomacho probè conficiantur. Præterea, choleram morbum præcipitem ac periculosum in multis concitare, & su persuarum humiditatum copiam susq; deque effundere. Primo cibo sumi debent, ita tamen, vt qui pituitosi sunt, vinum vetus superbibant: & biliosi acidulum cibum præsumant: nam sic omnis abiget noxa. Peponarius enim cibus sanè quàm facile in flauam bilem, vel pituitam degenerat. Qua ex re, biliosos prædulcis pepo, pituitos verò immaturus offendit. Longos rotundis multi præferunt: omnes tamen aluum mouent, & vrinã cient, modò fuerint maturi: proindeq; renibus vtiles esse cèsentur: sed femine magis, ad eò vt cõcretos inibi calculos efficaciter deturbet. Si cortex oculis humore calido vexatis frõti ligetur, ruètes in illos fluxiones pulchrè sistit ac compefcit. Succus cum femine in farinã ficeatus smagma facit ad cutè emundandã, & conciliandũ in facie nitorè, sanè quàm illustrem. Cæterum, pepones omnes in paratis corporibus, vomitum eliciunt, nisi cibus succo bono præditus supermandatur: nam sic festinantiùs deorsum prouoluètur. Plerique medici tradũt, illos desideria ruentiũ in Venerem frænare, & geniturã minuere. Sunt qui pro comperto scribant melonis frustulum olitæ immisũ, celerem carniũ coctionè iuuare. Quod etiam præstare aiunt vrticæ aut sinapis semè, vel fici surculum vt suo dicemus loco. Finis hic esto, Pepones à felibus summè & auide expetuntur: quare à peponarijs longè sunt arcendi, ac procul abigendi. Non omittam quod femina melonum ex corticata & saccharo cõdita, multũ valent ad

Aluus, vrina
renes, calculus
& oculi

Vomitus, Venus & genitura.

Pulchra & notanda.

Gg 3 cien-

Vrina, renes, ciendam vrinam & renum dolores demulcēdos.
 firialis infan- Imprudenter omisi quōd ramēta peponum vti-
 tum. liter fyncipiti apponuntur, contra aduſtionem
 infantium quam firiaſim vocant.

Cinara, ſeu Carduus hortenſis, & medica
 eius auxilia. AR. IIII.

Quomodo
 cinara ex a-
 gris in hor-
 tos veniet.

PAuci ſunt hodie horti in Gallia, qui longē
 ac latē non ſylueſcant hac planta, ad eō vt o-
 pipara nulla fit menſa, abſque echinato eius cibo
 niſi anni tempus illum negauerit. Altilem & hor-
 tenſem nuncupamus, quōd re vera fit ex carduo-
 rum genere: quem culturæ mangonium domita
 feritate ex agris in hortos venire compulſit neſcio
 qua gulæ audacia, quæ campeſtria terræ porten-
 ta, & aſinorū pabula, in ganeam & luxum vertit,
 à quadrupedibus plerunq; neglecta: vſque ad eō
 ventris & veneris deſiderijs ac illecebriſis volu-
 ptatibus obſonantur epicurei homines, telluris
 inutile pondus. Vulgus Gallorum plantam hanc
Alticocalum nuncupare ſolet: ab articulo Arabū
al & cocalos: qui Hippocrati, Galeno teſte, nucle-

Quomodo
 coquenda &
 paranda ci-
 nara.

us eſt pineæ nucis, cuius quidem nucis imaginem
 pulchrē æmulatur cinara: quam iuribus, aſpara-
 gorum modo, incoqui, & ex butyro, ſale atque
 aceto, diuitum menſis apponi, nemo non videt.
 Sunt qui aſperſo ſale, & piperis, aut aniſi vel co-
 riandri addito polline, cruda illa vtantur, & ita
 natiuam nucleorum eius ſquammatim hærentiū

Cinara pra-
 ui ſucci edu-
 lium.

ſua uitatem excipiant. Sed hic ruſum ad eundem
 impingo lapidem, oblitus me medicum agere,
 non coquam. Venio itaque ad facultates cinaræ,
 quam Galenus tradit prauī ſucci edulium eſſe, &
 maxi-

maximè cùm plusculum obduruerit, festinando
 scilicet ad florem: tunc enim biliosum succum
 in se copiosum habet: ex quo satius fuerit, eo tē-
 pore elixam mandere, quàm crudam. Recentes *Vring, venus*
 & tenelli eius nuclei, vrinas ciere feruntur: & & graueolē-
 Venerē in vino generoso pramacerati stimulare, *tia alarum.*

Hesiodo teste: qui florente cinara, cicadas acerri-
 mi cantus esse scripsit, & mulieres libidinis au-
 dissimas, virosque ad coitum pigerrimos. Radix
 emedullata, & in vino decocta, si bibatur, alarū
 tædia hircosa, ac graueolentiam emendat: quam
 Xenocrates experimēto promittit per vrinas ob
 id effluere. Eadem in aqua excocta, stomachum
 roborat, & vuluis nonnihil confert vt gignantur *Stomachus*
 mares: sicuti Cherias Atheniensis & Glaucias af-
 feruerunt. Sed hoc loco tibi coniectandum relin-
 quo, an vna eademque sit nostra & antiquorum
 cinara. Restat hic admonendum (quâquam præ-
 ter institutum) quòd à duobus animalculis sum-
 mē infestantur, & auide expetuntur cinarę. *Pulchra &*
 ribus primùm, qui radicū voluptate semel ille-
 cti, turmatim vel è longinquo accurrunt. *A talpis gna.*

præterea, quas crebro detossu & cuniculatione,
 sæpè vidimus cinareta ac cardueta funditis vna
 nocte euertisse. Remedia eam in rem quærenda
 sunt ex nostris rerum hortensium Secretis. Sed
 repeto medica scolymi ceu cinarę auxilia. Hu-
 ius radix in vino cocta & pota, copiosam, vt tra-
 dit Oribasius, & graueolentem vrinam prolicit, *Vrina, alarū*
 alarumque hircos ac virosū corporis odorem, *fætor, Ve-*
 vt diximus, tollit. Quo nomine etiam vene-
 rex gonorrhœæ præfens esse, remedium, foelici
 successu se probasse scitabit Ioannes Langius, il-
 lustris. Comitum Palatinorum medicus doctiss.
rhœa.

Cur sollicitè
à mulieribus
colatur cina-
ra.

Cæterùm, asparagi cinaræ cum butyro in iure elixati, sopitam Venerem in vtroq; sexu strenuè excitant: æstate viris ad eius conflictum languentibus, hyeme verò mulieribus ad eam pigris: sicuti ante Plin. adnotauerunt Hesiodus & Aristot. Nil igitur est mirum, mulieres ad eò ambire plantam cinaræ, & cura admodum sollicita illam curare & colere.

Fragaria & Fambroësia cum medicis auxilijs
vtriusque. AR. V.

Fragariæ fructum vulgus Gallorum *Fresane* nuncupat, & nomine paterno inaurorat Fambroësiæ foetum, patria lingua *Framboise*, ac si dicas fragum ligneum aut syluosum à rubete moro non valde dissidens, nisi quod sapore & fragrantia indicibili, palato magis applaudit. Vnde cum vinum aliquod à generoso sapore laudare volumus, olere framboesiam, nostro vernaculo sermone dicimus. Vtriusque fructus citam sentit corruptionis labem: quapropter febrim facile experiuntur, qui largius fugaci hoc cibo vescuntur. Fragariæ tamen folia in iusculo cocta & sumpta, lienosis medentur: idemque præstat succus eorum ex melle haustus. Eadem folia cum radice tam vulnera quam vlcera sanant, muliebresque fluxus ac dysenterias cohibent, & vrinam cient. Decoctum herbæ ac radicis, inflammationibus iecinoris auxiliatur, & renes ac vesicam mundat. Idem ore contentum collutionisque modo agitatam, gingiuas roborat, dentes commotos firmat, & defluxiones continet. Exstillatitia aqua fructuum maturorum mulierculæ erisypelateas, lentigi-

Febbris, lien,
vulnera, vlce-
ra, fluxus
muliebris,
dysenteria,
vrina, iecur,
renes, & ve-
sica.
Gingiuæ, de-
tes, distilla-
tio, lentigi-
nes, calculi,
inflamma-
tio faciei

lentiginosâsq; faciei scedationes leniunt & ab-
 gunt. Eadem epota ad calculosos, & inflamma-
 tiones optimè facit, Petro Pena medico præstan-
 riss. autore. Vinum quod ex fragis elicitur distil-
 latione & sublimatione, aut putrefactione vlcu-
 sculis quæ in facie pullulant ab hepatis calidita-
 te, salubriter medetur, varosq; & oculorum nu-
 beculas, ac calidas defluxiones impositum, mirè
 tollit. Quin multi etiam de experimento mihi
 affirmarunt, elephantiorum maculas ac tubercu-
 la emendare: adhæc, herbam fragariam cum
 sua radice in vino costam & ieiunis ictericis ex
 iusculo dies aliquot propinatam, certum illis
 præsidium adferre. Mora framboësijs cærulea
 purpura nitentia condiuntur & esitantur ad vo-
 luptatem & sitim aspectu amœniore.

vlcuscula,
 vari, oculo-
 rum nebulæ,
 icterus & ele-
 phanticorū
 maculæ.

Grossularius, tam albus quàm ruber, & medi-
 ca vtriusq; auxilia. AR. VI.

FRequens non solùm in hortis, sed etiam se-
 pibus rusticis esse solet grossularij frutex,
 maximè qui baccis oneratur cãdidis, & ante ma-
 turitatem iucunda acerbitate gratis: ex quo tam
 pauperum quàm diuitum iuribus suo tempore
 innatare consueuerunt, & in dulciarias placetas,
 ac sarcimina, fartãque passim transire loco vix
 acerbæ. Quo nomine etiã grauidis summè expe-
 tuntur. Est frutex alter hortensis huius ferè plu-
 ma, rubentem ac pendulam ferens acinorū mul-
 titudinem racematim congestam: quæ more nu-
 cleorum punici mali, abeuntem appetentiam re-
 uocare, & nostratibus *grosella rubra vel trãsmarina*
 nuncupari vulgò solet. Non desunt qui putet id
 esse

Grossularū
 descriptio &
 vsus.

G g 5 esse

esse quod Arabes medici *Riben* appellant. Fructus vtriusq; candidus nimirum vel ruber, æstuantem stomachum refrigerat, & sitim restinguit: quæ cum alios, tum maximè febricitantes excruciare solet. Vomitiones sistit, stomachum roborat, alui profluuium retinet ex flaua bile, ac ventris rosiones & villicatus hinc obortos emēdat. Præterea sanguinis feruorē demulcet, bilis acrimoniam obtundit, abundantiam fœminearum purgationum cohibet, cœliacisq; & dysentericis, necnon cholera laborantibus valde prodest. Salgamari, saccharo, aut melle vtrunq; condiunt ad anni totius usum. Scio non deesse, qui hæc ascribenda contendant fructibus oxyacanthæ: quod vt obstinatè non nego, ita grossulis nostris conuenire de experientia probatum habeo.

Stomachus,
fitis, febris,
Vomitus, al-
uus, tormi-
na, sanguis,
bilis, men-
strua, cœlia-
ci, dysente-
rici & cho-
lerici.

HORTI MEDICI CAMPVS QVIN-
TVS, FLORES ALIQVOT,
tam odoros, quàm inodoros, nouem.
Areolis complectens.

Rosæ, & medica illarum auxilia.

AREA I.

Rara rosarum
excellencia.

Quoniam Rosæ, floris ac odoris raro priuilegio, inter omnes hortorum flores vbiq; nobilitantur, & aspectu perquam iucundo ac vario omnibus arrident, hortorumque ornamenta censentur esse: idcirco si de medicis illarum facultatibus primo loco inter flores hic scriberem, precium operæ facturum me duxi. In quam rem

gra

gradum mihi substernent illarum partes paucis animaduersæ: quas antiqui sex nobis proposuerunt, scitu dignas, & in rebus medicis nequaquam neglectas. Duæ in folijs, aut si mauius in floribus lo sophia sex reperiuntur. Vna, vbi calyci inseruntur, & vnguiu partiu rosæ. modo albicant: ex quo vnguis rosarum pars ea dici solet. Altera, reliquum foliorum explet. His succedunt aliæ duæ, quæ veluti minutissima femina in rosarû vmbilico stauescunt, tenuissimis capillamētis alligata, quorum partē constituunt granula, partem verò filamenta. Reliquæ, in ipso rosarum alabastro, seu calyce continentur, vna in cacumine, altera in fundo. Quod ad facultates partium istarum attinet, folia, cor, ventriculū, Inflammatio, recur, & vim reentricem roborant, dolores ex fluxio, gincaliditate leniunt, & inflammationes discutunt. giuæ, menstrua alba, Vngues vtiliter inseruntur lotionibus, fomenta- flui fluor & tionibus, et clysteribus ad inhibendas fluxiones. alui fluor & Flosculi medij cum suis fibris ac filamentis, gin- cruenta ex- giuarû defluxus, & alba mulierum effluuia miri- creatio. ficè cohibēt. Calyx, quem etiam caput nonnulli dicunt, cum reliqua parte basis, alui fluores & cruētas excreationes sistit. Porro, præter sex iam dictas partes, quæ in florentibus rosis se prodūt, tres aliæ in fructu reperiuntur, vbi maturuit. Vna in substantia carnis rubescente, altera in seminibus, tertia in lanugine conclusa, quibus omnibus non obscura inest adstringēdi vis. Vnde præstanti admodum remedio & auxilio cēsantur es- Alui fluor, se contra alui fluores, & foemininorum excremē- mentes, go- torum abundantiam qualemcunque: adhæc ad- morrhœa & uersus gonorrhœam, in qua præcipuè valēt. His capitis do- vtuncque propositis, medicæ rosarum præsidia- lor. sigillatim aggredior. Si corona ex nouis & recen-

tibus

Lippitudo,
dentes, in-
flammati-
o oris, guttu-
ris & colu-
mellæ, sedis
dolor, & hæ-
morrhoides.

Rosarū na-
tura & qua-
litates ex so-
an. Mesuc.

tibus rosarum floribus cōcinnata, capiti coapte-
tur, illius dolores ac molestias ex insolatu, vel e-
brietate contractas, salubriter leuabit. Sed recen-
tū penuria, veteres madefacere poteris in aqua,
addito pauco aceto, & illis cōmodè vti, Galeno
monitore: qui ad æstiuas lippitudines siccarum
rosarum decocto etiam vti iubet, palpebras eo
per spongiam continuè fouēdo. Suadet idem ad
scabiosas oculorum lippitudines ex sole & pul-
ueribus obortas, rosas aridas in vino albo tritis,
& angulis oculorū admotis, vti: modò sub som-
num oleo inungantur oculi, & ægrotans ab om-
nibus acribus abstineat. Rosæ siccæ vino albo vs-
que ad tertias incoctæ, & ad colluendū continuò
datæ, cruciatus dentium emendât, maximè à cau-
sa calida. Eadem in aqua elixatæ, vel illarū flos,
summo sunt remedio inflāmationibus oris, gut-
turis, ac columellæ. Et si rosarum vncias tres, &
ouorum tostorū lutea duo vino albo læuigaueris
ac cerato rosæo exceperis, igneos & æstuan-
tes sedis dolores mitigabis, perinde atq; etiā hæ-
morrhoides. Sed priusquam alia rosarū medica
auxilia persequamur, iucundū erit audire Dama-
scenum Mesuen de illarum facultatibus doctè &
medicè hunc in modum philosophantem. Rosa
frigida est primo gradu, sicca secundo, ex diuersis
substātijs & separabilibus composita: aquea me-
diocri, terrea adstringente, aërea dulci & aroma-
tica, deniq; ignea tenui, in qua est amaror, rubor,
perfectio & forma. Recentes sunt amaræ magis
quàm adstringentes, & ob eam amaritudinē, suc-
co præsertim, purgant. Siccæ substantiam ad-
stringentem et constipantē retinent, sed albæ ma-
gis quàm rubræ. Resoluunt, aperiunt, tergent, ca-
lidas

lidas intemperies emendant, & cogendo atq; adstringendo roborant, maximè pilis & semine in calycis medio inuentis. Præstantior est in utroque genere (albarum, inquam, & rubrarum) cui color genuinus inest, & folia adfunt pauca ac plana. Albæ nihil aut minimum purgant, sed potentiùs adstringunt & roborant quàm rubræ. Aqua vbi recentes sunt maceratæ, vel earùdem succus, Obstructio, icterus, febres, cordis tremor, inflammationis, somn⁹, vuula, crapula & catarrhus.

bile flaua purgat venarum & arteriarum sanguinem, obstructions ventriculi & hepatis aperit, ictero cõfert, febribus biliosis auxiliatur, viscera roborat, cordis tremorem curat, retentricem facultatem continet, omnem inflammationem extinguit, & ab ea dolorem sedat, somnũ conciliat, vuulam stringit, guttur roborat, crapulã auferit, & catarrhis obest. Caterũm cũ sit medicamentum benignum, sed ad purgandum imbecillum, adminiculis quibusdã eget, vt sero lactis vel melle. Nam succi rosarum vncia vna, cum feri lactis duabus vncijs aut tribus, & pauca spica, commodè vacuat. Foliorum quoq; sero lactis infusorum expressio, cũ pauco melle, sine molestia purgat. Rose conditæ, & acetũ Rosæ melle conditæ tergent, purgant & roborant: rosatum.

faccharo autem exceptæ minùs tergent, sed magis roborant & adstringunt. Acerum rosatum inflammationes omnes sedat, incidit, purgat, roborat. Recentes rosæ nullam coctionem, vel quamminimam, sustinent: nam facultas earum tergens & purgatoria, statim igni resoluitur. Succus mediocriter coquendo fit tenuior, & potentiùs terget. Hactenus Mesues, à quo ad nostrum institutum & medica rosarum præsidia commodũ redeo, nihil in his prætermisurus quod apud probatos autores legerim, vel ab expertis didicim,

Autoris modesta excusatio.

Rosarū conserua quomodo fiat.

Oculi, lippitudo, caput, gingiuarum, aures, anus, ignis facer, stomachus, præcordia, venter, matrix & os.

Aqua rosacea quomodo elicienda.

rim, aut ipse diligenter obseruauerim. Si cui autem hinc prolixus esse videbor, id (quæso) factum putet in gratiam popularium, quorum horti & serinia vbique rosis scatent. Verū tamen inuero, ne quid in hac historia etiam vulgare omittam, paucis rosarum Cōseruam, vt vocant, describo. Quæ fieri solet rosis tantū rubris, recentibus, exunguatis, in mortario lapideo diligenter tritis, superaddito optimi sacchari duplo. Mox citra insolatum reponuntur omnia, sed vase nō repleto ad cumulū, ne tritura foras exiliat, & sit feruendi locus. His positis, rosarū auxilia medica persequor. Zoroastres in suis de Agricultura obseruationibus Græcis tradit, oculos eius dolorem non sentire anno toto, qui rosarum calyces antequam in florem explicētur, leni tactu lustret, tribusq; earum alabastrulis visum detergat, illis in rosario parente relictis. Quod multi verum esse cōtendunt, in eo qui primus calyces in frutice occultatos viderit. Vt vt fuerit, ros ille qui rosis inhæret, pinnula mūda lectus, & specillo, genarum palpebris illitus, oculorū lippitudini medetur. Cremor ē rosis aridis in vino decoctis expressus, ad capitis, oculorū, gingiuarum & auriū dolores summē probatur. Prodest etiā vitijs sedis, ac recti intestini, penna illitus, aut infusus. Trita rosa sacrum ignē, si apponatur, compescit, calentēque stomachum & præcordia mitigat: fluxum vētris ac matricis cum vino pota, vel infusa, cohibet. His addendum quod sicca rosa puluis efficaciter medetur oris vitiis, per se, aut cum melle. Rosaceam aquam, vi ignis diuersis instrumentis extractam, hinc conticeo. Quā multo præstantior, ac odore fragrantior solet esse, quæ vasis

in

In aquam feruentem suspensis, aut priscorū more, per balneum calētis aquæ, vitreis organis elicitur, quemadmodum alibi docebimus. Hoc potest forenum erit. Rosæ, vt flores alij, Sole blando, vel clibano, pane ablato adhuc calente, siccatæ, & folia quomodolibet siccentur, modò metam moræ non excedant. Idē modo siccatæ. Flores odorati, radices & folia quomodolibet siccatæ.

de folijs & radicibus odoratis existimare tibi licebit. Quod pro reliquis floribus semel dictū ac scriptum velim. Superfunt multa rosarum occulta miracula, quæ tibi cum alijs plerisque hæcenus desideratis, libenter in nostris rerum medicarum arcanis aliquando impertiemur.

Lilium hortense, & medica eius auxilia.

AREA II.

Quia Lilium Rosis nobilitate proximū esse scripsit Plinius, & medio prouētū earum incipere, ideo secundum, post rosas, locum illi dabimus, vt eximium florū par, & vt Græci loquuntur, ἄριστος ἀνθός rosa & lilium socio maritentur cōnubio: ob perēnem illum ἴσχυρῶς effluuū uine diuini quem habent odoris. Hilariter itaq̃ de flore illo perquam nobili scribā qui Regibus nostris & frācigenis sceptris auspiciatissimum dedit symbolum: & quibusdam ob insignem præstantiam flos regius, & Iunonis rosa dici consuevit, candore emaculato et odore eximio arridēs. Serpentes, ius radices ex vino potæ, contra serpētium ictus sanguis, hie, plurimū valent: & ex mulso propinatæ, inutilichen, turlem sanguinem per alium detrahunt, ac ita lieni fures, adusta summè profunt, Lichenas ac furfures in facie emendant, & corpora erugant. Cum adipe & oleo deco-

Vulnera,
vulua, su-
dor, suppu-
ratio, serps,
a dusta, vlce-
ra, nerui, lu-
xata, vitili-
gines & pe-
dum clau.

decoctæ, adustis profunt, ac iisdem pilos reddunt, induratasque matrices remolliunt. Folia in aceto elixata, vulneribus efficaciter imponuntur: & succus ab iisdem expressus, ad vuluas erugandas utilis est, mouendisque sudores, et excoquendas suppurationes. Auxiliantur eadem serpentium moribus imposita, et adustis feruefacta. Radices tostæ cum rosaceo, vlcera cicatricibus claudunt, & cum melle neruis præcis admotæ, luxatisque partibus, maximè succurrunt, ac vitiligines emaculant. Quod etiam præstant elixata folia, cataplasmate facto: è flore lilij succus exprimitur suppurationes cõcoquens & vuluas emolliens: quod mel & syrion veteres appellarunt: non autem syrion vt multi scribunt: quod est melligo è costis caricis, detergendo, emolliendoque idoneu. Valet radicum bulbus ex vino coctus & intritus, ad pedum clauos: sed hinc amouendus non est, nisi cum lux tertia venit. Testium inflamationes cum hyoscyami folijs & tritici farina etiã leniunt ac demulcent dictę radices. Fit aqua è floribus liliorum, vitreis organis in Mariæ balneo excepta (vt proprio scribemus opusculo) ad facies mulierũ erugandas, & niueo candore illustrandas, summè expetita. Radix quomocunque ponatur, hæ-

Inflammati-
ones testiu.

Facies de-
cor.

Hæmorrhoides, facies, combustio, testiculi, furfures, vlcera capitis, splē, & ictus venenatorum.

morrhoides aperit. Et vnguentum ex ea factum cum oleo amygdalarum amaranum et cera albã, mirandum in modum erugat, terget & expolit faciem muliercularum. Eadem in aqua elixata, vel sub prunis coctæ, & cum dulci oliuo subacta, singulare adfert præsidium combustis tam igni, quam aqua, ex Galeni & Auicennæ testimonio. Si in aceto coquat, calida testiculorum apostemata emendabit: & si cum melle teratur, caput à furfuri-

furfuribus, tonsium & vntum vindicabit. Prodest etiam ad vlcera capitis manantia. Aceto incocta folia, & spleni admota, vnicè cõferunt contra illius duritiem & scirrhum, modò quid eorũ decocti præbatur. Succus etiam eorũdem cum semine tritus & haustus, pũcturis venenatorum mirè auxiliatur: & expressus de floribus succus, vomicas vteri valde iuuat. Præterea, radix sub Vteri vomica, menses, vulua, feces, inflãmatio, menstrua, & secunda, & discoloratio faciei post partum.

prunis cocta, & oleo subacta, vteroque per linteolum immissa, menses trahit, matricem emollit, & vuluam aperit: adhæc semen vino albo intritum ac epotum, factum mortuum celerrimè educit. Oleum ex floribus recèter confectum & croco coniunctum, omnes inflammationes discutit. Fetus pudibundorum mulieris ex aqua decoctionis foliorum, & radicis, plurimùm valet ad mouenda menstrua, quæ à partu cum secundis excludi debuerant: sed post fomentum, debet in eodem decocto linteolum tingi, & vsque ad os vteri immitti, & exterius fatus continuari. Sit hoc postremum: Radix cum allijs cocta, & in face rubelli vini trita, mulierum faciem, quæ post dolores partus discolorata remansit, perbellè emendat ac restituit, si hisce miscellaneis sero inungatur, & mane aqua hordei detergeatur, idem toties repetatur, donec pristinum decus, sed maiore cum elegantia, resumpserit. Quod rusticis mulieribus puerperis (quibus allia suauiter olèt) scriptum sit, non vrbanis, & aulicis, quæ moschũ olere, ac rosas vbique spirare fatagunt. Sed heus tu! non redolet, sed olet, quod redolere solet. Nec cuius bene olet, quod bene semper olet. Verùm hæc nihil ad historiam nostram.

Hh

Leuco-

Leuconij & Violarum congenerum medica auxilia. AR. III.

Inuenio summum honoré fuisse Violis apud antiquos, post Rosam & Lilium. Quarum genus omne partim *Violeta* nomine, partim odore garyophylli in hortis, & illorum macerijis, edificiorumq; ac templorum parietibus familiariter hæere videmus: & omnium maximè lutearum,

Violarū dignitas & cultus.

Violæ luteæ præstantissimæ.

Menstrua, oris ulcera, rimæ sedis, vulua, lien, podagra, menses, par-

Mauritanis & pharmacopœis *Keiri* nuncupatarum. Quæ Veris sunt preuiæ, & omnium fragrantissima. Sunt etiam in fenestris & pēfilibus hortulis genera omnia frequentissima, figulinis aut ligneis vasis, à mulierculis, & his qui claustra sequuntur, studiosè excolta, mira sanè coloris, albi, purpurei, cœrulei, crocei & vermiculati, varietate, odorisq; suauitate, vel eminus commendata, ditissima peræquè omniū fœtura. Sed maxima autoritas luteolis esse solet: quæ omnium primæ emergunt, & odorem vsque adedè vehementem spirant, vt caput plerunque tentet, ac nares feriat. Hæ, luteæ inquam violæ, parietinis sponte vernant & florent, hyemis, glaciæ, niuis, grandinis & aliarum aëris iniuriarum patētissima, lignosa radice ac fibrosa, rimis parietum & commissuris adedè incuneata, vt vix hinc diuelli possit. Has quandoque Christi natalibus floribus luxuriare vidimus. Verū enim uerò hæc ad medicas violarum facultates nihil attinent, quas nunc demum explicare iuuat. Aridi flores Leuconij feruefacti, menstrua educūt, oris vlcera cum melle sanant, cum cerato rimas sedis emendant, & in defensionibus, vt scribit Dioscorides, contra vuluæ inflammationes plurimū pol-

pollent. Radices cum aceto illitæ, lienem reprimunt, ac podagricos valde iuuant. Semen vnius cundæ drachmæ pondere ex vino potum, aut cum melle, genitalibus mulierum inditum, menses, secundas, ac partus, etiam mortuos, extrahit. Frutex omnium, ex Galeno facultatem habet extergentem, ac tenuium est partium: plus tamen flores, & inter hos qui sunt sicciore, quàm virides, exhausta excrementia omni humiditate: vnde oculorum cicatrices, etiam crassas, extenuant. Si quis vehementiam virium quæ in floribus latitat, multa aqua, aut aliter retundat, optimum habebit medicamentum ad phlegmonas tam vteri, quàm partium aliarum: potissimum quæ diuturno tempore ad scirrhi modum induruerunt: sic cum cerato vlcera ad cicatricem ægrè venientia valde emendabit. Sunt qui phlegmonas in articulis induratas, radice cocta, trita & apposita curant. Semina lutearum in vino albo contusa (si febris absit) & hausta, menses potenter educunt, & fotu, frigida podagræ dolores leuant. Flores earundem, dimidio cyatho in aquæ tribus, eosdem menses, diebus aliquot hausti, euocant. Hic adnotandum duxi, quia in nostris hortorum secretis omissum, quod mangonio holitorio, & repetita crebriore transplantatione, tum lutearum, tum purpurearum violarum flores, vt etiam aliarum, eximiam assequuntur magnitudinem multiplici foliorum fœtura, moschatâ rosam quandoque æquante.

Oculi, phlegmonæ vteri, vlcera, articuli, menses, & podagra.

Viola Martia nobis dicta, & medica eius
auxilia. AR. IIII.

Hh 2

IN

Viola cur
Martia no-
bis dicatur.

Inflamatio,
vlcuscula
oris, aposte-
ma, pleuri-
tis, thorax,
crapula, gra-
uedo, & epi-
lepsia.

Oculi, vlce-
ra capitis,
matrix, rha-
gadia, & po-
uagra.

IN eo violarum genere, quas Martias nūcupamus (fortasse quod mēse Martio plurimum se prodant, & Ver aperiant) non solum purpureæ apud nos visuntur, sed etiam albæ, æquæ suaves & odoræ atque priores: licet id non agnoscat Andr. Matthiolus medicus doctiss. ac diligentiss. sicuti apud Dioscoridem testatū reliquit. Quod ad illarum vires & facultates attinet, Tarētinus in Græcorum agricultura & medicina exercitissimus scribit, flores Violæ purpureæ refrigerare, & ea de causa inflammationibus prodesse, perinde atq; oleum, & acetum, vt mox dicemus, ex illis compositum. Aqua infusionis & macerationis earundē, vlcuscula in ore paruulorum oborta, ac apostemata valde emēdat, & pleuritidi, angina, tumoribusque thoracis summè auxiliatur. Valent etiam flores ijdem aduersus crapulam & capitis grauedinē olfacti, vel coronæ modo sincipiti admoti. Addo quod epileptici odore violæ (fortassis luteæ) summè recreantur, ac nonnihil iuuantur, & maximè pueri: nec tantum odore, sed etiam potu aquæ, in qua illius flores permaduerint. Radices cum myrrha & croco tufæ, inflammatis oculis mirè opitulantur: & trita folia cum melle & aceto, capitis vlcera sanant. Eadem elixata omnem matricis tumorem curât, si tepida elixationis aqua vterus foueatur. Profunt etiâ in cerato fissuris ani, quas rhagadias nuncupant. Semina cū vino albo trita, calidâ podagrâ fotu recreant: cui succedere debent folia in rosaceo tufa, & ex linteolo apposita ac subinde mutata. Penè præteribam quod dicta semina vino albo (si febris absit) intrita & pota, choleram, modo rhabarbari, de ventriculo exturbant. Quod etiam

etiam præstare ferunt virentia folia, aut flos in aqua vel oxymelite, multa maceratione permutus. **Quin** & biliosos morbos, vel è sanguine factos, costales & pulmonarios, vt diximus, idem tussis, suspiria, stomachia componere. Folia eadem per se, & ex polenta, æstuanti stomacho, et oculorum inflammationibus, sedique procidux aptissimè illinuntur. Hic

me subinuitat commune iuuandi studium, vt non omittà vnum ac alterum Violarum arcanū, mihi à medico Italo, haud ita pridè familiariter impartitum, sed quod postea apud dignum fide auctore legi & adnotaui. Si os capitis, dicebat, adollescenti, vel alteri, violenter tactum fuerit, da illi statim bibere violas tritas, & id dies aliquot facere perseuera. Præterea, si cuius pes dexter læsus fuerit, liga violam cum vino tritam sub planta pedis sinistri: si sinister, sub dextra. Rem vtrâque facili experimento excutiendam, rerum abditarum studiosis propono. Sed Ioannem Meffua de Violarum facultatibus differentem iuuat in medium accersere. Viola recēs, inquit, frigida est & humida ordine primo: ficcata, minus. Nam in recēte excrementosa humiditas superficialia, quæ lubricando purgat, caliditatem obtundit: in sicca, humiditate illa resoluta, caliditas prius obruta emicat: ex qua emergit sapor amarus, qui trahendo purgat. Recens ergo refrigerat, dolores calidos, narcoticorum et stupefacientium modo sedat, inflammationes extinguit, thoracem & asperam arteriam lenit, bilem flauā purgat, & ab ea calorem sequestrat. Somnum præterea conciliat, vuulæ confert ac cynanche, cephalalgiam à causa calida consopit, hepatis phlegmonem & sitis, febris.

Bilis, sanguis, pulmo, tussis, suspiria, stomachia, oculi, & sedes procidua.

Vulnus capitis, & pedum læsio.

Violæ recentis & siccatemperamentum.

Inflamatio, thorax, aspera arteria, bilis, sonus, cynanche, cephalalgia, hepar, icterus, coryza, sitis, febris.

eius obstructionem, vñà cum ictero valde iunat, fitim sedat, & febres inflammatorias mitigat, sed coryzam excitat. Cæterùm, eligenda & decerpenda est matutina viola, cuius virtutem neque Solis calor resoluit, neque pluuia dissipauit. Si melle condiatur, magis terget ac minùs refrigerat, cum saccharo contrà. Succus, atque syrupus ex multa repetitâque eius infusione concinnatus, leniendo, clementer, vt ex rosis, purgat: datùrque vtiliter pleuriticis ad ducendam aluum. Acetum similiter compositum, febrium ardores emendat. Hactenus Mesues, cum quo medicam hanc Violarum historiam claudimus.

Vetonica hortensis, seu vetonicum coronariù,
aut caryophyllatum, & medica eius auxilia. AR. V.

Altis Veto-
nicę pulchra
historia.

GAllorum vulgus altilem Vetonicam & coronariam *Ocellum* seu *Oillethum*, à floris figura nuncupare solet: quæ tantam gratiam apud mulierculas, et monachos, inuenit, sui odoris iucunditate & coloris præstantia, vt tam in hortis, quàm ficilibus, cura admodum diligenti ab illis, etiam fenestratim, excolatur ac foueatur. Flores caryophyllum olent (vnde illis caryophyllati nomen) & aliquid suauius, artificio et mangonio in nostris hortorum Secretis expresso. Mirum fanè est, quòd tam illustris flos, tam suauis & iucundus, à veteribus silentio inuolutus fuerit (quamquam nò desunt qui Lychnidè coronarium esse putent) qui vnus pulchritudine, varietate & amplitudine, cū rosâ de principatu vel ad victoriâ, non temerè mihi certare videtur: ei nec colore cedens,

Vetonica
hortensis pri-
scis incogni-
ta.

cedens, nec odore: nisi quod è longinquo plus olet recens rosa, sed cui decerptæ, natiui vigoris longissima mora dies esse soleat: vetonica, quadriduum, vel ampliùs, vita, vigórque persenerat. De eius facultatibus & medicis auxilijs, & si ne verbum quidem, quod sciã, prisca rerum agri & medicine cultores scripserint, nihilominus de illis quæ ab Andrea Matthiolo adnotata legi, libèter proferam. Calida, inquit, & sicca facultate pollere vetonicum indicio esse potest odoris fragrantia & saporis amarulentia quædam: flores, præsertim purpurei, præstant ad omnes cordis affectus: nempe ad animi deliquia, & cordis ipsius tremorem. Præstant item ad vertigines, epilepsiam, paralyysim, & cõuulsiones, ex vetonica vel amarici decocto poti: asseruantur saccharo perinde ac rosæ: vtiles admodum non solùm ad prædicta omnia, sed etiam ad cuncta venena, & venenosorum ictus, Dantur ad intestinorum animalia necanda, & aduersus pestilentie contagia. Valentius tamen id facit succus ex vniuersa planta expressus: Nam is haustus quat, vnc. pondere, vbi morbus inuaserit liberat. Fit etiam è floribus acetum præstantis. Quæ de hyacintho circumferuntur, nihil, quod dicunt, ad hanc Parmenonis suem. De agresti Vetonica, & eius facultatibus, præter ea quæ à Græcis & Arabibus tradita sunt, extat pulcherrimus & elegantiss. libellus Antonij Musæ D. Augusti medici, ad M. Agrippam.

Agrestis Ve-
tonica ab
Ant. Musæ
descripta.

Phlogium, & Bellis hortensis, cum vtriusque medicis auxilijs. A R. VI.

Hh 4 Plan.

Phlogij pul-
chra & ele-
gans descri-
ptio.

Vulnera &
enterocœla.

Florum Bel-
lidis nomen-
clatura.

Plantæ & floris inodori genus illud quod gallicū vulgus *Penſeam* vocat, & pharmaco-
pœorū collegium, Trinitatis herba, à triplici flo-
rum colore, Phlogiū proculdubiò mihi eſſe vi-
detur: à Petro Pena medico cōſtiſ. et eloquētis.
Viola flāmea nūcupatum, vere ſtatim poſt violā
purpuream emergens, & floſculum coronis fa-
nē quā aptum, folio triquetro gerens, colore
vbique commendato, licet inodoro, vt antea di-
ximus. Durat inter flores longo tempore: nam
in autumnum, imò etiam in hycmem his proro-
gatur locis & hortis, in quibus cœlum clemen-
tius arridere ſolet, & vigilis a deſſe cura coloni.
Quod attinet ad medica eius auxilia, hoc idem
poſſum teſtari quod de ſuperiore, nimirum ni-
hil extare, quod ſciam, apud Græcos, Maurita-
nos, ac Latinos medicos. Scribam tamen ex quo-
rundam experientia, quòd planta hæc maximè
probatur ad glutinanda vulnera, tam exteriùs
illita, quā interiùs ſumpta: adhæc ad enterocœ-
las. In quem uſum puluerem eius, meſura
dimidij cochlearis, ex vino aſturo, ſœlici ſucceſ-
ſu propinant. Sunt qui plantam ipſam agrè ſpi-
rantibus, & pulmonum inflammationibus non
obſcuram opem ferre tradant. Quin & ſcabiem
ſanare, & cætera cutis vitia delere affirmāt. Pro-
batur etiam ad puerorū tormina ſtillatitia eius
aqua hauſta, illiniturq; herba tota, vel pabulo
datur ad porcorum anginas.

His poſitis, tranſeo ad Bellidem, ſeu Bellium
hortenſe (nam campeſtre quoq; & pratenſe ſpe-
ctatur) de quò, priùs quā medicè aliquid pro-
feram, monebo quòd flores eius à Gallis *Marga-
ria* vulgò nuncupantur, & à noſtratibus Borbo-
nijs

nijſ *Pafqueta*, fortaffe quòd circa Paſcha oriri incipiant, vel quòd grato & vario colore, licet inodoro, oculos paſcant. Sed hæc nihil ad medicam hiftoriam, de qua nunc demum paucis agendum reſtat, ex recentiorum obſervatione : nam nihil ab antiquis ſcriptum quoque reperio. Bellis itaq; trita per ſe, vel cum artemiſia, perbelle ſtrumas emendat. Laudatur etiam ad Podagras, iſchiadè & paralyſim, vndè à nonnullis herba paralyſis dici ſolet. Valet prætereà, ad capitis fracturas, & thoracis vulnera, quæ in eius cauitatem penetrât. In quem uſum, ſuccus potionibus ritè quoque admifcetur. Huius folia commanſa tum oris, tum linguæ exulceratas puſtulas ſanant: eademque tuſa genitalium inflammationes extinguit, ac etiã reſoluunt. Herba ipſa recens in acetarijs deuorata aſtriſtam aluum lenit : id quod etiam præſtat ex iure pinguium carniũ, vel cum recenti butyro decocta. Sunt qui plantam eam ad conſolidam minorem referant.

Strumę, podagra, iſchiadę, paralyſis, capitis fractura, & thoracis vulnera.

Iris, & medica eius auxilia.

AR. VII.

IRIS quòd folium habeat in ſpeciem gladij mucronatum, quibuſdã Galliæ partibus *Glaintũ*, ac ſi diceres gladiolum, vulgò nuncupari ſolet: & à cœruleo ac verſicolore flore cœleſtem arcum imitante, *Iris*. Cui flores, præter cœruleum, inſunt albi, pallidi, lutei, & purpurei, artificio in noſtris hortorum Secretis deſcripto. Rura alicubi *Flammam* vocant: ob rutilum, vt arbitror, ignis fulgorem, radiantibus aliquot lineolis, intus ex-

Iridis nomina & eorundem ratio.

Hh 5

ara-

aratum : vel quòd calfaciat, vt flamma, ficuti re-
 centes eius radices indicant. Quas fundit genicu-
 latus, & summè odoras : vnde plerique sub veris
 exitù illas terra eruunt, & per circulares taleolas
 dissectas in vmbra siccant, filòque transfutum ex-
 ceptas, recondunt. Alij lixiuio easdem macerant,
 ad abscorbédam & exhauriendá succi excremen-
 titij sobolem, qua tinearum iniurijs sunt oppor-
 tunæ, deinde siccant. Nam teredines, non sicca
 modò, verùm & in terra virides celerrimè senti-
 unt. Ita curatæ armarijs imponuntur, vt odore
 per quàm iucundo, vestes ac lineam supellectilè
 imbuant, & commendent. Sed hæc, si placet, mu-
 lierculis tractanda relinquamus, & medicas Iri-
 dis facultates sedulo excutiamus. Radici vis ineft
 excalfaciens atq; extenuans, qua dote contra tuf-
 sim efficax esse censetur : nam crassitiem humo-
 rum, qui ægrè reijciuntur, digerit, atque hinc tor-
 minibus medetur. Cum aceto, lienosis, perfrige-
 ratis, cõuulsis, & quibus genitura effluit, summè
 prodest, cocta que cum vino & hausta, tardantes
 menses euocat, nec non excreationes faciles red-
 dit. Lumbis & coxendicibus ex resina vtiliter il-
 linitur: naribusque ritè inditur puluis aut succus
 sternutamentis mouédís. Caput purgat, lachry-
 mas elicit, & suo iusculo orthopnceas discutit.
 Oris fœdos halitus commâsa abolet, alarumque
 tædia & graue virus fotu emédât. Vinù decoctio-
 nis eius tussim sedat, & soporem cõciliat. Puluis
 ex vino propinatus, si febris absit, faniem tenacè,
 quæ præcordia lædit, & thoraci molesta est, miri-
 ficè expellit & deturbat. Idem cum aceto grauia
 tormina compescit. Fiunt è radicibus cum meli-
 ra & fistulæ le admodum, efficaces compositiones ad secun-
 das

Vfus æcono-
 micus radicū
 iridis.

Tussis, tor-
 mina, lieno-
 si, perfrigera-
 ti, conuulsi,
 gonorrhæi,
 menses, ex-
 creatio, lūbi,
 sternutatio.

Caput, or-
 thopncea, o-
 ris halitus,
 a arū tædia,
 tussis & so-
 por.

Thorax, tor-
 mina, secun-
 da, coxèdix-
 Vterus, vlcè-
 ra & fistulæ.

das educendas. In dolore coxendicum succus recētissima radice vtiliter clysteribus infunditur, forusque decoctionis eiusdem, scēminarum incommoda ad vnguem leuat, duros earum locos emolliendo, & contractos relaxando. Eadem radix arida, & in pollinē redacta, vlcera purgat, ac fistulas sinusque replet. Valet etiam ad parony-
 chias, & cū vino ad clauos ac verrucas. **Ossa fra-** **Paronychia,**
lentes, clau,
ta, cum melle imposta, extrahit: & nudata, **verruce, ossa**
verruce, **ossa**
 ne vestit. **Lentes** præterea & cutis vitia emaculat, **cutis, dentes,**
 & **vlcera.**
 dentiumque cruciatus demulcet, si eius decocto foveantur, & frigida sit causa doloris. Vlcera finis laudabili carne replet: & si mel accedat mundificat. Quod etiam præstare fertur puluis ex cōbusto oste mortui hominis, modo aloë & melle excipiatur, & in vlcere fistulam iniiciatur, quem admodū scripsit Rhazes. Sed hæc ad nostra medicina Secreta referuanda erant. Radix iridis in puluerem redacta, & oleo de Spica ad linimenti consistentiam excepta, caput à pituitosis excrementis suauiter admodū odore, per nares liberat, sed re-
 purgato prius toto corpore. **Succus** ex iisdem radicibus, infertur naribus, fetorem illarū emēdat splen-
 & cum aceto haustus, splenis dolores obolet. Hic tēpestiuum est, vt Ioan. Mesue audiamus. Iridis radix, inquit, calida est & sicca ordine tertio, necnon acris: Deterget, resoluit, coquit, lenit, aperit, **Pituita, bilis**
 dolores sedat, pituitā viscosam, & mistam illi bi- & **aquæ scro-**
 lem purgat, necnon serofas aquas, eaq; omnia cle- **ia.**
 menter. Lentam & hærentē materiam crassam in thorace ac pulmone coquit, tenuat, ac promptē **Thorax, pul**
 educit, visceraq; omnia expurgat. Hepatis quoq; **mo, lien,**
 & lienis ac vicinarum partiū obstructions tol- **hepar, vi-**
 lit, & affectus ab ijs excitatos, hydropem, dolo- **scera, hy-**
 rem,

drops, tēſio, rem, tenſionem, duritiem, ac ſimiles, fanat aut lenit. Omnes quoque tumores, etiam duros, & ſtrume, tumores & cephalalgia.

Tuffis, aſthma, vterus, dentes, rheuma, hemorroides & maculae faciei.

fluere paratorum, retrahit & foras ducit. Cum ſapa tuffim veterem ab humore craſſo, vel lento factam, multum iuuat, & ab eodem ſpirandi difficultatem. Vterum prætereà expurgat: & peſſo impoſita, vel emplaſtro admota, eius dolores ſedat, menſes euocat, abortum facit. Iſchiadi ſalubriter clyſtere inijcitur, aut emplaſtro apponitur. Si aceto cui incocta fuerit, os colluitur, dentium dolorem leuat & rheumatismum ſiſtit: adhæc ſuppoſita hemorroidas aperit. Succus eius cum farina fabarum & cinerum illitus, faciem expurgat, eiufque maculas deterget. Porrò, ne ventriculum lædat, ſumitur ex mulſa & pauca ſpica, vel cum ſero lactis, melle & maſtiche. Hactenus Meſues. Paulus Aegineta tradit, obolos octo, ſeu ſcrupulos quatuor, purgare agarici modo, niſi fuerit antiqua & perforata radix. Dioſcor. doſim

Eleſtio, colicatio, & noſte præſtantis Iridis. Sternutamentum. illo amplius auget. Teri & coqui poteſt mediocriter. Eligenda quæ eſt crebrò geniculata, denſa, ex albo ruſcens, frangi contumax, odore violæ aromatico, ſapore acri ac mordente, & dum tunditur, ſternutamenta excitante. In quo Florentina & Narbonenſis noſtræ præfertur: & bonitatis rationem ſecundam habet, cui ſos ineſt cœruleus: nam albus, vt reliqui mangonio accerſiti, ad omnia

omnia inbecillior censetur. Colligi debet, incipiente florum defluuio. Fit ex ea oleum irinum dictum, ad multa valde efficax, vt in opusculo hortensium oleorum aliquando scribemus, cum aliis plerisque, fauente Domino, legi ac aspici dignis.

Amaranthus, & medica eius auxilia.

AREA. VIII.

ET si à Plinio Amaranthus spica purpurea ve Pulchritudo
rius dicatur, quàm flos, illum nihilominus Amaráthi &
in censu florum híc adnumerabimus, quòd eo eius nomen,
nihil sit aspectu gratius ac iucundius. Tyrias e- clatura.
nim purpuris flammeo nitore vincit. Ex quo
Gallis non ineptè *Passeuelutum* nuncupatur: nam
cum holoserico coccineo, quod *Carmesinum* di-
cunt, de coloris præstantia certare videtur, absq;
vllò tamen odore: mirumque est quod cum defe-
cere cuncti flores, ille madefactus aqua reuiuif-
cit, & hyernas coronas pulcherrimè nectit:
hinc dictus Amaranthus, quòd non marcescat, *Dysenterici,*
ita Græcam nomenclaturam vsurpante Latio. Ex *coeliaci, men-*
recentium medicorum iudicio, facultas illi inest *ses vteri flu-*
frigida & sicca: vnde flos eius ex iuscule potus, *xiones, eru-*
dysentericos & cœliacos iuuare traditur: adhæc *entæ expuiti*
mensium abundantiam, & albas vteri fluxiones *ones, vomit-*
cohibere. Quinetiã cruenta expuentibus prodest *tus & fluxio.*
præsertim si in pulmone, vel pectore vas aliquod
fractum fuerit, vt scribit doctiss. & diligentiss.
medicus Andr. Matthioli suis in Dioscor. com-
mentarijs. Non desunt qui tradant stomacho ad- *Vomitns &*
uersari, licet cū vino vomitus ac fluxiones sistat. *fluxiones.*

Flos

Flos in aqua maceratus, vinum ementitur, grata febricitantibus impostura, quo benefico inuento illos sepe numero delusimus, ac summe iuimus. Sit hoc postremo loco in virginum & puellarum gratiam scriptum. Amaranthi flos, furni tepore, post ablatum panem, ficcatus, mira coloris praestantia, ad coronarios hyemis vsus seruari potest, etiam in septennium vsque, vegeto & eleganti colore.

Solsequium, & medica eius auxilia.

AR. IX.

Solsequium à multis falsò existimatur esse Heliotropium, siue maius illud fuerit, siue minus. Non q̄, Solé non sequatur, vt mox dicemus, sed quòd pictura ei planè repugnet. *Calendula offi*

Solsequij no-
menclaturæ,
& earundem
ratio.

cinis vulgò nuncupatur, quòd singulis ferè menses, sium calendis florere, vel (vt alijs placet) fruticare deprehendatur, Poëtæ Caltham, & Galli *Solstium*

nominant, ac si, diceres *Solsequiam*, quòd eius flores Solem ab ortu per meridiem ad occasum tendentem notabili conuersione sequantur, ac si eius spiraculo recrearentur: tantus est syderis amor, & occulta cum ijs floribus sympathia. Hinc nimirum planta hæc Rusticorum horologium & Solis sponsa, ac solaris herba nuncupatur, sicuti fusè & apertè ostendimus in nostris Naturæ arcanis, & alibi. Venio ad medica *solsequij* auxilia. Suffimentum ex ficcis eius floribus per vultus receptum, secundas morantes trahit: & ijdem recentes in vino macerati & poti, menses cient: sed multò efficacius id præstat herbæ succus: quo, in dentium dolore, si os cum tantillo vini, vel aceti calidi-

Secunde, men-
ses & dentium
cruciatus.

lidiusculi colluatur, præsentaneum adfert remedium. Rem eandem facit folium, digitis vtcunq; emollitam, & crucianti denti appositum, sed illud igni oportet ante admouere. Quia frigidum, vt venerandus ille medicinæ parens Hippocrates noster scripsit, neruis, dentibus, ossibus, cerebro & spinali medullæ summè inimicū, ac valde infensum esse solet. Sunt qui Solsequij aquam omnibus oculorum morbis conducere afferant, tam à calore quam frigore: adhæc capitis dolores tollere. Hic penè tacebam & præteribam secretum magnum mihi, & amicis meis, qui naturæ abdita per experimenta scrutantur, sæpenumero probatum & obseruatum. Si quis initio pestilentialis febris vncias duas succi calendulæ biberit, deinde in lectulo bene opertus sudauerit, liber ab ea labe resurget. Quod Alexandro Benedicto sicuti acceptum libenter ferimus, ita tibi libentius offerimus ac impertimus. Sunt medica aliquot huius plantæ secreta alia, paucis intellecta, quæ cum plerisque hætenus desideratis ex te nebris tibi in lucem aliquando proferemus. Hæc solsequij narratiunculam claudebam, dum medicinæ candidatus quispiam familiaris meus, familiariter, vt solet, me inuisit. Qui postea quàm legit hanc facultatum solsequij historiam, fidem mihi fecit se cognouisse monachum quendam qui quartanas curabat propinato ante accessionem vino albo, in quo septem grana solsequij detricta fuerant, repetito dies aliquot haustu: Quod hic te scire libenter volui, & vnà commonefacere, quòd calendulæ seu solsequij folia etiam iusculis imponuntur, gustu & odore non ingrato, Acetarijs insuper remiscet mulierculæ,

Oculi, capitis dolor,

Pestis.

Febris quartana.

vti

vti etiam flores, ad cordis affectus, icteritiam & fædos virginum colores, ac respirandi difficultatem. Ius & teneræ cymæ luteo ouorum in plantam exceptæ & mansæ, fluentes nimium mentes fistere, & cunctâtes impellere compertum est. Autor doctiss, medicus, & rei herbariæ peritissimus Perrus Pena.

HORTI MEDICI CAMPVS
SEXTVS, CONTINENS PLAN-

*tas aliquot non esculentas, are-
olis vndecim.*

Absinthium, & medica eius auxilia.

AREA I.

HIC naturam rerum omnium parentē imitabor, quæ sicuti per vastam mûdi vniuersitatem iucundis ac lætis tristitia miscere solet, adhæc dulcibus amara: ita ego in hac hortensiu medica historia, suauius insuaui miscebo, & gratis ingrata. Itaq; post odoratos flores & plantas, nunc demû inodoras & insuaues herbas aliquot describam, ab Absinthio gradum mihi omnium primum faciens, quod tam odore, quàm sapore, iniucundum esse nemo nescit. In genera tria illud distinxerunt prisce. Vnum vulgare nuncupantes, quod Galli *Aluinam* vocant, ac si diceres, *aloinam*, ab insigni aloës amarore, quem refert. Nostros Borbonienses *Fortum* appellant, à forti ac vehementi eius odore & sapore: cui Ponticum Galeno simile esse traditur. Alterum Seriphium vocant seu marinum: cuius semine medici necem moli-

Absinthij generatricia, & eorundem nomenclatura.

moliuntur vermibus, ac lūbricis corporis, & ob id Semē contra lūbricos dicitant: Gallicū vulgus *Barbotinam*, & *vermium mortem* nuncupat, easque nomenclaturas officinæ egregiè norunt. Tertium quibusdam Romanum, nobis Santonicum, gentili regionis vocabulo, dicitur: quod vt reliquis minus est, ita amarore multò mitius, folijs constans albicantibus, lenibus & planis: adhæc odore iucundo, & gustu non valde insuaui. Hodie ^{Ventriculus,} apud nos in multis hortorum areis feritur & a ^{hepar, dentes} cetarijs remiscetur, summo ventriculi & hepatis ^{auris, cruditates & tho-} commodo. Sed his neglectis ad facultates & ^{rax.} medica omnium præsidia transeundum est. Absinthium decoctum, sui vaporis suffitu, dentium ac aurium dolores tollit: hisque vtiliter instillatur, si manauerit sanies. Potionibus à multis improbatur, quod stomacho & capiti dolorem inferat, præsertim vulgare, licet illis profint folia admota. Cruditates cum pipere, ruta, sale & vino abigit: ac thoracem cum iride purgat, & maximè Santonicum. In aqua pluuiâ decoctum, & sub dio perfrigeratum, ventriculum & ^{Lotiū iste-} hepar summè roborare creditur, ac lotium po- ^{rus, mentes,} tu elicere. Ad regium morbum bibitur salubri- ^{pruritus &} ^{nausea.} ter cum apio, vel adianto: & cum melle sumitur efficaciter, aut ex vellere imponitur laudabiliter ad menses trahendos. Sanat pruritus fortu suæ decoctionis, & nauseas maris arcet in nauigationibus potum ex vino, vel olfactum, aut è regione ventriculi appensum. Reliquas facultates & medica præsidia facillimis versibus, & plane medicis, expediet herbarius vates, de absinthij planta in hunc scribens modum,

Splen, vene-
na, fuggilla-
ta, angina,
vulnera, ca-
pitis vlcera,
inguina, au-
res & splen.

*Et splenem adiecto potata iuuabit aceto :
Sic quoque fungorum depellet sumpta venenum,
Nec non letifera cum vino damna cicuta,
Atque venenatis occurret morfibus hausta,
Ac fuggillatis super addita ritè placebit :
Subuenit angina, melli nuroq³ iugata.
Vulneribus prodest contrita recentibus, illis
Si super addatur, capitis sic vlcera curans.
In lini panno si circuncincta geratur,
Inguinis immodicum fertur cohibere tumorem
Auris depellit sonitum cum felle bouino,
Ac durum splenem illius cataplasma resoluit.
Ex oleo fuerit viridis si cocta, iuuabit
Non modicè stomachum qui sit hoc vngvine fortis.
Sub lingua factum curat cum melle tumorem :
Liuoremq³ nigrum, qui circa luminis orbem
Apparere solet, sanabit idem medicamen.*

Stomachus,
lingua, & o-
culi.

Capilli, som-
nus, ventri-
culus, vestes
& libri.

Haectenus poeta ille, qui ex Arabibus hæc ad ver-
bum ferè transcripsit. Penè omiseram quòd ab-
sinthij cinis rosaceo vnguento permixtus, capil-
lum denigrat, & somnos olfactu allicit eius ra-
culus, vestes & libri. *lum denigrat, & somnos olfactu allicit eius ra-
culus, vestes & libri.* mus sub capite repositus, modò id non senserit
ager. Transiit sapor eius in vinum, quod vocatur
absinthites, quo nihil præstatius in affectibus vè-
tricoli, vt dicemus in vinis medicatis. Non est hìc
dissimulandum, quòd absinthium vestiarijs ar-
cis inspersum, ab erodentium iniurijs reposita
vindicat: adhæc, quòd atramentum librarium
diluto eius temperatū, literas & libros à muscu-
lis tuetur, quemadmodum ex Dioscoride tran-
scripsit Plinius: apud quem in nonnullis exem-
plaribus, muscis pro musculis scriptum reperio:
fortasse

fortaffe quòb *muais* pro *muoi* legerit. Pulchrum est, inquit Aegineta, ante alia pocula absinthij dilutum prælibare: nam inter ebrietatis antidota numeratur. Quod ad exhibitionem attinet, veteres succum absinthij pueris offerebant, illitis melle Prisca absinthij vasculi, quemadmodum his versibus elegantè expressit Lucretius,

*Ac veluti pueris absinthia tetra medentes
Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Aspirant mellis dulci flauoq; liquore.*

Alij folia eiusdem in fico dabant, ad fallendam amaritudinem, & conciliandam gustui gratiam, summo per imposturam beneficio. Si cum rosis in vino austero coquitur, motu, ventriculi dolores tollit, vel totius compositi applicatione. Et si cum passulis, oculis superponitur, pulsantem illorum dolorem emendat. Quod etiam præstat vapor decoctionis eius, ex vino albo, a pertis oculis exceptus. Galenus scribit aurium sibilum & sonitum curari motu decoctionis absinthij: vel immisso raphani succo, cum rosaceo: adhæc herbam contusam, & super tegula calefacta, vinumque irrorata, tostam, ictus, plagas & contusiones sanare: insuper, eius decoctum cum furfure, chamæmelo, meliloto, malua, vino & aqua, additis oleis anodynis, rosaceo, liliaceo, anethino, chamæmelino, appositum contusionibus & attritionibus musculorum, mirandum in modum iuuare. Et si folia cum melle trita, vtero ac muliebri pudendo imponantur, menses excludent. Si cum radice iridis coquatur semen, & bibatur, thoracem purgabit, & icterum valde emendabit. Sed pulchrum erit rax icterus.

Ventriculus,
oculi, aures,
plagæ, contu-
siones, & at-
tritus.

Vterus &
vulua.

Ii 2 au-

audire Ioan. Mesuæ, hæc omnia, & multò plura, paucis colligentè. Absinthiū, inquit, constat duplici subtilit̃a, vna calida, amara, nitrosa, purgãte & obstructa liberãte: altera, terrea, stiptica, & partes cogendo roborante: præsertim in ficcato absinthio. Cùm autem eius substantia calida sit superficialiaria, vbi sumptum est, ab ea prior fit actio: à terrea verò stiptica, posterior: per quam ventrem soluere comprimendo, nonnulli malè sunt opinati. Bilem enim flauam, & aquas à vètriculo intestinis, hepate ac venis vacuat, interdum etiã per vrinas. Pituitam verò, aut non vacuat, aut maximè paucam: licet phlegmagogum quoque ipsum cõsuerit Auenzoar. A putredine vindicat, præcipuè potu quotidiano vnciæ vnus vel duarum vini aut aquæ, cui infusum vel incoctum fuerit, vel aquæ ex eo distillatæ. Cum melle, aut vino & pauco cumino calfactū & appositū, mirè cõfert partibus attritis vel contusis. Si vino item, aut aqua, aut oleo cui absinthium & radix cucumeris agrestis incocta fuerint, spongia mersa & expressa temporibus alligetur, hemicraniã sanat.

Hemicrania, Auris quoque suffita vino aut aqua cui incoctum sit absinthium, dolore, tinnitu, & surditate liberatur. A cetum præterea, aut vinum cui incoctum fuerit cum cortice citri, oris fetorem à gingiuarum & dentium putredine, vel materiarum corruptela in ventriculo, emendat: quod etiam præstat aqua eius distillata. Succus cum nucleis persicorum, vermes aurium, & aliarum partium, enecat & educit. Sed maximè hoc electarium lumbricos occidit: Absinthij vnciæ duæ, euphorbij drachma vna & dimidia, cornu cerui viti vncia dimidia, mellis quantū sufficit. Ex absinthio, sumaria,

Bilis flauæ,
aquæ, putredo, attritus,
& contusio
nes,

Hemicrania,
aures.

Fætor oris,
vermes, pruritus & scabies.

maria, vuis passis enucleatis, myrobalanis citreis, potio fit commoda contra pruritū & scabiem. Quia autem imbecilliter soluit, rosæ, ferū lactis, fumaria, spica, vix passæ purgatæ, illi non ineptè miscentur, vt meliùs & tutiùs purget. Roborat ventriculū & hepar, excitat appetētiam, tollit obstructiones, & inde natos affectus, icterum ac hydropem: febribus etiā putridis diuturnis confert. Vere debet colligi absinthium, & succus ex eo media veris parte extrahi, & sole, vel calidis cineribus, in vase vitreo, vt aloë, sicari. Flos estatis principio decerpitur, mediocrem sustinens coctionem. Hactenus Mesues, qui nobis medicam absinthij narrationem claudet. In qua persequenda, si lōgè ac latè sumus exspatiati, & diutiùs immorati, popularis herbæ inenarrabilibus remedijs & auxilijs, ascribendum obnixè precamur.

Ventriculus,
hepar, appe-
tentia icter⁹,
obstructio,
hydrops &
febris.

Abrotonum, & medica eius auxilia.

A R. II.

Quia Abrotono absinthij amaritudo inest, Abrotonum quidcirco secundo post absinthium describitur loco: quod in marem & fœminam distingui-
mas & fœmi-
na.
nullus est qui ignoret. Hæc à multis Cypressus dici solet, folijs constans albicantibus. Ille non vsque adeo albicat. Parisienses vtrunque *Ayronum*, & pumilam cupressum, & *custodem vestiariū* nuncupāt: quod armarijs sparsum, vestes à tineis vindicet. In vino potum contra venena antidogores, coitus esse scripserunt prisca, & cum oleo illitum esse argentibus: necnon contra omnia venena, nerui & suffitum, serpentes ac venenatū reptile quod-

Venena, al.
gores, coitus
serpētes, bar-
ba, nerui &
thorax.

Dispnoici,
tuffis, lumbi,
vulua, ifchi-
as, mentes, fe-
brilis alger,
lumbri, ve-
nena & pe-
flis.

Menses feu
menftrua.

Oeuli, acu-
lei, lumbri
& venus.

uis fugat. Cinis eius cum oleo raphanino, ricini-
no vel fabino, barbam tardiùs nafcentem elicit,
& neruos pectorisque affectus summè iuuat foli-
orum decoctio. Ex quo dyspnoicis, tuffientibus,
& lumborum ac vuluarum doloribus adef-
fe creditur, fi cum vino & pauco melle hauriatur
Quo etiam modo ifchiadicis & fuppreffis menfibus
auxiliatur. Febriles algores abrotonum fe-
dare dicunt, fi ex aqua tepida bibatur, antè quàm
irrepant: vel oleo eius fpina dorfi ad calentem
foculum illinatur. Alij eam in rem flores cum
fummis ramorum capitulis, ex oleo in linimenti
confiftentiam atterunt, & eo pedù plantas, cum
fpina & carpis manuum illinunt. Huius femine,
quotidiano experimento mulierculæ lumbricos
necant. Addo quod idem semen vſque ad drach-
mam, cum aliquot folijs in vino albo tritum, ad-
dita nuce iuglande & bolo Armeno: deinde ex-
colatum & bibitum, mirandum in modù eſt effi-
cax aduerſus venena, & lucem peſtiferam, noſtro
& aliorum quamplurimorum fœlici & optato
experimento. Semen in vino albo tritum, & hau-
ſtum, cunctantes menſes accelerat. Quid amplius
optas?

*Huic panis micæ, & mala cydonia iungens,
Si ſimul amne coquas, oculorum coctæ dolori,
Vel ſeruori apponens, percurabis vtrunque.*

Infixas cuti ſpinas, aculeos & alia queuis educit
per ſe admotum, vel cum adipe tritum: adhæc
tam ſumptum, quàm appoſitum vel iniectum,
lumbricos ventris, perinde atque abſinthium,
diſperdit: ferturq; ad Venerem incitare, puluino
ſubditum. Quod an verum ſit, dubitare malo
quàm incerta pro certis obſtinatè ac temerè pro-
ferre:

ferre: quare connubio iunctis isthæc tentanda relinquam.

Ruta hortensis, & medica eius auxilia.

AR. III.

NVlli sunt horti, tam urbani quàm agrestes, qui Rutam perpetuo virentem & grauius olentem non agnoscant. Cui ea fertur esse natura Plinio & Palladio, vt furtina optimè proueniat, & sub fici arboris vmbra libenter acquiescat. Vnde probatissimam rutam esse putauit Theophrastus, quæ cortici ficulneo defixa, terra obrueretur. Quod etiam Plutarchus agnouit, scribens in symplociacis ad hunc modum: Ruta quæ sub fici profilit, aut illi adnascitur, suauior habetur & sapore melior. Ab his non longe recessit Dioscorides, eam cibus commendans, quæ prope arborem fici cresceret, & quamcunque aliam fer-

Rutæ natura & præstantia.

Mirabilis rutæ cum fico sympathia.

Aures, caput & oculi.

gine & suffusione liberari. Quam rem etiam præ-
stabit solus succus, tactis oculorum angulis, non
solum hominibus, sed etiam pecudibus ac iumē-
tis. Quod Salernitanæ scholæ poësis non omisit,
dicens,

Nobilis est ruta, quia lumina reddit acuta :

Auxilio ruta, vir lippe, videbis acutē.

Et poëta herbularius,

Ruta comesta recens oculos caligine purgat,

Et melius marathri cum succo. felleq. galli,

Melleq. si succus ex aquo iungitur eius:

Indeq. sint oculi patientis sæpè peruncti.

Serpentes, ve-
nena, epilep-
sia, hydrops,
pectus, latus,
lubi, tulus,
recur, pulmo-
renes & fe-
bris:

Ille idem succus cum vino potus, serpentium ve-
nenis resistit, & comitialibus auxiliatur. Quin
ruta ipsa cum ficu ad dimidias parteis decocta,
hydropicis salubriter adhibetur: valetque plu-
rimum ea decoctio ad pectoris, laterum ac lum-
borum dolores: necnon contra tussis, ac pulmo-
num & icinoris, renumque vitia, & remeantiū
febrium horrores. Eadem cum vino, hyssopo &
aniso cocta, torminibus sedandis, & ciendis men-
struis, haustu vel foru mirandum in modum opi-
tatur: naribusque indita, fluentem sanguinem
sistit, & sæpè olfacta, ozænas curat, necnon collu-
tione, dentibus summè prodest. Semen maximi
momenti esse solet apud medicos plerosque ad
arthritidē, molas & humiditates vteri. Certissi-
mum est Basiliscum serpentem, homini, reliquis-
que animātibus infidiari ac infectum esse, fruges-
que ac fata contactu suo & viroso halitu pollue-
re: nec esse vllum animantis genus, quod aduer-
sus illum pugnet, præter Mustelam. Quæ ruta
esu, ceu præsentis alexipharmaco & propugnacu-
lo sti-

Basiliscus &
Mustela.

lo stipata, illum intrepidè extra larebras raptum conterit. Quo mortuo, nisi confestim se aliò subducatur, pastûque ruta iterum sibi prospiciat, ex contagione ambientis aëris suffocari periclitatur. Non temerè itaq; faciunt, qui circa ædes rusticas, ac pecorum stabula, et pastorum casas, frequentè rutam serunt ac fouent, quum vi præsentanea venenis obfistat, nec vllū serpentis genus, quàm se longissimè eius vmbra porrigit, vspiam admittat: quemadmodū de Fraxino scribit Plinius. Quòd si quis sumpserit mādagoram, hyosciamum, cerusam, nigri papaueris succum, & pleraque alia quæ immodica frigiditate lethalem stuporem conciliant, rutæ succo, vel illius decocti vino, reuiuifcet, ac malum discutiet. Sed obliuiscendum non est, quòd feruido effectū & vrente, noxam infert corpori, si copiosius sumpta fuerit, vel diutius olfacta. Vnde grassante peste sæpenumerò obseruauī eos, qui rutam narius identidem admouissent, pustulas & vlcusculas in labijs, naso ac vicinis locis, contraxisse: sicuti in Opusculo nostro de remedijs & secretis contra pestem nuper adnotauimus. Nam exulcerat foris admota, & parti alicui affricata vesiculas excitat. Quare carbunculis et bubonibus pestiferis, alijsq; tumoribus contagiosis opportunè ac salubriter adhibetur: virus enim elicit, nec patitur intro resiliere ac remeare venenatos halitus. In quam rem contusa, & cum fermento acri, ac adipe suillo, necnon cepa & ficibus cocta, adiecto ammoniaco, calce viua, sapone cantharide uersus pestiferos bubones, præstantissimum confertur. Appositum, pestiferos tumores cōfestim disrum-

Ruta serpen-
tibus exola,
ac venenatis
omnibus.

Venena.

Ruta in pe-
ste vtendum
caute.

Carbūculis
& bubones
pestiferi.

Emplastrum
optimū ad-
fersus pesti-
feros bubo-
nes & car-
bunculos.

pet. Id quod experiundo verissimum esse fateberis, & sciuisse aliquando gaudebis. Sed quia talium remedium, tota (quod dicunt) plaustra in iâ dicto opusculo nostro proposuimus, idcirco de illis verbum non amplius addo, reliqua hortensis rutæ medica præfidia, inuêtu & paratu facilia, ordine persequens. Succus rutæ in cortice mali punici calfactus, & auri immisus, illius dolores finit, tinnitum emendat, & vermes interimit. Folia commansa, oris foetorem tollent ex vsu alliorum & ceparum contractum, sed acetos debet postea collui. Si eadem folia coquantur, & cum sulphure ac pauco aceto terantur, deinde mammis in modum emplastri apponantur (exclusa papilla) omnem lactis coagulationem ac tumores expediunt. Scribit Galenus quod ruta efficaciter obstat omnibus malignis vlceribus, siue sint putria, siue corrodentia: sed in molli corpore debet remisceri, & teri, coquue cum pane vel hordeacea farina. In duro, potius vtendum censet pegano, id est agresti ruta, quàm hortensi & vrbana. Semen in vino coctum & potum, singultus emendat qui fiunt à pituita, & hinc periclitantes, à suffocatione liberat. Tusa folia & in modum emplastri scrophulis apposita, illarû duritiem abolent. Et eorundem ficcatorum pars vna puluerata cum media parte olibani, deinde ex vino, vel syrupo de mentha hausta, vomitû compscit. Si aliquot recentia folia edâtur, & generosum vinum superbibatur, morsum Mustelæ non fecus curant, quàm fimiæ & felis commâsa faba, & demorso loco statim apposita. Factum præterea pessariû, vt loquuntur medici, ex rutæ succo, muliebria potenter ducit. Et folia trita, oleo que

lilio-

Aures, foetor
oris, lac, mâ-
ma, & vice-
ra.

Singultus,
scrophulæ,
vomitus, &
morsus vene-
natorum.

liliorum incocta cum adipe gallinæ vel anseris, si Menstrua,
calida antrosum & retrosum vtero in modum matrix, co-
emplastri apponantur, præfocationē & strangu- lū, vterus &
latū matricis emendant. Quod vnum remedium inflationses.
etiam præstantissimum esse solet, ad coli, vteri &
recti intestini inflationses. Sed folia sicca, cum su-
pra dictis adipibus & oleo trita, efficacius ope-
rantur. Est sanè memorabile quod apud Arnal-
dum à Villanoua scriptum reperi, nimirū quòd
ruta vino albo, vel rosacea aqua imbuta, mace-
rata & calefacta, vapidū fumum & aqueum va-
porem exhalat, qui vitreo vase superposito exce- Oculi, vene-
ptus et collectus, apprimè utilis est sedandis ocu- na, pestis &
lorum morbis. Memorabile & illud quod apud morsus ve-
Auicennā legi. Si quis semē rutæ & folia cum nu- neati.
ce, & bolo Armenia in generoso vino albo con-
triuerit, & iusculum tale percolatum ieiunus bi-
berit, ab omni veneno ea die tutus erit, imò verò
à pestifera lue, quātumuis sæua & immani. Folia
eadem cum vino trita valēt plurimū aduersus
venenatos morsus omnes, etiam si rabidi canis
fuerint: modò cum melle & sale morsui appo-
nantur, vel cum aceto & pice eam in rem deco-
quantur. Non desunt qui affirmant rutæ succo
perunctos, vel rutam ipsam gestantes, à maleficis
animalibus feriri non posse. Generationes eius
cibo impediri certum est: idcirco mulieres sobo-
lem coniugalem suscipere satagentes, rutam cane-
peius & angue vitare debent: nam vuluas aperit,
ac menstruum sanguinem prolicat. Addo quod
& semē, & coitum, tam cibo quàm potu sumpta,
desiccant, & restinguit, maxime viris: vnde *πυραγορ*
Græcis dicta est Ruta *ἀπὸ τοῦ πύρρονος τοῦ σπέρματος*,
quia semen genitabile suo præficcato spiritu, cali-
dός

Malefica ani-
malia, gene-
ratio & sper-
ma.

dóque vapore & tetro coaguletur, quasiq; are-
 fcat: vnde sterilefcunt, viri præfertim, concreto
 & diminuto eorum semine. Id quod mulieribus
 fecus cōtingit, vt etiam Salernitano iactatur hoc
 fenariolo,

Ruta viris coitum minuit, mulieribus auget.

Vulux strā-
gulatus, ar-
thritus, te-
stes, vermes,
lichen, viti-
ligo, venena
& pestis.

Vulux strāgulatus aperit cum melle trita, & toti
 pubi vsque ad anum illita. Quæ res etiam pluri-
 mum valet ad dolores articulares, & cū oleo ad
 expellenda ventris animalia. Si cum laurinis foli-
 is coquatur, testiu inflationse apposita mitigat:
 lichenibusq; cum melle & alumine vtilliter affri-
 catur. Cum pipere & nitro vitiligines candidas
 emaculat, & folia aliquot, cibos antecedentia,
 aut cum arida ficu, & veteribus iuglandium nu-
 cleis sumpta, addito salis momento, venenorum
 vires hebetant, & corpus contra iniurias eorum
 tutissimè muniunt, pestilentique aëri resistunt.

Diateffaron
Mithridatis.

Quod Mithridatis inuentum esse tradunt, et Mi-
 thridaticū diateffaron nuncupant, mihi & quam
 plurimis foelici successu in magnis pestilentijs p-
 batum. Sed pulchrum erit audire poëtam herbu-
 larium de ruta eam in rem non ineptè ad hunc
 modum philosophantem,

Mithridatis
antidotus
contra vo-
vena.

*Obstat pota mero, vel cruda comesta, venenis:
 Quod Mithridates Ponti Rex sapè probauit:
 Qui ruta folijs viginti, cum sale paucis,
 Et magnis nucibus binis, caricisq; duabus,
 Ieiunus vesci consurgens manè solebat:
 Armatusq; cibo tali, quascunq; veneno
 Quilibet insidias sibi tenderet, haud metuebat.*

Sed de ijs plura in Iuglande scribemus, vbi ad ar-
 bores ventum erit.

Theo-

Theopompus vires nec dissimiles nec impares rutæ attribuit, quàm citrio, contra toxica: tradens Clearchum Heracleoti tyrannum suo tempore multos aconito interemisse, cuius violentiam vt vitarent subditi, domo non egrediebantur ante degustatâ rutam: quo præsidio, ceu præfenti alexipharmaco, ab aconiti virulentia sospites euaserunt. Non desunt qui Citrio id ascribât, quemadmodum suo posthac adnotabimus loco. Prætereundum hic non est, quòd ruta & mentha virides, ex Hippocratis & Galeni sententia, flatus ac Veneris pruritus excitare solent: sicca Flatus, Veta verò vel frixa, & præcipuè semina, eosdem nus, & gon-discutere, ac Veneris impetum compefcere, femi-norrhœa. nisq; profluuium, gonorrhœa nuncupatum, fistere. Quod tamen superioribus non nihil pugnare videtur, si tamen rectè ac prudenter excuseris, nullum habere disidiũ reperies. Luc. Apuleius Platonius scribit, rutam viridem oleo incoctam, & cera noua agglutinatam, efficacem esse ad inguinum dolores, modò ex linteolo, vt ceratum applicetur. Eadem cum polenta bene trita & imposta, epiphoras lenit. Ignem sacrum ex aceto & oleo illita mire extinguit: & ros eiusdem matutinus in vasculo collectus, et oculis instillatus, illorum caliginem tollit. Quod etiam Inguina, epiphora, ignis facer, oculi caligo, sperma & muliebres effluuiũ. præstare solet vapor ex eadem madente, igni exceptus. Si præter voluntatem effluit semen, manducetur ruta in vino cocta cum pingui aliquo, vel butyro, aut dulcium amygdalarum recenti oleo. Si muliebres effluuium fistere voles, rutam (vt idem tradit Apuleius) auro, argento, ac ebore circumscribere, & sublatam infra talum alligari. Autores sunt Aristot. & Plinius, quod mustela cû serpen-

Fasciatio,
venena, ser-
pentes &
eorū ictus.

serpente & bufone dimicatura in murium venatu, rutam prius edere solet, ceu præfens quodpiã alexipharmacum. Ex quo rutam fasciacionis ac venenorum, necnon contagiorum præstantissimum esse amuletum, appositissimè scripserunt prisca omnes: falsoq; putauit Pythagoras oculis nocere, nam & scalptores & pictores, oculorum causa, in cibo illa salubriter vti solèt. Tam est infesta serpentibus, vt procul ab illa stabulari certum sit, imò verò eius nidore longè ac latè abigi. Vnde cum fale & cepa admotam, remedium esse expertus sum aduersus serpentiū venenatos ictus. Consultè itaque ac prudenter mihi facere videntur, quia ruta hortorum areas olitorias coronat, vt esculenta olera à venenatis animalculis defendant. Hæc sint postrema, quanquam paruum medica. Feles ab auarijs arcebuntur, pullis gallinaeorum aut aliorum, succo rutæ perfusis, aut ruta vndequaq; armatis auariis ipsius. Quod facili experientia probabis, vnà cum eo quod tradidit Democritus, nimirum culices abigi, & ne accedant impediri, si rutæ virentis ramo aquam per domum, aut locum alium ab eis obsessum resperferis, vel eiusdem plantæ decocto asperginem feceris. Quod multi etiam ad pulices meritò detorquent, & factò experimento verissimum esse testantur. Quare rectè scripsisse censetur herbularius poëta,

Quomodo
arceantur
feles ab au-
arijs, & cul-
ices ab ædi-
bus.

Pulices.

Costa facit ruta de pulicibus loca ruta.

De cuius facultatibus & medicis præsidij scriptū sit hætenus. Quas fusiùs & explicatiùs persequi volui, quod vbique hortorum frequens sit illa, excellentissimis viribus ac occultis alijs miraculis

cutis præterea, nobis alibi explicandis: ne nimius videar, seraq; coronide longus.

Vrtica, & medica eius auxilia.

AREA IIII.

Quoniam in plerisque hortis, tam vrbanis quam rusticis, multarum plantarū (si desit cura coloni) non dicā cibis, sed oculis, manibus ac naribus ingratisissimarum inexpugnabilis proūctus etiam sponte oboriri solet, idcirco de illis nonnulla medicè hīc scribere conabor, quòd vires in iuuando corpore humano admodum insignes ac præstantes habeant. Itaque ab Vrtica aufpicor, quæ vel peculiare id agnoscit, quòd absque vllis spinarum aculeis, lanuginem adeò noxiam, ac vrentem circumfert, vt tactu quàm leuissimo pruritem, pustulasq; adustioni fimiles confestim excitet. Ex quo ab vrendo Grammaticis ritè dici mihi videtur, & Græcis *κακῆσι, ἕξι νῖδα*, quæsi invidæ, & eius quæsi non tangenda, quòd mordacis & punctoria vstionis sæuum dolorem sua, vt diximus, lanugine perquam exili & mollicula acriter inurat. Sed mordacitas in ea (quæ oleo curatur) non protinus se prodit, nec nisi Solibus inualescentibus roboratur. Per veris initia planta hæc sapore solet esse non ingrato, & religioso cibo multis, ad depellendos totius anni morbos. Huius semen Nicander cicutæ contrarium esse affirmat, ad hæc fungis, viuo argento, hyoscyamo, serpentibus ac scorpionibus pugnare. Trita folia & naribus indita fluentem sanguinem sistunt, omniumq; maxime radix: quod etiam præstat succus, frōti illitus. Phantias inter Græcos medicos celebris, vrticæ laudes condidit, vtilissimam cibis coctam,

Multæ in hortis plantæ inutiles.

Vrtica mordax, & eius remedia.

Venena & fluor sanguinis.

condi-

Canis mor-
sus, fudor,
aluus, pect⁹,
mēstrua, vl-
cera, vuula
& prociden-
tia ani.

conditāmue professus. Canum morfibus addito sale opitulatur: oleo incocta, sudorē elicit: cum conchulis, aluū ciet: cum ptisana pectus purgat: cum thymo aut pulegio tardantibus menstruis imperat, & cum sale vlcera quæ serpunt, continet. Sed illa mordax eius vredo, vuulas in ore cohibet, ac procidentes vuluas, infantiumq; sedes tactu resillire cogit, & Venerem in quadrupedibus excitat. Quod pinguis poëta, volebam dicere Macer, herbularius nobis passim nūcupatus, non omisit, nec ignorauit.

Vrtica folijs (inquit) reuocatur vulua fricata.

Si quadrupes quacumq; marem perferre recusat,

Vrtica folijs illius vulua fricetur:

Sic naturalem calor excitat ille calorem.

Lethargus,
gangrana,
carcinoma,
vlcera, sup-
puratio, tu-
bercula lu-
xata, paro-
tis, menfes,
lien, & alu⁹.

Non desunt qui affirmēt lethargicos experrectos fuisse tactis eorum cruribus vrtica mordaci, & magis fronte. Dioscorides scribit, Galeno astipulante, quod folia vrticæ gangrenas emendāt: nec non carcinomata quæ cacoëthe vocantur: adhæc parotidas, fordida vlcera, suppuratiōes, tubercula, ac luxata reparāt. Folia cum pauca myrrha trita & admota, menfes efficaciter mouent, et cum cerato, lieni admodum profunt. Ventrem in iusculo sumpta, velut titillando & abstergendo, clementer irritant. Syluestris, quam Græci ἀγρία, Galli *Griecham* nuncupant, ex vino pota, lepras in facie tollit, quod etiam nonnulli vrtice mordaci ascribunt: cuius succus cessantem vrinā ciere, & calculos frangere, vuulamq; inflammatione turgentem reprimere fertur. Sunt qui radice, infixā corpori extrahāt, addito salis momento: & folijs cum axungia strumas discutiāt: quæ

Lepra, vri-
na, calculus,
vuula acu-
lei, strumæ,
arthritis &
podagra.

quæ si suppurauerint, compleri tradunt. Articularijs morbis & podagricis, cum oleo vetere tritam vrticam plurimi apponunt. In quam rem etiam radix cum aceto tusa, censetur admodum vtilis esse.

Illius semen colicis cum melle medetur:

Et tussim veterem curat, si sapè bibatur:

Frigus pulmonis pellit, ventriq; tumorem:

Cum mulsâ bibitum, lotium producit abundè.

Colici, tussis, pulmo, venter, lotium, vomitus, ventriculus, orthopnoici, latus.

Idem semè in eadè mulsâ obolis duobus, hoc est serupulo vno sumptum, vomitiones à cœna faciles reddit: & in sapa haustum, ventriculi inflationibus succurrit: prodest etiâ orthopnoicis cû melle, nam thoracem expurgat. Lateri præterea medetur cû semine lini & hysso frixû. Linimentum ex foliis vrticæ cõpositum cum oleo & sale, partes corporis tuetur ab atrocissimo frigore & rigore, etiâ si febrilis fuerit, inuncta dorfi spina, & pedum plâta, ac manuum carpis. Valet idè ad vlcera ex gelu & frigore contracta. Noui multos arcanorum naturæ cõscios, qui vt febrilem cordis æstum compescerèt ac inrigidarèt, internum vrticæ succum arterijs illinebant, addito vnguenti populei momento. Sunt qui folia duntaxat tributa eam in rem ipsi carpo, nec non temporibus applicent, cum pauco oleo violaceo vel papauerino. Penè omittebam quòd vapor ex decoctione feminis vrticæ naribus exceptus, illarum obstruentionem aperit. Quod etiam operatur abrotonû, in eius historia nobis ad alia festinantibus, negliger, ne dicam imprudèter, omissum. Folia vrticæ trita & matrici superposita, emplastri modo, illâ si educta fuerit, reducunt. Semen potum

Febrile frigus, vlcera ex gelu, & ardor febrilis.

Nares, matris, vterus, menstrua, & empyci.

K k cum

cum sapa, strangulationes vteri aperit, & succus foliorum cum myrrha momento, menses potenter euocat. Ceterum tacendum non est, quod si quis empyicus scrupulum vnum seminis vrticæ in pollinem redactum, cum syrupo pectorali, quasi lambendo paulatim deglutiuerit, tenacem humorem facili conatu expectorabit, & summum præfidiū hinc explorabit. De nō mordēte vrticæ, quæ ob id mortua dici solet, tradūt multi quod vires præclaras habeat ad strumas, carcinomata, & gangrænas. Tradunt insuper desyluestri (quæ semine est lini) quod plurimum semine eo valet ad gluten pituitosum incidendum & extergendum, cum opinionem asthmatis & orthopnææ veræ facit: non tantum enim præparat viscidum farctum, sed etiam delectu ducit clementius, cartami seminis ritu & dosi. Hoc fit postremum, etsi parum medicum: Vrticæ radices carnibus coniunctæ, eas celerius coqui impellūt, & nymphææ radix pisces incocta, illa omnia ad vntū, veluti extrudente olla, foras eiaculatur. Facili experimento res innotescet, mihi nondum explorata.

Plantago, & medica eius auxilia.

AREA V.

Sequitur Plantago nullis hortis non obuia, scuius laudes abundè complexus est Themison medicus, Plinio autore. Si quis eius folia in aqua mulsa macerata, vel contusa et expressa, horis duabus ante accessionem ad drachmas duas biberit, tertianas leuiores ac breuiores reddet. Quod etiam præstabit succus radice madefactæ, vel tuscæ: aut radix ipsa macerata in aqua ferro candenti exalfecta. Quidam ternas radices in tribus

tribus aquę cyathis, vel vt habet Dioscor. vini, et Febris, poda
 pari aquę modo, potãdas dedere tertianarijs, & gra, oris vl-
 quaternarijs, totidem aquę & vini cera, atro-
 modulis temperatas. Folia podagras refrigerat, phia, &
 conueniuntq; in primo calidarum impetu. Suc- phthifis.
 cus, oris vlcera collutione emendat: nec non fo-
 lium admotum, aut radix commansa, etiam si
 rheumatismo laboret os. Datur plantago cibum
 non sentientibus, hoc est ijs qui non nutriuntur
 (quos Græci ἀτροφῆς vocant) interpositis diebus:
 ex quo phthifim sanare traditur in vino cocta &
 pota. Comitiales ac suspiriosos iuuat, & strumis Epilepsia,
 cum sale auxiliatur. Eadem curantur ambuſta asthma, stru-
 cum oui albumine, ita vt cicatrix oculos fallat. ma, ambu-
 Sanguinem claudit ex vbere (seu vlcere) fluẽtem, sta, sanguis,
 & carbunculos tusa rumpit. Ex aceto & sale co. carbũciuis,
 eta dyſentericjs ac cœliacis salubriter exhibe. dyſenterici,
 tur: vel succus eiusdem cum alica, vel oryza: qui & cœliaci.
 etiam subter inijsi potest. Cum creta cimolia & Ignis sacer,
 cerussa, igni sacro medetur, etiam si medium ho. sanguis, fi-
 minem ambierit, qui Zoſter vocatur, & si einxe. stula, & hy-
 rit, enecat. Sanguinis execrationes vel (vt quidã drops.
 legunt) excretiones, tam ore, quàm aluo & vte-
 ro factas, tritum semen in vino austero (si febris
 abſit) efficaciter ſiſtit, nec non & foliorum succus
 hauſtus vel iniectus: qui etiã fiſtulis inditus, præ-
 ſenti auxilio eſſe ſolet. Coquitur cum lenticula
 plãtago, eodem quo beta more, aduerſus hydro-
 piſim: & ſi corpori vitium id adhaſerit, cui Leu-
 cophlegmatix nomẽ eſt, elixa opportunẽ datur,
 modò panem ſiccũ priũs comederint laborãtes, Luxata, vlti-
 vt media cibus illa interueniat. Luxatis tuſa folia cera, nomẽ.
 dolores ac tumores tollunt, andito ſale medico.
 Craſſa vlcerum labra purgant, ac nomas ſiſtunt,

medenturq; omnium generum vlceribus & peculiariter fceminarum, senum ac infantium : sed igne emollita meliora sunt. In quem vsum prodest etiam succus cum cerato: qui in vteri strangulatu per se vtiliter bibitur, ac aurium doloribus appositè instillatur, & lippitudini, necnon ophthalmijs in collyrio ppulchrè additur. Prodest etiam collutione gingiuis sanguine prægnantibus : & in vellere subditus locofas mulieres strangulatu liberat, vuluarumque fluxiones sistit, etiam si fuerint sanguineæ. Radix commansa, aut masticata, dentium dolores sedat, perinde atq; decoctionis eiusdem ablutio : quæ etiam ad vlcera vesicæ, & renum vitia, cum folijs in passo efficaciter præbetur. Tradunt nonnulli, quod si quis radicem licio alligatam, è collo suspendarit, strumas discutiet, ac crescere prohibebit. Redeo ad folia, quæ vlcera vetera & inæqualia, si apponantur, perfanant, & ad planum reducunt: adhæc sinus glutinant, & moribus canum ritè medentur : & ex lana, pessi modo indita, vteros purgant. Semen tusum, & in vlcus, aut vulnus sparsum, citò illud curabit. Et succus cum mulsâ exhibitus duabus horis ante accessionè quartanæ, illam emendat, & repetitione facta tandem abolet: sicuti à multis obseruatum intellexi. Folia minoris plantaginis cum sale trita, & cataplasmatismode impostra, tumorem & dolorem neruorum in arthritide sensim demulcent. Emplastrum quoque ex eius succo, ac albumine ouorum & bolo Armeniæ fronti impactum, fluxorem sanguinis è naribus compefcit : & succus haustus vel vtero iniectus, motum mēstruorum continet.

Vterus, aures, gingiue matrix, lippitudo, ophthalmia, fluxio vuluæ.

Dentes, vesica, renes, strumæ, vlcera, sinus, canum morbus, & vterus.

Vlcus, vulnus, quartana, arthritidis, sanguis, & mēstrua.

Ille

Ille idem succus rectè sanare videtur

Quod iuxta nares vel lumina nascitur vlcus,

Si super addatur cum lanis mollibus illi:

Per 3 nouem cataplasma dies hocce renouetur:

Si via longa pedum mouet, vt fit sæpè, dolorem,

Acri cum vino super adduta irita iuuabit.

Vlcera oculorum, dolor pedũ, & elephantiasis.

Vis foliorum in refrigerando, abstergèdo, & ficcando mira est, vt testantur Dioscorides & Galenus: ideo ad vlcera quæ cacoëthe vocantur & elephantias, foelici successu illinuntur: conueniuntq; ad ea quæ humore madet, & ob sordes scaturientes facillè purgari nequeunt. Non possum hic tacere nec dissimulare, quod plâtaginis vires sanè quàm eximias sæpenumerò experti sumus in lue pestifera, quibuscumq; administraretur mo-
 Pestis, & vermes in vlceribus exortos plan-
 mes vlcerũ.
 taginis arefactæ resperso puluere interfici. certo experimento nobis constat. Alia eam in rem auxilia certa & probata leges in nostris naturæ Arcanis, & memorabilium Centurijs, Chiliadem propediem explentibus.

Artemisia, & Tanacetum seu Athanasia, cum medicis vtriusq; auxilijs. AR. VI.

Vidimus in plerisque hortis diuitum matronarum Artemisiam curiosè plantari & diligèter excoli, ob præclaras vtilitates, quas (vt mox ostendemus) illis adferre solet. Quæ res me mouit, vt de medicis eius auxilijs pauca hic ad-
 Duplex Ar-
 fuerem. Duplex apud nos visitur artemisia. Vna temisia, & absinthij modo fruticat, et folijs maioribus ex ni eius nomen-
 gro virefcit, *Armoisa* vocata. Altera, circa aggeres clatura.

Kk 3 & ri-

& riuos nascitur, necnon in frumentaceis agris, folijs minoribus vestita, quam Gallicum vulgus herbam S. Ioannis nominat. Vtraq; Dioscoridi & Galeno, excalfaciendi, reficcandi & extenuandi vires habet, adijciturq; vtiliter ad muliebres defessus, vt educatur menses, partus & secunda. Vulua cõstructiones laxat, & inflamationes eius mitigat, calculos frãgens ac vrinas mouens. Ad euocandos menses qui fuerint remorati, efficaciter pui apponitur calẽtes artemisiã fasciculi: ad quos etiã conia eiusdem trium drachmarum pondere vtiliter propinatur. Folia minoris diligẽter trita cum oleo amararũ amygdalarum, & stomacho adhibita, illius vexationem sedãt: & succum cum rosaceo, neruorum dolores finit. Vtraq; ex oleo irino tusa cũ fico & myrrha, vultus optimẽ medetur, easq; repurgat intromissa, vel apposita. Succus cum oleo violaceo concretus & spinã inunctus, febriles infantium calores emendat.

*Hanc adipi iunctam strumis apponere laudat
Plinius, atq; iubet cum vino sumere tritam.*

Radix pota mulieres in tãtũm purgat, vt partus etiam enectos extrahat. Folia cocta & imo vetricũ farina hordeacea admota, menses ac secundas extrahunt: & si mulieris in partu laborãtis vmbilico et femoribus decocta et calentia apponãtur, miraculo quodam fœtum educunt. Dantur decoctiones eorundem in vino dulci contra calculos & strãguriã Artemisiã secum habentibus negant nocere mala medicamenta, ac bestiam vllã, imò ne solem quidẽ. Et qui eam tulerit viator alligatã, dicitur lassitudinẽ nullõ modo sentire. Quod pulchrum est ac valde notandum, hĩ

omit

Menses, partus, secunda, vulua, calculi, & vrinã.

Stomachus, nerui, vulua, strumã, partus, menses, secunda, calculus, stranguria, vterus & partus.

Lassitudo.

omittebam. Artemiffia inter digitos trita, vel aliter contufa, & in pudendum mulieris, pefsi modo, detrufa, plurimū confert reficcandæ et detergendæ matrici, quæ nimium humida fuerit & lubrica. Eadē, vt diximus, cocta & imo ventri, nec non feminibus admota, foetum ac fecūdas accerfit: fed hinc illico eft auferenda, alioquin vterum vnā etiam euocabit. Si fuccum artemiffiæ cum aliquot ouorū luteis coctis triueris, addita axungia & cumino, eaq; omnia vtero fuperpofueris, dolores qui partum fequuntur demulcebis.

Non defunt qui contendant Tanacetum feu Athanafiam tertium effe genus artemiffiæ, & ijsdē pollere viribus. Quod à multis præclaris medicis negatum video, cenfentibus tanacetum potiùs effe parthenium mafculinum. Cuius facultates receptæ ac pbatæ funt, vt vetriculi & alui flatus difcutiat, ac lumbricos ex ventre pellat. Vtuntur etiam plerique præftanti admodum remedio ad comminuendos renum calculos & ciendam vrinam. Sed vt viris magis cōmendatur tanacetum, ita mulieribus artemiffia, aut matricaria: fic dicta quòd matricis dolores fanet. Vulgus Parifiense *Efpargoutte* vocat, à guttis fpargendis: quòd eius folia trita & ori ac auribus admota in dolore dentium, guttas pituitæ fpargant & faluam tenuando eliciant.

Vetriculus,
aluus, lubri-
ci, calculus,
& vrina.

Chelidonium, & medica eius auxilia.

AREA VII.

Chelidonium maius (nam de eo potiffimū hinc agimùs) in parietinis hortorum multorum, & opacis nafcens locis, à Gallis *Eclera* vulgò appellari folet: quòd caligantibus oculis acie

Kk 4 viden-

Chelidoniū videndi reparet. Ab hirundinibus, quæ græcis
 hirūdinaria ^{χελιδόνες} vocantur, nomenclaturā est ad-
 herba, & vn- aptum. Nā
 de id factū. titat florem, ac virescit: discessu verò, marcescit.

Remedia ad
 oculorum
 ictus.

Caligo, icte-
 rus, obstru-
 ctio, iecur
 & vlcera.

Fistula, vlc^o.

Alij, vt Arist. & Plin. contendunt, plantā hanc ab
 hirundinibus inuentam fuisse: quòd oculis pul-
 lorum suorum, qui cæci nascuntur, illius auspi-
 cijs visio accersatur: & si in nido puncti fuerint,
 etiā restituatur. Nam si quis nuper in lucē edita-
 rum hirundinum oculos configat, tacti ea herba
 à matre, rursus incolumes reddūtur. In quā sen-
 tentiā nonnullos venisse, autor est Dioscorides.
 Sed cōmentitium id esse putat Cornel. Celsus, tra-
 dens huiusmodi auicularū acies extrinsecus læ-
 sas, interposito tēpore in pristinum statū sensim
 redire. Vnde, inquit, locus fabulæ datus est, p pa-
 rentes id restitui herbā, quod per se sanescit. Hinc
 nimirum, collectū est hirundinum sanguinē, no-
 stris quoq; oculis ab externo ictu mederi, non se-
 cus, quàm palumbium & columbarum, si hiru-
 dineo caruerimus. Floribus chelidoniij succus
 exprimitur, & in vase mūdo, cum melle optimo,
 feruenti cinere leniter decoquitur, singulari re-
 medio contra oculorum caliginem. Radix cum
 aniso & vino albo pota, regio morbo & iecoris
 obstructionibus medetur, ac vlceribus quæ ser-
 punt, vtiliter imponitur: necnon ijs quæ inuete-
 rata sunt & in fistulam abierunt. Quod Q. Sere-
 nus hunc in modum confirmat,

At si iam veteri succedit fistula morbo,

Herba chelidonia fertur cum melle mederi.

Hic non tacebo, quod multis pro diuissimo ha-
 betur secreto, nimirū chelidoniij maioris herbā

ORTVS MEDICVS.

subnuda p. lis plāta delatam ictericos vt fertur sanare, si dies & noctes ibidem gestetur, & subinde renouetur. Addunt eandē mammis mulierum admotam, mensium abundantiam sistere. Adhęc vna cum radice tusam, & oleo chamæmelino feruefactam, ventris tormina & vteri dolores tollere: & totius plantæ puluërem, vulnera, vlceraq; sanare. Cadunt quoque verrucæ & arescunt, si frequenter chelidonij succo inungantur. Qui plura volet, consulat Chiliadem nostram memorabilium. Menses nimios mammis admota efficaciter sistit: & vlcera ad eò siccat, vt pro spodio vtatur multi: imponitur etiam ijsdem desperatis, cū axungia. Galenus tradit calidæ & admodum extergentis esse facultatis, eiusq; succum ad visum exacuendum commodum esse: maximè his quibus crassum quiddam in pupilla colligitur, digestionem atque discussionem indigens. Volunt pleriq; quòd rarior intus esse debet illius vsus, commodior foris ad impetigines & psoras puerorum, necnon metallorum chymicas medicationes.

Menses, oculi, visus, & vlcera.

Mercurialis, & medica eius auxilia.

AR. VIII.

Planta hæc Gallicis hortis Latinam retinet nomenclaturam; & in marem ac fœminam distinguitur. Hæc candidiora, ille nigriora habet Secretū pro folia. Mirum est quod de vtroque genere prodi-marium & tur marem scilicet facere vt mares gignantur, fœ-fœminarum minam verò, fœminæ: sed id contingere, si à con-generatione. ceptu succus statim bibatur in passo, edanturque folia ex oleo & sale decocta, vel cruda ex aceto. Plinio in ea re astipulatur Dioscorides: nisi quòd à purgatione succum iam dictum bibendum esse,

Kk 5 & tri-

ANTONII MIZALD'

& trita folia genitalibus locis adhibēda testatur. Experientia addidit oportere altero à purgatione die dare mulieribus per triduum, & quarto die, à balneo, cum illis coire. Q. Serenus medicus & poëta æquè priscus ac doctus, eam in rem, de cōceptione & partu scribens, elegantissimis versibus aliquot ita lusit,

Q Sereni
versus pul-
cherrimi.

*Irrita coniugij sterilis si munera languent:
Et sobolis spes est multos iam vana per annos,
Mercurialis item capitur communiter herba:
Sic cubitum noctu coniux festinat vterq.*

Conceptus,
mensēs, secū-
dæ, surditas,
stranguria
& aluus.

Hippocrates, Plinio autore, vtramque mercurialem miris laudibus in mulierum vsu prædicauit: adhibuitq; cum melle, vel rosaceo, aut irino, vel liliaceo oleo ad conceptus, & ciendos menses, educendasque secundas. Quod etiam potu, aut fotu, præstari dixit. Succum insuper surdis auribus instillauit, & cum vino vetere inunxit, & folia cum recenti axungia decocta, vesicæ ad stranguriam imposuit. Ventri exonerando, vel in febris, quantum manus capit, in duobus sextarijs aquæ ad dimidias coquitur. Vel cum melle, admixto sale, succus bibitur: aut in gallinaceo iusculo (quod salubrius est) cum malua decoquitur. Dioscor. eandem soluendo ventri in olerè coquit: traditq; epoto iure, bilem ac aquas detrahi. Malis quæ serpunt medetur succus ex aceto. Semen vtriusq; potioni insparsum, vel cum absinthio, aut cicere decoctum, regium expugnat morbum: & folia illita, vel succus, omnium generum verrucas tollunt, ac thoracem purgant, sed stomachum lædunt. Galenus testatur mercuriali omnes vti duntaxat ad alui solutionem & purgationes. Si quis autem in cataplasmate periculum facere voler,

Bilis, aquæ,
vlcera, icte-
rus, verrucæ,
thorax.

let, digerentis facultatis esse experietur. L. Apuleius Platonius mercurialis tritū semen ex passo ad ventris duritias exhibet, & ad epiphoras oculorumque lachrymas folia ex vino albo vetere apponit. Præterea, ad aquam, quæ in aures introierit, succum tepesfactum exstillat.

Parietaria, & medica eius auxilia.

A R. IX.

A Parietibus nomē habet Parietaria, in quibus nasci, ac gigni, maximè solet: quanquā in fribus ac vineis nasci etiam constat. Helxine dicitur, quòd lappaceis capitulis suis & echinatis sphaerulis, vestes tenaci asperitate, hærendo, trahat ac retineat. Vocatur & Perdicium, quoniā perdices ea præcipuè vescuntur, & sese libenter in illa volutant. Adhæc vrceolaris & vitreola, quod detergendis vrceis, & vitreis vasis admodum apta sit. Turtures, columbæ & gallinæ illa pasti, annum fastidium deducere tradūt. Podagra cum caprino aut hircino seuo efficaciter apponitur, & contra rupturas, lapsus, præcipitia, aut vehiculorum euerfiones, diuinitus opitulatur. Sanat ignes sacros, collectionesq; omnes, & adusta. Succus cum cerussa panos discutit, nec non abscessus & incipientia guttura. Cum recēti butyro vel gallinæo adipe frixa, & ventri, cata plasmatis modo, calens imposta, ac subinde mutata, colicum cruciatum clementer sedat: perinde atq; nephritidem & sæuas ex calculo tyrannides, si succus illius vino albo exceptus, & recenti oleo amygdalarum dulcium remissus & transfusus opportunè hauriatur. Tonfillas & varices cum rosaceo curat. Folia, vt scribit Dioscorides, vim habent

Parietaria nomina, & eorundem ratio.

Podagra, ruptura, lapsus præcipitia, ignis, facer, panus, abtelsus, guttur, colicus, affectus, calculus, nephritis.

Tonfillæ, varices, ignis facer, condylomata.

ulcera, garga- habent spiffandi & refrigerandi : quare illitu fa-
 reo, & au- cros ignes, vt diximus, sanant, & condylomata,
 res. ac vlcera quæ serpunt, emendant. Inflammationi

Phlegmone
 & podagra.

Mammaram
 apostemata.

bus gargarionis tam herba, quam succus illitus,
 vel gargarizatus multum prodest, auriumque
 phlegmonofos dolores cum rosaceo infusus le-
 uat, & quandoque finit. Vis etiam ei inest abster-
 gendi, vt in vitreis vasis experimento docetur:
 adhæc constringendi, comite humiditate subfri-
 gida. Quamobrem phlegmonas omnes in initio
 & augmento sanat, vsque ad statum. Luc. Apule-
 ius aduersus podagram in aqua decoquit, & ea
 partes affectas fouet, herbamq; ipsam cum axun-
 gia tusam, cataplasmatis modo, imponit, & lin-
 teolo vestit. Cæterum certo & probato quorum-
 dam experimento didici, viridem pastetariam
 cum pane, & oleo liliaceo, rosaceo, vel chamæ-
 melino tritam & excoactam muliebrum vber-
 um apostemata valde iuuare.

Malua ac Althea, & medica earum auxilia.

AR. X.

Malua olim
 fatiua.

Hic de vtraque malua, syluestri nimirum &
 hortensi, medica & fusa agemus methodo:
 quod vtriusque vsus tam frequens vbique fit,
 quam planta ipsa passim est obuia. Olim fatiua
 erat & astilis, cedebatque in locum oleris, ac fa-
 mem explebat, & ventrem molliebat, vnde illi
 Græcum nomen $\mu\alpha\lambda\acute{\alpha}\chi\eta$, & malua Latinū. Quod
 festiuè Poeta testatur, ita canens,

Exoneratur as ventrem mihi villica maluas

Astilis. Et alter Poeta, (vt in lactuca à nobis
 initio adnotatum fuit.)

Vtere

Vtere lactucis, vel mollibus vtere maluis:

Nam faciem durum, Phœbe, cacantis habes.

Sanè prodigiosum naturæ miraculum est, quòd Malua, sola-
herbæ huius folium, nedum flos (quemadmodû ris herba.
scripsit Theophrastus) nubilo die Solem, etiam
delitescenrem, prodat: sitque curriculi illius ve-
lut iudex de statu & conuersione: ex quo inter
herbas heliotropas meritò accensetur, sicuti nos
haud ita pridem admonuimus in nostris naturæ
Arcanis, & alibi. Damageron inter Græcos me-
dicos & geoponicos sanè quam celebris, posteri-
tati notum esse voluit, succum maluæ exaspera-
tas fauces lenire, & summæ cutis acrimonias e-
mendare: adhæc lacesitis renibus opitulari, ac
irritamentis vesicæ summam adferre commodi-
tatem. Feruescætae cibus per se, irrauescentem vo-
cem expedit, & ex oleo atque garo ventrem re-
soluit. Hic omittendum, & silentio obuoluendû
nequaquam duxi, quod à Petro Pena in suo stir-
pium libro adnotatum reperi: Medici, inquit, &
exercitatiores Pharmacopœi Veneti, è muccagi-
neradicis altheæ, ad tenues in pulmones defluxi-
ones, offulas, morsellos vocatos, duriusculos ex
saccharo coquunt, vsque mouendo, ne vrantur:
nec enim cuiusuis est, propter lentorem, bene pa-
rare. Folia altheæ aut maluæ cum fronde saligna
trita, pretiosum faciunt emplastrum quod inflâ-
mationes enasci vel augeri prohibet, manantem-
que sanguinem sistit. Eadem cum cepis, vel por-
ris tusa, serpentium ictus, imposito sanant. Suc-
cus auribus instillatus, dolorem earum compe-
scit, & ex melle potus, hepaticis medetur. Idem co-
mitiales recreat, & calculosis ac ischiadicis pŕenti
est auxilio. Si quis syluestris maluæ succo per-
unctus

Fauces, cutis
vitia, renes,
vesica, raue-
do, venter,
vulnus, luxa-
ta & fracta.

Inflâmatio,
sanguis, ser-
pens, aures,
hepar, epile-
psia, calcu-
lus & ischias

Vesparum
ictus auxilia

Vrina, par-
tus, dentes,
parturientes
menstrua,
strumæ, pa-
rotides, pani-
& gonor-
rhæa.

Venus, abor-
tus, venter,
vesica, vena
ti ictus, am-
busta vulne-
ra, vulua, ma-
trix, fœtus.

unctus erit cum oleo, vel plantam ipsam secum
habebit, à vespis non pungetur. Quòd si recenter
punctus fuerit, etiam infixio aculeo, idem opitu-
labitur succus, aut oleum simplex. Ius elixæ & fer-
uefactæ epotum, vrinæ finit tormina, & difficiles
laboriososq; partus soluit. Radice eius quæ vnū
habet caulem, dolentes dentes pungere, vtile esse
docuit experimentum: necnon parturientes cele-
rius eniti, substratis, maluæ folijs: sed protinus à
partu remouenda sunt, ne vulua sequatur. In quā
rem etiam prodest succus ex vino ieiunis exhibi-
tus. Tradidère nonnulli fœminas purgari folijs
plenæ manus mensura, in oleo & vino sumptis.
Eadem strumas, parotides & panos, addita homi-
nis salua, curant citra vulnus. Sunt qui ad alligēt
tritum semen brachio genituram non continen-
tium. Quod vnum Xenocrates etiā tradidit (mo-
dò sit vnicaulis maluæ) ad persum genitali fœmi-
narum, venereas auiditates mirū in modum au-
gere. Quanquam Olympias Thebana abortiuas
esse dixit maluas cum adipe anserino in modum
pessi vuluis inditas: quod tacuisse fortassis præ-
stitisset. Dioscorides esculentio rem esse ait hor-
tensem quàm agrestem, sed stomacho noxiam:
quæ, sicuti cauliculis suis ventri ac interraneis fa-
cilis esse probatur, ita vesicæ admodum idonea
censetur. Semen cum vino, aqua & paucio aceto
coctum, valde prodest contra ictus & morsus ve-
nenatorum, partim bibitum, partim loco affecto
admotum: & cruda folia cum rosaceo trita, am-
bustis summè auxiliantur, quemadmodum eti-
am aqua decoctionis illorum. Eadem cum pane
ad vulnere impetus, commodè apponuntur.
Et succus per se haustus, vel cum oleo liliaceo in-
fusus,

fusus, vutūas emollit. Addam quod fofus decoctionis malua, vel althæa, feu ibifci duritiem matricis tollit, & eius oftioium aperit. Nonnulli affirmant radicem gefatam foetum continere, fi vterum attingat: quod plerique etiam parietariæ afcribunt. Sunt qui contra mammillarum tumores illam cum rofaceo terunt, & subcalidam ap-
ponunt. Aduerfus omnes aculeatos icūs, vires, vt diximus, habet admodum efficaces, præcipue apum, vefparum, & fimilium. Si in vrina putrefcat, manantia in capite vlcera fanat: adhæc lichenas, & oris paruulorum vlcuscula, cum melle. Q. Serenus decocto radicis videtur tradere vim mi-
ram aduerfus capitis fcammulas & furfures, de ea elegantiffimis verbis ad hunc fcribens modum.

Dum caput immensa pexum porrigine ninget,

Hanc poterit malua radix decocta leuare.

Folia ex rofaceo attrita & elixata, facris ignibus, ac ambuftis efficaciter illinuntur: Et femen ex vi no nigro potum, à pituita ac naufeis liberat, falubriterque teinefmo & dysenterijs infunditur, infania, cal-
aut bibitur: necnon etiam afthmaticis & melancholicis. Quibus tamen, vt etiam infanientibus & calculofis, vel inflatione & opiftotono laborantibus, multò falubrior effe folet fuccus tam exhibitus, quàm illitus. Radix eius quæ vnicaulis eft, mammarum vitijs occurrit, in nigro vel-
lere alligata: & ex lacte, forbitionis modo fum-
pta, tuffim paucis diebus emendat. Iufculum totius plantæ cum fua radice, contra omnia venenata plurimùm valet, fi potum identidem vomatur. Hippocrates adnotate Plinio, vulneratis, & fanguinis defectu fitientibus, coctæ radicis fuccū ra-

fum-

Mâma, vene
nata, vlcera,
lichenes, vl-
cuscula, por-
rigo, ignis fa-
cer, ambufta
teinefmo &
dysenteria.

Pituita, nau-
fea, afthma,
melancholia
infania, cal-
culus, opiftoto-
nus & mâma

Tuffis, vene-
nata, vulne-

summa efficacia bibendum dedit: vulneribusq;
Luxata, cōtu radicem cum melle & resina salubriter imposuit,
sa, musculi, nec non luxatis, contusis, tumentibusq; musculis,
nerui & arti- & neruis, atque articulis affectis. Sed mirum est
culi. aquam addensari & lactescere, in qua trita malue
 radix, horas aliquot sub dio emacuit: quam ad
Aqua maluz quò recentior fuerit: nec ignoramus Theophras-
lactea. tum id althææ, seu ibisco, ascribere, potiùs quam
 maluzæ.

Lathyrus, seu Cataputia minor: ad hæc Ricinus,
 vel Cataputia maior, aut Palma Christi, cum
 medicis vtriusque auxilijs.

AREA. XI.

R Estant in hoc hortensium herbarum medi-
 co theatro plantæ duæ, Lathyrus & Rici-
 nus, nobis solita methodo describendæ. Has sanè
 vel præterire, vel dissimulare animus erat, pro-
 pter abutentium incommoda, nisi me ab ea sen-
 tentia reuocassent improbæ, proborum aliquot
Lathyrus & amicorum, preces, quibus nihil improbius in re-
Ricinus peri- ctis consilij esse potest. Cuperem, ita me Deus a-
culosi fruti- met, frutices istos admodum suspectos, ex om-
ces. nibus hortis radicibus euelli, potiùs quam coli,
 & à consortio florum ac olerum penitus excludi
 nec tam curiosè curari. At futurum mihi polliceor,
 vt hac narratiuncula legitimus plantæ vtrius-
 que vsus innotescat. Quando itaque visum est,
 etiam magnatibus, vt in censu & cœtu suorum
 hortensium essent, de illis, qua cœptū est metho-
 do, sincerè hic scribam, à Lathyride factò gra-
 du primo, quam Gallicū vulgus & rura, *Esburgia*
 vocant,

vocant, quòd ventrem purget ac inaniat: & officinæ, *Cataputiam minorem*, quòd, nisi fallor, in orbiculis, & pilulis, ceu paruis catapotijs semen ferat. Vel, quòd granis eius ad soluendam aluum, & ciendas vomitiones, pro catapotijs & pilulis vtantur non solum populares: sed etiam satis inconsultè, ne dicam temerè, magnates & aulici plerique. Totus frutex copia lactis turget, folia habens amygdalinis proxima: sed ita vt quæ in summis emicant ramulis, minora ijs videantur quæ caulè ambiunt. Gerit pilulas in cacuminibus, triplici cellula ac loculamento distinctas. In quarum ventriculis, aut si mauis, vtriculis, grana septem vel octo, continentur, intercurfantibus membranis discreta, rotunda, & eruis maiora. Quæ corticibus exuta, candida spectantur, & gustu dulcia: horum viginti ex pura aqua, vel mulsâ pota, hydropicos sanât. Qui vehementius purgari volunt, ea cum suis folliculis sumunt: sed quia stomachum impensè ledunt, excogitatû est, vt cum iusculo piforû, aut gallinacei capiantur. Granis septenis vel octonis in catapotio ad vacuandam aluum vti concessum est, sed infrænari debent & corrigi cum stomachicis, cynamomo, mastiche, aniso, vel fœniculo, alioquin ventriculû ac intestina turbabunt. Hæc eadem mandî solent ac deuorari cum sicca ficu, vuis passis, aut palmulis, sed aqua frigida est superbibenda. Trahunt aquam, bilem & pituitâ. Folia cum gallinaceo, vel oleribus, aut iusculo alio decoquuntur, ad eosdem effectus. Dantur grana minora xx. maiora verò xv. plus minus, pro sumentis ætate & viribus. Qui efficacius purgari volunt, grana, Aëtio autore, debent mandere: qui verò parcius, integra deuorare: præsertim

Non omne claturæ Lathyridis,

Descriptio Lathyridis.

Legitimus Lathyridis vsus.

Quos humores vacuet Lathyris.

LI qui

qui sunt imbecillo ventriculo. Vt vt fit, cautè, & parcè vtendum moneo.

Ricini nomi Ricini fruticem recentiores herbarij *Cataputiã*
na, & eorum *maiozem* vocant, quòd femina eius in pilulis ma-
dem ratio. ioribus claudantur, quàm in lathyride, vel quòd
 catapotiorum more purget. Gallicum vulgus, cū
 officinis *Palmam Christi* nuncupat, quòd eius fo-
 lium in effigiem manus & palmæ articuletur. Se-
 ritur in plerisque hortis ad arcendam, vt volunt,
 effodientium, ac passim tumultantium talparum
 iniuriam. Profilit instar parvæ arboris, folio vit-
 tis æmulo, sed nigriore, ramis cauis, & in arundi-
 nis modū fistulosis, semine in asperis vuis clauso,
 & *Kerua* officinis dicto. Quod vnum suis cortici-
 bus spoliatum, ricini animalculi fœdi ac liuidi
 effigiem tam proximè repræsentat, vt si vita ad-
 esset, planè ricinus esse videretur: vnde huic plan-
 tæ impostum nomen. Plantæ huius triginta gra-
 na, vel vt placet Ioã. Mes. quod verius puto, quin
 decim ad summum, & septem ad minimum, suis
 putaminibus repurgata, bilem & aquas per aluū
 ac vomitiones, potu deiciunt. Vrinæ etiam mo-
 uent, sed iniucunda, vt loquitur Diosc. potione:
 quam sequitur violenta stomachi subuersio. Ea-
 rum tusa & imposta, varos ac maculas à Sole cõ-
 tractas emendant: tritaq; folia cum polenta, oculo-
 rum tumores & epiphoras sedant, ac turgentium
 mammarum inflammationes coërcent. Cum ace-
 to illita, sacros ignes restinguunt, & per se triduo
 imposta, faciem purgant. Sed pulchrū, & sanè q̄
 vtile fuerit hîc audire Ioan. Mesuæ, de Ricini, seu
 grani Regij, vt vocat facultatibus egregiè differē-
 tem: Ricinus, inquit, pituitam ac interdū bilem
 violenter purgat, deiectione & vomitu: materiaz
 quo-

Talparum }
fuga.

Pulchra rici
ni descriptio

Bilis, aquæ,
vrinæ, vari-
culi, epipho-
ræ, mamma,
ignis sacer,
& facies.

ac vomitiones, potu deiciunt. Vrinæ etiam mo-
 uent, sed iniucunda, vt loquitur Diosc. potione:
 quam sequitur violenta stomachi subuersio. Ea-
 rum tusa & imposta, varos ac maculas à Sole cõ-
 tractas emendant: tritaq; folia cum polenta, oculo-
 rum tumores & epiphoras sedant, ac turgentium
 mammarum inflammationes coërcent. Cum ace-
 to illita, sacros ignes restinguunt, & per se triduo
 imposta, faciem purgant. Sed pulchrū, & sanè q̄
 vtile fuerit hîc audire Ioan. Mesuæ, de Ricini, seu
 grani Regij, vt vocat facultatibus egregiè differē-
 tem: Ricinus, inquit, pituitam ac interdū bilem
 violenter purgat, deiectione & vomitu: materiaz
 quo-

quoque & ferofam aquam à iuncturis trahit. Datur grana eius trita & cocta in iure galli antiqui, conferuntque dolori colico, & iuncturarum, vt podagra, chiragra & ifchiadi. Aut coquuntur in aqua casei, vel caprinum lac super ea mulgetur, colatur, & ita hydropicis vtiliter exhibetur. Oleum ab his expreffum, cicinum feu ricinum dictum, colico dolori à pituita & flatibus summè confert, adhæc morbis articularum. Corrigitur ricini noxa, eo modo quo lathyridis, estque eius dosis à granis feptem ad grana quinque, vt paulò antè scripfimus. Sed iam tempeftiuum est, vt hæc hortentium plantarum medicam hiftoriam claudamus, & domesticas arbores, cum fuis fructibus, eadem perfequamur methodo.

Colicus dolor, podagra ifchias, iunctura, hydrops & articuli.

HORTI MEDICI CAMPVS
SEPTIMVS, POMIFERAS AR-
*botes, cum fuis fructibus, areolis
tredecim describens.*

Malus & eius pomum, cum medicis vtriusque auxilijs & facultatibus.

AREA I.

Hactenus, quod felix, faustumque fit, hortentia & domestica olera, radices item, & odoratas herbas, necnon fœtus herbaceos, ac flores, plantasque inodoras, pro nostræ mineræ tenui captu, vt cunquæ expediuimus. Superest, vt Parasceutè ad simili methodo frugiferas hortorum arbores, sequentem vitæ humanæ accommodas, explicemus: & maxime illarum fructus: ab his auspiciado qui mol-

Li 2 li tu-

Pomi & nuli tunica vestiuntur, & à Grammaticis generali
cis significa- nomine *Poma* nuncupantur. Hinc gradum factu-
tic. ri ad eos, qui dum maturuerunt, dura & lignosa
 veste forinfecus teguntur, & *Nucis* appellatione

comprehenduntur: à malis itaque exordimur,
 quorum arbor tam prædijs rusticis, quàm vrbanis
 paradisis, aut, si mauis, hortis & viridarijs per
 quàm familiaris esse solet. Diphilus, Græcus agri
 cola & medicus, tradit mala, quæ nondum matu-
 ritatem attigerunt, noxium succum in corpori-
 bus gignere, bilemque ac morbos excitare, & hor-
 roris causas promouere. Quæ verò maturitatem
 affecuta sunt, melioris esse succi pollicetur: pro-
 pterea quòd aluo facile excernuntur, ob minorè
 acerbitem. Acida improbum humorem gignūt
 ac magis substringunt. Atque, vt rem diffusam
 paucis colligam, malis vti debemus sobriè & cir-

Mala austera cum spectè, pro vincentium saporum facultati-
acerba & a- bus & naturis. Austeris, cum ventriculus propter
cida. calidam intemperiem, vel multam humiditatem
 imbecillus fuerit: Acerbis, dum hæc multum au-
 cta videbis: Acidis, dum crassum succum, qui nõ
 magnoperè frigidus sit, in ipso collectum suspica-
 beris. Siquidem frigidus succus non acidis, sed a-

Mala ægrotā cribus expugnatur. Quæ in hycmeni, ver & æsta-
tibus vtilia. tem optimè seruata fuerint, ea morbis sæpenu-
 ro perquàm vtilia esse solent: modò farina aqua
 subacta circumlinantur, & clibano coquantur,
 aut calidis cineribus mediocriter assentur, vel ad
 aquæ bullientis vaporem tenerescant. Dare au-
 tem conueniet statim post cibum: aliquando eti-
 am cum pane, ad ventrem & stomachum roborã-
 dum, his qui cibū fastidiūt, ac tardè concoquunt
 quiq; vomitu, diarrhœa ac dysenteria infestatur.

In

In quem vsu apta sunt acerba: nã parata vt modo dixi, mediocrem agnoscunt adstrictionem. Hic minimè superuacaneum erit admonere ex Plutarcho (licet parum ad medicam nostram historiam pertineat) quòd mala tam grauia esse solent gestantibus dorſuarijs iumentis, etiam si pauca portent, vt oneri, viribus alioquin non impari, succumbant, ac sudandò deficiant: solo odore ^{Pulehrum,} (vt Latinus putat Apuleius) adèd illa offendente, & notandũ. vt animo linquantur. Quod ad mala cydonia, summè odorata, referendum potius crediderim: vt vt fuerit, facilis admodum erit experiètia cuius. Remedium præsentissimũ est oblatuſ panis, quem si vorarint, vt scribit Plinius, sese protinus recolligũt. Vitabitur id periculi, si aliquot priùs conspicienda aut odorãda illis offeras. Modos varios, & formulas item diuersas custodiendorũ cuiusuis generis pomorũ, reperies in nostris hor- ^{Mirum auxi-} torũ Secretis. Illud mihi penè exciderat: Malum ^{liũ pro pleu-} dulce odoratũ, ab interioribus feminibus mun- ^{riũcis.} datum si olibano impleatur, & superaddito suo operculo sub cineribus absq; vſtione coquatur, deinde à pleuritico edatur, rem planè admirandã operatur. quod in deploratis semel atque iterum experti sumus.

Pyrus & eius fructus, cum medicis auxilijs
ac facultatibus vtriusque.

A R. II.

Quæ de malis scripta sunt, si ad pyra trans- ^{Pyrorum dif-} ferantur, nihil nouo sermone opus erit. ^{ferentia.} Nam in his quoque alia austerasunt, alia acerba, quãdam acida, nonnulla dulcia, & multa ex horum mistione composita. Sunt quæ nullam infi- ^{gnem}

Ll 3

gnem qualitatem præferant: quo fit vt cum aqua sint & hebetia, nulla roborandi vi polleant. Talis itaque pyrorum vsus erit, qualis malorum, vt præclare scripsit Galenus: qui aquosam dulcedinem omnibus ferè tribuit pyris cum lenta acerbitate: quod inæquale temperamentum arguit: & ob id à cibo sumpta conferre stomacho tradit: præsumpta verò, aluum substringere.

Pyrorū crudorū vsus ieiunio onerosus.

Sanè pyrorum omnium crudorum vsus, etiam valentibus onerosus esse solet, & maximè ieiunis: decocta multò salubriora cęsentur. Sunt qui diuisa, & granis purgata, Sole ficcent vel clibano, hisque per hyemem, & Ichthyophagiam, vino vel calente aqua maceratis & saccharo respersis iucundè vescantur. Pyrorum genera omnia adstringentia, vsum habent accommodum repellentibus cataplasmatibus, Aduersantur etiam boletis & fungis: nam illos extrudūt pondere, & pugnante prementeque succo. Scripserunt nonnulli quòd pyra iu cubiculo enitentis & parturientis reposita aut latentia, partum difficilem faciunt, Sed id cotoneis malis, vt mox dicemus, ascribendum esse mihi fidem fecerunt amici aliquot, qui naturæ arcana per rerum experimenta quotidie quærunt & scrutantur.

Remediū aduersus boletos & fungos.

Cotonea arbor & eius fructus, cum medicis vtriusque auxilijs. A R. III.

Cotoneorū differentia.

POmi arboris istius; figura, vt superiorum, simpliciter exprimi nequit: quoniam cotoneorum alia incisuris crispantur, colore ad aurū vergente, ex quo Græcis χρυσόμυλα, & Virgilio aurea mala, vt multis placet, dicta sunt. Alia candidiora videntur & odoris præstantissimi: Alia stru-

struthea nuncupantur, serotino prouentu maiora, & nescio quid suauius reliquis vibrantia. Habentur præterea syluestria parua, in sepibus plurimum nascentia. Quotquot sunt, tenui lanugine omnia pubescunt, & fragranti odore nares exhilarant, ac cerebrum roborant. Plutarchus autor grauis, memoriae prodidit cotonea mala, seu cydonia, odoris sui præstantia lethalium venenorum vires retundere, eorumque vehementiam hebetare. Addit, pharicum, præfens alioquin venenum, in patinam adhuc cydonium, vel eius salgamum olentem, ignauum fuisse ac elanguidum: necnon à peculiari sua natura viribus exhaustis defecisse: ac ita incolumes & illæfos euasisse omnes, quos insidiantes venefici eo potionarant. Idque tandem comperitum fuisse illorum relatu qui venenum vendentes rem ita habere deprehenderunt.

Cœliaciis cruda profunt cotonea & cocta: nec non dysentericis, orthopnoicis, cholericis & purulentum, excreantibus. Oris gratiam & halitum summè commendant. Vnde Solon, ut Plutarchus scribit, vxoribus præcipiebat ne irent cum maritis cubitum, nisi cydonium malum prius degustassent. Maceratorum humor, stomachi atque alui fluxionibus opitulatur. Quæ cruda in melle condiuntur, vrinas proliciunt, & mel eorum naturam induit, adstringendi & conspissandi vim imbibens. Quæ verò cocta melle condiuntur, stomacho vtilia sunt, & gustui iucunda: sed constringendi vires deponunt. Cruda in castoreo, raplasmate, aluum si fluat retinent, & ventriculorum si in vomitiones effundatur, vel ardore conflagret, roborant ac firmant. Simeon Sethi in libro quem de catharijs scripsit, tradit cotonea in ædes

Lethaliū venenorum auxiliū, cū pulchra historia

Cœliaci dysenterici, orthopnoici, cholericis, purulenti & halitus:

Stomachus & aluus:

Vrina, stomachus, vomitus & parturienti.

parturientis perlata, vel ibi latentia, partum non solum remorari, sed difficile ac laboriosum reddere. Quibus nihilominus si suæ gestationis tem-

**Præstantissi-
ma cydoni-
ati cõpositio** pore crebrius vsa fuerit, foetum pariet ingenio-
sum, vt ille idem admonuit. Quod ad conditu-
ram cydoniorum attinet, quam cydoniatum &
cydonitem appellant, præstans admodum fiet
(vt id etiam obiter adnotemus) si aperta, coto-
nea, & ab omnibus suis interaneis repurgata, nec
non in taleolas diuisa (sed superflite pellicula &
cute summa, quæ valde est odorata) in aqua, do-
nec tabuerint, coquantur: postea per linteum co-
lata, ac violenter compressa, excernantur: & cum
optimo saccharo recoquantur. Quod dum fit, si
adieceris selecti rhabarbari sufficientem puluerẽ

**Cydoniatũ
Lugdunense
periculosum** habebis incomparabile cydoniatum, non dicam
ad ciendam aluum & purgandum corpus valde
ideoneum, sed etiam ad roborandum hepar, ven-
triculum & viscera omnia: longè sanè tutius &
salubrius quam ex Lugdunensi illo scammonea-
to & diagridiato cydonite: quem cane peius &
angue vitandum hortor & suadeo his qui suæ va-
letudinis seduli custodes esse satagunt, ob sauis-
sima & periculosissima symptomata, quibus vten-
tes sæpenumerò excruciami & mirè excarnifica-

**Quomodo
paretur & co-
quatur cydo-
niũ, aluũ ab-
que molestia
vacuans.** ri vidimus, vitæ nonnunquam irreparabili ia-
ctura. Quod monuisse, & meminisse iuuabit. Pul-
chrum est etiam ac multorum experimentis con-
firmatum quod sequitur. Diuidatur cydoni-
um, & sublati interaneis, seminibus nimirum
cum suis folliculis, impleantur partium caui-
tates, puluere optimi rhabarbari haud negligenter
triti, vel seminum cartami mundatorum,
vel agarici trochiscati aut alterius, vel epithymi,
vel

vel foliorū sennæ orient. vel alius simplicis medicamenti purgantis, quale visum tibi fuerit: deinde vniantur dictæ partes, papyro inuoluâtur, & ligatæ coquantur perfectè vsque ad tabem in clibano, vel foculo. Absoluta coctione soluat cydonium, aperiatur, & abiectis medicamentis internis, pulpa manducetur. Purgabit absque vlla noxa & molestia (imò verò purgando roborabit) ventriculum, hepar, & corpus vniuersum, eo (inquam) humore, quem immixtum & concoctum medicamentum vacuare aptum erit. Quòd si diuersæ naturæ & facultatis medicamenta incluseris, diuersos humores vacuabis. Verum enim verò, si maiusculum erit cydonium, poteris dilatare seminum loculamenta ac cellulas, vt capiores fiant excipiendis idoneis medicamentis, quantitate à docto medico tibi prescribenda. Sed tutius est vt minusculo, ampliata, si opus fuerit, cavitare, vt totum manducare possis. Quod fiet absque vilo tædio ac nausea, si expertis credis, qui mihi pro tam iucundo & salutari secreto gratias immensas egerunt, quo te quoque participem, gratis facere visum fuit. Venio ad alias cydoniorum facultates. Si succum astringentium cotoneorum cum pari mellis rosacei portione coxeris, & eo tonsillas vel vuulam inflammatam aut oris putrilagines illeueris, illinc summū auxilium experieris. Addò quòd integrorum cotoneorū decoctio salubriter propinatur & infunditur aduersus tormina & dysenteriam. Crudorum succus, doloribus mammaram confert: & decoctum florum arboris, fetum prohibet ne vterus decidat, aut fetum lubricum reddat. Decoctione carnis & pulpæ, sedes & vuluas prociduas

Pulchra & notatu dignissima.

Tonsillæ, vuula, oris putredo, tormina & dysenteria.

Mamma, vterus, fetus sedes & vulua.

coërcet, ac easdem ab inflammatione liberat. Sed in cydonijs versatum fatis.

Prunus ac eius fructus, cum auxilijs & facultatibus vtriusque. AR. IIII.

Prunorum
differentiæ
variæ.

Prunidaçty-
la & nuci-
pruna.

Aluus quo-
modo emol-
liatur.

Vêtriculus
vuula, gin-
giuæ & ton-
sillæ.

Aluus, cal-
culi & liche-
nes.

PRunorum differentiæ apud nos esse solent innumera, ac ferè inexplicabiles: sed prima omnium laus Damascenis tribuitur: à Damasco Syriæ monte, vt scribit Galenus, oriundis, & cognominatis, nobisque admodum familiaribus. Secundas partes sibi vendicât, quæ Prunidaçtyla vocâtur, à digiti longitudine, vt puto, dicta: ouata ferè specie, & carne admodum suauis. Habetur & nucibus insita, quæ faciem & succum adoptionis representant, & ab utroque parente Nucipruna appellantur. Sed hæc nihil ad medicas illorum facultates & præsidia. Pruna itaque, dulcior præsertim, ex aqua mulsa, aut alia, decocta, si prandium inchoent, ventri molliendo ac mouendo sanequàm sunt idonea: modò non illico supra earum assumptionem prædium sequatur, vel cibus, sed semihorula interponatur. Quæ acidula sunt, postrema mensa apponi debent, ad os ventriculi roborandum. Folia arboris in vino cocta, vuulam, gingiuas et tonsillas fluxione laborâtes, gargarizatu, vel oris collutione iuuant ac reprimunt. Idem præstant syluestrium prunorum refficata baccæ dum maturuerunt. Quæ si in austero vino coquantur, aluum sistunt, ac eius sedant tormina. Gummi trunco prunaceorum & prunorum adnascens, cõglutinat, & in vino potum calculos frangit: lichenasque infantium ex aceto peructum sanat, vt scribit Dioscorides. Sed tempestiuum est vt Ioan. Mesuæ audiamus, medicè

dicè et argutè de prunorum facultatibus hunc in modum differentem: Pruna aluum subducunt & alterant, sed alba, flaua, rubra, minùs sunt medicamentosa, quàm nigra. Quorum quæ ^{uicis} sunt, hoc est dulcicida, alterant magis. Dulcia largiùs soluunt, tamen vtraq; alterant & soluunt, magis scilicet & minùs. Damascena & Armena, vtrunq; præter cætera præstant, humida tamen, potiùs quàm sicca: quæ etiam in ventriculo, pròptiùs quàm sicca corrumpuntur. Omnia lauant, leniunt, refrigerant, bilem educunt: & ob duo hæc, biliosis tum febribus, tum morbis alijs sunt salubria: stomacho nocent, ac pauci sunt alimenti. Quia imbecilliter soluunt, eis adduntur, præsertim infusione, casia fistula, manna, tamar Indi, violæ conditæ. Ex horum carnibus coctis fit electarium, in eadem quæ priùs, salubre. Porrò, si truncû Pruni arboris locis duobus, vel tribus, palmæ vnus interuallò, perforaueris, et immisso scammono lutaueris, pruna ob id purgantiora euadent. Hactenus Mesues. Hæc sint pro coronide in gratiam ægrotantium. Si pruna passa modicè cocta, & compuncta, in frigidam merferis, tumere ac pulpa multùm turgere videbis. Idem etiam continget absq; coctione, si passim puncta, biduo aqua frigida maceraueris. Quod & vix passæ, & fructus alij etiam agnoscunt. Sed de ijs fusiùs à nobis alibi scribendum propediem.

Cerasus, ac eius fructus, cum auxilijs & facultatibus vtriusque. A R. V.

Speciosissimos hortensium arborum omnium fructus gignit Cerasus: adhæc varios & diuersos: quò fit vt diuersa quoq; sortiantur nomina

Quomodo
fiant pruna
aluum sub-
ducentia.

Pulchra &
notatu di-
gna.

**Fruſtus ce-
raſi deſcri-
ptio pul-
cherrima.**

mina, quæ hîc explicare non admodum laboro,
contentus docere, quòd Francis ceraſi nomê fru-
ſtus ille propriû ſibi fecit, qui mediocri arbore
naſcitur, pomò rotundulo ex breui pediculo de-
pendente, & inter virentia folia dum maturuit,
carbunculi modo elegâter rubente: cui caro mul-
ta & mollis, necnon ſuccoſa ineſt: ſolêtque vſus
eius maximè placere grato acore: vnde moroſa
ægroſtantium palata mirè recreat, & prægnantiû
malacijs ſummè expetit, antè quàm ad vnguè
matureſcat. Diphilus Siphnius, arte medica ali-
quanto tempore poſt Hippocratem admodum
celebris (vixit enim ætate Lyſimachi ſucceſſoris
Alexandri) de ceraſis hunc in modum ſcribit.

**Ceraſorum
facultates.**

Ceraſa bonum ſuccum creant, ſed parû alimenti
ſubminiſtrant: ſtomacho eſtuâtî grata ſunt, & ei-
dè auxiliâtur ſumpta in frigida: ſed rubètia præ-
ſtant & Mileſia, q̄ vrinam pellant, hæc ille: cuius
æuum ideo p̄ferre volui, vt refellatur error illo-
rum qui ceraſa à Ceraſunte Pontico municipio
dicta cõtendunt: et à Lucullo, deuictò Mithrida-
te, illinc in Italiâ primum deportata. Sed redeo
ad medica pomi huius auxilia. Quæ dulcia ſunt
ceraſa ventrè emolliunt ac mouent, quæ acida vel
paſſa indurant ac continent. Eadè, acida inquam,
refrigerant & adſtringunt: quòd fit vt flauâ bilem
reſtinguât et iecinoris inſarctus liberent. Gummi
quod de arbore ſtillat, ex vino diluto ſumptum,
gutturis aſperitates lenit, colorè cutis gratiorem
reddit, oculis claritatè adfert, veteri tuſſi mede-
tur, lichenas infantîû ex aceto curat, et (quòd vt
liter experti ſunt multi) calculoſis ex vino albo
ſummè p̄deſt. Penè omiferâ quod memoratu di-
gnum arbitror. Aqua diſtillationis ceraſorû non

**Venter, bi-
lis, iecur,
guttur, cu-
tis, oculi, tuſ-
ſis, lichenas,
& calculus.**

**Aqua mira
pro epilepti-
cis.**

multò

Fluor alui,
coeliaci, dy-
senterici, vl
cera, dentes,
gingiua ambu-
sta, capil-
lus, mensēs
& sanguis.

Pulchrū nisi
esset super-
fuitiosum.

Sanguis, vul-
nus, hæmor-
rhoides, &
dentes.

Miraculum
notatu di-
gnum.

nisi actu frigida sumantur: quod si non superue-
niat alius cibus, facile intumescunt. Immatura ve-
trem fluentem retinent: quæ si Sole vel clibano ca-
lente siccata fuerint, & in puluerem trita, non so-
lum obsonijs iucunda erunt, sed etiam coeliacis, &
dysentericis summè proderunt: valebuntq; ad-
uersus vlcera quæ pascendo serpunt. Sunt qui den-
tes putridos & gingiuas coluant eo puluere ex
vino. Folia arboris trita & cum oleo illita, va-
lent ad ambusta, capillumque tingunt cum folijs
vitis nigræ & fici simul coctis in aqua cœlesti. Ea-
dem in vrina madefacta, pilum corijs detrahunt.
Ramus ex arbore Luna prima defractus, cum in-
cipit turgere fructu, proficit (vt magi existimant,
& adnotat Plin.) contra mensium abundantiam,
si mulieribus lacerto alligetur: modò ille terram
non attigerit, nec in posterum contingat. Sub-
ditque hunc non modò fœmineum sanguinem
sistere ex vtero multum emanatam, sed etiam ex
vulnere, ore, naribus & hæmorrhoidibus. In
quam rem multos raram illum religiosè serua-
re dicit. Faciet experientia fidem. Multi foliorum
& corticis decocto, detium cruciatum collutio-
ne efficaciter emendarunt. Hic Plinianum mira-
culum de moro nō tacebo, etsi ad medicum hoc
nostrum institutum nihil facere videatur. Mo-
rus, inquit, laurus, & hedera mutuo attritu igne
facile concipiunt: quod exploratorum vsus in
castris, pastorumque industria reperit: quoniam
ad excutiendum ignem non semper lapidis occa-
sio est, teritur ligno ligno, & arido vomite ex-
cipitur scintilla. Sed nihil hedera præstatius quæ
teratur lauro, & laurum terat. De moro & moris
sint satis ista tibi.

Perfi-

Perfica arbor, ac eius fructus, cum auxilijs & facultatibus vtriusque. AR. VII.

Perficorum genera tria apud nos agnoscuntur. Vnum *Pracox* appellatū & *Anteperficum*, genera & quod cætera perfica longè præueniat: ex quo nomenclatura. *Abricocum* Gallis dici cōsuevit, ac si diceres præcocum, olim *Armeniacum* nuncupatum, æstatis initio nobis familiare et esculentum. Alterum est populare cuique notum, & sub finem æstatis maturefcens, citius, tardius, pro cæli & soli natura. Tertium ex re *Duracinum* vocatur, quod carne constet dura: quæ tam pertinaciter osi adhæret, vt auelli nequeat, vnde *Pressum* vulgus nūcupat, quod caro, ceu agglutinata ligno interiori, valde apprimatur. In quo etiam genere inueniuntur quæ sanguinea pulpa turgeant, & nucleum, vel si maui, os internum, vbi diuiduntur medium aperiant: ac veluti farina quadā mollita: saccharatæ vndiq; respersum, vnà cum adhærète pulpamento præ se ferant. Cuiusmodi sobolem innumeram, maiore quàm alibi corpore, alit Mōlucianus ager, natale mihi solum, in Borboniorum ducatu & prouincia notissimam. In eodem & superiori genere Perficorum reperiūtur, quæ cotoneorum more, intus & extra summè flauescant. Alia sunt genera olitorio mangonio, & infitionis adulterio prognata, quæ hic prudens omitto, vt medica tam arboris, quàm pomi eius remedia persequar. Galenus Perficorum genus omne damnasse mihi videtur, ceu prauis succi alimētum, ob facilem corruptionem. Quod de popularibus perficorum genere cum doctis intelligendum esse puto: quo vno, etiā Plinij seculo, ne-

Perficū duraciū, pressum, sanguineum & flauum.

Perficis popularibus nihil tugacius.

dum

dum Galeni, nihil fuit fugacius: nam longissima decerptis mora erat bidui, & ob id cogebat se illico venundari, vt hodie, etiã de multis, fieri solet. Hinc nimirum primis mensis semper edenda præcepit idẽ Galenus, præsertim quæ carne constant humida, & aquoso pulpamento: nam potremis epulis sumpta, stomacho innatate solet, & quidquid prægustatum fuit, vnã in tabem & corruptionem secum deducere. Quæ si præierint, lubrico meatu viam faciem alijs cibis sternunt. Innocentiora his causis traduntur esse præcocia, & quæ carne constant nullatenus humida, qualia sunt Parisiensibus Corbelliana: nam corruptioni facile non patent, neq; acorem citò contrahunt, & ob id stomacho suauius commodant. Vulgus Gallicum sibi persuasit persica suo nucleo noxã expedire, quam eorum pulpa attulerit. Nec temerè, nam incidendi, detergendi & aperiendi facultate ille idem pollet nucleus, qua ex re improbitati pulpæ occurrit. Noxa etiam vino generoso tollitur, siue illud superbibatur, siue persicum in eo madescat & innatet. Quod populari & rythmico sacrificuli cuiusdã versu, hunc in modum per mensas iactari solet,

Petre, quid est pesca? cum vino nobilis esca.

Pestis, lum- Nuclei per auram pestiferã sumpti, maximo pe-
brici, obstru re profunt, lumbricos enecant, & obstructions
ctio et caput. tollunt. Qui, quod summè sint amari, & linguæ parum grati, saccharo excipi & condiri à multis solent. Cum aceto & oleo triti, capitis doloribus vtiliter illinuntur: sed quibus, & qua ex causa, nõ scripsit Plinius: qui plerunq; remedia absq; limitatione pronunciat, vnde cautè & circumspectè legendus est. Persici flores aluum deijciunt, tam esu,

Persica Corbelliana.

Quomodo tollatur noxa à persicis.

esu, quàm iusculo immisi: sed non absq; labore, & ventriculi ac hepatis detrimento. Quod minore noxa p̄stabit aqua vbi flores illi amarulenti septena commutatione macerati fuerint, modò cum saccharo ad Zulapij consistentiam decocta *Aluus & fit.* Nam præterquàm quòd alui excrementa deij- *corporis lã-* cit, etiã vermes vnà extrudit: quos trita folia, & brici.

puerorum vmbilicis admota, similiter perdunt. Prætermissum hîc nolim quòd perfica locis irriguis nata & educata, dētibus, cordi, oculis ac pulmoni valde obesse solēt: locis aridis, contrà: quē admodū doctè adnotauit Albertus re vera Magnus. Nolim insuper omissum, q̄ qui impleuerit fictile floribus Perficis, & obturato ore p̄miserit dies aliquot sub terra macerari, vel in fimo putrescere, exprimet oleū, quo si inungat pulsus, tēpora & spinā, ante accessiones febrium putrida *Febres.* rû, certo experimento illas curabit. Quod à Germano quopiam medico ingenuè acceptum fero.

Mespilus ac Sorbus, earumque fructus, & medica auxilia ac facultates. A R. VIII.

DVo poma duarū arborū rusticarū potius quàm vrbanaarū, vna (quod dicunt) fidelia hîc dealbabimus: mespilū nimirū & sorbū. Prior arborum istarum, Mespilus inquam, Gallis nūc *Mespili ge-* *nera duo.* *Meslierus*, nūc verò *Neslierus* dici solet. Cuius duo sunt genera. Vnum, quod rarioribus spinis horret, nasciturque in dumetis, nemoribus & viuissimis sepibus, quasi syluestre: cui pomū paruū inest, & per initia tam acerbum, vt vix edendo esse possit, nisi hyemis frigoribus excoctum mollescat. Alterum grādiorē pomo sese profert, ita vt mala magnitudine sua sæpenuerò peræquet, absque

M m vllis

vllis spinis. Quod crebro in situ et cultu in hortis habitasse, & feritatem deposuisse dubium nō est.

Sorborum
differentiā
quatuor.

Sorbus, Gallis *Cormierus* vel *Sorbierus* vulgò nūcupatur: poma gerens quatuor differentijs à Plinio discreta. Nam quādam rotunditatem mali præ se ferunt: altera turbinatōnem pyri: tertia oualem formam: quartum genus torminale appellant, remedio (vt scribit ille) tantūm probabile. Venio ad medica vtriusq; auxilia. Mespili immaturum pomum, plerique omnes vsurpare solent ad coërcendum alui immodicè ruentis impetum. Non desunt qui ficcata arboris folia, & in puluerem redacta, clysteribus dysentericorū magno & felici successu remisceant. Est sanè memorabile & miratu dignum, quòd licet mespilorum caro adstringentis sit naturæ (de immaturis loquor) nihilominus puluis eius lapillos in renibus vehemèter comminuit. Cuius rei periculum efficacissimum à se factum testatur Ant. Musa, medicus apud Ferrariēses doctiss. & exercitatis. Scio non deesse qui de ossiculis idem polliceantur, vt Brassauolus, et alij qui id certa constantiq; probauerunt experientia, quam nos in rem sæpenumero feliciter etiam cōtulimus, dato illius cochleari ex vino albo cum puluere anisi. Sed de ijs plura in nostra Memorabilium omnis generis Chiliade. Quòd ad sorborum poma attinet, Galenus eadem facultate pollere scribit, atque superiora: censetque duobus his parcè vtendum, & non affatim, vt de ficibus ac vuis fieri solet. Nam illis, ceu cibus, nequaquam indigemus, quin potius vt medicamentis. Dioscorides dissecta sorba prius quàm maturescant, Sole desiccata, pbabili remedio ad aluum retinendam, si nimium fluxerit

Alui fluor,
dysenteria,
& renum
lapilli.

Mespilis &
sorbis vtendū
ceū medicamento.

Remedium
aduersus
fluorē alui.

xerit, aut lubrica fuerit. Idem vsus esse consuevit
 farinae siccatorum & pila contusorum, si polen-
 tæ modo sumatur, aut iusculis & pulciculæ mi-
 sceatur, clysteribusue immittatur: quod etiã de-
 coctum eorundem immaturorum præstare adfir-
 mant experti. Memorabile sanè est, & ob id ne-
 quaquam prætereundum, quòd si quis à cane ra-
 bido aliàs morsus, iacuerit sub sorbo, periclitat-
 ur in rabiè rursus incidere: nam consopitã exci-
 tare creditur arboris huius vmbra. De qua, & su-
 periore, hæc satis erūt, propterea q̄ in Gallicanis
 hortis multis nondum habitare consueuerunt.

Notandum.

Rabies.

Citria arbor, eius fructus, & medica vtriusque
 auxilia. AR. IX.

IN hac medica pomiferarū arborum narratio-
 ne, aliquot nobis supersunt memorabiles ex-
 plicandæ arbores cum suis pomis. Quæ tametsi
 in septentrionalibus hortis & agris nostris eger-
 rimè nascantur & foueantur, de his nihilomi-
 nus hîc scribere non detrectabo, vt labor noster
 omnibus ex æquo profit. Citria arbor in his pri-
 mum obtinebit locum: quæ sicuti Theophrasto
 Medica & Persica, Plinio verò Assyria nomina-
 tur, ita illius quoque pomum, Medicum, Persi-
 cum & Assyrium nuncupari legimus. Quod cum
 sua parente, gentes plurimæ ob remedij præstan-
 tiam, olim ad se transferre frustra sudarunt. Pli-
 nij æuo in Italia nondum vigeat: primusq̄ Nea-
 politanus Palladius è Medis in Latiū, cultu va-
 rio & multiplici cura ac diligentiã transtulisse &
 propagauisse fertur. Quem postea solers imita-
 ta posteritas, Hispaniæ, & meridionali Galliæ,
 ceu per manus, paulatim communicauit. Theo-

Arboris ci-
 tri nomen.
 claturæ.

Quis primus
 citriam ar-
 borè in Eu-
 ropa exco-
 luerit.

M m 2

phraſti

Halitus cō-
médatio, &
vestiū odo-
rumentum.

Pulcherri-
ma historia
probandi ci-
trium venci-
norum esse
antidotum.

Miranda vis
citriorum.

phraſti ætate pomum iſtud nequaquã mandeba-
tur, ſed ne Plutarchi quidẽ autorũ memoria, vt
Athenæus ſcriptũ reliquit. Parthorum proceres
huius grana dũtaxat eſculẽtis incoquere ſolebãt,
cõmendandi halitus gratia. Quod pleriq; etiã ad
folia detorquent, non minũs odorata quã pomũ
ipſum: ex quo veſtiarijs ſcrinijs vtrunq; per-
ptẽ inferebatur: quemadmodum indicãt Home-
rus & Neuius, veſtes ob id, epitheto decẽti citro-
ſas nuncupantes. Sed hæc, q̃a extra medicum in-
ſtitutum noſtrum eſſe videbũtur, ideo ad citrio-
rum auxilia commodũ tranſeo. Qui de re me-
dica & ruſtica ſcripferunt Aphri, Arabes, Græci
et Latini, vno ore prædicãt omnes, citrium pomũ
venenis inimicum eſſe, & hinc antidoti loco illis
efficaciter opponi. Quod celebri historia ſic A-
thenæus confirmat. Cũ princeps quidã Aegy-
ptius maleficos nebulones duos cõdemnaſſet, vt
ſuorum facinorum meritas pœnas luerent, eoſq;
aſpidibus, ſecundum Aegyptias leges, in prædam
exponendos dixiſſet: ij fortẽ fortuna citrium in
itinere comederunt, dum beſtijs futurum pabu-
lum ducerentur: quod caupona quãdam, vicem
eorum miſerata illis obiecerat. Mox dum in thea-
trum deſcendiſſent, & à ferociſſimis ac famelicis
feris demorſi eſſent, nihil noxæ ſenſerunt. Quam
rẽ Præfectus ſummẽ admiratus, à ſatellitibus p-
contari cœpit, num antidotum aliquod præſum-
piſſent. Reſpondentibus citrium, ex integra ſim-
plicitate donatum, eos in via tantũ mãducaſſe,
poſtridie iuſſit vni præberi, alteri verò denegari,
ac denuò in theatrũ trudi ad ſupplicium. Quo fa-
cto, qui comederat, demorſus nihil incommodi
paſſus eſt: alter illato icũ, vndiq; liuidus factus,
confe-

confestim interiit. Quæ res multis postea probata, factoque frequenter periculo, tandem inuentum, confessumque fuit, citrium omni exitiali veneno presentissimum ac præstantissimum esse remedium, sumptumque, venenatis ictibus resistere, donec concoctum fuerit. Si quis huic historię fidem non habet, veracem fidelemque Theopompum Chium consulat: ab eo discet Clearchum Heraclotam Ponti tyrannum multos veneno sustulisse, pluresque necare voluisse, nisi excellentissima citrii vis à populo cognita, venenis restitisset. Quod nonnulli etiam rutæ adscribunt, quemadmodum in medica eius narratione diximus. Citria itaque venenis efficaciter aduersantur: & maxime illorum semen tritum, & ex vino generoso haustum. Eandem rem præstabit etiam succus, nam per ventrem toxicum excludit: nec omnitemendum est, quod cortex tetræ & foedum oris halitum emendat. Quam in rem Virgilianum testimonium huc proferre *πρόσιον* fortasse non erit.

Venena.

Semen & succus citriorum.

Orishalirus.

*Media (inquit) fert tristes succos, tardumque saporē
Fœlicis mali: quo non presentius vllum
(Pocula si quando saua infecere nouerca,
Miscueruntque herbas, & non innoxia verba)
Auxilium venit, ac membris agit atra venena.*

Virgil. in Georgicis.

Deinde subdit,

- animas & olentia Medi

Ora fouent illo, & senibus medicantur anhelis.

Quomodo citrii vtendum & vtilis scendum.

Si cruda manduntur citria, non facile coctioni obediunt, quin & crassum generant succum: ob id illis melle aut saccharo coditis, vesci satius esse putant medici: quod ita ventriculum exaltesciant ac roborent. Quam rem non animaduertens

M m 3 nec

nec obseruans hæc nostra ætas gulæ nimum dedita, ac voluptati plus æquo famulans, cruda citria in cibis parum prudenter esitanda proferre solet. Vt vt fuerit, aduersus atrâ bilē & morbos,

Melâcholic
morbi, flaua
bilis, pestis,
ictus vene-
nati, & hali-
tus.

quos illa longos ac mœstos excitat, egregiè opitulari nouimus. Succus flauâ bilem reprimat, & pestis arcet contagia: vnde recentiores medici ad febres pestilentes serapijs è citrio cōcinnatis, fœliciter vtuntur. Semen scorpionū ictibus tam potum. quàm appositum, mirificè prodest. Si integrum pomum quis in iure vel liquore alio coquat, expressisq; interaneis succum sorbeat, suauissimum sibi conciliabit halitum. Si idem, vt sua fert natura, etiam integrum in aqua rosea & saccharo tandiu coquatur, donec tabescens in ius resoluatur, immunem ab omni veneno & peste reddet eum qui manè iusculi, vel decocti talis, aut si mauius Electarij, vnum vel alterū cochlearè paruum hauserit. Res in pestilētibus contagijs mihi & fidis amicis meis fœlicissimo successu, sæpenumerò experta & pbata. Verūenimuerò, q̄a Parisiensibus, & vrbibus quamplurimis rara admodū sunt citria, in eorum locū limonia, paruo errore, substituere licebit: quæ compitatum pro citrijs, proclamari ac venundari solent.

Antidotus
mira contra
pestem &
venena.

Aurantia arbor & Limonia, earumq; fructus, & medica auxilia. A R. X.

Aurantia &
limonia se-
ptentrioni-
bus inuisa.

DVo poma ista cum suis arboribus, climati huic nostro septentrionalis Gallia vsquæ adeo sunt infensa, vt nullis blanditijs, nullis officijs & artibus in eo habitare velint: etiam si mioribus locis hospitia illis designentur, & omni cura sollicitè tractentur: tantus est patriæ & natalium

talium amor. Sed missa longiore præfandi mora, ad rem veniamus, & duo poma, vna (si placet) arcula includamus. Aurantia cùm auri colore peluceant, meritò nomé ab auro accepisse mihi videntur: ex quo aurea mala à Virgilio dicta fuisse, contédunt multi: licet id ad cotonea relatum malint pleriq; sicuti in illorum historia scripsimus. Quod ad Limonia attinet, triplicem assignant illorum differentiam, quam elegantissimis Iouiniani Pontani versibus, ex horto Hesperidũ paucis depromemus. Sic itaq; Limonia distinguit,

- altera fetu

Exiguo, succos gustu meditantur acerbos:

Altera sunt fructu maiore, & vorida succo

Vberiore: sed oblongo tamen vtraq; ductu.

Tertia prægrandi rurgent ouata volemo,

Ac citrij referunt sinuosa ab imagine formam:

Sed gustu ingrato, quemq; ora offensa recusent.

Tres Limonia
norm dif-
ferentia.

His positis venio ad facultates et medica vtriusq; auxilia. Aurantium tria obseruatur genera, dulcia, acida, & ex his mista, vulgò acidodulcia nuncupata. Dulcia omnibus partibus excalfaciunt: aliorum succus refrigerat, magis, minus, librato cuiusq; aciditatis gustu & sapore. Quocirca febricitantibus ad sitim extinguendã optimè exhibentur acida. Cortex omnibus calidus & igneus est: quod gustatu deprehenditur, nam acer est & amarus: hinc contra lucernarum flammulas expressus ab eo succus, ignem facili concipit: transitq; expedite in vinum essentia suæ tenuitate per vitreum calicem, vel è longinquo iaculatus.

Aurantiorũ
genera tria.
Febris & sitis.

Pulchra &
notatu digna.

Limonia citrijs & aurantijs omnibus gustu acidiora sunt, & ob id succo frigidiore ac sicciore

Mm 4 con-

Bilis feruor,
& febris pe-
stilens.

constât. Ex quibus serapium conficitur ad restin-
guendum bilis feruorem mirè efficax: necnon ad
pestilentes febres, et eas quæ contagione serpunt.
Sed illud non prætereundum, quòd

*Ad motus foculo limon, sensimq; recoctus
Instillante anima, ac tenuem conuersus in annem,
Ora puellarum maculis lauat, & candorem
Inducit nitidis per colla argentea guttis.*

Fucus mu-
liebris, viti-
ligo, vari, fe-
bres acutæ
& pestilen-
tes, elephan-
tialis.

Hodie in calente balneo Mariæ vocato, vitreis
organis elicitur aqua ex limoniorum succo: quæ
præterquàm q; mulieribus summè expetitur ad
faciem fuco expoliendam & erugendâ, etiam vi-
tiliginès vbicunq; fuerint, ac varos, et totius cor-
poris maculas emendat, etiam si ex elephantiasi
essent. Eadè serapijs idoneis remissa, acutis feбри-
bus & contagiosis scèliciter succurrit. Quod nos
frequenter sumus experti. In gratiâ virginum &
muliercularû quibus faciei candor et cutis decor
summo solet esse studio, hîc nec grauabor, nec
detractabo docere præstâtissimum mangonium
& fucum, quauis Regina dignum. Magnum li-
moniû parte superiori aperitur ita, vt carnis &
pulpæ interioris instar parux nucis educi possit.
Tum demum cauitas saccharo rosaceo vel cado
vocato, cum aliq; folijs auri impletur, suo oper-
culo clauditur, calêtib; cineribus exponitur, et
dum ebullit remiscuntur omnia, ac mox ab igne
tolluntur. Vfus erit ex pâno lineo hisce intincto
miscellaneis, & per faciem blandè circumducto,
videbis eam Ioue dignam. Hîc finem facturus
eram, nisi in mentem opportunè mihi venisset,
quòd succo limoniorum bis aut ter colato, si in-
tegras margaritas lauabis & immerges, Solique
expo-

expones, in quinque aut sex diebus ita illas colli-
quabis, vt mellis consistantiam referat. Ex ea ma- **Duo summe**
teria poteris formare quidquid tibi visum fuerit **admiranda**
& paucis diebus diues fieri. Autor Hieron. Car. **& notanda**
danus, cui ingentis debentur gratia, si vera sunt
que tradit. Aliud est etiam admiratu dignum, quod
apud Leinum Lemnium medicum doctiss. scri-
ptum & adnotatum legi, nimirum, limonijs tam
acidum succum inesse, & vsque ad eò exedentis na-
tura, vt si ei per horas aliquot aureum numisma
inferas, acciso, imminutoq; pondere illud eximi
deprehendes. Sed hæc quia extra limites medici
nostri instituti vagantur, missa libenter facimus:
de illis alibi per occasionem (si diuina annuerint)
fused & opportunè scripturi.

**Punica arbor & eius fructus, cum medicis
vtriusque auxilijs. AR. XI.**

ARboris istius pomum etiam ex illis est,
quæ palpamus, gustamus, videmus & ad-
miramur, sed parentes re vera ignoramus, & in
hoc septentrionali Gallia tractu planè desidera-
mus. Granatū dici contendunt nonnulli, à multi- **Mali granati**
tudine granorum & acinorum, quibus scater. **ratio & no-**
Alij, à Granata Hispania (vbi plurimum nasci- **menclatura.**
tur) id nomenclaturæ adipisci defendunt. Sed
has, si placet, controuersias ociosis & opiniosis
Grammaticulis exagitandas ac discutiendas relin-
quamus, & medica punicorum auxilia, ac facul-
tates paucis explicemus. Dulcia punica stoma- **Dulcia pu-**
cho inutilia esse tradit Plinius, quòd inflationes **nica.**
pariant, ac dentes & gingiuas lædant. Quæ verò
his sapore proxima sunt (vinosa nūcupata) aluū **Aluus & ven-**
sistunt, & ventriculo (si pauca sumas) valde pro- **triculo.**

M m 5 sunt.

sunt. Hæc danda in febre nonnulli negant, quòd nec succo, nec acinorum carne vtilia sint: vnde vomentibus ac bilem reiicientibus non probantur. Hæc Plinius: cui non subscribit Dioscorides, tradens malum omne punicum boni esse succi, & ventriculo vtile, sed perexiguum tamen sufficere alimentum. Dulce vt stomacho vtilius habetur, ita in illo aliquantulum gignit calorem ac inflationes parit: ex quo in febris abdicatur. Acidum astringit, ac æstuanti stomacho auxiliatur, & vrinam ciet: verùm ora gingiuasque lædit. Cortex, malicorium vulgò dictus (quòd coria maximè perficiat, vel quòd sit ipsi pomo velut coriaceum tegumentum) si in aceto mixta galla coquatur, mobiles dentes stabilire fertur. Et si integrum punicum ollâ nouâ, addito operculo, in clibano torrefactum fuerit, deinde contritum, & ex vino potum, aluû sistet, ac eius torturina discutiet. Quod etiam præstabit integri & triti punici decoctio, hausta, vel clystere iniecta. Flores (quos balaustia nuncupant) foeminarum mensis potu retinent, oris vlcera sanant: adhæc tonfillas, vuulam, excreationes sanguinis, necnon ventris ac stomachi solutiones, genitaliumque vlcera, & alia quacunque in parte manantia emendant & adiuuant. Tusorum farina plerosque dysentericos à morte liberauit. Nuclei acidorum siccati, puluerati, & obsonijs respersi, vel incocti, fluentem aluum & stomachum in vomitiones effusum retinent, bibunturque salubriter sanguinem excreantibus, ac valde vtilis habentur ad dysentericorum desessus, necnon vliginosas & impuras vuluarum defluxiones, quas albos menses dicunt. Dioscor. tradit eum, qui tres quàm mini-

mos

Vrina, dentes, aluus & tormina.

Menses, oris vlcera, tonfillæ, vuula, sanguis, venter, stomachus, dysenteria & vomitus.

Fluor alui, vomitus, sanguis, vulua.

mos punicatorum cytinos deuorauerit, nullam il-
 lo anno lippitudinem passurum. Fieri solet ex
 punice seu granatis medicatum vinum, cuius ar-
 tificium tale habeto ex nostris vinorum secretis
 depromptum. Acini maturi ex suis membranis
 diligenter exclusi, prelo committuntur, expri-
 muntur, vinum faccis ad id accommodatis per-
 colatur, vasculis idoneis, quousque fax residat,
 seponitur, & clarum custoditur, oleo desuper as-
 fuso ne corrumpatur aut acefcat. Sũt qui absque
 oleo illud in cadis asseruent: sed per ætatem fa-
 cilè vapescit. Modos alios docebimus: alibi,
 Deo fauente, cum facultatibus & auxilijs eiuf-
 dem vini. Quod postremum erit, vbi monueri-
 mus corticem punici mali, ferrum in chalybem
 mutare, quemadmodum adnotauit Hieronym. lybem mte-
 Cardanus: qui modum conticuit, quem proprio
 loco alias exprimemus. Sed hæc quia fabrum fer-
 rarium potius olent, quàm medicum horrulanũ:
 idcirco verbum nõ amplius addo, vt medici me-
 dica tractent, & fabrilia fabri. Transeo itaque à
 punice ad ficus. Sed õ me obliuiofum: qui singu-
 lare arcanum, mihi & amicis multis fœlici succes-
 su expertum, omittebam. Quodnam illud est, in-
 quies? Si punicum dulce cum suo corio & corti-
 ce tusum ac læuigatum percolaueris, & sex parti-
 bus succi, vnã mellis adieceris, omniaq; ad spis-
 situdinem coxeris, habebis eximium auxilium
 aduersus inflammationes oris, columellæ & gut-
 turis, etiam si præsentem suffocationem minita-
 rentur: necnon ad narium vlcera, polypũ, oris
 foetorem, & alia quamplurima, quæ vt mihi lon-
 ga essent recensere, ita facilia tibi erunt excogita-
 re.

Lippitudo
 & vuluarum
 defluxio.

Vinum ex
 malis puni-
 cis.

Quomodo
 ferrũ in cha-
 lybem muta-
 tur.

Inflammati-
 oris, colu-
 mellæ, gut-
 turis, poly-
 pus, foetor o-
 ris & vlcera
 narium.

Ficus & eius fructus, cum medicis auxilijs
vtriusque. A R. XII.

Mira Cato-
nis solertia
ad suadendū
Carthaginis
excidium.

Pomum istius arboris, priscis temporibus, nedum nostris, notissimum fuisse, testatur memorabile Catonis ingenium, & indicibilis prudentia. Nam dum pernicali odio Carthaginis flagraret ille, & nepotum securitatis anxius esset, clamaretq; omni senatu Carthaginem delendam, attulit quodā die in curiam, præcocē ex ea prouincia ficum. Quem (vt scribit Plinius) Patribus ostendens: Interrogo vos, inquit, quādo hoc pomū demptū putetis ex sua arbore? Cū inter omnes recens esse constaret: Atqui, respondit, tertium ante diem scitote decerptum Carthagine: tam prope à muris habemus hostē: statimq; sumptum est Punicum tertiu bellum, quo Carthago deleta est, & sequenti anno raptus Cato. Qui vnius fici argumento, res mira, tantam urbem, & de terrarum orbe vnam per cxx. annos Romanę glorię æmulam, funditus euertendā suasit, & tandē impetrauit. Sed hæc nihil ad medica fici præsidia quæ nunc demū aggredior, vbi prius monuero. quòd tam recentes, quàm passæ ficus, olim panis ac obsonij vicē habuerunt: eoque cibo prisci Athletæ vires aluerunt, priusquā Pythagoras eos ad carnes transtulisset. Sale inueteratis etiam casei loco vefei excogitatum fuit, Plinio auctore. Meliores & salubriores habentur quæ Solis vigore expertæ, per propriam naturam ematuruerunt. Quæ plurimo turgent lacte, aut aquoso madent succo, & si palato ac stomacho gratiores vidētur grauiores nihilominus, ponderosioresq; censentur: ex quo faciliùs descendunt, & aluum ad excretionem proritant, perinde atq; recentes nuges.

Deme-

Ficus passæ
& recentes.

Ficus panis
& obsonij lo-
co fuisse.

Demetrius Sceptius admonet, studiosos vocis de
bere ficis abstinere: motus exemplo Egeſianactis Ficus ^{voci}
Alexandrini, qui optimus tragœdiarum actor ^{inimicæ.}
euafit, quòd ficis annos octodecim abſtinuiſſet.
Coctæ cum hyſſopo corpus expurgât, tuſſim ve-
terem abolent, ac longa pulmonû vitia emendât. ^{Tuffis, pul.}
Cû ruta colico dolori & torminibus ſummè pro-
ſunt, ſumpto ore decoctò, vel clyſteribus oppor-
tunè iniectò. Durities in corpore diſcutiunt, tri-
tæ & appoſitæ, per ſe, vel cû oleo liliorû, aut alio
quopiam idoneo: quo etiam modo parotidas &
ſurunculos emolliunt. In vino cum abſinthio ac
farina coctæ & ſubaectæ, hydropicis ſalubriter il-
linuntur, & cum cera crematâ pernioſibus auxi-
liantur. Adde quod podagris cum farina ſœni-
græci & aceto efficaciter admouentur, ac dentiû
cruciatibus, recèti ſucco in lana aut gauſapio ex-
cepto & appoſito, perpulchre ſuccurrût. Qui ſuc-
cus etiam verrucas, carne circumlita, tollit: præ-
fertim myrmecias nuncupatas, quæ quendâ pun-
gentis formicæ ſenſum repræſentant. Aliæ folijs
ſiculis contactæ aboleri traduntur, ſi poſtea fo-
lia ſepeliantur. Ficus in vino coctæ, trita & ano-
appoſitæ, eius apoſtemata, condylomata ac fiſſu-
ras curant. Et ſi cum nucibus, pipere aut amaris
amygdalis ieiuno ſtomacho edantur, obſtructio-
nes hepatis ſoluunt, ac ventriculû roborât & de-
tergêt. Eubolus medicus meridiano eſu ficus ab-
dicauit, morbum inde concipi teſtatus, quòd ſta-
tim febris accelerans inuadat, quæ vomitû ſlauæ
bilis ſolet elicere. Quare Ariſtophanes cû æſta-
te ægrotantem quendâ conſpexiſſet, meridiando
ſicubus vſum præſagijt. Quod de muſteis & adhuc
humentibus intelligendum arbitror: aut, ſi ma-
uis,

mo, colicus
dolor, tormi-
na, duritiæ,
Parotides &
ſurunculi,
Hydrops,
pernio, pô-
dagra, den-
tes, & verru-
ca.

Ani apoſte-
mata, condy-
lomata, & he-
patis obſtru-
ctio.

Ficus recen-
tes autumno
infalubres.
Lixiua ficus
ad gangræ-
nas & sinus
cuniculosos.

Sanguis coa-
gulatus.

Quâ gignant
carne ficus.

Nephritici,
venena & pe-
stis.

uis, de recentibus & lacteis, quæ etiam sudores ac papulas mouent, & ob id autumno infalubres putantur. Fit è cinere ficus lixiuia, crematis ramorum fruticibus, quæ eò melior est, quo sapius iteratur & veterascit: Hæc, vt tradit Dioscor. vlceribus quæ gangrænâ vitio periclitantur multum prodest, necnon ijs consumèdis, quæ nimium excrescunt: vsus erit ex spongia eo liquore imbuta, & subinde apposita. Salubriter eadem etiam perlinuntur grandes & cuniculosi sinus: nam glutinat, carne replet, astringit, absterget, ac oras hiantes committit, nõ secus atque emplastra quæ cruentis vulneribus admouentur. Dissoluit præterea sanguinem in ventriculo coagulatum, si cum paucò oleo bibatur drachma vna. Sed pulchrum erit Galenum audire de ficuum facultatibus hûc in modum differentem. Tametsi ficus minus gignant prauis succi, quàm cæteri omnes fructus, nõ modò fugaces, sed etiam autumnales, non tamen vitium prorsus effugere potuerunt. Et cum autumnales fructus omnes exiguum corpori alimentum præbeant, minimè ficibus id vsu venit. Carnem tamen non compactam, neque firmam generant, ceu panis & suilla caro, sed turgidulam, subinanè & fungosam, veluti fabæ. Cæterum, extergendi facultate pollent, cuius gratia nephritici post illarum vsum arenulas multas excernunt. Caricæ, seu ficus passæ, multiplicem vtilitatem habent: si quis tamè largius esitauerit, ab eis offendetur: nã sanguinem non admodum probum gignit, quapropter pediculorum quoque agmen eas comitatur. Fit ex ficibus, ruta & nucibus, celebris illa Mithridatis antidotus cõtra venena & pestilentem auram, de qua superius in ruta. Hic mihi omitendum

dum non est, quodd si bubulis carnibus ficulnei
 remisceantur cauliculi, efficient vt magno ligno-
 rum compendio celeriter illæ percoquantur, Pli-
 gna.
 nio autore: quod multi etiam caprifico tribuunt:
 quam Columella tradit decoctam, & alitibus at-
 que gallinaceis cum cibo exhibitâ, ficorum fasti-
 dium illis creare, quorum alioquin sunt appeten-
 tissimi. Tradit præterea Africanus ex Græcis geo-
 ponis vnus, & idem celebris, lac igni tepefactû,
 & fici ramulo motum, statim coagulari & cõcre-
 scere. Quod etiam præstabitur succo in lac misso,
 qui ex vulnerato fici cortice stillare solet: aut la-
 cte ficuû fatiuarum, sed non syluestrium. Penes mi-
 hi excidebat, quod fici cremate, perniones ac por-
 rignes cum cerato emendant. Et lac ficus ictui
 scorpiõnum illitû, salutare est. Hic finem faciebã
 cum duo prodigiosa naturæ miracula mihi in-
 mentem venerunt, nequaquam tacenda, aut dissi-
 mulanda: & si parum ad medicas ficuum facul-
 tates attinere videantur. Vnum est, Tauros quam
 libet indomitos & feroces cicurari, & immobi-
 les acquiescere, si ficulnæ arbori alligetur. Quod
 etiam caprifico illorum collis circumdatæ ascrip-
 sisse mihi videtur Plinius. Alterum est, Alitû &
 cęsorum animalium carnes, perquam celeriter te-
 nescere & fragiles effici, quæ de ficu pepend-
 rint. Rationem in Symposiacis reddidit Plutar-
 chus. Cùm inter obsonia Aristionis, inquit, co-
 quus immolatum Herculi gallinaceum gallum
 recentem, tenerum ac penè friabilem obtulisset,
 tam citam teneritudinem fico referebat Aristion,
 contendens iugulatas aues, etiam præduras, te-
 neritatem induere, si penfiles fico adhæserint.
 Nec temerè, nam auram halitiosam & digeren-
 tem

Pulcherrima
& notatu di-
gna.

Perniones,
porrignes,
& ictus scor-
pionum.

Taurorum
cicuratio.

Quomodo
carnes citò
ac facile te-
nescant.

tem expirat ficus, qua carnes concoquuntur & tenescunt. Idem etiam cōtinget: vt id obiter admoneam, si tritici aceruo obruantur, aut penitus demergatur. At de ficu satis. Sed, o me iterū & tertio obliuiofum: nam silentio ferè obruebā, quod ille idem Plutarchus celatum noluit. Quid illud? Equos & afinos linqui animo, qui ficos dorfuarij comportarint. Verumenimvero maiore miraculo dignū est remediū, quo & ipsis, & hominibus quoque succurritur. Exanimata penè iumenta, & propemodum extinctos viriū deliquio homines oblatu panis reuocat: nam si vel pauxillum vorauerint, protinus à cibo sese recolligunt, roboratur, ac pristinū iter iucundè persequuntur.

Panis mira
energia in
virium deli-
quio.

Olea & eius fructus, cum medicis auxiliis
vtriusque A R. XIII.

Gallicum vulgus Oleam *Oliuerum* nuncupare solet: quam pauci ignorant equitum turmas olim coronauisse, & minoribus triumphis ouantes illustrauisse. Huius rami gestati, indicium pacis fuerunt: ex quo à poëtis iusto epitheto pacifera dicitur. Sed, o dolor: nobis non tam licet esse beatis, vt hanc arborē verè aureā, septentrionalibus hortis & agris nostris videre possimus, & ex ea fructus vberes percipere: inscrutabili Dei Opt. Max. consilio, qui omnibus omnia nō dat, sed quod bonum atque vtile nouit. Neque tamen ob id laborem detrectabo, vt quæ de illa & eius baccis ac oleo scitu digna à medicis cūm priscis, tum recentioribus cognoui, & meo multorumq; experimēto didici, cādide ac ingenuè (vt omnia) in medium proferā. Venio itaque à verbis, quod dicunt, ad rem. Oleæ folia præmāsa, & vlcerebus admo-

Olea quon-
dam paucis
auntia.

admota, summum adferunt auxilium. Decoctū Vlcera fan-
 corundem; cum melle, sanguinis profluvia cohi-
 bet, tam sumptum, quàm appositum: crustas in-
 super emarginat, & cicatrices delet. Succus ab his
 expressus carbunculantibus circa oculos vlceri-
 bus, ac pustulis, procidentique pupillæ, & anti-
 quatis delachrymationibus mirè auxiliatur. Ex-
 primitur autem tufis folijs, & affuso vino albo
 cum aqua cœlesti. Qui, si visum fuerit, in pastil-
 los & offulas ad Solè reficcari poterit, & in vsum
 opportunum seruari. Vulvæ admotus in vellere,
 pessarij modo vel aliter, menses immodicè fluen-
 tes sistit: estque ignibus sacris, & vlcerebus quæ
 serpunt summè utilis: necnon auribus, siue vlcere-
 ratæ fuerint, siue purulentæ. Liquor ex accenso
 recenti ligno stillans, lichenas, surfures, psoras,
 & manantia vlcera curat. Cortex è radice quam-
 tenerrimè de rasus, crebro gustatu & illinctu ex
 melle rosaceo, sanguinem excreantibus, & sup-
 purata tussientibus, miraculo quodam medetur:
 eiusdemque cinis cum axungia tumores discutit,
 & fistulis vitia detrahit. Hæc de arbore ex Dios-
 coride, Plinio & Galeno: nunc de fructu paucis
 dicendum. Oliua flaua & recens, stomacho utilis
 censetur, sed ventri difficilis: nigra & matura
 corruptioni est opportuna, & proinde cacosto-
 macha. Recens cibi modo per se manducata antè
 quàm condiatur, præclarum habet vsum: nam
 arenosâ vrinâ opitulatur, dentibusque attritis, sa-
 aut conuulsis summè prodest. Olearum succus è
 triti, gingiug
 muria, collutione gingiuas comprimit, & den-
 tes labascentes, infirmos, ac commotos stabilit.
 Nucleorum pulpa cum axungia & farina, scabris
 vnguibus commodissimè illinitur. Quod ad oli-

Vlcera fan-
 guinis proflu-
 uia, crustas,
 cicatrices,
 oculi & de-
 lachrymatio-
 nes.

Menses, ignis
 sacer, vlcera,
 aures, liche-
 nes, surfures
 psora.

Sanguinis
 excreatio,
 suppurati,
 tumores &
 fistulæ.

Vrina areno-
 sa, dentes at-
 triti, gingiug
 & scabri vn-
 gues,

Vires recētis
olci oliuarij.

Historiæ pul
chræ & nota
tu dignæ.

Oleum ad-
uersus frigo-
ra præstan-
tiss. esse.

Venter, ve-
nena, vomit-
iones, tormi-
na, ileosi
& facies.

uarium liquorē attinet, vulgò *Oleum & Oliuum* nuncupatum (quo nullus à vino preciosior succus esse solet in vniuersa rerum natura) hæc à me in præsentiarum accipies. Receptum confessumque est apud omnes rei rusticæ & medicæ doctores, Pœnos, Arabes, Græcos & Latinos, oliuariū oleum recens, & minimè vitiatum, ad corporis & virium reparationem, conseruationemque, foris adhibitum valde conferre. Quod celebri Pollionis Romuli exemplo docetur. Hunc enim centesimum iam annum excedentem, vt auctor est Plinius, cum D. Augustus hospes interrogasset quam ratione vigorem illū animi, corporisq; maximè custodisset: Intus (respondit) mulso, & foris oleo. Id quod à Democrito potuit didicisse vt Diophanes in suis tradit Græcis Georgicis. Nā tum rogatus esset, quonā modo homines viuere possent inoffensa valetudine, & animi corporisq; statum incolumem ac vegetum diu seruare: Si externa corporis (inquit) oleo, interna verò melle præmuniunt. Valet itaque oliuum ad corporis & virium conseruationem, necnō cōtra algores. Quod cū intelligeret magnanimus ille & incomparabilis Annibal (Romanorū terror quondam nuncupatus) in Alpium transitu, militum suorum corpora, aduersus niuales iniurias & rigentem aërem, oleo præmunienda imperauit. Quod vnum à frigoribus homines vindicare, & gerēdis rebus corpora habiliora reddere prudēter nouerat. Si introrsum recipiatur, de recenti loquor, ventrem durum emolliet, ac venena hebetabit, & ea vomitionibus statim excludet. Si cum succo rutæ calidum hauriatur, tormina illi co sedabit: & ileosis vtillissimè infundetur, quos tenui-

tenuioris intestini morbus tentare solet. Facient expurgat, & bubus per nares infusum, donec ru-
 dent, inflationem mitigat. Reliqua oliuarij olei
 præsidia (ne sim lógior) omitto, vt ad eius amur-
 cam veniã: cuius vsus olim rusticis fuit frequẽs. *Quid amur-
 ca, & quibus
 proffit.*
 Nihil autem aliud est amurca, quàm expressa
 oliuæ sanies, aut sidens eius retrimentum: quod
 super omnia miris viribus esse dixit M. Cato: ex
 quibus híc nonnullas docebimus, maximè quæ
 ad hominum vel animalium vsus pertinebunt.
 Boues qui cibum fastidiunt, cupide illum appe-
 tent, si eorum pabulum amurca respargas: ita
 enim curati, corpore pulcherrime valebunt: &
 si quis aderit morbus, abigetur. Si eãdem quadru-
 pedes & detonsas oues, cum aqua vbi lupinus de-
 ferbuerit illinantur, sic vt biduum vel triduum
 desudent, deinde aqua falsa lauentur, neque sca-
 bræ fient, neque ricini erunt molesti. Hæc rustica
 nobis fufius alibi explicanda, vltèrius non pro-
 cedent. Tria supersunt œconomica veriùs quã
 medica. Primum est, Condita vestimenta in ar-
 marijs quæ fundum habuerint amurca illitum
 & refecatum, nullo modo à tineis contingentur
 ac derodentur. Secundum, Ligna supellex quam
 amurca deterferis & expolueris, coloris grati-
 am ac splendoris elegantiam miram contrahet.
 Tertium, Ligna eadem amurca macerata, aut de-
 libuta, nullo fumi rãdio exardescunt. Hæc de o-
 lea & pomiferis arboribus satis erunt, vt noci-
 feris suam demus locum.

Tria pul-
 chra & nõ-
 tatu summè
 dihua.

ANTONII MIZALDI
 HORTI MEDICI CAMPVS
 OCTAVVS, ARBORES NVCI-
*feras & earundem fructus, areolis
 quinque distinguens.*

Iuglans & eius nux, cum vtriusque medicis au-
 xilijs. AR. I.

Iuglandis no-
 menclatura
 & eius ratio.

Iuglandem prisca Grammatici idem esse volue-
 runt, ac si diceres Iouis glandem, interlisis lite-
 ris. Quo nomine, non procul à primo mundi æ-
 uo, ita appellatam fuisse nucem plures tradunt.
 Quippe cum homines diu glandibus victitassent
 inuenta tandem arbore quæ nuces ferebat, degu-
 stato nucleorum tam suavi sapore, illico nuces,
 Iouis glandes, ob præstantiam & excellentiam
 nuncupauerunt. Grammatici posteriores à no-
 cendo nucem dixerunt: quòd graui foliorum o-
 dore in cerebrum penetrante, & vmbrae suæ pra-
 uitate, ijs nocent, qui sub eius arbore dormierint
 aut diu steterint. Nulla est arborum, post cera-
 sum, quæ vel facilius, vel melius proueniat, quã
 nux, quòd de se apud Ouidium, sic querula te-
 statur,

Sponte mea facilis contempto nascor in agro:

Parsque loci qua sto, publica penè via est.

Nucis pro-
 uentus faci-
 lis.

Gallis Noïerus vulgo dici solet: cuius vmbra fa-
 tis omnibus, Plinio teste, nouerca veriùs quàm
 nutritrix habetur nam quæcunq; attingit, haud du-
 biè venenat, & sua lædit præsentia: ob id in hor-
 tis, ac agris, ceu inutilis & noxia extremis parti-
 bus plantari ac locari solet: quemadmodù apud
 eun-

eundem Nafonem, illa de se testimonium hunc in modum perhibet.

- quoniam fata ledere credor,

Me quoq; in extremo margine fundus habet.

Sed omiffa arbore veniamus (fi placet) ad eius fru-
ctum, quem duplici munimento & inuolucro te-
nua defcri-
gi, nullus est qui non videat: herbaceo primum
cortice, mox ligneo putamine, compactili cari-
nariu loculo, & tenui tunica intus armato: quot
ta sint.

modis fetus in parente solet contineri, sicuti in-
geniose scribit Plinius. Quæ causa nuptijs reli-
gias fecit nuces, olim à Regibus è Perfide transla-
tas, & ob id basilicas ac Perficas nominatas. He-

raclides Tarentinus petere solebat, prima ne men-
sa an summa, nuces offerri debeât. Sanè, si postre-
mo cibo (vti mos est) exhibeantur, sicca præfer-
tim, bibendi desiderium proritabunt, potusque ces-

auditam molientur: quo ferculis insinuata,
distento iamiam ventriculo & refertis interrane-
is, deturbante impetu & grauitate, flatus ac infla-
tiones facile excitabunt, & cibos corruptionis
labe vitiabunt: propterea quod illis ob oleagi-
nosam substantiam quædam infita est enatandi
facultas, quæ coctioni parum cedit: vnde cru-
ditates oriuntur, & alui intempestiuæ deiectiones.

Diphilus Siphnius hinc capitis dolores cie-
re, & reliquis cibis extare dixit. Cui subscribit
Diocles: additque sagina sua strigosos ad crassi-
tatem reducere, modò ab illorum stomacho pro-
bè vincantur & coquantur. Vt vt fuerit, recentes

parcè & opportunè sumptæ, stomacho iucundi-
ores esse solent: sicca verò nocentiores, biliosa,
concoctu difficiles, & capitis dolorem (si profu-
rà, necnon
se affumantur) concilians. Sunt præterea ruf-
torrefactarû

Nucis inge-
niosa descri-
ptio, & cur-
nuptijs dica-
ta sint.

An primo,
postremoue
cibo sumen-
da sint nu-
ces.

Nuces coctu
difficiles &
capiti inimi-
ca.

Recentium
nucû & sic-
carum natu-
ra, necnon

Morsus, mā
m r, luxata,
tormina, gā
grana, car
bunculi &
suggillata.

Fæminarum
purgationes
alopecia &
reinesmus,
verberati,
percussi, fla
gellati, ton
silla, suffoca
tio, capillus.

fientibus inimice, sed vomiturientibus ieiunis a
pta. Torrefacta, minus negocium corpori facef
sunt: quo modo Mnesitheus Atheniensis eden
das præcipiebat, depasta ab igni & calore, super
sua earum oleacitate. Cum cepa, sale & melle
tritæ, canum, hominumque ac venenatorū mor
sui auxiliantur: & cum exiguo melle ac ruta, mā
marum doloribus, inflationibus, ac luxatis par
tibus optimè apponuntur: & cū suo cortice cre
mata ac vmbilico adnota, tormina efficaciter
discutiunt. Quæ perueteres sunt, gangrænis, car
bunculis & suggillatis perbellè medentur. Nu
cleorum combustorum cinis ex vino subter indi
tus, fæminarum fluentes plus æquo purgationes
cohibet. Iidem nuclei commanti, & ex ore pro
tinus impositi, areas capitis, pilo celeriter replēt:
modò id sæpius iteretur. In teinesmo ad extra
hendam pituitam magna eduntur efficacia. Ad
do quod vestigia verberatorum, aut percussio
rum, vibicesque flagellatorum facile obliterabū
tur, si succo corticis recētium nucum illinentur.
Qui si ex pauco melle coctus fuerit, vitijs oris v
tilissimum adferet remedium, necnon ad vehe
mentes consillarum inflammationes, ac suffoca
tus. Lixiuum ex corticibus, capillum denigrat
& infuscat. Sed celebratissimum illud Mithrida
tis alexipharmacum & diatessaron, de quo in ru
ta scripsimus, fusius ex Plinio rursus recitare iu
uabit. In sanctuarijs (inquit) Mithridatis maximi
Regis deuicti, Cneus Pompeius inuenit in pecu
liari commentario manu ipsius descripto, com
positionem antidoti è duabus nucibus siccis, fi
cis totidem, & ruta folijs viginti simul tritis, ad
dito salis grano: quam antidotum qui ieiunus
sum.

sumperit, nullum venenum eo die formidabit. Plinio subscribunt Q. Sereni, poetæ & medici antiquissimi, versus, quos eã in rem eruditè, vt omnia, ad hunc cecinit modum :

*Antidotus præstans, multis Mithridatica fertur
 Confociata modis, quam Magnus scrinia Regis.
 Dum raperet victor, vilem deprendit in illis
 Synthefin, & vulgata satis medicamina risit:
 Bis denum ruta folium, salis & breue granum,
 Iuglandesque duas, terno cum corpore ficus:
 Hæc oriente die, parco conspersa Lyæo,
 Sumebat, metuens dederat quæ pocula matri.*

Mirabilis & præstantissima Mithridatis antidotus contra venena.

Prodest eadem antidotos mirabili successu, aduersus grassantis pestis contagia, vt testes mihi Aduersuspe sunt multi cum noti, tum ignoti, qui præstantissimis contagia simo hocce alexipharmaco, per magnas & deploratas pestilentias, me admonente & præscribente, phar.
 è medijs manibus tam sæui & metuendi hostis erepti fuerunt. Hoc loco non omittam, quod virides iuglandes, sub finem Iunii, antequam putamina obdurescant, saccharo aut melle conditæ & asseruata, quo postea dicemus modo, stomacho vtiles, ac ori perquam gratæ habentur. Quin & ex ijs stillatitia fit aqua ad multa salutaris, præfertim ad abigendas tertianas febres. Gargilius Martialis in libris *μητρογικῶν*, siue hortensiu, quos illi Virgilianus adscribit Seruius, asserit se experitū, quod nuces post annū virides inueniētur, si liberę putaminibus suis melle demergantur additq; mel illud ita medicatū fieri, vt ex eo cōcinnata potio faucibus & arterijs medeatur. Sed hic præstantissimam condituram nucū nequaquā tacebo, quã die vna hoc modo absolues. Tenerę nucis cortex

Mel nucatū faucibus & arterijs medicabile.

N n 4. puta-

putamenue antequã lignescãt cultro illico deglubuntur testa albida & teneriuscula tenus: è vestigiòque ne nigrescant in puram aquam pijciuntur & vsq; dum molescãt coquuntur, cinamomo & cariophyllis traiecta: mox saccharo in syrupum perfectè cocto bulliunt, tribus, quatuorue ebullitionibus: tumq; quò saccharum ebibant, triduo aut quadriduo inibi finuntur. Et quia saccharum recrudescit propter humorem quem imbiberat, illud idem saccharum per se denuo coquitur, & sic bis, terue repetitur. Hæc Petrus Pena Anglorũ medicus eruditus æquè ac eloquens. Quod reliquum est, duo à fidis amicis mihi nunciata, & illorum crebris experimentis confirmata, priscorumq; libris descripta hîc prætermissa, & tibi denegata non patiar. Vnum est, Si proba nux vetus diligenter teratur, & horis aliquot demorsè parti à rapido cane eodem die superponatur, postea tollatur, & famelicę gallinę, vel gallo obijciatur: si vorauerit & non moriatur, signum erit canem qui momordit, rabidum non fuisse: si verò iacturam vitæ patiatur, significabit haud dubiè, canè rabie actum fuisse. Quare, post tres dies, quod summum est, ad citam & exactam curationem properadum erit: alioquin de incurabili *Spopocia* timendum erit. Alterum tibi communicandum tale est, Rancida nux suggillata efficacissimè dellet, si flamma leniter exuratur, aut cadenti ferro ita comprimatur, vt oleum reddat ad id præstantissimum. Quid vis amplius? Dum hæc de nuce scribo, & pagellas meas in quibus legendo semper aliquid adnotare sum solitus diligenter excutio, fortè fortuna incido in antidotum *Mithridatis* è nuce, cuius paulò antè facta fuit mentio:

Signa morfi
à cane rapi-
do.

Suggillata,
gangræna.
ægyllops &
crabunculus

tio: sed quam Rases medicus Arabs fertur emendasse, & ad Almanforem Sarracenorum Regem misisse. Huius itaque germanam descriptionem sic habeto. Accipe nucum veterascentium, & à Mithridatis putaminibus ac interaneis purgatarum, partem antidorus vnam: falis & foliorum rutæ, vtrorumque sex- contra ve- tam partē vnus: ficuum in aceto aut vino mace- nena, ex ratarum, quantum ad prædictorum commistio- Rase ad Re- nem sufficit: accuratè tritis & confusis omnibus, gem Sarra- fiat antidotus: cuius vsus per se esto ad magnitu- cenorum. dinem vernaculæ auellana, superepoto vini albi momento, si videtur. Dici non potest quanta sit alexipharmaci huius efficacia, non dicam contra yenena, sed etiam contra pestis nocentissima quæuis contagia, à quibus omnium seruator nos seruare dignetur.

Amygdalus & eius fructus, cum medicis vtri- usque auxilijs. AR. II.

ARbor Amygdali tā est nota apud omnes, vt nihil notius esse possit: cuius ea fertur esse natura, vt in senio fœcundior sit, quàm in iuuenta, & sola minùs ferax habeatur, quàm socia- ta. Nuculas eius, amygdalas nuncupatas, gemino Amygdala- (vt iuglandes) operimento tegi nullus est qui non rum descri- videat: puluinati primùm calicis, mox lignei pu- ptio & pi- taminis multos scarificatus admittentis, & in ri- ctura elegās. mulas varias dehiscentis, cui solidus subest nucleus, in quibusdam dulcis ac iucundi gustus, in alijs verò amari & ingrati: sed qui ebrietatem arceat, Plutarcho autore, cuius hæc sunt verba, Fuit apud Drusum Tiberii Cæsaris filium, medicus quidā amaras amygdalas comessari solitus, Amaras qui omnes bibendi certamine prouocabat, nemi- Amygdalas

N n 5 niq̄

ebrietatem
arcere, &
quomodo
id fiat.

Amaras a.
mygdalas
vulpibus le-
thales esse.

Pulmo, re-
nes, calcu-
lus.

Vterus, fur-
fures, alope-
cia, ophia-
sis, vari,

nique in omni palestra cedebat. Is tandem deprehensus est, antè quàm biberet, quinas senasue comesse, quò minus temulentia tentaretur. Porrò, cum deuorare vetuissent compotores eius bibuli, ne pauxillū quidem in huiusmodi certamine resistebat. Plutarcho subscribit Athenæus, causam amaritudini tribuens, quæ resiccat & humiditatem depascit, nec finit venas impleri: quarum distictione & perturbatu, temulentiam contrahi volunt, effluuijs calidis, & fumosis nebulis obfessa mentis arce. Huius rei argumentum euidentius esse potest, quòd vulpes amarorum pastu, atq; adeò amygdalarum (vt idem refert Plutarchus) certò moriantur, si non contingat è vicino aquam lambere, interno humore affatim ab his exucto. Quod & Dioscorides & Plinius etiam testatum reliquerunt. Mnesitheus Atheniensis eo in libro quem alimentis dicauit, omnem cuiusq; generis nucem, quæ ignem experta non fuerit, cibis abdicandam præcipit, exceptis recentibus amygdalis. Sed aliàs torrefieri, aliàs verò incoqui iubet, vt ignis illarum pinguetudinem absorbeat & ebibat. Vitijs pulmonū & renum ex aqua potæ succurrūt, & illinctu cum resina terebinthina calculosis medetur, ac difficili vrinæ in passò tritæ auxiliatur. Gummi ex arbore stillans, spissandi viribus pollet, ac cruētis excreationibus opitulatur: adhæc summæ cutis impetigines ex aceto illitū rapit, & funditūs abolet. Amaræ amygdalæ excorticatæ, tritæ, & linteolo inclusa, si in muliebri pudendū mittantur, vterū à corruptis humoribus potenter vindicant, & repurgant. Si in vino teratur, & eo caput lauetur, illius furfures amoliuntur. Si integræ vrantur, & acri aceto mace-

macerentur, postea contundatur & capiti illinantur, alopeciam & ophiasim, ex Galeni sententia, ritus & impetigo.
 Si aceto infundantur, terantur, in pastillis cogantur, & in umbra siccentur, summè proderunt ad varos delendos, & obliterandas pustulas paruas in facie, quas Græci *ιόνδες* nuncupant, Quod fiet, si quoties vsus postulauerit, aceto dissoluantur, illinantur, & facta resiccatione, cum sapone abtergantur. Proderit etiã res ea ad pruritus, scabiosas impetigines, et pretumidas faciei dispositiones, quæ sunt veluti præludia ad elephantiasim. Sunt olea ex vtrisque amygdalis expressa, quarum facultates satius duxi omittere, quàm paucis describere, suum locum alibi per occasionem illis daturus.

Pinus & eius fructus, cum medicis auxilijs vtriusque. AR. III.

Sicuti Pineas nuces Græci, vt testatur Galenus Sconos ac strobilos appellarunt, ita earum nucleos Hippocrates coccalos nuncupauit: vnde facta fuit alticoccali nomenclatura, vt in cinara, seu altili carduo superius admonuimus. Noces Nucis pineæ istæ in sua arbore altissimi à terra suspensæ, intus descriptio exiles nucleos, lacunatis toris & ferruginea tunica pulcherrima vestitos cõtegunt: qui nisi purgati fuerint, durare non possunt, Contendunt tamen aliqui illos cum suis testis in vasis fictilibus nouis, terra oppletis cõsepultos, rectè custodiri posse. Arbor iuglandi contrariam habet naturam, nam prodesse creditur omnibus quæ sub ea feruntur. Nuclei & si agrè concoquantur, nihilominus corpus perbellè alunt, nisi humorem crassum gignerent. Si Sitis, stomachum sedant, stomachi acrimoniam, rosionesque leni-

renes, vesica, fauces, bilis, tussis & vrina.

Tabes & tussis.

Pulchra & notatu digna.

Auellana descriptio, & eiusdem prouentus magnus.

Oblongæ & rotundæ auellanae.

leniant, virium infirmitatem roborant, & renibus ac vesicæ vtiles habentur. Fauces tamen videtur exasperare, & tussim irritare, licet bilem expellât, ex aqua, vino passo, vel balanorû decocto poti. Contra vehementes stomachi rosiones, ijs miscetur cucumeris semina, & portulacæ succus: necnon ad vesicæ & renum vlcera, quoniam vrinam cient, ac eius acrimoniam heberant. Humores qui putrendo coierunt in stomacho facile retundunt: & si recentes ex arbore, in passo conterantur, ad tabem & tussim veterem vtiliter coquuntur, vt liquor per singulos dies bibatur. Hinc nimirum tradiderunt autores grauissimi, pineas syluas quæ picis ac refinæ gratia raduntur, tabidis vtilissimas esse: & ijs qui longa valitudine vires non recolligunt: adeo vt illum cœli aërem plus quàm nauigationem Aegyptiam, aut lactis cuiusuis portionem medicatam, conferre dicant. Sed de nuce pinea & eius arbore pauca hæc satis erunt: nam rara quoque in nostris septentrionalis Gallia hortis spectatur.

Corylus & Auellana, eius fructus, cum medicis vtriusque auxilijs. AR. IIII.

Auellanæ nuces ex ea sunt arbore quæ Corylus dicitur, & in multorum hortis frequens hodie conspicitur. Hæ molli primùm caliculo teguntur, mox lignoso quidem, sed fragili putamine, cui tenuis subest membrana rotundum nucleum obuoluens, in cuius umbilico peculiaris alter includitur. Gallicani montes, præsertim nemorosi, coryletis adeo vestiuntur, & auellanis oblongis ac rotundis tanta scatent vbertate, vt illas plenis faccis rura in vrbes comportent. Oblongas

longas præstantiores & gustui gratiores esse constat: maximè quæ putamine & interiore tunica vehementer rubent, suntq; fractu minimè contumaces: nam vegetiore sunt nucleo, ac diu perdurât. Sunt in magna nominum ambage nuces istæ, primùm auellinæ patrio nomine vocatæ, ac si diceres abellinæ, ab Abellino Campaniæ oppido (vt volunt Grammatici) vbi abundare cœperût. Appellantur etiam Ponticæ, quòd è Ponto in Asiam & Græciam venerint, vt tradit Plinius. Dicuntur præterea Heracleotica, Prenestinæ, & Lepocarya Græcis. Rura Gallica *Nucellas*, *Coryelos* & *Auellanas* nuncupant. Quod ad facultates attinet & medica auxilia, Galenus eas plus essentia terrestri & frigida habere contendit, quàm iuglandes: adhæc plus alimenti præbere, nam densiores sunt, & minùs pingues. Philotimus libro quem alimentis dicauit, dolorem capitis ciere scripsit, sed iuglande minùs: cibus præterea extrare ac innatare dixit: si tamen ignem expertæ fuerint, innocentiores reddi, quòd torrendo noxia pinguetudo tollatur. Faciunt itaq; dolorè capitis immodicè ac intèpestiuè sumptæ, aduersanturq; stomacho. què inflationibus distendunt. Alopecias pilo vestiunt, modò axungia, vel vrsino seuo excipiantur: medentur præterea distillationi, si tustis fuerint. In aqua mulla tritæ, veterem tustim haustu leuant: & cum modico pipere tostæ, deinde contusæ, & ex eadem aqua poræ distillationes cõcoquant, vt scribit Dioscorides. Alij è passo bibendas cõsent: suntq; autores nõnulli, cæsiõrum oculorũ pupillas infantibus denigrari cinere putaminũ auellanarum ex oleo fincipiti consperso: adhæc pinguedini cõferre, & præter fidè corpulen-

Auellanarũ
variæ nomẽ-
claturæ.

Facultates
auellanarũ.

Alopecia,
distillatio
tustis pupil-
la & pingue-
do.

Duo pul-
chra & sum-
me notāda.

lentiam augere. Diocles inter Græcos geponicos
celebris, posteritatis memoriæ mandauit, nucem
auellanam minùs amygdalis alere, ac cibus (vt di-
ximus) extare: quæ si largiùs estur, caput tētabit,
viridem, tamen arida innocentiorem esse promi-
sit. Sed hoc loco non est omittendum quod sim-
plex rusticitas obseruauit, serpētem obtorpesce-
re quæ coryli caudice, vel furculo ic̄ta fuerit, ac
tandem emori. Addit Plutarehus, scorpionum in
domicilia non obrepere, quoties corylinucula
laquearibus appensa cohærebit. Horum veritas
facili experimento elucescet.

Castanea arbor, eius fructus, & medica
vtriusq; auxilia. AR. V.

Cur casta-
neas mon-
tanæ non
hortenses
hic autor
describat.

Castaneam
quibusdam
iuglandem
dici.

ET si Castaneæ potiùs agrestes & montanæ
censeantur esse, quàm hortenses & vrbanae,
videanturque classi pomiferarum arborum ve-
riùs quàm nuciferarum ascribendæ, de illis nihi-
lominus breuem hoc loco narrationem ideo in-
stitui, quòd per hyemem tam diuitiù, quàm pau-
perum mentas vbiq; onerare soleant, et nucis no-
mine apud scriptorū genus omne passim dona-
ri ac illustrari: quanquam accommodatiùs glan-
dium ordini accenseri possent, vt Græcorū non-
nullis visum fuit, qui castaneas *δῖος γλάνης*, hoc est
Iouis glandes, dici voluerunt: cùm tamen iuglan-
dis, aut si mauis, Iouis glãdis appellatio, nucibus
regijs (quas basilicas nuncupāt) aptiùs conueniat,
ob causas nobis in iuglande superiùs productas.
Sed hæc Grámatico, nō medico discutienda erāt.
Duplices apud nos visuntur castaneæ, altiles que
multo maiore corporis tuberculo constant, &
vulgò *Marones* appellari solent: quòd inter casta-
neas

neis velui mares habeatur, quos in omni rerum genere (vt tradit Galenus) fœminis habitiores esse constat. Aliæ multò sunt minores, reputaturque vt fœminæ: vnde maronibus seu maribus castaneis longè inferiores & macilentiores esse spectantur. Illæ lautiores diuitum mensas claudunt, hæ pauperù ieiunia saturant. Illas cineribus calidis torrét locupletes, has in aqua coquunt & elixâr populares, ad auidâ eorum famem exfatiant: ex quo populares & coctiuæ Plinio nuncupantur. Veruenim verò priùs quàm & hæ & illæ igni credantur, ferro ad carnem vsq; intra earum pediculum vulnerari debêt, vt hiatu plage spiritus igne citatus erûpat: alioqui magno crepitu, instar nubis tonantis, profiliunt, nò sine assedentium terrore & periculo. Sed hæc coquinam potius olét quàm medicinam. Venio itaque ad præfidia. Castaneæ tam alui quàm ventriculi fluxiones Dioscoridi sistunt: idque tunica maximè, que carnem & corticem media intercurfat. Siccæ sanguinem excreantibus valdè profunt: & cum sale tritæ, melléque subactæ, rabidorum canù moribus vtiliter imponuntur. Cum hordeacea polêta & aceto illitæ, mammaram duritias discutiût: & recenter coctæ ac parcè piperatæ, sopitâ Venerè excitant, ob flatulentam humiditatè qua scatèt. Largiùs tamen sumptæ capitis dolorem conciliant, inslant, aluum astringunt, & agerrimè coquuntur, præsertim ab imbecillo vetriculo. Quæ tamen cineribus obrutæ torrentur, innocentiores redduntur, maximè si cum sale, saccharo, aniso, vel cinnamomo edantur. Sunt qui illis in vino maceratis, & cum farina subactis, pessli vice vtantur ad suppressendos menses. Sanè & si Galenus

Castaneæ
duplices,
mares &
fœminæ.

Cur ferro
vulnerandæ
sint castane-
æ. antequàm
igni com-
mittantur.

Aluus, ven-
tricusulus,
sanguis,
morbus can-
nis, mammae,
Venus &
menstrua.

Quomodo
innocenter
sumantur
castaneæ.
Castanearû
vsus suspen-
ctus.

Galenus

Castanearū
vsus, vbi a-
liarum fru-
gum anno
na deficit.

Galenus scripserit castaneas plurimum nutrire, non tamen in cibus valde commendantur. Nam siue elixæ, siue tostæ, siue etiã frixæ fuerint, semper esitantissus noxam inferunt, multoq; magis si crudæ edantur. Non sum nescius monticolas, vbi aliarum frugum annona deficit, per totam hyemem castaneis victitare, fumo prius in cratibus exsiccatas, & ab vtroque cortice spoliatis, necnon in farinã redactis, & postremò in panem coactis & coctis: aut ex lacte, vel iuscule in pulciculam conformatis. Quæ omnia eos bellissimè alunt, nec quidquam illis obsunt, propter assiduas exercitationes, & salubrem aëris regionem quam inhabitant.

Laurus & eius baccæ, cum medicis earum facultatibus & auxilijs. AR. VI.

Laurus Cæsarum & Pontificum, inatritrix.

LAurus triumphis propriè dicata, & Cæsarum ac Pontificum, vt scribit Plinius, inatritrix, eorū palatia exornās, & ante limina excubans, iure bono hic de me posset conqueri, si ex ista plantarum & arborum medica historia excluderetur: cū etiam suo nomine Gallis non solum sit cognita, sed & sedulò exulta & summe dilecta. Ad illam itaque calamum per opportune conuertemus, pauloq; fufius de ea philosophamur, quàm in præcedētibus arboribus factum esse audiueris: cū ob illius eximiam præstantiam, tum q; de eius historia in nostris Hortorū secretis, cura & auxilijs, ne r̄ quidem, vt loquūtur, scriptum reperias, perinde atq; de sequētibus aliq̄t arbusculis. Sed à verbis ad ré festino.

Cur de hac arbore, & sequentibus fuse scribitur.

Lauri pictura & de-

Laurus arbor est odorata, leui cortice & tenui vestita, perperua frōdens coma, caudice pro-

cero,

cero, pingui succo scatente, & nodis perquã pau- scriptio pul-
 cis exasperato, flores edit paruos & muscosos, cherrima.
 oleã ferẽ similes, ex luteo albicantis, ex quibus
 baccæ prodeũt colore primũ viridi, & per ma-
 turitatem nigro, crasso intus nucleo. Aspernatur
 argentes & frigidus tractus, quod calida sit. Pro-
 uenit cum femine, tum auulsiõne, si quis illam fe-
 rat furculis ablatis. Vfus eius ad baculos & sci-
 piones, quibus & perpulchris & leuibus, caduca
 & nutans innitatur senecta. Vaticinationis arbor
 esse fertur. Vnde Apollini lucidissimo & igneo Lauri præ-
 sacra est, vt testatur Porphyrus in libello de Sa- stantia &
 crificio & magia, et ob id ignes manifesto crepitu quod à ful-
 abdicat (Plinio autore) ignitisq; & flammiumis mine non
 fulminibus, vt postea dicemus, palmam resistit: q; feriatur.
 etiã nonnihil Iouia sit. Nam in Iouis gremio per
 templa quoties noua victoria lætitiã attulerat,
 deponēbatur. Pacifera itaq; hæc arbor, victoria-
 rum semper fuit index, lætitiæ semper nuncia, &
 ob id militum arma, Pontificum ædes, Impera-
 torum fascēs olim decorauit. Id quod ingenio-
 sus ille poëta nec ignorauit, nec tacuit, dũ Apol-
 linem de sua Lauro, *κατὰ ἀποσποφύη*, ad hunc loquẽ-
 tem modum introducit:

Arbor eris certè, dixit, mea: semper habebunt

Te coma, te cithara, te nostra, Laure, pharetra:

Tu ducibus lætis aderis, cum læta triumphum

Vox canet, & longas visent Capit olia pompas.

Postibus angustis, eadem fidißimã custos

Ante fores stabis, mediamq; tuebere quercum:

Vtq; meum intonsis caput est iuuenile capillis,

Tu quoq; perpetuos semper gere frondis honores.

Illã eadẽ boni genij arbor esse fertur: vnde etiã

O o

dæmo-

Laurũ Apol-
 linis arborẽ
 esse, ex Oui-
 dio.

Mira lauri
natura &
prodigiosa.

Pulchra hi-
floria de
lauro & gal-
lina demif-
sin gremiū
Drusillæ
Augustæ.

Vnde Romæ
tot laurorū
copia.

dæmonibus aduerfatur: nã vbi Laurus fuerit, in-
de illi recedūt: vt à Cafsio Dionyfio Vticenfi 710.
701. Magonis interprete, fcriptum & adnota-
tum eſſe reperi. Addit præterea, quòd neque dæ-
mon, neque morbus facer locum infeſtare po-
teſt in quo laurus fuerit: imò verò neque fulmẽ,
quod sæpenumero ab aëris ſpiritibus & poteſta-
tibus, Deo ita permittete, excitatur. Traditur de
eadem arbore quòd ſanitatẽ efficiat: vnde etiã
folia ipſius vnã cum caricis à populo Romano
Calendis Ianuarij Magiſtratibus portigebantur,
boni ominis nuncio, vt autor eſt Plinius. Cũ
antiquitũs laurei rami inter armatos hoſtes præ-
tendebantur, firmum quietis erat indicium. Hęc
vna arbor in ſola eſt, quæ Romæ è cœlo miſſa à
Ioue fuit, vnde Imperatores coronantur. Ete-
nim cũ Liuia Drufilla, quæ poſteà ex cõnubio,
Auguſtæ nomen accepit, pacta eſſet Cæſari, con-
tigit gallinam conſpicui candoris, ea ſedente in
hortis, ab aquila in eius gremium ex alto, abſque
vlla læſione, demiffam fuiſſe: intrepidẽq; miran-
ti aliud acceſſit miraculum, quòd teneret roſtro
laureum ramum ſuis baccis onuſtum. Conſulti
arufpices iuſſerunt auẽ feruari cum futura ſo-
bole, & ramum ſeri ac ritẽ cuſtodiri. Qui poſteà
ad eò creuit & ſe propagauit (licet radicibus ca-
ruerit) vt breui tẽpore populofam fecerit ſyluã:
ex qua poſteà Cæſar triumphans laurum in ma-
nu tenuit, & coronam in capite geſſit. Quod de-
inde à reliquis Cæſaribus factum, obſeruatumq;
fuit: contigitq; inde, vt Romæ plures laurorum
ſyluæ longẽ lateq; vireſcerent, quæ ob id laure-
ta vocabantur: traditusq; mos eſt, Plinio aũto-
re, ramos ferendi quos manu tenuerant Impe-
rato-

ratores: & obseruatum sub cuiusq; Cæsaris obitum, arborem ab ipso institutam elāguisse, ac ultimo Neronis anno sylum totam cum gallinis omnibus interiisse, vt tradit Suetonius in vita Galbæ. Laurum dijs gratissimā esse arborem, vel illud de multis indicare potest, quia manu satarum receptorūque in domos, fulmine sola non icitur. Quod equidem fulmē nec diuinitatis, nec principum amplitudinis ratione habita, plerunque turres templorum excelsas deiecit, superba mūdi palatia dilapidat, & homines sæpenumero immaniter atterit, vna arborū lauro salua & incolumi, nisi in futuræ calamitatis signum & prodigiū: ac ne quidem ædes in quibus illius fuerint rami, de cælo tāgi, pro certo creditū est. Proinde Tiberius Cæsar fulminum metuentissimus, cælo tonante, lauro coronabatur, poëtarum more, quorum tempora virente lauro præcingi solent. Tiberius Cæsar fulminum metuentissimus. estque Apollineorum Musas colentium præmiū: Phœbo, inquit Maro, sua semper apud me munera sunt laurus, & sua uē rubens hyacinthus. Olim in prophanis vsibus laurum & oleam pollui moris non erat: vt ne propiciandis quidē numinibus accēdi ex his altaria, aræve debebāt. Ceterū, corui, occiso chamæleōte, deuorata lauri fronde infestum virus extinguunt: hac etiam grauli, palumbes, merulæ, & aliæ aues quamplurimæ annum fastidiū purgare consueuerunt. Ad hoc, quod tanta vi pollent lauri virentis rami, vt his per arua defixis, rubigo, summa segetum pestis, abigatur, transeatq; illa, ex Plinij & priscorum geoponicorum sententia, in eorum folia ex aruis. Porro, hic nec tacendum nec omitendum mihi duxi, quod laurus ex se vim habet ignē producen-

O o z

ducen-

Lauri ramos
pollere con-
tra rubigi-
nem.

ducendi. Quippe, si exsiccatæ lignum ligno frequētius teratur superaspero sulphuris puluere, aut arido fomite alio, statim ignis exiliet: id quod Plinius paulo aliter quàm Matthiolum tradit: Si lauro, inquit, teratur hædera, laurumq; terat eadem, ignis excutietur: itaq; teritur lignum ligno, flammamq; concipit attritu, excipiente materia aridi fomitis fungi, vel foliorum. Exploratores hos vsus in castris, & pastores repererunt: quoniam ad excutiendum ignem non semper se offert lapidis occasio. Sunt qui moro idem tribuant, & alijs plerisque arboribus, è quibus igniaria fiunt. Penè præterieram, quòd in Ponto circa Heracleâ laurus erat, quæ, vt ferunt, tumultum regis Berycum tegebat, quam vocabant insanam: quoniam si quid ex ea decerptum inferebatur nauibus, iurgia fiebant donec abijceretur. Lauri folia vsui sunt ad ficas ficus seruandas, vt scribit Petrus Crescētius georgicographus non ignobilis: eadē præterea non ineptè, inquit ille, remiscentur gelatinæ, sic vocatæ, ad odorem conciliandum, si febris absit. Sunt etiam qui circa cidoniatum inspergant: sed hæc cocis curanda relinquemus, vt medica medici tractemus. Venio itaque ad medicas & auxiliares lauri & baccharum eius facultates, ex Græcorum, Latinorum, & Arabum medicinarum professorum placitis et obseruationibus. Cortex radice lauri, vt autor est Galenus, calculos confringit, & iecori prodest, ex vino fragrante bibitus trium obolorum pondere. Lauri cymæ tenerimæ vnà cum calamintha & sale trita, & ex aqua tepida sumpta, aluum concitant, pituitamq; & lumbricos celeriter eiiciunt. Eadem cum nardo in vino feruefacta, aurium grauitatem & sonos curant,

Laurum pro-
ducendi ignem
vini habere
ex se.

Lauro quando & quomodo
modo vtantur
cocis.

Calculi, iecur,
lumbri-
ci & aures.

curant, si calentis decocti vapor per infundibulum in aures excipiat. Laurus, quod scriptum antea oportuerat, excalfactoriam & emollientem habet facultatem, tam folijs, quam cortice & baculis: ob id eius decoctum prodest vuluis infidentium, ac vesicæ vitijs auxiliatur. Viride foliū tritum, vespariū, crabronum, & apum ictibus illitu inflammare resistit, adhæc serpentium venenis. Podest mensuris sœminarum cum oleo coctum, & inflammationes cum pane ac polenta mitigat. Terna folia tenerrima per triduum commaducata, ex recenti butyro, liberant à tussi. Germina cum polenta trita, oculorum inflammationes, cum rosali, testes, cacæo & ruta testium, & cum irino oleo capitis doloribus auxiliatur. Eadē cum melle trita suspirijs commendantur: sed pota vomitiones movent. Quanquam cortex radicis calculos dissipare fertur, nihilominus grauidis summoperè est cauendus, nam partus enecat. In remedio iacentis vuulæ, foliorum, baccarūve decoctum ad aquæ ternas partes, gargarizata calido exhibetur, & salubriter ad alui, intestinorūque dolorem propinatur. Trita lauri folia, subindeq; olfacta, pestilentia contagia cohibent: tanto magis si vrantur. Sunt qui celeritati partus multum conferre putent lauri radicem, acetabuli mensura ex aqua potam, sed eam in rem efficacior habetur recēs quam arida. Tenerrima folia trita in vino, & illita, pruritus noctibus delent. Baccæ lauri, quæ Græcis *Σάπωνες* nuncupantur, magis quam folia calfaciunt. Cum melle vel passo, aut eclimmate cum aqua mulsa, tabescentibus profunt: eodē modo & omnibus thoracis rheumatismis: nam & excoquant pituitam, & eam expectorāt.

Vterus, vesica, menfes, tri-venena & riones.
Tussis, oculi, testes, cacæo, suspiria, vomitus, & calculi.
Vuula & intestina.
Partus & pruritus.
Tabes, thorax, & columella.

- Restituunt prolapsam columellam, si cum æquali pondere cumini, hyssopi, origani et euphorbij, melle excipiantur, & summo capiti calidè applicentur. Eadem cum triticeo furfure iuniperi granis & allio contrita, & super calente tegula vino subinde resperfa, pubique admodum, suppressam & remorâtam vrinam euocat. In capitis dolore, numero impari eas ex oleo conterere, calfacere & admouere iuuat. Ex vino bibuntur aduersus scorpiones. Trita & apposita, vel ex vino generoso, si ablit febris, pota, menses trahunt. Epinyctides & vitiligines ex oleo illita emaculant, & lentigines vlceraq; capitis manantia ac furfures tollunt. Succus earundem cutis pruriginem & phthiriasim emendat. Sptem lauri bacca à prægnantibus popediem parituris, cum se dormitû recipiunt, deuorata, facilem, scelicemque parturam præstant. Bibuntur ex vino aduersus scorpiones. Veterem tussim & orthopnceam sanant. Bacca illius lauri quæ tenuiora habet folia, serpentibus, araneis, & scorpionibus cum vino aduersantur, illinunturq; salubriter lieni ac hepatis, ex oleo & aceto, necnon gangrænis cum melle. Recetium succus, aurium dolori ac grauitati instillatur cum vino vetere & rosaceo, earundemq; strepitum coërcet. Ad fatigationes & perfrictiones succo earundem vngi, nitro adiecto, summè prodest. Venenata omnia laurino oleo perunctos fugiunt: Quod vnum etiam discutiendis neruorum vitijs, doloribus lateris relaxandis, & febribus frigidis vtile est, adhæc aurium grauitati in cortice punici tepesactum. Sic autem oleû id conficies, Baccas lauri quamplurimas maturitate turgentes in calida aqua discoque, & vbi diu
- Vrina, capitis dolor, menses, vitiligo, & lentigines.**
- Prurigo, phthiriasis, parturietes.**
- Tussis & orthopncea.**
- Lien, hepar, gangræna, aures, et perfrictiones.**
- Nerui, latus, febres, aures.**
- Oleum lauri ad neruorum vitia,**
- ferbuc-

ferbuerint, olei quod ex se dimiserint superna- lateris dolo-
 tantis vndam, pennis leniter cogentibus & de- res, febres
 ducētibus, in idonea vasa transfunde, & in vsum frigidas, &
 ferua. Ex Plinio & Columella id postremum aurium gra-
 esto, & ad superiora veluti *πάπερρον* habeto. uitatem.
 Pituitæ gallinarum medicina est in fame, & cuba- Gallinarum
 tus in fumo, vtique si ex lauro, vel herba sabina pituita.
 fiat. His positis, ad Iuniperum, eiusque baccas
 & vernicem commodum transeo.

Iuniperus, & eius baccæ, ac vernix, cum medi-
 cis eorundem facultatibus & auxilijs.

AREA VII.

HIC de Iunipero, quæ Gallis nostratibus
Geneura nuncupari solet, eò libentius, &
 alacrius scripturus sum, quòd eius rami et caudi- Iuniperi vsus
 ces non illepidè topiarias hortorum vites & ce- in magnatū
 lebres attegias in magnatum viridarijs fulciāt & viridarijs.
 sustineant. Adhæc, quòd eius ligna plenis nauigijs
 Lutetiam deferantur in vsus varios, & fasci-
 culatim per compita à baiulis hominibus decla-
 mentur, fouendis & recreandis ex illorum igne,
 calore & odore, cum corporibus, tum animis &
 spiritibus: Nam fumum vbi aduruntur non in-
 iucundum expuunt & effundunt. Qui eximia
 odoris suauitate grassantia pestilentie contagia
 excludit, & fraxientem perniciem eluit. Sed ad
 eius historiã accedo. Iuniperi genera duo, apud
 nos, vt etiam alibi reperiuntur, montibus vernacu-
 la. Vnum, humile, ramulis in terra sessilibus et
 parum se ab humo attollentibus: quibus spina Duo genera
 est pro folio, coronarij rosmarini æmulo, sed Iuniperi.

Oo 4 angu-

angustiore, baccis primùm virētibus, deinde per
 maturitatem nigris, & nouis semper caducas oc-
 cupantibus. Alterum, sublimiùs adolescit, caudi-
 ce procero, cortice fragili & leuiter fatifcente, li-
 gno fuluo & odorato, latioribus ramis aculeorū
 aceruo stipatis, & baccis alteri similibus: vtrique
 facies horrida, & pungentibus spinis minax, co-
 ma perpetuò virente, abque flore. Montes & col-
 les lapidosamq; humum amat vtraque: ob id in
 planis vel agrè nascitur, vel humilis & abiecta
 in his iacet, cubilibus sanè quàm opportuna &
 grata cuniculorum: nam illius baccis & pilulis
 libèter vescuntur: ex quo iuniperum olere, dum
 mensis apponūtur, & eduntur, vulgò dici solet.
 Porro, licet iuniperi, vere nouo, cum alijs germi-
 nēt arboribus, nihilominus omnium tardissimè
 fructum reddunt. Nam nouus fructus in ijs au-
 tumno pender, recénsque veterem, vt diximus,
 occupat, & ita ad bimatum prorogatur, baccis
 subnascentibus, quæ biennio hæreant, & si in ar-
 bore relinquuntur marcescant & corrugentur:
 ob id decerpuntur, & aliquandiu cōditæ seruan-
 tur in vsus, paulò post tibi exponendos. Iunipe-
 ri lignum & materia fabricis tam sub dio futu-
 ris, quàm terra obruendis admodum conuenit,
 ad multas annorum centurias incorrupta perdu-
 rans. Quod memorabili historia, ex Plinio, aper-
 tum notumque faciemus. In Hispania, inquit, Sa-
 gunti aiunt templum Dianæ Ephesiæ à Zacyn-
 tho aduectæ cum conditoribus, annis ducentis
 ante excidium Troiæ, vt autor est Bocchus, in-
 fract; oppidū ipsum id haberi. Cui pepercit reli-
 gione inductus Annibal, iuniperi trabibus, etiam
 nunc, inquit Plinius, durantibus. Hinc sanè mi-
 rari

Cur Iunipe-
 rum sapere
 dicantur
 cuniculi.

Iuniperi ma-
 teria ad mul-
 tos annos
 incorrupta
 manet.

cari non licet, si Chymistæ affeuerent carbonem
 iuniperinum accensum, & suo cinere obrutum, iuniperi in-
 ignem integro anno fouere. Sed de arbore satis, tegro anno
 nunc demum de illius gummi agendum. Sunt qui igne fouere.
 tradant iuniperum æstiuis folibus lachrymam
 sudare, quæ calor vi durata in gummi coëat, q̄ Vernicis Iu-
 vernicem nuncupant: colore vbi primùm meti- niperi color
 tur, candido, dum senescit luteo, & nimia senecta præstata, &
 in rufum degenerante. Præstantissimum, claro ni- probatio.
 tore lucet, ac prunis iniectum nidorem thuri nõ
 cedentem expirat. Eo vtuntur scriptores pênarij
 ad poliendâ & exasperandam papyrû. Si colores
 quiuis infectori eodem aliquantulû imbuantur,
 ita tinguntur, vt pertinacius hæreant, q̄ deleri fa-
 cilè possint: Quibus si farina eiusdè superiecta fu-
 erit, summum nitoré conciliat. Non omittam q̄ Vernix liqui
 ex syncero vernice & oleo ex lini semine pressõ, dus & eius
 fit vernix liquidus. Cuius vsus est ad illustrâdas vsus.
 picturas, & ad nitoré ferro conciliandum. Vtilis
 etiam ad ambusta, & præcipuus ad dolores ac tu-
 mores hæmorrhoidû. Sed id ad medica iuniperi
 auxilia reseruandû erat: de quibus sese hîc offert
 dicendi locus. Verumenimuerò, prius quã id ag-
 grediar, & de medicis iuniperi facultatibus dicã,
 precium operę facturum me puto, si defunctoriè Pulchra &
 & obiter admoneã medicinæ candidatos, (ne pro summe no-
 re salutari venenum exhibeant) quòd vbi Arabes tanda de ver-
 sandaracham medicamentis inferendam præci- nice & san-
 piunt, gummi iuniperi miscendum intelligant. daracha.
 Vbi verò à Græcis sandarachæ fiet mêtio, fossilis
 illa, rufa & auripigmento similis, concipiatur &
 vsurpetur. Nam sæculo Dioscoridis & Galeni, vt
 volût, nondum venerat vernix in vsum, nisi suc-
 cini nomine, cui & dotibus naturæ, & viribus

O o 5 præxi-

proximè accedit. Nunc ad medicas iuniperi & partium eius facultates calamum conuerto.

Ex iuniperino cinere & vino albo paratū lixiuium, si hauriatur pondere vnciarum quatuor, valentissimè vrinam pellet. Quo auxilio visi sunt etiā hydrofici sanati, nullo alio, diebus aliquot, adhibito remedio. Idem lixiuium scabiem curat & pruritum tollit, vbi eo sese perfuderint affecti.

Paratur & ex iuniperi ligno balneum admirandæ virtutis & facultatis ad podagricos, hac forma. Accipe ligni iuniperi in scobem attriti & derasi libras xii. coque ex aqua in lebetè magno, donec pars tertia fuerit consumpta: tum demum decoctum vnâ cum ligni rasura in labrum proijce, & in eo ager vmbilico tenus sedeat, ac ibi excruciatamembra, corpore præpurcato blandè foueat. Vidimus, inquit Matthiølus, nonnullos podagricos in Bohemia, perpetuo cruciatu languètes, & in lectulo miserè iacentes, eo balneo aliquoties vsos, ad eò reualuisse, vt expeditiores, quàm antea, ad solita negocia redierint. Fit & ex iuniperina materie oleum per descensorium, vt Chymistę loquuntur, duobus aduersis fictilibus tum pariter vitreis instrumētis: quod calidū ore contentū carnificinam dentiū mirificè demulcet, si ex frigida defluxione processerit. Sed ex baccis iuniperi longè præstantius euadit, & iucundissimo odore summè placet. Foliõrum succus illinitur, bibiturq; vtiliter cõtra viperæ morsus. Cinis corticis lepras exterit: & tam folia, quàm ligna accensa serpentes fugant. Nūc de baccis dicendū.

Baccæ iuniperi vtilis sunt doloribus ventriculi, pectoris & laterū, siue sumantur, siue ex earū decocto partes illæ foueātur. Eadē & lauri, cuiusq; septem-

Vrina, hydrofici scabies, pruritus, & podagra.

Balneū præstantissimū ad podagricos,

Oleū iuniperinū ad dentiū cruciatum mirum.

Ventriculus pectus, latus & partus.

septenæ, additi cinnamomi vulgaris drachma, si in turturis ventrem contracta immittantur, & turtur inter assandum gallinaceo adipe perfundatur, & tum demum mulieri propediem paritur diebus alternis in escam vesperi exhibeatur, prægnas facillimè & nequaquam laboriosè, vt ferunt, pariet. In cundum sanè remedium ac suaue. Ex dè ex nigro vino potæ, aluum, ventrisque tumores sistunt, & vteri strangulatibus profunt. Saccharo condita, aut ex vino generoso coctæ, inflationes, tormina, eorumque langores discutunt, tussis concoquunt, & vrinas mouent. Confractæ, vino albo incoquantur, vnà cum rosis, cupressi pilulis & myrti folijs, ad dētium cruciatus. Sanè si quis hoc decocto calido, addito aquæ vitæ momento, os colluerit, vel insuccato ibidem linteolo, dolentem dentem vestiuerit, extemporaneum & mirabile experietur auxilium. Coxarijs, seu ischiadicis quaternæ iuniperi pilulæ, ex vino albo vtiliter propinantur. Adde quod & baccarum & foliorum decoctum haustum, menses valentissimè proritat & elicit. Sed de baccis hætenus, vt vernici seu iuniperino gummi suum demus locum: cuius vsus frequens occurrit. Iuniperi gummi, quod vernicem nuncupari diximus, sanguinem naribus ruentem sistit, si cum oui cædido teratur & temporibus ac fronti illinatur. Ventriculum in biliosos vomitus effusum cohibet, si eius farina in ovo sorbili deglutiat: quæ etiã cruentam alui proluuiem coërcet. Neruorum resolutiones & hæbentes quos humores frigidi contraxerunt, opitulatur. Capitis destillationes suffitu discutit: & fluentes hæmorrhoidas illi tu supprimit, sanguinisque excreationes cum idonea materia retinet.

Aluus, venter, vterus, tussis, tormina, & vrina.

Remediũ ex temporaneũ ad dētium carnificinã.

Ischiadici & menstrua.

Sanguis narium, vomitus, alui proluues, neruorum resolutio, capitis destillationes & hæmorrhoides. Sanguinis excreatio.

YOML

vomitus, al- Vomitionem cum polline thuris & oui albo ex-
 ui fluor, rha- ceptus supprimit, si ventriculo calidè admouea-
 gades, catar- tur: aluum quoque fluentem illitu retinet. Addi-
 rhus. ro rosaceo vel myrtino, fedis rimas claudit: &

hiantibus frigore pedum, manumue, scissuris, il-
 tu succurrit. Catarrhum suffitu suspendit, arcet-
 que ne præceps ad ima decumbat. Pituitam, quæ
 in ventriculo, vel intestinis hæserit, valenter ex-
 pedit: & humorem qui à cerebro deorsum per-
 niciter ruit, pulchrè continet. Fumus per infun-
 dibulum exceptus, dentium cruciatus mulcet,
 vbi ad dolentes peruenerit. Vliginosos fistularū
 sinus, vernicis puluis ijs inditus reficcat, & men-
 sium profluvia sistit. Grauedini suffitu auxilia-
 tur. In summa, vernix viribus & facultatibus suc-
 cini, vt diximus, pollet: calfaciens & exsiccans
 secundo recessu, & non nihil amaritudinis præse-
 ferens, quod hic postremum erit.

Sambucus arborea, & herbacea altera, Ebulus
 nuncupata, cum medicis vtriusque faculta-
 tibus & auxilijs. AR. VIII.

Duo Sambu-
 ci genera.

Sambucus, vel, vt Quinto Sereno placet, Sabu-
 scus, *Αντι* Græcis, & *Sus* vel *Suseau* Gallis vo-
 cata, duorum est generum. Prius in hortorum
 & vinearum sarpibus frequens & medullosum
 visitur, vmbellam, seu muscarium gerens candi-
 dis flosculis illustre: qui tanta odoris suauitate
 placent, vt eorum conditurâ nostrates acetum
 iucundissimum faciant. Semen fert baccis, seu a-
 cinis mollibus & paruis, lentoque humore sca-

Materia Sā- tentibus, & sanguineo colore manus inficiētibus
 buci scutis fa Materies ei mirè firma datur, & ob id scutis faci-
 etiēdis apta. endis, vt perhibet Plinius, aptissima. Nam acce-
 pta

pta plaga, (vt de ficu, tilia, falice, betula, & vtraque populo, ille idem testatur) se protinus contrahit, clauditque, & ob id ferrum contumaciùs transmittit, aut transmissum pertinaciter retinet Alterù sambuci genus agreste potiùs quàm hortése Græcis chamæacte (quòd humi breuius iaceat, ac si esset pumila sambucus) Latinis Ebulus, & Gallicis Hyebla dictum, herbaceo generi propius accedit, quàm arboreo, quadrato caule constans, densis articulis geniculato, cui folia ex interualis circa nodulos expandùtur, amygdalinis haud dissimilia, præter ferratù marginis ambitù. Graui odore plantà hæc nauséa mouet, flore, acino, & muscario, sambuci æmula: sed odore longè dispari. Nascitur in opacis, vlginosi, & aquosis locis. Hæc perfunctoriè & obiter de vtriusq; sambuci pictura & effigie scripta sint: Superest vt eodè penicillo, medicas vtriusq; facultates depingere, p nostræ Mineræ tenuitate satagamus.

Ebulus, seu
humilis sam-
bucus.

Stillatitia aqua radicum Sambuci maioris, & item minoris, hoc est Ebuli, hydrope tympanite laborantes mirificè iuuat: si huius vnciæ binæ, illius verò quaternæ, vtrisq; simul mistis, ab egrotante diebus xxx. cōtinuis hauriàtur, Eiusdè sambuci tenerrima folia, quæ primo statim germinatu erumpunt, vnà cum pari pōdere radicù plātaginis, suillæq; axungia veteris trita & subacta, podragicos dolores præsentaneo remedio placant. Succus foliorum, collectiones cerebri, & priua-

Hydrops
tympanites.

Podagra, am-
tim mēbranæ quæ circa cerebrum est, infusus le-
busta, cere-
nit. Eiusdem, vt etiam ebuli, decoctum, recenter brū, canis
ambustorum inflāmationes refrigerat: & canis morsus, & ca
morsum cum polenta sanat, mollissimis foliorū pius dolor.
appositis. Aqua è sambuci floribus fronti & sin-
cipiti

Hydrops, vomitus, narium sanguis, verras, podagra & serpentes.

capiti illita, capitis dolores mitigat, qui à calido humore processerint. Foliorum teneritudines & germina ex oleo & sale eduntur, ad pituita & bilem detrahendâ. Acini tingunt capitulû. Vtriusque sambuci decoctû in vino veteri, foliorû, seminis, vel radicis, ad binos cyathos potum, alio aquas detrahit: sed ventriculo summè est noxiû, nisi roborâtibus tam intus q̄ foris ille præmunitus fuerit. Succus è cortice radicis expressus, vomitum valentissimè mouet, & aquâ intercutè excludit: præstat idem è radicibus extractus. Vsta sambuci folia & in puluerè trita, fluentem è naribus sanguinem sistunt. Decoctionis radicis & vini cyathi duo, hydropicos exinaniunt: & foliorum decoctû, insidētibus vuluas & vteros emollit. Resistunt folia serpentium ictibus in vino pota: & illiti cauliculi cum hircino seuo, podagris valde profunt. Sed ad omnia efficacior est sambucus minor. Baccarum vtriusque succus à recremento suo purgatus seu defæcatus, si cum melle optimo coquatur ad Zulapij consistentiam, aurium dolores tollit, si calidus imponatur. Fungi qui ad imâ sedem caudicis sambuci reperiuntur (auricularis Iudæ proditoris vocant nonnulli) in aqua rosea macerati, capitis dolores & colummellę inflammationes emendant. Hoc loco mihi prætereundum non est, sambucinum vnguentum omnium præstantiss. ad ignis ambuſtiones, quod hoc paratur modo. Accipe corticis viridis sambuci, qui statim sub primo delitescit libro herbacei coloris, libram vnâ (vel quantum libuerit, habita sequentiû ratione) olei pluries loti in stillatitia florû sambuci aqua, libras duas, ferueant simul aliquandiu: deinde in colatura expressa adde ce-
ræ no-

Iudæ auricula aurii dolor, & colummellæ inflatio.

Compositio vnguenti sambucini præstantis ad ignis ambuſtiones.

ra nouę & odoratę, necnon succi furculorū sambuci, cuiusq; vncias quatuor: rursus ferueāt quousque succus exhauriatur & vanescat: tūc ab igne auferto, & rudicula agitato, vt omnia ritē pmisceantur: sub finem, adde vernicis liquidi vncias duas, & ouorum duorū albumina, diu multūq; cochleari agitata. Tum demum misce omnia diligenter, & mundo vase ea in vsum referua. Hęc Andreas Matthiolus. Ad Ebuli medicas facultates accedo.

Ebuli, seu minoris Sambuci, caules tenelli & cymæ, cum butyro recenti, vel oleo & sale si coquantur, aluum lubricabunt, & sparsa ex simplici decoctione foliorum aqua, pulices necabit, ac muscas fugabit. Radicum succus procidentem sedem reprimat, & anginam tollit, si calidus illinatur circa gulam, & insuccato eo linteolo, exterius admoueatur. Semen per diutinas & multas aquæ lotiones à nigro circumstante succo repurgatum, datur vtiliter ex decocto chamępythios podagricis, ischiadicis, & Hispanica lue laborantibus. Nam deiectoria vi eorum dolores eximie mulcet, quod ruentes in partes affectas humores partim reuocet, partim excludat. Radix in vino decocta & cibus data, hydropicos iuuat, & vteri spiracula laxat, eiusque vitia emendat. Sunt qui Ebuli radicibus succum eliciant, & subinde insolent, ac in pastillos digerant, & ad idoneum opportunoque vsum seruēt. Hic clysteribus infusus, tam intestinorū, quàm coxendicum dolores à frigiditate & flatu obortos tollit. Quinetiam vtiliter sceminarum locis ad menses euocandos superponitur, præsertim si lana exceptus intromittatur. Ebuli decocto commodè & salubriter suffiuntur

Aluus, pulices, muscæ, procidentia sedis.

Podagra, ischias, Hispanica lues.

Gydrops, vterus.

Intestinorū & coxendicū dolor, mētia, seu maior corporis habitus.

untur

untur qui febre diuturna vexati, in cachexiam, hoc est, malum corporis habitum deueniunt: dum modò ventriculus & iecur interim odoratis astringentibus, & ad id conferentibus medicamentis, opportunè roborentur.

HActenus quam breuissimè potuimus, sed non tam accuratè quàm voluimus, medicas hortensiu materias, & earumdem facultates, methodo, vt res ipsa poscere videbatur, perspicua, & distincta, perstrinximus, docere potius, quàm ornare contenti. Hoc potissimū consilio vt tenuis fortunę hominibus, vrbatis ac rusticis, quod nos inuitat christiana charitas, aliqua ex parte populari ista medicina consuleremus. Quibus quoties libet nō licet medicos accercere, aut inuisere, et à pharmacopœis cōposita medicamenta, vel alia, sumptu magnò comparare. Præterea, vt medicinę studiosis fenestram aliquam aperiremus ad huiuscemodi auxiliares hortulos, patriæ, parentibus ac amicis, vbicunq; locorū fuerint, describendos, colendos, exponendos, & pro cuiusq; facultatibus, elegantius exornandos. Si in id consilij rationes traducent suas, curabunt vt vetus medicina, & priscus medendi vsus, ab omni impostura & suspicione alienus, in apertam & desideratam lucē, veluti postliminio, aliquando redeat: magno sane, & indicibili posteritatis commodo.

FINIS.